فارسي خوانو د حيرت گوتي په غاښ کړې
چي حنـــــان سخن سازي که په پښتو کي

د میرزا حنان بارکزي دیوان

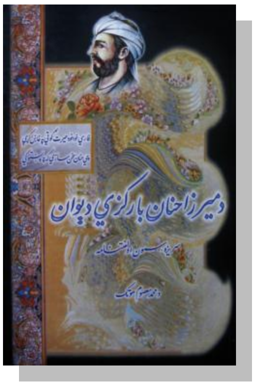

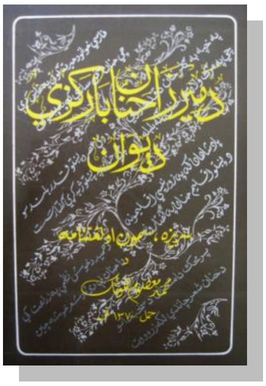

سریزه، سمون او لغتنامه
د محمد معصوم هوتک

Ketabton.com

www.hotakonline.com

(c) ketabton.com: The Digital Library

١

د کتاب پېژندنه:

□□

د کتاب نوم :: د میرزا حنان بارکزي دېوان

شاعر :: میرزا حنان بارکزی

سریزه، سمون او لغتنامه :: د محمد معصوم "هوتک"

خپروونکی/ډیزاین او د ټایټل طرحه { ⇦ صحاف نشراتي مؤسسه -

hamdullahsahaf@yahoo.com

فون:- ۲٦٦۴۲۳٦- ۰۸۱

اهتمام او صفحه آرایي :: خلیل احمد "ودودي"

د حنان بارکزي انځور :: د عبدالهادي تپاند

کمپوزر :: خالقداد "غنوي"

خلورم چاپ :: ۱۳۸۸ل

د چاپ شمېر :: (۱۰۰۰) زر ټوکه

د چاپ ځای :: لاهور

د چاپ حقوق یې د صحاف نشراتي مؤسسې سره دي !

(c) ketabton.com: The Digital Library

د ناشر خبري

د میرزا حنان بارکزي دېوان تردغه حاضرچاپ وړاندي دري واره نور هم چاپ سوی دی. وارد واره د کابل پښتوټولني چاپ کړ(۱۳۳۲ش). دوهم وار له کراچي څخه د محمد معصوم هوتک په (سریزه، سمون او لغتنامه) سره د حمدالله صحاف په زیار خپورسو (۱۳۷۰ش). وروسته د بلوچستان پښتو اکېډمي نشرکړ(۱۹۹۲ع) او دا دی د څلورم وار لپاره د کراچي چاپ له نورو زیاتونو سره د صحاف نشراتي مؤسسې په زیارخپرېږي.

د دې دېوان هر چاپ تر خپل مخکیني چاپ هم دکلام د ډېروالي له مخي او هم د صحت و دقت له رویه بشپړ دئ.دا حاضر چاپ یې تر نورو درو سرو چاپونو مکمل دئ او د میرزا حنان بارکزي د کلام ټوله برخه احتوا کوي.

د دې چاپ د ترتیب او کمپوز چاري د صحاف نشراتي مؤسسې سرته رسولي دي خو په هره برخه کي مو له ښاغلي هوتک څخه مشورې او لارښووني اخیستي دي. د میرزا حنان د کلام هغه برخه چي په نورو درو سرو چاپونو کي نسته، ښاغلي هوتک د صحاف کتابخانې د خطي کلکسیون له یوې نوې موندل سوې نسخې څخه را ایستلې ده او موږ د دوی له لارښووني سره سم هره غزل پخپل ځای کي ایښې ده . هڅه موکړې ده چي د حنان کلام پخپله اصلي بڼه د لوستونکو لپاره برابر سي.

صحاف نشراتي مؤسسې په یکړسر باندي د پښتو ادب د خپرېدو دروندکار پرغاړه اخیستی دئ. نه دکومي بهرنۍ مؤسسې او نه د کوم دولتي اورګان مالي ملاتړ لري. یوازي د پښتو میني او په دغه اوسني وخت کي خپل فرهنګي مسئولیت مجبوره کړې ده چي تر خپل وس بالا بار پورته کړي. موږ به هله د زیاتي خوښۍ احساس وکړو چي د محترمو لوستونکو له خوا د دغه حاضر چاپ د نیمګړتیاوو په ښوولو سره ونازول سو .

(c) ketabton.com: The Digital Library

مورِ هڅه کوو او کړې مو ده چي د پښتو ادب پخوانۍ او اوسنۍ ملغلري د مینه والو ترلاسو پوري صحیح سلامتي ورسوو. له پاک خدایه څخه په دې لارکي توفیق غواړو.

په پای کي هوتک صاحب ته د ښه صحت او اوږده ژوند دُعا کوو چي هغه خېړنیز کارونه او لیکني چي د دوی په پروګرام کي دي ترسره کړي او په ژوند کي یې د خپل زړه هغه ارمانونه پوره سي چي دی یې هیله من دی او د دې انتقادي او تحقیقي متن د بیا چاپ مبارکي ور ته وایو. (په درنښت)

صحاف نشراتي مؤسسه

۲۰ / کب /۱۳۸۷ل کوټه

(c) ketabton.com: The Digital Library

سريزه:

د ميرزا حنان بارکزي ديوان

(نوی چاپ)

د ميرزا حنان بارکزي ديوان ادبي نړۍ ته وار د واره د کابل پښتو ټولني وړاندي کړ. خطي نسخې يې هم سته چي زما د معلوماتو له مخي ټولي د ده پخپل لاس خطاطي سوي دي. د ۱۳۲۹ش کال په دوبي کي د ده په لاس کښل سوې خطي نسخه د ښاغلي حمدالله صحاف پر لاس ما ته را ورسېده او سمدلاسه مي چاپ ته د تيارولو کار پر شروع کړ شپېږ، اووه مياشتي مي د کراچي ښار په سخته ګرمي کي له سهاره تر ماښامه کار پر وکړ د کابل چاپ له ديوان سره مي مقابله کړ، سريزه او لغتنامه مي ور ته وليکله او په پای کي مي په خپل لاس خطاطي سوی متن ښاغلي صحاف ته تسليم کړ او د ده په همت د ۱۳۷۰ش کال په حمل کي د پنځوسوو ټوکو په تېراژ له چاپه را و وت.(۱) د همدې کال په پای کي صحاف صاحب د ميرزا حنان د ديوان يوه بله ښکلې خطي نسخه له کوټي څخه کراچي ته راوړه او ما ته يې د کتلو له پاره را وسپارله. دا نسخه هم د ميرزا حنان پخپل لاس کښل سوې وه چي بشپړه معرفي به يې تاسي د همدې ليکني په يوه برخه کي ولولئ. د دې نسخې په کتلو سره ډېر ارمان را ته ودرېدئ چي کشکي خو دا نسخه څو مياشتي وړاندي لاس ته راغلې وای او د هغې په مرسته به يو ډېر بشپړ ديوان تهيه سوی وای. اوبه تر ورخ اوښتي وې او ارمان هم څه ګټه نه کوله. زما په لاس چاپ سوی ديوان مي ورسره وکوت او هغه غزلي، قطعې او قصايد مي په جلا کتابچه کي ځني را نقل کړل چي زما له خوا په چاپ سوي ديوان کي نه وه. د نسخې د ځانګړتياوو ياداښتونه مي هم واخيستل.(۲) دغه وخت ما کاناډا ته د تګ په نيت غوټي تړلي وې او د ۱۹۹۲ع کال د جولای پر دوهمه دغه هيواد ته کډه سوم. په غوټو کي مي تر کاليو کتابونه ډېر را اخيستي وه او په هغو کي همدغه کتابچه هم پرته وه. د ميرزا حنان د ديوان تر دغه چاپ شپږ کاله وروسته ښاغلي صحاف کاناډا ته

---

(۱) زما په لاس د خطاطي سوي ديوان اصل د ښاغلي حمدالله صحاف په کتابتون کي خوندي دئ. (۲) د دې کتابچې د اشعارو په پای کي مي داسي کښلي وه: د يکشنبې په ورځ د ۱۳۷۱ ش کال د حمل په دوهمه چي د ۱۴۱۲ق کال
د روژې د مبارکي مياشتي اتلسمه او د ۱۹۹۲ع کال د مارچ دوه ويشتمه کېږي، د مازيګر پر پنځو بجو يې له نقل څخه فارغ سوم. محمد معصوم هوتک، ګلشن اقبال، کراچي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

حال را واستاوه چي د بلوچستان کوټي پښتو اکېډمۍ هم د میرزا حنان بارکزي دېوان چاپ کړ. څه موده وروسته دغه چاپ تر ما پوري هم راورسېد. دا دېوان د ښاغلو سید خیرمحمدعارف او سعید ګوهر په زیار خپور سوی دئ. حواشي او تعلیقات یې سید خیرمحمدعارف لیکلي دي او ښاغلي سعید ګوهر یې پر متن باند ي(نظر ثاني) کړی او هم یې زما له چاپ سره د مقابلې دقیق کار سر ته رسولی دئ. دا چاپ له هغې خطي نسخې څخه تهیه سوی دئ چي وایي میرزا حنان پخپل لاس باندي د ملا سیف الدین کاکړ لپاره په ربیع الاول ۱۲۹۰ هجري کي استنساخ کړې وه او د نوموړي ملا سیف الدین کاکړ د لمسي سعدالدین دلرېش لخوا د دغه چاپ مرتبینو ته ورکړه سوې وه چي زه (هوتک) د سعدالدین دلرېش دغه فرهنګي سخاوت د زړه له کومي ستایم. که به د ژوند پر مېنه وي، پاک خدای ﷻ دي په عزت لري.[1] په دې چاپ کي زما په لاس تر چاپ سوي دېوان پنځه پنځوس غزلي او یوه قطعه زیاته سته چي یو غټ اضافت دئ. د میرزا حنان پر کلام باندي په سریزه کي مبسوط بحث سوی دئ خورا زیاتي تفصیلي حاشیې ور ته لیکلي سوي دي او د قاموس برخه یې هم له لمنلیکونو (حاشیو) سره ګډه کړې ده. د کوټې چاپ دېوان پخپل وخت کي د میرزاحنان د کلام تر ټولو بشپړه مجموعه ده. د دغه چاپ په سریزه کي یې کښلي دي چي: (دلرېش د قندهار د ښکارپور بازار په قوچخانه کښې استوګنه درلوده –۱۰ مخ). قوچخانه چي اولسي نوم یې ګوشخانه دئ، په ښکار پور بازار کي واقع نه ده، بلکي په همدې نامه دوه کلي تر ښکاپر دروازې دباندي پراته دي. یوه ته یې د کاکړو ګوشخانه او بل ته یې د الکوزو ګوشخانه وایي. ښاغلي سعید ګوهر د دېوان په پای کي زما د چاپ اختلافي برخي هم پر زیاتي کړي دي او د خپلي لیکني په ۲۲ مخ کي یې ویلي دي چي: (د کابل د پښتو ټولني او د معصوم مطبوعه دیوان تر ډېره حده سره یو دی). نه پوهېږم چي ګوهر صاحب ولي دا دوه چاپه یو راز ګڼلي دي. زما لخوا په مطبوعه دېوان کي خو دو اویا ۷۲ غزلي، یوه قصیده وشمه غزله، یو مناجات، څلور قطعات، یو مثنوي (سراپا)، څلور تاریخي څلوریځي او معماوي، یو بل مثنوي (ختم کتاب) او په لسهاوو بیتونه د کابل د پښتو ټولني تر چاپ زیات دي او که د ټول اضافه کلام بیتونه وشمېرل سي، شمېر یې شپږ، اووه سوه بیتو ته رسېږي. د دغه اضافت په سته والي کي د دې دوو چاپونو د یو شان ګڼلو د توجیه لپاره زما فکر کار نه کوي. د پېل په خبرو کي یې پر ما دا نیوکه (انتقاد) هم کړې دئ چي ګویا ما (... د میرزا حنان بین المللي ادبي پښتو قصداً په قندهارۍ لهجه بدله کړې ده).[2] زما د دې قصدي عمل دلایل زما په چاپ دېوان (ع، ف مخونو) کي په تفصیل سره بیان سوي دي او د ښاغلي ګوهر صاحب د دې نیوکي جواب مي د یوې بېلي مقالې په ترڅ کي ورکړی دئ چي تاسي به یې د همدې لیکني په پای کي ولولئ.

(1) د دلرېش په نامه د پښتو یو محلي شاعر په کندهار کي سته. (۲) د مرزا حنان بارکزي دېوان، ۲۲۴ مخ، د کوټې بلوچستان چاپ.

(c) ketabton.com: The Digital Library

څه موده وړاندې ښاغلي صحاف صاحب د میرزا حنان د دیوان د بیا چاپ خبره راسره طرحه کړه او ما ور ته وویل چې په دې چاپ کې باید هغه برخه، چې موږ ته نوې په لاس راغلې وه، هم زیاته سي. ده راسره ښه کړله او د ۲۰۰۸ ع کال په جون کې یې تیار سوی متن کاناډا ته د پوستې له لاري را ولېږئ. په دې متن کې یې د حنان نوی موندل سوی کلام په هماغه ځایو کې ور اچولی ؤ، چې ما ور ته نښاني کړې ول او هم یې زما له یادونو سره سم د لومړي چاپ کمبوتې د نوي خطي نسخې په مرسته ور پوره کړې وې. د لیکدود په برخه کې یې د حنان خپله لهجه او زما سپارښتني په پام کي نیولي وې. یوازي یې د مرستندویو افعالو (س) په (ش) اړولی و او زه فکر کوم چې محترم صحاف صاحب په دې ډول غوښتي دي ځان د هغو کسانو له جنجاله خلاص کړي، چې د معیاري لیکني لپاره یې یوازنی معیار په دغو ځایو کې د (س) پر ځای (ش) لیکل دي. ما پخپل کتاب (پر معیاري ژبه د معیار په ژبه یوه څېړنه) کې د معیار دغه شان درک ته (عامیانه درک) ویلی دئ او دا کار مي د معیاري لیکني په برخه کې یوه ډېره جزئي او بې اهمیته برخه بللې ده نو له همدې امله مې په دې نوي چاپ کې د ښاغلي صحاف صاحب په بدلونونو کې د اصلاح هڅه و نه کړله. د متن نوره ژبه د حنان مرحوم خپلې ژبې ته ورته ده. په دې متن کې د کوټې تر چاپ شپږډېرش غزلي، قطعې او قصیدې زیاتې دي او په دې ډول ویلای سو چې دا متن د حنان د کلام تر ټولو پوره او بشپړ متن دئ خو هغه د چا خبره (ګل بې اغزي نه وي)، د دې متن یوه نیمګړتیا دا ده چې نه ما او نه هم صحاف صاحب د دې فرصت موندلی دئ چې ټول متن دې له کوټې چاپ سره بیا مقابله سي. دا حاضر متن پر څو لاسه ترتیب سوی دئ او هرو مرو به داسي نوري نیمګړتیاوې ولري چې ما به یې یادونه نه وي کړې. له ښاغلو لوستونکو څخه هیله لرم چې د نیمګړتیاوو د موندلو په صورت کې دې د کتاب ناشر ته خبر ورکړي چې په بل چاپ کې سمې سي.

په دې چاپ کې چې کومو چاپي او خطي نسخو ته اشاره سوې ده، هغه په دې ډول ښوول سوې دي:

اصل = د حمدالله صحاف د کلکسیون هغه خطي نسخه چې ما د ۱۳۷۰ ش (۱۹۹۱ع) کال په چاپ کې د اصل په توګه ټاکلې وه.

چاپي دیوان = د کابل پښتو ټولني چاپ، د حنان بارکزي دیوان، ۱۳۳۲ش.
ب = د پښتو اکېډمۍ بلوچستان کوټه چاپ، د میرزا حنان بارکزي دیوان، اپریل ۱۹۹۲ع
بله نسخه = د حمدالله صحاف په خطي کلکسیون کې د میرزا حنان بارکزي د دیوان نوې موندل سوې خطي نسخه.

(c) ketabton.com: The Digital Library

د نسخې معرفي:

ګڼه ۱۳,۵ * ۲۰,۵

دا نسخه چي ما ته د حنا ن د دېوان تر خپرېدو وروسته د ۱۳۷۰ ش کال د حوت په میاشت کي په کراچي "سند ه" کي په لاس راغله د میرزا حنان په خپل لاس کښل سوې ده. دا نسخه کوټې ته د کتابو سوداګرو له کابله راوړې وه چي زما دوست حمدالله صحاف ما ته کراچي ته له څو نورو خطي نسخو سره راوړه. نسخه پر خړ وشمه نازک "نسبتاً" په توره سیاهي کښل سوې او هر مخ یې دوه زرین چوکاټه لري د بیاض چوکاټ یې د دوو تورو کرښو تر منځ زرین دئ او هغه چوکاټ چي متن پکښې لیکل سوئ دئ. د لاجوردي سرې او دوو تورو کرښو وروسته زرین سوئ دئ. د دې دوو چوکاټو تر منځ فاصله تقریباً دوه سانتي متره ده. د هري غزلي مقطع بیا په علیحده چوکاټ کي نیول سوې ده. د هر بیت د دوو مصرعو تر منځ فاصله هم په زرینو کرښو جلا سوې ده. نسخه په سر کي یو میناتور هم لري. په هر مخ کي یې ۱۲ کرښې دي. مخونه یې پر منظم رکاب سربېره هندسي عدد هم لري. د هندسي اعدادو د لیکلو طرز یې ما ته تر اوسه پوري نه و معلوم. لس د "۱۰" په شکل خو پنځوس... اتیاء نوي، بیا د "۵، ۸، ۹" په ډول سل، یوسلو یو ... یوسلو نهه د "۱:، ۱:۱، ۱:۲، ...، ۱:۹، ۱:۱۰" په شکل کارېږي. د دوو مخونو لپاره یو عدد لیکي. په دې معنا چي د نسخې د ټولو مخونو شمېر په هندسي عدد "۱۲۰" دئ چي "۳۲۰" مخه کېږي. د څرمني کلکه وقایه لري چي وروسته ترمیم سوې هم ده او تور چرمي بېخ ورلو بدلئ دئ. د ترمیم په وخت یې ځای ځای توري لانده سوي او اوبو وهلي دي او له لوستولو یې ایستلي دي. د دې نسخې د متن ټولي غزلي په هغه نسخه کي سته چي ما په چاپي متن کي د اصل په توګه ټاکلې وه. خو د حاشیو غزلي یې په هماغه نسخه کي نسته. د دې معنا دا ده چي د حاشیو دا غزلي د هماغي نسخې تر لکلو یعني د ۱۲۸۰ هـ ق کال وروسته شاعر ویلي دي. په دې حساب دا نسخه تر هماغي نسخې چي ما ته د مخه په لاس راغلې وه او چاپي متن مي ور څخه تهیه کړ وروسته کښل سوې ده. یو ځای یې د دېوان د بشپړېدو تاریخي ماده ویلې ده چي ۱۲۹۲ هـ ق ځیني راوزي. د اروا ښاد پوهاند رشاد په نسخه کي به هم دغه تاریخي ماده وه. چي د حنان ژوند یې تر ۱۲۹۲ هـ ق پوري یقیني بللئ و او ما په چاپي متن کي اشاره ور ته کړې ده. په هر صورت د دې نسخې د استنساخ کال د ۱۲۹۲ هـ ق کال وروسته زمانه ده. د نسخې لیک نسخ دئ په مقطع کي د شاعر نوم "حنان" په سره رنګ لیکل سوئ دئ. لیکدود یې کټ مټ د هماغي بلې نسخې په شان دئ ځکه دواړه د حنان په خپل لاس کښلي نسخې دي مګر دا نسخه ډېره مکمله ده. کاشکي د حنان د دېوان د چاپ پر وخت ما ته دا نسخه په لاس راغلې وای، ډېر ښه متن به تري جوړ سوئ وای. د

(c) ketabton.com: The Digital Library

حنان د پلار وفات نېټه په دې نسخه کي بل راز ده او کال يې هم د هماغي بلي نسخې له تاريخي مادې سره توپير لري. هورې د حنان د پلار د وفات کال د ۱۲۴۸ هـ ق او دلته ۱۲۵۹ هـ ق ښودل سوئ دئ چې تحقيق غواړي. د نسخې د سر له خوا څو پاڼي صحافتي ګډوډۍ لري. په پای کي يې د فالنامې جدول سته خو د فالنامې په نامه شعر نه لري.

په دغه نسخه کي "۳۲" غزلي قطعې او قصيدې تر نورو چاپي و خطي نسخو زياتي دي.

بايد و وايم چي د حنان د دېوان دواړه خطي نسخې (اصل، بله نسخه) د محترم صحاف صاحب په خطي کلکسيون کي خوندي او له سره وقايه سوي دي. د صحاف صاحب له يادوني سره سم د نسخې په هغو مشخصاتو کي، چي ما يې يادونه کړې ده، بدلون نه راغلی دی.

زه له محترم حمدالله صحاف څخه يو وار بيا د زړه له کومي مننه کوم چي خپل شخصي کتابتون او د خطي آثارو ارزښتناک کلکسيون يې په اخلاص او سخاوتمندۍ سره تل زما او نورو څېړونکو په واک کي ايښی دئ. دا يې له خپلي ژبې، ادب او فرهنګ سره د بې آلايشه مينې ډېر ښه ثبوت دئ. له بده مرغه پښتانه د خپلو خواخوږو په پالنه او ستاينه کي د نورو قومو په شان ډېر جدي خلک نه دي کنه لازمه وه چي د ښاغلي صحاف په باب د ستاينو ډېر څه سوي وای. خدای ﷻ دي دی ژوندی، بريالی او سرلوړی لري.

د پښتو فرهنګ د لا نور غوړېدو او خپرېدو په هيله.

محمد معصوم هوتک

اوکويل – اونټاريو – کاناډا

۱۴مه د اګست ۲۰۰۸ ع

(c) ketabton.com: The Digital Library

اوس به ښاغلو لوستونکو ته د هغي لیکني د
لوستلو تکلیف بیا ورکړم چي ښایي ځو کاله
وړاندي یې په "هیله" مجله، دویم کال، لومړۍ
ګڼه، **41- 49** مخونو کي لوستلې وي. (م، هوتک)

د میرزا حنان بارکزي په شعر کي تعمیې

د پښتو ژبي نازکخیال شاعر میرزا حنان بارکزی د حمید مومند د ادبي لاري له پیاوړو لارویانو څخه دئ او کلام یې په ډېرو ښکلو رنګینیو پسوللی دئ. حنان بارکزي د پښتو او دري کلاسیکو شاعرانو په پیروۍ د ځینو تاریخي پېښو نېټې د تعمیې په ادبي صنعت کي ښوولي دي او یو ونیم معماوي یې هم په کلام کي سته. د معما ادبي صنعت د کلاسیکي شاعرۍ یوه ښېګڼه وه، چي د شاعر په کمالو کي شمېرل کېدله. (۱) تاریخي مادې معمولاً په داسي کلماتو کي لټول کېږي، چي له یوې خوا مطلوبه نېټه په پوره سي او له بل پلوه د معنا په لحاظ له موضوع سره اړیکي هم ولري خوندوري وي او شعریت هم پکښې وي. ځینو شاعرانو کله کله په تاریخي مادو کي یوازي د ابجد په تورو باندي خپل مطلوب کال پوره کړی دئ، نو یې د تاریخي مادې په معنا پسي نه دي کتلي. د خوشالخان په کلام کي پر دغه راز تاریخي مادو ډېر پېښېږو. نو موړی له بنګښو سره د ګنبت د جنګ کال نېټه داسي بیانوي:

د هجرت د کال غفو و په حساب کښې
په غره واوره وربدلې نیساني وه (۲)
۱۰۸۲ هـ ق

دا سړ کال چي د غصج دئ چي غصد شي
امیدوار او سه له بخته له اقباله (۳)
(غصج = ۱۰۹۳، غصد = ۱۰۹۴)

---

(۱) زموږ ځوان شاعران له دې صنعته ځان پېچي او ځیني یې لا کړي هم. دا چي دا کار ښه دئ که بد، زما د لیکني موضوع نه ده او تر تېرېږم. (۲) د خوشحال خان خټک مرغلري –۹۸۲ مخ –۱۳۱۷ ش- کندهار. په ۹۸۷ مخ کي چي "عفو" ته ۱۰۸۹ کښل سوي دي، د کتابت تېروتنه ده. (۳) هماغه اثر –۲۲۱ مخ.

(c) ketabton.com: The Digital Library

ما چي د میرزا حنان بارکزي د دېوان ځیني خطي او چاپي نسخې کتلي دي، د دغو تعمیو پر بېلابېلو ثبتونو پېښ سوی یم. د دغه راز تنوع علت به دا وي، چي د حنان د دېوان زیاتره قلمي نسخې د ده پخپل لاس کښل سوي دي او بدلونونه هم پخپله ده پکښې راوستي دي. ده ته چي په یوه تاریخي ماده کي د التباس پېښېدلو احتمال ښکاره سوی دئ یا یې تر پخوانۍ مادې بله موزونه او مناسبه ماده موندلې ده، هغه یې په نوې نسخه کي ځای کړې او پخوانۍ یې ځني ایستلې ده. هغه تاریخي مادې، چي نوي یې ویلي دي، څرګنده خبره ده چي په زړو نقلونو کي نسته.

د میرزا حنان بارکزي د دېوان درې چاپي نقلونه زموږ په لاس کي سته. د کابل د پښتو ټولنې چاپ ۱۳۳۲ش کال، زما (هوتک) ۱۳۷۰ ش کال او د بلوجستان کوټې د پښتو اکیډمۍ چاپ ۱۹۹۲م کال. په کابل چاپ کي یو دوې معماوي سته خو هغه داسي شعرونه نه دي، چي تاریخي پېښو ته دي د تعمیې په بڼه کي اشاره سوې وي. ما چي د حنان بارکزي دېوان ترتیباوه (۱۳۷۰ش) یوه خطي نسخه (زما د ګران دوست ښاغلي حمدالله صحاف د کتابتون) او بله د پښتو ټولني چاپي نسخه راسره وه. په خطي نسخه کي، چي غالباً به د میرزا حنان پخپل لاس کښل سوې وي، پنځه معماوي ثبت وې، چي یوه یې ما د چاپي دېوان په ۷۵ مخ کي او څلور نوري په ۲۴۴مخ کي ثبت کړي دي. د کوټې چاپ دېوان له هغي خطي نسخې څخه ترتیب سوی دئ، چي د حنان پخپل لاس په ۱۲۹۰ هجري قمري کال لیکل سوې ده. د کابل د پښتو ټولني چاپ او زما له خوا د ترتیب سوي چاپي دیوان نسخه بدلونونه هم لري. په دې چاپ کي شپږ معماوي سته، چي یوه یې د دېوان په ۱۲۰مخ کي او نوري پنځه یې په ۲۲۰-۲۲۱ مخو کي راغلي دي.

ما ته د میرزا حنان بارکزي د دېوان تر خپرولو وروسته د یوې خطي نسخې د کتلو موقع برابره سوه، چي په ۱۲۹۲ ق کال یا تر هغه وروسته د حنان پخپل لاس لیکل سوې ده. دا نسخه ښاغلي صحاف ته وروسته په لاس ورغله او ما ته یې د کتلو لپاره راکړه. نسخه د استنساخ کال نه لري خو په خاتمه کي یې یو بیت ورزیات کړی دئ، چي په نورو نسخو کي نسته. هغه بیت داسي دئ:

په اتمام کي چي مي وکړ استفسار
عقـــل و ویـــل تـــاریخ اختصـــار
اختصار =۱۲۹۲

ما د ترتیب سوي دېوان د سریزې په ((د)) مخ کي د فاضل استاد پوهاند عبدالشکور رشاد د لیکنو په حواله د حنان ژوند تر ۱۲۹۲هـ ق پوري یقیني بللی دئ. فکر کوم، چي پوهاند رشاد صاحب ته به هم دغه بیت رسېدلی ؤ. په دې ډول دا نسخه تر هغې نسخې دوه کاله وروسته لیکل سوې ده، چي د کوټې چاپ د ښاغلي مرتب په واک وه. دا نسخه تر نورو موجودو نسخو څه د پاسه دېرش غزلي او قطعې زیاتي لري او د معماوو شمېر یې اووه دئ خو ځیني تاریخي مادې یې له نورو نسخو سره توپیر لري. زه به که د خدای ؒ رضا وه د حنان د شاعرۍ دغه پاته برخه یو وخت د پښتو ادب

(c) ketabton.com: The Digital Library

دوستانو ته وړاندي کوم. سمدلاسه به د دغو معماوو او تاریخي مادو بېلابېل شکلونه او د هغو حل درنو لوستونکو ته وړاندي کړم. د دې خبري یادول ضروري بولم، چي له دغو معماوو څخه ځیني یې په دري نوټونو او د بدیع په کتابو کي حل سوي دي.

معماوي:

د میرزا حنان بارکزي په دېوان کي د میم ردیف یوه غزله سته، چي پر بې نقط ادبي صنعت ویل سوې ده. په مقطع کي یې شاعر خپل نوم (حنان) په یوه معما کي راوړی دئ، چي زما له خوا په ترتیب سوي دېوان (۷۴مخ) او د کوټې چاپ دېوان په ۱۲۰ مخ کي یې ثبت داسي دئ:

معمـــا مـــي ده د اســـم دوه ســـمکه
حـــا و دوو ســـمکو ورکـــړه دا علـــم

د پښتو ټولني (کابل) چاپ دېوان په **۷۵** مخ کي دغه معما په لږ بدلون سره داسي راوړې ده:

معمـــا مـــي د اســـم دوه ســـمکه
حـــاد درو و ســـمکو ســـر کـــړ و اعلـــم

حل: سمک په عربي کب "ماهي" ته وایي. نون یې هم بولي. دلته له "دوو سمکو" څخه مطلب دوه "نون" دي. د "حا" توري (ح او الف) چي د دوو نو نو سر سي یعني د یوه نون له سر سره "ح" او د بل نون له سر سره "الف" ونښلول سي، "حنان" لاس ته راځي:

ح+ن+ا +ن= حنان

په دې ډول نو د کابل چاپ ثبت سم ښکاري په دې شرط چي د "درو سمکو" پر ځای "دوو سمکو" کلمات ور ولو ېږي.

معمـــا مـــي ده د اســـم دوه ســـمکه
حـــا د دوو ســـمکو ســـر کـــړه، واعلـــم

"وَ اَعلَم" په معما کي داخله کلمه نه ده، صرف د شعر قافیه په سمه سوې ده او معنا یې "پوه سه" ده.

دوهمه معما زما د دېوان په ۲۴۴مخ او د کوټې چاپ دېوان په ۲۲۰ مخ کي راغلې ده. په کابل چاپ کي بیخي سته نه.

یـــو ایلچـــي راغـــی لـــه هنـــده دلاوره ورســـره عجـــب حیـــوان و بـــرادره
دا حیـــوان قـــادر پخپـــل قـــدرت جـــوړ کـــړی لس یې خولې او دېرش یې پښې اتیا یې سره

دا معما د (فیل) په نامه ده.

ف=۸۰، ی =۱۰، ل=۳۰

(c) ketabton.com: The Digital Library

د دې معما حل ما په دیوان کې راوړی دئ، چې د کوټې چاپ د بناغلي مرتب په واک کې هم ؤ. خو نه پوهېږم چې ولې یې په حاشیه کې (معنا ئې را معلومه نه شوه) ور ته کښلي دي؟

دریمه معما د (مدینه) په نامه ده، چې زما د دیوان په ۲۴۴مخ او د کوټې چاپ په ۲۷۰ مخ کې راغلې ده.

افلاکونه یې په نور د جبین ونیو　　درست جهان یې نبوت په نگین ونیو
پر نامه د مدینې معجزه گوره　　چې مه خیري سوه په میان کې یې دین ونیو

په دې معما کې د حضرت محمد ■ په لاس د شق القمر معجزې ته اشاره سوې ده او حل یې ساده دئ "مه" چې خیري سي یعني "میم" او "ها" یې سره جلا سي، "دین" یې په منځ کې ور ولوېږي، "مدینه" ځني جوړېږي. د کوټې چاپ ثبت یې دا سي دئ:

افلاکونه یې په نور د جبین ونیو　　درست جهان یې نبوت په نگین ونیو
پر نامه د مدینې معجزه گوره　　چې ماه خیری شوه په میان کښې ئې دین ونیو

دلته د (ماه) لیکدود معما ته زیان رسولی دئ. ځکه که (ماه) خیري سي او (دین) یې میان ته ور ولوېږي نو به یا (مدیناه) ځني جوړېږي یا (مادینه) چې دواړه شکله یې سم نه دي.

تاریخي مادې:

میرزا حنان د خپل پلار د وفات تاریخي ماده د خپل دیوان په یوه نسخه کې دا سي راوړې ده:

زما پلار محمد حسن د دین پنجه　　خدای دې ورکړې په جنت کې سراچه
له هوښیاره مې د مرگ وکړه پوښتنه　　را تې و ویل تاریخ سو مرغ چه

دا تاریخي ماده زما په لاس د ترتیب سوي دیوان په ۲۴۴ مخ کې سته. د "مرغ چه" ابجدي ارزښت ۱۲۴۸ه ق کېږي او ما دغه کال د حنان د قبله گاه د مړیني کال بللی دئ، چې سم استخراج نه دئ او وروسته به پر ور وغږېږم. لکه وړاندې چې مې و ویل د حنان د دیوان د ترتیبولو په وخت کې زما سره یوازې یوه خطي نسخه وه او چاپي نسخې دغه اشعار نه درلودل. له یوه ثبت څخه ما دا حقیقت نه سوای معلومولای چې د نوموړي شاعر پلار په رشتیا سره په همدې کال وفات سوی دئ که یه؟ دغه تاریخي ماده له اصل پېښې سره د مفهوم او معنا هیڅ راز اړیکی نه لري، یوازې یې مطلوبه سنه په پوره کړې ده. دا کار د میرزا حنان خپل بدعت نه، بلکې د قدماوو پر لار تللی دئ. د خوشالخان خټک په کلام کې مو د دغه راز تاریخي مادو بېلگې د مخه ولوستلې.

(c) ketabton.com: The Digital Library

د کوټې چاپ چې له کومې نسخې څخه برابر سوی دئ، هورې حنان د خپل پلار د مړيني بله تاريخي ماده ويلې ده. (۲۲۰مخ)

قبلــه ګــاه مــی پــه عمــل لکــه بيضــه — د ريــا لــه غشــی ئــې خلاصــه فضــه
هــاتفي ئــې پــه وفــات کښــی دغــه و وې — چــې تــاريخ ئــې دا مقــام ســو روضــه

تر دې مادې لاندې يې په عدد ۱۲۵۸ کښلې دي چې په دې حساب نو تاريخي ماده "مقام سو روضه" ده. ما ته چې د حنان دېوان تر چاپ وروسته د بلې نسخې د لوستلو موقع برابره سوه، هورې بيا شاعر د خپل پلار د وفات نېټه په نورو کلماتو کې موندلې ده او ابجدي ارزښت يې د کوټې چاپ تر تاريخي مادې يو کال زيات دئ. هورې داسې لولو:

قبلــه ګــاه مــي و جــوار تــه د کــريم — شــــو روان الحکــــــم لله الحکــــيم
لــه هوښــياره مــې د مــرګ پوښــتنه وکــړه — ول تــاريخ يــې دئ لــه اجــر عظــيم

د "له اجر عظيم" ابجدي ارزښت **۱۲۵۹** کېږي.

له دغو درو تاريخي مادو څخه داسي نتيجه را ايستلای سو، چې "مرغ چه" به غالباً "مرغی چه" وي ځکه پخوانيو کاتبانو او په هغو کې پخپله ميرزا حنان زياتره وخت (ی) په زبر (کسره) سره ښيي. د "مرغی چه" کلمې (ی) به يې غالباً په زبر سره ښوولې وي، چې هغه هم له کتابته پاته سوی دئ. په دې توګه نو د تاريخي مادې ارزښت ۱۲۵۸ کېږي. دا کال د کوټې چاپ دېوان له مادې سره برابر دئ. زما استنباط پر دې دليل ولاړ دئ، چې له ميرزا حنان غوندې قادر الکلام شاعر څخه په يوه تاريخي ماده کې، هغه هم د خپل پلار د مړيني په ماده کې د لسو کالو توپير توقع نه سي کېدلای. په وروستۍ تاريخي ماده کې يې د "اجر" کلمې د سر همزه په محاسبه کې نه ده شمېرلې. دا چې معمائيون دې کار ته اجازه ورکوي که يه؟ زه سمدلاسه څه نه سم ويلای خو دومره ويلای سم، چې د حنان د پلار د مړيني کال به ۱۲۵۸ ق ؤ.

ښاغلي سعيد ګوهر صاحب د ميرزا حنان بارکزي د کوټې چاپ دېوان په **۲۲۴**مخ کې زما په لاس برابر سوي دېوان باندې يوه نيوکه کړې ده او هغه دا چې ما (د ميرزا حنان بين المللي ادبي پښتو قصداً په قندهارۍ لهجه بدله کړې ده). هو. ما د ميرزا حنان دېوان د ده پخپله لهجه برابر کړی دئ او دا مې عقيده ده چې پخواني متون بايد د ليکونکي يا شاعر په خپله لهجه برابر سي. دا کار تر ما د مخه هم سوی دئ. د حاجي جمعه بارکزي دېوان هم د ده پخپله لهجه د ښاغلي زلمي هيواد مل صاحب

(c) ketabton.com: The Digital Library

په زیار ترتیب سوی دئ. سریزه او لغتنامه یې پوهاند عبدالشکور رشاد کښلې ده. ښاغلي هیوادمل صاحب پخپله سریزه کي د دغه کار علتونه هم بیان کړي دي او ویلي یې دي، چي متون باید د شاعر پخپله لهجه ثبت سي. [1] ما هم د دوی په استناد د دېوان د سریزي په (ع) مخ کي خپل دلایل راوړي دي. که دا کار یو ادبي او تاریخي ضرورت نه وای نو ولي به د کوټې چاپ ښاغلي مرتبین مجبورېدلای چي د حنان بارکزي د پلار د وفات تاریخي ماده د (بین المللي پښتو) پر خلاف (مقام سو روضه) ثبت کړي او (مقام شو روضه) یې و نه لیکی.[1] د دې کار اړتیا بالکل څرګنده ده. که یې دا کار کړی وای نو د میرزا حنان مرحوم پلار به تر ننه پوري ژوندی وای او اتیا کاله به یې نور ژوند هم په مخ کي وای ! ځکه د (مقام شو روضه) ابجدي ارزښت ۱۴۹۸ کېږي او دې سنې ته لا نور اتیا کاله انتظار په کار دئ !

بله تاریخي ماده د برهان نامي د وفات نېټه ده. دا سړی په ټولو خطي نسخو کي د (اخوی ام برهان) په القابو یاد سوی دئ. په همدې دلیل ما او د کوټې چاپ ښاغلو ترتیبوونکو د میرزا حنان بارکزي ورور بللی دئ. که څه هم کله کله تېروني یار او اشنا ته هم د (اخوی) خطاب راتلای سي. د وفات قطعه یې ما داسي راوړې ده:

د برهـــان مـــرګ مـــي پـــر زړه اور بـــلاوه   پـــه پوښـــتنه مـــي همـــه ځـــای لټـــاوه

د وفـــات تـــاریخ یـــې دا هـــاتفي و وې   لـــه دا نـــیم برهانـــه مـــخ وګـــرزاوه

د دغي تاریخي مادې د لیکلو په برخه کي ما د دېوان د سریزي په (د) مخ کي خپل نظر او په خطي نسخو کي د فتحې او کسرې پر کارولو خبري کړي دي مګر په محاسبه کي مي بیا هم سمي نه دي تطبیق کړي. ما د علمي احتیاط په حکم کښلي دي، چي که دا ځلورېځه (ما سمه حل کړې وي، نو ۱۲۸۳ ق ځني راوزي). خو لکه چي معلومېږي، سمه مي نه ده حل کړې. ځکه زما محاسبه (له دا نیم برهان مخ وګرزاوه) جملې له مخي وه خو په (له) کي مي باید د (ها) ابجدي ارزښت (۵) نه وای شمېرلی. اوس چي له پورتنۍ سنې څخه پنځه و ایستل سي، یو زرو دوه سوه اته اویا پاتېږي. دا خو له پورتنۍ جملې څخه سمه استخراج سوې سنه ده، مګر د میرزا حنان مطلوبه سنه نه ده. په دې دلیل

(1) د حاجي جمعه بارکزي دېوان – سریزه – ۱۳۷مخ – ۱۳۶۰ ش – کابل.

(1) له بده مرغه د (هیله) مجلې مسئولینو زما د همدې مقالې د خپرولو په وخت کي د معیار د عامیانه درک تر اغېزي لاندي هم د حنان په شعر او هم زما په لیکنه کي لاس وهلی دئ او د (مقام سو روضه) تاریخي ماده یې (مقام شو روضه) ثبت کړی دئ. د دوی په نظر خو یې به (شو) باندي د (سو) په بدلولو سره د حنان شعر او زما لیکنه د چا خبره معیاري کړې ده ! خو زما د استدلال ودانۍ او د تاریخي مادو په ویلو کي د حنان ټولي خوارۍ یې ګډې وډې کړي دي. ځکه میرزا حنان د خپل پلار د مرګ نېټه ۱۲۵۸ ق ښوول غوښتي دي او دا عدد له (مقام سو روضه) څخه لاس ته راتلای سي. که یې د معیار د عامیانه درک په اغېزه (مقام شو روضه) ولیکو، څرنګه چي د دې جملې ابجدي ارزښت ۱۴۹۸ کېږي، نو معنا به یې دا وي چي د حنان پلار مرحوم اوس هم ژوندی دئ او حنان یې په نو موړې قطعه کي د مړیني پېشګویي ! کړې ده.

(c) ketabton.com: The Digital Library

چي د کوټې چاپ نوموړي څلوريځه داسي راوړې ده:

د برهـــان مـــرګ مـــی پـــه زړه اوربـــلاوه   پـــه پوښـــتنه مـــی ئـــې هـــر ځـــای لټـــاوه
د وفـــات تـــاريخ ئـــې دا هـــاتفي و وې   لـــه دا نيمـــه برهـــان مـــخ وګرځـــاوه

او تر لاندي يې په عدد ۱۲۷۷ کښلي دي. زما او د کوټې چاپ په ثبت کي شکلي توپير سته خو له دواړو تاريخي مادو څخه ۱۲۸۳ راوزي چي د شاعر له مطلوبي سنې سره شپږ کاله توپير لري. د کوټې چاپ ښاغلو ترتيبونکو يو ښه کار دا کړی دئ، چي په لمن ليک کي يې د خطي نسخې اصلي ثبت هم راوړی دئ چي زما په خطي نسخه کي يې هم کټ مټ دغه شان املاء وه يعني (لدا نيم برهان مخ وګرزاوه). له دې جملې څخه هم ۱۲۷۷ نه راوزي بلکې ارزښت يې ۱۲۷۸ کېږي. زما يقين دئ ميرزا حنان چي دغه تاريخي ماده جوړوله، هلته يې د هاتف له خولې د امر صيغه (مخ وګرزوه) په پام کي وه او د (مخ وګرزاوه) الف يې د قافيوي اړتيا له امله ورکړی دئ. اوس که د برهان نامي د وفات تاريخي ماده (لدانيم برهان مخ وکرزوه) جمله ومنو نو سمدم ۱۲۷۷ ځني راوزي او فهو المراد.

د ښاغلي صحاف په دوهمه خطي نسخه کي د دوران نامي د مړيني تاريخ هم راغلی دئ چي نه زما په دېوان کي او نه د کوټې چاپ دېوان کي سته.

هغه داسي دئ:

د دوران د مـــرګ خبـــر مـــات کـــړم پـــر مـــلا   چـــي مشـــفق او مهربـــان و پـــر هـــر چـــا
لـــه هوښـــياره مـــي د مـــرګ پوښـــتنه وکـــړه   وې ويـــل تـــاريخ زردوه ســـوه اويـــا

دا نيټه بيخي څرګنده ده او کومه لانجه نه پکښي پېښيږي.(1)

وروستۍ تاريخي ماده د ميا جان محمد اخندﷺ ده چي د محترم صحاف په دوهمه نسخه او د کوټې په دېوان کي يو راز راغلې ده. د صحاف صاحب په نسخه کي يې په عدد ۱۲۷۳ ور ته کښلي دي او د کوټې په چاپ کي يې ۱۲۷۲ تر لاندي ليکلي دي. زما په محاسبه ۱۲۷۳ کال سم دئ. څلوريځه داسي ده:

چـــي ولـــي و د خپـــل وخـــت فـــاني فـــی الله   نـــا اميـــده يـــې څـــوک نـــه تلـــه لـــه درګـــاه
يو هوښيار يې په وفات کښي داسي و وې   دا تـــاريخ مياجـــان محمـــد رضـــی الله

د (ميا جان محمد رضی الله) ابجدي ارزښت ۱۲۷۳ راوزي.(2) د حنان په دېوان کي بله تاريخي پېښه د

---

(1) زه چي د برهان او دوران قافيوي ورته والی د حنان له نامه سره ګورم، دا دواړه د احتياط په قيد د ميرزا حنان بارکزي ورونه ګڼم (د سپتمبر ۲۰۰۴ ع يادابنت).

(c) ketabton.com: The Digital Library

سردار مهردلخان مشرقي (۱۲۱۲ – ۱۲۷۱ هـ ق) مرثيه ده. څرنګه چي په هغې کي داسي تاريخي ماده، چي حل دي وغواړي، نسته، ځکه نو ما بحث پر و نه کړ. د دغي مرثيې د سر او پای بيتونه داسي دي:

و جــوار تـــه د مـــولا ســـردار قـــرين ولاړ   چي مرغـوب د کـل عـالم و پـه تحسـين ولاړ
اعتمـــاد بانـــدي د کـــړو نـــه دئ "حنانـــه"   چـي "سـردار مهـردل" لـه دې دنيـا يقـين ولاړ

☒ ☒ ☒

ټورنټو – کاناډا د مارچ دريمه ۱۹۹۸ع

(2) دغه مياجان محمد صاحب د کندهار د ذاکر شريف د ميا عبدالحميد صاحب زوی ؤ. (وګورئ: سل بګړۍ يو پوړنی – ۹۳مخ د ليکونکي اثر).

(c) ketabton.com: The Digital Library

میرزا "حنان" بارکزی

د دیارلسمي هجري پېړۍ په لومړۍ نیمايي کي په احمدشاهي کندهار کي د علم او معرفت، شعر او شاعرۍ بازار ښه تود و. دا وخت که په سیاسي لحاظ د سردارانو ترمنځ د اقتدار پر سر د خانه جنګۍ عصردئ خو د علم او پوهي په لحاظ د پوهانو او عالمانو ترمنځ د پوهني د مشعل د روښان ساتلو پر سر د سیالۍ زمانه ده. کتابونه تألفیږي، دېوانونه تر تیبېږي، انجمنونه جوړېږي، مشاعري کېږي، د علم د تدریس په حلقو کي په ډېري ګرمجوشۍ سره ځوان استعدادونه روزل کېږي، نوي ځېرې د ادب میدان ته راوزي. دې علمي هنګامې هغه وخت لازیات رونق و موند چي په دې ښار کي د سردار مهردل خان مشرقي "1212 – 1271هـ ق" په لاس د ادبي د بستان "ادبتون" اساس کېښېښوول سو. دې مرکز ډېره پخه تاریخي زمینه او سابقه درلوده او پکښي را غونډ سوي کسان د هوتکو د عصر د نارنج مانۍ د ادبي مجلس او د احمد شاهي عصر د ځلاند علمي ماحول برحق وارثان وو.

د دې انجمن د سر سرۍ سردار مهردل خان مشرقي د سردار پاینده خان زوی دئ. د ده سکني ورونه "کهندل خان، پردل خان، رحمدل خان او شېردل خان" د کندهار مستقل حکمرانان وو. دا پنځه ورونه زمونږ د هیواد په تاریخ کي "د کندهاري سردارانو" یا "کندهاري ورونو" په نامه شهرت لري.

سردار مهردل خان مشرقي د پښتو او پارسي ژبو ښه شاعر، متصوف او د تألیفاتو څښتن دئ. د شعر پر دېوانو سربېره یې د "جمع الجمع" په نامه یو کتاب په تصوف کي کښلی دئ. د "شرح بیتین" په نامه یو منظوم اثر لري چي د مولانای رومي د دوو بیتو شرحه ده. دا اثر د علامه عبدالحی حبیبي له خوا په کابل کي چاپ سوئ دئ. علامه حبیب الله کاکړ کندهاري "حبواخونزاده" د موضوعه احادیثو پرتخریج یو کتاب د "نقد الثقات في تزئیف الموضوعات" په نامه د همدې علم دوست سردار په غوښتنه کښلئ دئ. (1)

د مشرقي د ادبي انجمن مقر د سردار مهردل خان خپل کور و(2) او د انجمن سر ګرمه غړي میرزا "حنان" بارکزی، حاجي عبد الله پوپلزی، صدیق اخونزاده هوتک، ملا میران، طرزي او نور وو.

(1) وګورئ: پښتانه شعراء، دوهم ټوک، 481 مخ.
(2) د تفصیل له پاره وګورئ: پاشلي ویناوي، د مولوي صالح محمد هوتک اثر، 3 مخ.

(c) ketabton.com: The Digital Library

زموږ د بحث وړ شاعر میرزان "حنان" بارکزی دی چې د کندهار ښار جنوبي لور ته د "مرت کلا"(1) په کلي کې زېږېدلئ دئ. په مرت کلا کې د حنان د زېږېدو په باب متواتر روایت سته خو د ده په دېوان کې مې د دې روایت ملاتړ و نه موند. د میرزا حنان د ژوند او کورنۍ په باب موږ ډېر معلومات نه لرو. تر کومې اندازې چې زه خبر یم په دې باره کې د پښتو ادبیاتو تاریخ "دریم ټوک" پښتو ادب تاریخ، پښتانه شعراء "دوهم ټوک"، افغانستان نومې کتاب د کندهار مشاهیر، اریانا دائرةالمعارف، د سره غره ګلونه او د ده د چاپي دېوان په سریزه کې لږ و ډېر مواد موندلای سو چې تقریباً ټول یو شانته خبري لري او لیکوالو د پښتانه شعراء څخه زیاته استفاده کړېده. د ده په خپل، دېوان کې هم زه ډېر لږ پر داسي ځایو پېښ سوئ یم چې د ژوند زیات اړخونه دي یې په رونښانه سي. یوازې مې دا څو مورده په سترګه سوي دي، هغه دا چې:

د پلار نوم یې محمد حسن و چې په "1258 هـ ق" کال مړ دئ. حنان وایي:

زمـا پـلار محمـد حسـن د دیـن پنجـه — خـدای دي ور کـړي پـه جنـت کـي سـراچه
لـه هوښـیاره مـې د مـرګ پوښـتنه وکـړه — راتـې و ویـل تـاریخ شـو مرغـی چـه

"دېوان – ۲۰۸ مخ"

د برهان په نامه یې یو ورور درلود چې د حنان په ژوند و فات سوئ دئ دی وایي:

د برهــان مــرګ مــې پــر زړه اور بــلاوه — پــه پوښــتنه مــې همــه ځــای لټــاوه
د وفــات تــاریخ یــې دا هــاتفي و وې — لــه دا نــیم برهانــه مــخ و ګــرزاوه

"دېوان – ۲۰۸ مخ"

د کندهار او سېدنکئ و. د ده خپله وینا دا ده:

پــه خپــه بــه ګلرخــان د قنــدهار وي — چـې پـه مـرګ ولاړ شـي "حنـان" رنګـه بلبلـه

"دېوان – ۱۳۵ مخ"

لــه حنانــه قــرار څــه غــواړې ناصــحه — چې رسوا کړ دا ستا عشق په قندهار کې

"دېوان – ۱۷۱ مخ"

له نامه سره یې "میرزا" هم کېښ. لکه په دا لاندې بیتو کې:

دا لــه غمــه د کــوم مــخ "میــرزا حنانــه" — لـه ژړلـو چـې مـې نـه دربـږي سـترګي

"دېوان – ۱۷۲ مخ"

---

(1) د احمد شاهي کندهار د ښکاپر دروازې څخه د موټرا او بګیو یوه لار مخ پر جنوب وتلې ده چې د کرز او ذاکر له کلیو څخه تېره او پای یې یوه کوچني غره ته درېږي. د دې غره په شمالي لمن کې یوه هدیره سته چې پوخ دېوال پر تاو سوئ دئ. د حاجي جمال خان بارکزي مقبره په همدې هدیره کې ده چې ګومبته پر ولاړه ده. دا غر د حاجي جمال نیکه په نامه یادېږي. د غره لوېدیځ لور ته د یوه یا دوو کیلومترو په واټن یو کلی ودان دئ چې مرت کلا نومېږي.
د مرت کلا په شا وخوا کلیو کي بارکزي میشته دي. دا کلي د ترنک رود پر شمالي او جنوبي غاړو پراته دي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

خرخــوي دیــن پــه دنیــا "میــرزا حنانــه" دا نعمــت زائلــوي پــه دا غــم ولــي
"دېوان – ۱۷۹ مخ"

په ځواني یې شعر ویل شروع کړي دي. له دې لاندي بیته همدغه راز مطلب اخستل کېږي:

ستـا لـه غمـه نـه یـم څـه یـم چـي دا هسـي لا د دېرشو کالو نه یم موی مي سپین شو
"دېوان – ۱۰۳ مخ"

عمر یې تر سپین ږیرتابه پوري رسېدلئ و. دی وایي:

چــي پــه ســپینه ږیــره نــه اوړې د ښــکلو آفــرین دي شــه "حنانــه" پــر همــت
"دېوان – ۴۹ مخ"

چـي پیـرۍ مـي ږیـره سـپینه کـړه خـم قـد راتــه ښــایي اوس عصــا د ســرو قــد
"دېوان –۵۴ مخ"

د سردار مهردلخان د مرګ په کال"1271 هـ ق" ژوندی و. د هغه ویرنه یې ویلې ده چي د سراو پای بیتونه یې دا سي دي:

وجــوار تــه د مــولی ســردار قــرین ولاړ چي مرغوب د کـل عـالم و پـه تحسـین ولاړ
اعتمــاد بانــدي د کــړو نــه دئ "حنانــه" چي "سـردار مهـردل" لـه دې دنیا یقـین ولاړ
"دېوان –۲۲ مخ"

دا هغه موضوعات دي چي موږ د ده له خپلي خولې په خبرېږو. اوس به د ده خپله وینا سره وشنو، د نورو ښاغلو محققینو څېړني به هم پر وګورو او و به وینو چي څه تر وزي.

د ژوند زمانه یې:

د میرزا حنان د زېږېدو نېټه نه د ده پخپله وینا کي ښودل سوېده، نه د ښاغلو څېړونکو په څېړنو کي. د سردار مهردلخان مشرقي د مرثیې په استناد په (ادبي تذکرو – تاریخونو او نور دې ته ورته آثارو کي یې ژوند تر "1271 هـ ق" پوري یقیني بلل سوئ دی). دا سي روایت هم سته چي دېوان یې په همدې کال ترتیب کړئ دئ.(1) د ده د خپلي وینا سره سم دغه وخت سپین ږیری دئ. که یې موږ د سپین ږیرتوب عمر شپېته کلنی فرض کړو. نو به یې د زېږېدو نېټه د "1210 هـ ق" شاوخوا یا په بله وینا د شاه زمان سدوزي، د پاچهۍ اوایل وي.

(1) وګورئ: حبیبي – عبدالحی- د افغانستان پېښلیک 192 مخ.

(c) ketabton.com: The Digital Library

ماته چي د ده دېوان کومه خطي نسخه همدا اوس پرته ده، په هغې کي یې د خپل ورور برهان نومي د مړیني نېټه په یوه څلوریځه کي ښودلې ده چي که ماسمه حل کړې وي، نو "1278 هـ ق" ځني را وزي.(1) په دې ډول د حنان د ژوند زمانه د ده د خپل شهادت له مخي دوولس کاله نوره هم اوږدېږي. زما خپله څېړنه تر دې ځایه رسېدلې ده خو د پښتو ژبي زیار کښ محقق ښاغلی زلمی هیوادمل لیکي: (فاضل استاد پوهاند عبدالشکور رشاد د ده"حنان- م. هـ" د آثار و له مخي دا ثابته کړې ده چي دی تر "1292 هـ ق" پوري ژوندی و).(2)

د فاضل استاد پوهاند رشاد صاحب د تحقیق پر اساس د حاجي جمعه "بارکزي" د دېوان د مقدمې ښاغلي لیکونکي د "حنان" له نامه سره "1292هـ ق ژوندی" کښلئ دئ خو د عبدالحمید مومند د دېوان په سریزه کي یې چي د حاجي جمعه بارکزي د دېوان تر چاپ درې کاله وروسته د نوموړي لیکونکي په زیار په کابل کي خپور سوئ دئ، د حنان نامه ته "د ۱۲۷۰ هـ ق" لیکلي دي.(3) دا ډول ارقام او اعداد له لوستونکي څخه لار ولیکه ورکوي.

اوس چي زه دا کرښې کاږم نه د حنان نور آثار راسره سته، نه هم د پوهاند رشاد تحقیق، همدومره ویلای سم چي حنان تر "1292 هـ ق" پوري ژوندی و، دغه وخت د امیر شېرعلیخان د دوهم وار پاچهۍ اووم کال دئ.

د حنان د اولادو او د هغه د ښخېدو د ځای په باب د ویلوو ړ هیڅ راز معلومات نسته.

تألیفات یې:

زموږ په واک کي خو دم درحاله د میرزا حنان پښتو دېوان سته د "کندهار مشاهیر" نومي کتاب ښاغلی مؤلف لیکي: "میرزا حنان په پښتو او فارسي زیات شعرونه او مردف دېوانونه لري".(4)

زما په تیار سوي متن کي یوه فارسي غزله سته "۱۰۷ مخ" د هغې له لوستلو څخه هم ځوک دا حکم کولای سي چي شاعر به هرومرو نور فارسي شعرونه هم ویلي وي، ښایي دېوان به یې هم درلود. خو داخبره راته لاینحله پاته ده چي د فارسي دېوان د درلودلو په صورت کي په پښتو دېوان کي دیوې فارسي غزلي د راوړلو ضرورت څه و ؟

---

(1) په دې څلوریځه کي تاریخي ماده "له دا نیم برهانه مخ و ګرزاوه" ده. د نسخې د لیکدود له مخي د "برهان" مغیره شکل هم "برهان" کښل کېږي. د کلمې د پای "هـ" په زور "فتحه" ښودل سوېده ځکه نو د استخراج په وخت کي باید د "ه" ابجدي ارزښت محاسبه نه سي دغه راز د "له" په کلمه کي هم باید "هـ" محاسبه نه سي. زما په خیال له "نیم برهان" څخه مراد "ځوان برهان " دئ، ولي که د "برهان" نیم قیمت "179" له تاریخي مادې څخه ووزي، "1104 " پاتېږي چي په دغه کال به نه د حنان البوشاکه وه نه یې د ورور.

(2) و ګورئ: د حاجي جمعه بارکزي دېوان د مقدمې 24 مخ- کابل – 1360 ش.

(3) و ګورئ: د عبدالحمید مومند دېوان د مقدمې 26 مخ – کابل – 1363 ش.

(4) و ګورئ: ځلمی - محمدولي- د کندهار مشاهیر- ۲39 مخ.

(c) ketabton.com: The Digital Library

ښاغلی زلمی هیوادمل لیکي: (حنان د څو مؤلفاتو څښتن دئ د قصو یوه مجموعه یې له ښاغلي محمد نسیم نوري قندهاري سره سته. په فرهنګ زبان و ادبیات پښتو (ج1 – 142) کې د ده د قصو یاد راغلئ، په "پښتو منظومې قصې"[5] نومې اثر کې یې د شهزاده سلیم جواهري د قصې یادَوَنه شوې ده).[6]

(5) "پښتو منظومې قصې" د عبدالکریم پتنګ اثر دئ چې په 1357 ش کال په کابل کې چاپ سوئ دئ.
(6) وګورئ: د عبدالحمید مومند دېوان- 1363 ش چاپ – کابل – د مقدمې 26 مخ.

(c) ketabton.com: The Digital Library

ادبي لاربې:

د میرزا حنان بارکزي د دېوان له لوستلو څخه له ورایه ښکاري چې ده د پښتو ژبې د کلاسیکو شاعرانو او متقدمینو دېوانونه او آثار کتلي او مروج علوم یې هم پر ځنګ ور سره لوستي وو. خپل نکته سنج فکر یې د پښتو ژبې د نازکخیاله شاعر عبدالحمید مومند "1148 ق ژوندی" له خیاله سره ورته موندلئ او د هغه ادبي لار او سبک یې غوره کړئ او پیروي یې کړې ده. زموږ د ادب تاریخ څېړونکي او ادبپوهان په دې باب په یوه خوله دي چې میرزا حنان د حمید د ادبي سبک ډېر ښه پیرو دئ.(1)

اروا ښاد استاد عبدالرؤف بېنوا لیکي: (د حنان شاعرانه تخیل ډېر لوړ او د نوو مضامینو میندونکئ او بداعت خوښوونکئ دئ. دی هم لکه حمید نوي تلازمات او نوي استعارې او ښکلي تشبیهات ځرګندوي.. ده هغه ادبي سبک ته ترقي ورکړې ده چې حمید مهمند یې مؤسس دئ.. دی تر معنوي خوا ادبي ښېګړو ته اهمیت ور کوي.. په دې لاره کي لوړي درجې ته هم رسېږي او د پښتو شاعرانو د لومړۍ ډلي او استادانو د ګدۍ په پای کي کښېني او د حمید بابا ګړندی او نامتو شاګرد ګڼل کېږي).(2)

د پښتو شاعرانو د"لومړۍ ډلي او استادانو د ګدۍ په پای کي" د حنان له موقعیت څخه د استاد بېنوا مقصد دا دئ چې حنان په زماني لحاظ د دغو استادانو د ژوند تر وخت را وروسته شاعر دئ.

اروا ښاد استاد ګل پاچا الفت د حنان بارکزي د چاپي دېوان په سریزه کي وایي: (میرزا حنان د پښتو په شاعرانو کي د ډېر ښه ادبي شهرت خاوند دئ.. لکه چې دی پخپله ځان د حمید خوشه چین بولي پخپلو اشعارو کي یې د حمید د سبک پیروي کړې ده او په هغه پسي تللئ دئ. دی که څه هم د ډېر عقیدت له مخي وایي "حمید ته هیڅ دئ ستا شعر حنانه" مګر حقیقت دا دئ چې دی د هغه ډېر ښه پیرو دئ).

د حمید د سبک د پیروۍ تصدیق موږ د حنان په خپله وینا کي هم په کراتو مراتو موندلای سو. دی

---

(1) دغه لاندي کسان د حمید د سبک په پیروانو کي شاملېږي:- کامګار خټک، قلندر، ثاني حمید، کاظم خان، خانګل خلیل، بېدل، محمدي صاحبزاده، احمدي صاحبزاده، میرزا حنان، صمد، عبدالله محزون، محمد بیاض ګدون، ملامحمد اکرم، عبدالله او نور. "و ګورئ: د عبدالحمید مومند دېوان- د سریزې 35مخ"

(2) پښتانه شعراء دوهم ټوک –449– 450 مخونه. (دکتاب دغه برخه د کابل مجلې د 120 ګڼې له هغه مضمون څخه اقتباس سوې ده چې استاد بېنوا کښلئ دئ).

(c) ketabton.com: The Digital Library

وايي:

پیروي مې د "حیمد" موشگاف وکړه | ما "حنان" د شعرلاس کړ د "رحمان" مات
"دېوان – ۴۲ مخ"

د حمید د شعر بحر ته "حنانه" | یو څو څاڅکي دي لوېدلي ستا ابیات
"دېوان – ۴۵ مخ"

د حمید د خوش نظمۍ په زراعت کې | دا "حنان" یې د ئ د شعر خوشه چین
"دېوان – ۹۷ مخ"

حنان په رشتیا سره د خپل عالي تخیل په واسطه د حمید سبک پر مخ بېولئ دئ، خو کله کله بیا د حمید پر پله مستقیم گام هم ږدي.

حنان وايي:

چې مې ولیدې د ترکو سترگي غوړي | نه خلاصېږم په هیڅ شان له دغي کوړي
"دېوان – ۱۲۳ مخ"

حمید وايي:

چې په غتو سترگو گوري نابینا وي | چا چي ولیدې د ترکو سترگي غوړي
"دېوان – ۳۵۷ مخ"(1)

حنان وايي:

له پرتوه ستا د مخ دئ | چې لمر پټ شو په سحاب
"دېوان – ۴۳ مخ"

حمید وايي:

ستا د مخ له شرمه و نغښت | نبا پېرو مخ په حجاب
"دېوان –۵۰ مخ"

حنان وايي:

د "حنان" سینه نو خطو تور سکاره کړه | که سینه وه د حمید دوکان د مشکو
"دېوان – ۱۰۵ مخ"

حمید وايي:

دا شرف د عاشقۍ نه دئ نور څه دئ | چې سینه شوه د حمید دوکان د مشکو
"دېوان –۲۳۴ مخ"

(1) د حمید د کلام اقتباسات د 1363 هش کال د کابل چاپ دېوان څخه سوي دي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

حنان وايي:

لــه حمیــد ه ســره آس د شــعر نــه ځــي | کــه "حنــان"پــه حــرص مځکــه کــړي پــره

"دېوان–۱۲۱ مخ"

حمید وايي:

پــه حــرص کــه مــخ د زمکــي کــړي پــره | رابــه نــه وړي تــر نصــیب زیاتــه ذره

"دېوان– ۲۷۲ مخ"

د حنان پر شعر باندي د نورو متقدمینو اغیزي هم لیدل کېږي د هغو اشعار یې د تضمین په ډول هم اخیستي دي. دی وايي:

زه "حنــان" د یــار پــه غــم لکــه ګــل واشــوم | کــه "رحمــان" و د اشــنا لــه لاســه ســتړی

"دېوان– ۱۲۳ مخ"

رحمان بابا وايي:

د اشـــنا لـــه لاســـه زه یـــم پـــه زړه ســـتړی | پــه فلــوس مــي پــه کــار نــه دئ درســت وګــړی

"دېوان–۲۲۰ مخ"

دغه راز حنان د پیر محمد کاکړ د یوي غزلي په اقتفاء یوه بشپړه غزل لري چي مقطع یې دا سي ده:

جـواب دئ دا غــزل "حنانــه" د اخونــد پیرمحمــد | کــه پــه قیامــت کــي پــه پنــاه د پیغمبــر و درم

"دېوان– ۸۳ مخ"

دا راز څېړنه جلا ادبي تحقیق غواړي او دا څو پاڼي سریزه د دا ډول تحقیق ګنجایش نه لري.

د حنان په کلام کي اخلاقي موضوعات هم سته او د تصوف رنګ هم خال، خال پکښې لیدل کېږي د ستر افغاني محقق پوهاند عبدالشکور رشاد په نظر (د حنان په دېوان کي د تصوف رنګ څه تت "پیکه" غوندي ښکاري).(1)

د دېوان د "واو" په ردیف کي په "نوي طرحه" یوه غزله لري چي د ده د ادبي بداعت ډېره ښه بولګه یې بللای سو. لاندي یې ولولو:

حنان وايي:

نېـــک بـــدا د ازل و قتـــوېش و | د چــا بــد چــا ښــه و د چــا بــېش و

دا فغـــان الـــه ردم د بلبـــل اف | روانــه یــخ ســخن کانــد لــرېش و

عشـــق ایـــم دام یـــن لـــره ســـتي د | بلبــل تـــاب رګ د ګلـــو رېـــش و

نســـترن رګـــس نبـــل الـــه شـــبو د | اپکـــوم ال و صـــفت رتـــا پـــېش و

(1) و ګورئ:- د حاجي جمعه بارکزي د دېوان د لغتنامې الف مخ.

(c) ketabton.com: The Digital Library

ګـل شـرم خ پـه لاسو کښې ه و نغښـت | اب یـې سـتا دیـدن و د اورپـېش و
چي مي وارا پـه یـاد شـي ارقیب هم | اتـه رسـاعت رمـرګ بتـرا پـېش و

ځـه پـه نـوي طرحـه شـعر کـړي "حنانـه"
سـتا الفــاظ د شــاعرانو د زړه نــېش و
"دېوان –۱۰۴ مخ"

پورتنی غزله خو په همدې بڼه معنا نه ور کوي، مګر که د هري کلمې د پای توری د راتلونکي کلمې د سر توری و ګڼل سي، بیانو معنا ښندي. په دې ډول:

نېـک کـه بـد دا د ازل د وقتـو وېـش شـو | و د چـا بـد د چابـه، هـو د چـا بـېش شـو
دا فغــان نالـــه هـــردم د بلبـــل لافـــه | تـاب یـې ستا د دیدن نه و دار و پـېش شـو
عشــق قــایم مــدام مــین لــره هســتي ده | د بلبــل لــه تابـه بـرګ د ګلـو رېـش شـو
نســترن نــرګس ســنبل لالـــه شـــبو ده | دا پـه کـوم مـال و صـفت تـر تـا پېش شـو
ګل له شرمه مخ په پاڼو کښې ښه و نغښت | ما تـه هر سـاعت تـر مرګ بتـر را پـېش شو
چي مي یو وار را پـه یـاد شـي یار رقیب هم | فروانـه(1) هـیڅ سـخن نـه کاندي دلـرېش شـو

ځــه پــه نــوي طرحــه شــعر کــړي "حنانــه"
ســتا الفــاظ د شــاعرانو د زړه نــېش شــو

د دې غزلي په باب د استاد بېنوا مرحوم رایه داسي ده چي:(دا بداعت تر اوسه په پښتو کي چا نه دئ کړئ). خو د اریانا دائرةالمعارف په دریم ټوک 569 مخ کي یې کښلي دي:(په پښتو کي دا د لاندي بیتو بداعت تر اوسه تر حنان ښه چا نه دئ کړئ). له دې عبارت څخه ښکاري چي پر حنان برسېره نور پښتانه شاعران هم دغه راز اشعار لري؟ خو له بده مرغه نه د دائرة المعارف د دغي برخي لیکونکي بل مثال راوړئ او نه زما سترګي بل ځای پر لګېدلي دي.

د حنان دېوان له هرراز ادبي صنایعو څخه ډک دئ، دلته به یې څو مثاله ولولو:

تجنیس:

دا یـې چـین د جبـین نـه دئ د زړو چـین دئ | پـه دا چـین کـوي د چـین د مشـکو چـین

ارسال المثل:

وصـل و هجـر د یـار د واړه خـور و ورور دي | پـه دنیـا کـي بـې زحمتـه راحـت نـه وي

تقابل:

(1) دا کلمه باید (پروانه) کښل سوې وای مګر د ړومبی کلمې "ف" دغه راز کښلو ته مجبور کړم.

(c) ketabton.com: The Digital Library

په ګلشن کې ګل تر تا خوشاله نشته
نه په مينه کې بلبل تر ما حزين شته

سوال و جواب:

ماول ورو ځي دي کږې او خال دي څه دئ
ويل خال مي دئ امام ورځي محراب دئ

تحت النقط:

چي له بويه محروم کړئ و دلبر
په کار مه لره دا سي بېکاره سر

(ټوله غزله)

فوق النقط:

د معشوق د مخ احوال در ته حضور کړه
له دا وروستو هاله ځان لکه منصور کړه

(ټوله غزله)

بې نقط:

محمد سرور سردار و د عالم
عدل و حکم هم دوام واره محکم

(ټوله غزله)

د ديوان دغه متن:

د دې متن د برابرولو پر وخت ماته دوې نسخې پرتې وې. يوه خطي بله چاپي.

خطي نسخه:- دا نسخه ماته ښاغلي حمد الله صحاف له خپل ځاني کلکسيون څخه په کراچي کې د کتلو له پاره راکړه. نسخه ډېره نفيسه، بشپړه خوانا او ښه ساتل سوې ده. خط يې نستعليق ته ورته دئ. پر خړکوکاني "خوقندي" کاغذ په توره سياهي کښل سوې ده د کاتب نوم يې معلوم نه دئ. د پاڼو شمېر يې يو شپېته دئ، مخونه يې منظم رکابونه لري. په هر مخ کي ځلور غزلي راغلي دي. دوې په متن کي او دوې پر څنډو "حاشيو". د نسخې د کتابت نېټه لږ څه جنجالي ده ځکه په پاى کي يې دغه عبارت کښلئ دئ:

(بتاريخ يوم جمعه 18 شهر رمضان المبارک فی سنه الف مأتين خمسين قلمی گرديد سنه 1280).

په پورتني عبارت کي وينو چي په تورو "حروفو" باندي د نسخې د کتابت کال "1250 هـ ق"، خو په عدد بيا "1280 هـ ق" ښودل سوئ دئ. زه "1250 هـ ق" ځکه د نسخې د کتابت نه ګڼم او قلمي سهوه يې بولم چي په متن کي د سردار مهردلخان مشرقي "1212- 1271 هـ ق" وېرنه "مرثيه" راغلي ده او د مشرقي د مړيني نېټه د "1271 هـ ق" کال د جمادی الآخری اووه ويشتمه د جمعې ورځ ده.(1) په "الف

---

(1) د افغانستان پېښليک- 192مخ – په پښتانه شعراء دوهم ټوک 446 مخ. کي دا نېټه د دريمي خور 27 د جمعې ورځ ښودل سوېده؟.

(c) ketabton.com: The Digital Library

مأتین خمسین" کې د "ثمانین" پر ځای سهواً "خمسین" کښل سوئ دئ[2] زه په یقین سره ویلای سم چې د دې نسخې د استنساخ کال "1280 هـ ق" دئ. په دې کال میرزا حنان ژوندی دئ او نسخه په قمري حساب یو سل و دېرش کلنه ده. زما سره ځینې دلایل سته چې د هغو پر بناء و ویل سي چې دا نسخه یا د شاعر په خپل خط او یا هم د شاعر تر نظر لاندې کښل سوې ده. له دې امله مې د متن د برابرولو په وخت کې خطي نسخه د اصل په توګه و ټاکله.

نسخه هنري ځانګړتیاوې نه لري، کلکه و قایه یې ده چې بېخ او کونجونه یې د سرې څرمنې دي، د وقایې رنګ یې زرغون دئ او دا سې ښکاري چې وروسته ور لوېدلې ده. تر وقایې او بلاګردان[3] وروسته د لومړۍ پاڼې د سرله خوا پر کيڼ کونج یو کوچنی بیضوی الشکله مُهر لګېدلئ دئ چې نه لوستل کېږي. پر همدې مخ د حنان یوه غزله په ښکلې نسخ خط کښل سوې ده چې د دې متن په ۱۸۲ مخ کې مې راوړې ده. د دې غزلې څنګ ته د حمید مومند هغه شعر کښل سوئ دئ چې مطلع یې ده:

شعر نه دئ دا خوناب د زخمي زړه دئ یا وتلئ وروستی دم د خولې د مړه دئ

دا غزله په بېخي بابېز خط ده. وروسته یو چا پر زیاته کړې ده. تر غزلې لوړ "پاس" یې ورته کښلي دي: (چند بیت افغانی در شان سفت؟ شعر- عبدالحمید پیشاوری فرموده). تر دې پاڼې وروسته په درېیم مخ کې دوې فارسي قطعې په نسبتاً ښکلې خط لیکل سوي دي یوه یې (تعریف اسپ که شاه به کلیم ملک الشعراء داده بود) او بله یې (تعریف اسپ که وزیر به عصمت بخاری) عبارت پر سرباندي لري. له څلورم مخ څخه دېوان پیل کېږي. باید و وایم چې دا نسخه دوه پیله لري او دواړه په بسم الله شروع سوي دي. د لومړي پیل د سربیت تر بسم الله وروسته دا سي دئ:

اِلهي د هر چا قاضي الحاجات یې په عطا په کرم حل المشکلات یې

او د دوهم پیل د سربیت تر بسم الله وروسته په دې ډول دئ:

اِلهي د محبت په اور کي توان را سمندر رنګه د پتهي خولې بیان را

ما د لومړي پیل شعرونه ځکه په متفر قاتو کي را وړل چې یو خوېې ردیف ګډوډاوه او بل یې له چاپي متن سره سر نه خوړ.

د نسخې په وروستۍ پاڼه کي د میرزا عبدالله شهاب یو فارسي شعر سته دا شعر یې د هغه کمر بند

---

(2) د دا راز قلمي تېروتنو مثالونه په نورو قلمي نسخو کي هم سته. څېړونکي باید له درایت او نورو قرینو څخه د نسخې د کتابت کال ځان ته معلوم کړي.

(3) صحافان "کتاب جوړوونکي" بلا ګردان هغه کاغذ ته وايي چې دکتاب د لومړۍ پاڼې او د وقایې تر منځ یې د کتاب د پاڼو د حفاظت په مقصد ور اچوي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

په باره کي ویلئ و چي د شاه محمود سدوزي له خوا د سوغات په توګه ور کړه سوئ و. دا شعر هم په ښکلي خط کښل سوئ او د پاسه یې دغه لاندي عبارت ور ته کښلئ دئ:

(کمر بند که شاه محمود سدوزایی به میرزا عبدالله شهاب داده بود، در تعریف کمر بند گفته).

نسخه املایي غلطۍ نه لري، صرف یو دوه ځایه یې "عبث" د "عبس" په شکل کښلئ دئ او هغه هم د "س" د ردیف په خاطر او یو دوه ځایه یې "مداماً" د "مدامن" په بڼه کښلئ چي د چاپي دېوان مرتب هم په عین ډول نقل کړئ دئ!

دا نسخه (428) غزلي، (4) قطعې، (5) قصیده وشمه غزلي (13) څلوریځي، ترجیع بند، مخمس، سراپا "مثنوي" او د کتاب د ختم مثنوي لري.(۱)

د نسخې لیکدودي ځانګړتیا وي په دې ډول دي:

(څ) او (ځ) یو راز د (ځ) په شکل، (ک) او (ګ) یو ډول د (ک) په بڼه کارېږي. د پښتو نور مخصوص ږغونه بې له "ڼ" څخه چي د "نړ" په شکل یې کارېږي، نور ټول په اوسنۍ بڼه لیکي. د کلمو د پای واولونه زیاتره مراعاتوي خو ځای ځای یې په حرکاتو "زور-زېر" سره ښیي.

(چي) د (چه) په شکل، (یې) د (یه) په بڼه، (کښې) د (کښ) په توګه کارېږي.

په ټوله نسخه کي یې خپل معین لیکدود په د قیق ډول سره تعقیب کړئ دئ.

د ځینو غزلو د بیتو لپاره یې تش ځایونه پرې ایښې دي.

په نسخه کي یوه فارسي غزله هم سته چي د دغه برابر سوي متن په (۱۰۸ مخ) کي مي راوړې ده.

چاپي دېوان

دا دېوان د پښتو ټولني له خوا په "1336 ش" کال د کابل په دولتي مطبعه کي چاپ سوئ دئ.

اروابناد استاد ګل پاچا الفت چي په هغه وخت کي د پښتو ټولني رئیس و، یو مخ سریزه او ښاغلي

(۱) ښاغلی حمدالله صحاف وایي چي اوس یې دې نسخې ته نوې وقایه ورکړې ده. ښایي چي په ځانګړتیاوو کي به یې تغیر راغلی وي (م. هوتک)

(c) ketabton.com: The Digital Library

محمد دین ژواک چي په هغه وخت کي د کابل مجلې مدیر و، دري مخه مقدمه پر کښلې ده. په دې دوا ړو لیکنو کي هغه نسخه چي د دېوان د ترتیبولو په وخت کي ترې استفاده سوې، نه ده ښودل سوې، مرتب یې هم په وضاحت سره نه ده معرفي سوې. ډېري طباعتي غلطۍ لري او له څلور مخ "سمونه" سره سره بیا هم زیاتي غلطۍ ور څخه پاته دي چي سمي سوي نه دي. حتٰی په هغه غزله کي چي حنان د کاتبانو له بې پروایي څخه شکایت کوي، هم غلطۍ سته "و ګورئ" د چاپي دېوان "90 مخ" د ردیف ګډوډي هم پکښې سته. د "واو" د ردیف یوه غزله د "ی" په ردیف کي راغلې او د "ی" د ردیف یوه غزله د رباعیاتو په پای کي مکرر راوړل سوې ده. په چاپي متن کي داسي ننبي ننباني سته چي مرتب باید څوک د ختیځي لهجې و یونکئ پښتون و ګڼي، د شاعر له لهجې سره پوره بلد نه دئ دې کار په شعر کي لړ څه بې نظمۍ راوستي دي.

ټول دېوان 244 مخ دئ چي (349) غزلي، (25) رباعۍ ترجیع بند، مخمس او فالنامه پکښې ده. د دېوان تر چاپ پنځلس کاله مخکي د پښتانه شعراء په دوهم ټوک 448 مخ کي چي د میرزا حنان سوانح کښل سوې ده له هغې څخه ښکاري چي په دغه وخت کي د څېړونکو په واک کي د حنان د دېوان دا سي یوه نسخه وه چي "تر جیع بند، مخمس، مثمن او څو رباعیات او مثنوي او سراپای معشوق په پښتو لري" زه نه پوهېږم چي د چاپي دېوان د ترتیبوونکي په واک کي چي کومه نسخه وه. په هغې کي دا شعرونه نه وو که څرنګه؟ په پښتانه شعراء دوهم ټوک کي د حنان یوه نوې ابتکاري غزله چاپ سوې ده چي د چاپي دیوان مرتب باید هغه په خپل متن کي راوړې وای.

زما په خیال د دېوان د چاپولو په کار کي لازم دقت نه دئ سوئ خو دا چي د ادب مینه والو ته یې د پښتو ژبې د یو ډېر نکته سنج شاعر دېوان وړاندي کړئ دئ، د ستاینې وړ اقدام دئ. لومړي چاپونه هرو مرو نیمګرتیا وي لري.

لکه چي مخکي مي و ویل د دې متن په ترتیبولو کي ما خطي نسخه د اصل په توګه ټاکلې ده. ځکه د متن پوهني اصول حکم کوي چي د متن د برابرولو په وخت کي باید هغه نسخه د اصل په توګه و ټاکل سي چي د مؤلف یا شاعر پخپل لاس کښل سوې وي. که داسي نسخه موجوده نه وي نو بیا هغې نسخې ته اعتبار ور کړه سي چي د شاعر یا مؤلف له خوا کتل سوې یا تصحیح سوې وي. که داسي نسخه هم نه وي نو بیا هغه نسخه د زیات اعتبار وړ ده چي د استنساخ زمانه یې یا د شاعر د ژوند زمانه او یا یې

(c) ketabton.com: The Digital Library

ژوند ته نژدې کلونه وي. په دا راز نسخو کي د سهوو امکانات ډېر نه وي.(1)

چاپي دېوان مي د "نسخه بدل" په توګه غوره کړئ دئ او نسخه بدلونه مي په حاشيو کي ښودلي دي. ځای ځای چي د چاپي متن ثبت راته غوره ایسېدلئ دئ هلته مي د "اصل" ثبت د نسخه بدل په توګه په حاشیه کي راوړئ دئ. دا راز موارد لږ دي او ما ته د خطي نسخې متن ډېر غوره ښکاري.

متن مي پر دوو برخو وېشلئ دئ، غزلیات او متفرقات.

د غزلیاتو له برخي څخه مي هغه غزلي چي د بېتو شمېر يې له اوو څخه زیات و، هم ایستلي او په متفرقاتو کي مي راوړي دي. که څه هم په پښتو او فارسي ادب کي د غزل د بیتو شمېر حتٰی تر 19 پوري هم رسېدلئ دئ او په یوه ټاکلي عدد سره محدود نه دئ، خو ما دا کار او وېش د میرزا حنان د خپلي ارادې پر بناء کړئ دئ. حنان د کتاب په پای کي وايي:

یو څو بیته در ته وایم معنوي — نه قطعه ده، نه غزل دئ مثنوي
په پښتو ژبه مي و وایه کتاب — هر غزل يې اووه بیته په حساب
دا په دا چي مولانا مولوي جام — د دېوان غزل اووه بیته تمام
چي الحمد د قرآن اووه آيته — زیاته نه ده ابتداء تر نهایته
ده نور خپل دېوان پر دا بحرتیا رکړ — ماهم خوښ په ډېر رغبت د ده رفتار کړ

"دېوان 209 مخ"

د حنان بارکزي د دې "رغبت" له مخي ما د دېوان د غزلیاتو په برخه کي ټولي هغه غزلي راوړې چي د بیتو شمېر يې اووه دئ. لوستونکي به ځای ځای پر داسي غزلو پېښ سي چي د بیتو شمېر يې اته، نهه وي. هغه شمېر د یو مجبوریت له مخي زیات سوئ دئ ځکه د عین غزلي ځیني بیتونه به په اصل کي وو خو په چاپي دېوان کي به نه وه راغلي، یا به چاپي دېوان درلودل خو په اصل کي به نه وو ثبت سوي، یا به يې تو پیر دومره زیات و چي د جلاجلا بیتو حکم به پر کېده. نو د دې مجبوری پر بناء ځای ځای د غزلو د بیتو شمېر تر اوو اوښتئ دئ. زما په خیال په داسي حالاتو کي زما غذر موجه ښکاري.

په دې ډول مي د "ل" د ردیف دوې غزلي،(2) د "ن" ردیف یوه غزله(۳) د غزلیاتو له برخي څخه و

---

(1) جالبه ده چي حنان هم په دې باب رغبېدلئ دئ. لکه چي وا يي:

چي یو حرف د سهوي نشته ستا په مخ کي — جوړ په خط د مصنف دئ دا مصحف

(c) ketabton.com: The Digital Library

ایستلې او په متفرقاتو کې مې راوړې.

د متن غزلي مې په هر ردیف کې د ننه د قافیې د لومړي، دوهم، دریم او حتی ځلرم ماقبل توري په اعتبار سره اوډلي دي چې په دې تر تیب د اصل او چاپي دېوان د غزلو ترتیب وړاندي وروسته سوئ دئ. ځیني غزلي مې له یوه ردیفه بل ته هم نقل کړي دي. دا راز موارد مې په حاشیه کې ښودلي دي.

د متونو د برابرولو په وخت کې د شاعر د لهجې په پام کې نیول یو ډېر ضروري کار دئ. د ښاغلي زلمي هیواد مل دا خبره ښېخي پر ځای ده چې وایي: (دا د متن څېړني یو عمده اصل دئ، چې مصحح او د متن څېړونکئ باید دمتن په ژبه کې لاسوهنه و نه کړي... ډېر ځله اروېدلي شوي، چې موږ باید کلاسیک متنونه په معیاري لهجه "؟" خپاره کړو. دغه خبره د متن څېړني له اصولو مخالفه خبره ده، موږ نشو کولای چې د احمد شا بابا دېوان په یوسفزۍ لهجه خپور کړو، یا د پیر محمد کاکړ، شمس الدین کاکړ او حنان بارکزي دېوانونه په شرقي لهجه تهیه او چاپ کړو. د غسي عمل که له یوې خوا د متن څېړني له موازینو سره مغایرت لري، له بلې خوا د شاعرانو د کلام شعري کیفیت ته هم زیان رسوي).(1)

د لهجو تو پیر یوازي په "شو ، شي-سو ، سي" یا د "ښ، ږ" په تلفظ کې نه دئ "لکه ځیني کسان چې داسي فکر کوي"، بلکې دا تو پیر زیاتره د واولونو (vowels) په استعمالولو کې لیدل کېږي. د حنان د لهجې له مخې "چې" باید په لنډه "ې" و کښل سي، که یې د اوسني معیاري لیکدود "؟" په شان په اوږده "ې" د "چې" و کاږو د "چې یې" معنا ورکوي دغه راز "کې" که په اوږده "ې" یا په معیاري ډول د "کې" په بڼه و کاږو د "که یې" معنا ښندي. شاعر د شعر ویلو په وخت کې له خپلي لهجې سره سم شعري وزن سموي، دا که په بله لهجه یا معیاري لهجه "؟" و کښل سي، وزن ته زیان رسېږي. له دې امله باید متون د داسي چا له خوا تصحیح او تهیه سي چې یا خو له شاعر یا مؤلف سره د لهجې اشتراک ولري او یا هم د شاعر په لهجه کې پوره اندازه معلومات.

ما دا ټولي خبري په پام کې نیولي او متن مې برابر کړئ دئ.
په پای کې د دې خبري یادونه ضروري بولم چې د متن د تهیه کولو په برخه کې زما تجربه لږ ده او هرو مرو به ډېري نیمګرتیاوي ولرم. دغه راز په خطي نسخو کې د "واو" او "دال" تر منځ تو پیر کله کله نه تشخیصېږي هغه کسان چې له خطي نسخو سره یې سر و کار دئ، په دې خبره ښه ترا پوهېږي .

---

(2) دا دوې غزلي په 193–194 مخو کې ولولئ. (۳) دا غزله په 195 مخ کې و ګورئ.
(1) و ګورئ: د حاجي جمعه بارکزي دېوان–د 1360 ش کال چاپ–د سریزي 37 مخ.

(c) ketabton.com: The Digital Library

ما خپل دقت کړئ دئ که بیا هم تېروتلئ وم له درنو لوستونکو څخه د بخښني هیله لرم.

غزلیات

(c) ketabton.com: The Digital Library

﴿الف﴾

الهــي د محبــت پــه اورکــي تــوان را	ســمندر رنګــه د پټــي خــولي بيــان را
کـل سـختي مـي لـه زړه و باسـې قـادره	لکــه زلفــي د خوبــانو زړه پرېشــان را
چي د فيض لباس هر ځوک را ځخه يوسي	د دانـش لـه رختـه (1) ډک هسـي دوکـان را
چي مي شناخت له تا پـه وشي ذوالجلاله	پـه خپـل لطف سـره ډک جـام د عرفـان را
چـي بـې تـا يـې پـه زړه بلـه هـوا ګـرزي	د هغــه عــالِم لــه ديــده تــه امــان را
جسم و جان مي کړه فارغ له غيره خياله	په منقار د هُمای عشق مات استخوان را

۱(۲) ماسـوا مـي لـه خـاطره فرامـوش کـړه ۷(3)
د خپل حب ځای په سينه کي زما "حنان" را

الهــي سـتا د عرفـان لـه ميـو جـام را	چي په مست يم د غه جام على الدوام را
چي بې تا که ګُلي خيال را ځخه محوه	اسم ذات پـر زړه جاري(۴) د غـه انعـام را
ستا بې يادو مي له غيرو زبان بند کړه	مشــغولا پــه تــلاوت ســتا د کــلام را
ربه ستا پـه معرفت مي زړه مسرور کړه	ستا په حب سره همېش د زړه ارام را(۵)
بل له نفس اماره ځخه مي خلاص کړه(۲)	لـه شـيطانه هـم امـان دا سـتا پـه نـام را
مشـغولا د زړه مـي وکـړه سـتا پـه اسم	بېـزاري لـه ماسـيوا ځخـه مـدام را(۷)
قناعـت مـي پـه نصـيب کـړه کردګـاره	پيــروي د کــاملانو پــر اقــدام را(۸)

۲ الهــي د خپــل حبيــب لــه برکتــه(۹) ۱۵
تـه پـه فضـل مـا "حنـان" تـه د زړه کـام را

---

(۱) چاپي دېوان: له جنسه. (۲) په ټول کتاب کي د هر غزل او شعر په پای کي د شعر شمېره ده. (۳) دا هم په ټول کتاب کي د بيتونو شمېره ده
(۴) ب: پر زړه باري. (۵) ب: ستا په ياد سره مدام د زړه آرام را. (۲) ب: له دا نفس اماره ځخه مي خلاص کړې. (۷) دا بيت په (ب) کي نسته. (۸) دا بيت له (ب) واخيستل سو. (۹) دا نيم بيتی د رحمان بابا له کلام ځخه تضمين سوی دئ.

(c) ketabton.com: The Digital Library

چي خوناب[1] تئ له چشمانو هر سهار زما ‌ ‌ ‌ ځکه شو خونخوار اشنا زما غمخوار زما
پسله مرګه به سر پورته کړم له قبره ‌ ‌ ‌ که یار کښېنت د مهرو که پر مزار زما
ځو باریک لکه موی نه شي په دېر فکر ‌ ‌ ‌ و به نه وینې په سترګو ملا د یار زما
هیڅ سراغ د تنګي خولې مي پیدا نه کړ ‌ ‌ ‌ آس د عقل پکښې لنګ شو صد هزار زما
صفایي ځني څڅېږي لپې لپې ‌ ‌ ‌ راشه و ګوره رخسار د ګلعذار زما
کې[2] کمیس د ګل له بویه په ځان واغوست[3] ‌ ‌ ‌ تن بې[4] شین تر نیلو فرشي د نګار زما

۳ ‌ عقل هیڅ د عشق په باب کې را و نه ښو
اې "حنانه" دا رفیق نه شو په کار زما ‌ ۲۲

ستا له خولې څخه که ګل زده کړه خندا ‌ ‌ ‌ بلبل هم د سوز ژړا زده کړه له ما
د خپل آه قاصد به ولېږم آسمان ته ‌ ‌ ‌ که دوا مي د دردو کړه مسیحا
زړه مي ستا په عشق کي بایلو نه یې غواړم ‌ ‌ ‌ د کښتۍ ضامن هیڅ نه وي ناخدا[5]
ځو په خیال د خال و خط یم اخته شوی ‌ ‌ ‌ د خاطر تیاره مي نه مومي روڼا
سوز د میني هسي اور راباندي بل کړ ‌ ‌ ‌ بې شربته د مرګ نه لري دوا
له غیرته په اور وسوم په چمن کي ‌ ‌ ‌ چي مي ولید ګل په رنګ ستا د قبا[6]

۴ ‌ فلک دف د خورشید و وهي له شوقه
چي ستا غم شي له "حنانه" خوا په خوا ‌ ۲۹

ځو به ګرزم ستا د مخ په تمنا ‌ ‌ ‌ ځغلېده په روڼا نه شي د برېښنا
ستا د وصل خیال مي نه ځي له خاطره ‌ ‌ ‌ د مفلس له فکره نه وزي کېمیا
ژبې[7] پرې ښه ده چي نقد د دوو کونو ‌ ‌ ‌ بولي ځوک دا ستا د نیم و ښېته بها
خزان کښېښووي[8] د ګل له ژړه رنګه ‌ ‌ ‌ د بلبل د ږغ پر پښو باندي حنا
دا د کوم سرو قد لار ګوري چي هسي ‌ ‌ ‌ صنوبر چي سر له باغه کړ بالا
سیا بختي لکه سایه را پسي ځغلي ‌ ‌ ‌ چي دا ستا په تورو زلفو شوم اشنا

۵ ‌ تر هلک نو خط غرور لري "حنانه"[9]
تر غزال د چین آهو ځغلي بالا[10] ‌ ۳۶

---

(۱) چاپي دیوان: دا خوناب ځي. (2) کې = که یې. (3) په چاپي دېوان کي دا نیم بیتی دا سي دئ: "کې کمیس د ګل د بوی واغوست ببرېږم. (4) بې = به یې. (5) اصل: "د کښتۍ ضامن نه وي ناخدا ". (6) دا بیت په اصل کي نسته. له چاپي دېوانه مي واخیست. (7) ژبې = ژبه یې. (8) چاپي دیوان: کښېښودې. (۹) چاپي دیوان: "تر سپین مخو د نو خطو غرور ډېر وي. (10) چاپي دېوان: د چین آهو لري هوا.

چي مي زړه دا ستا په مينه کړ اشنا — خپلي ويني مي د ځان کړې خونبها
ستا د سترګو د شهيد قبر مي وليد — چي کبلي ور ته پراته وو شا و خوا
پيروي د عقل هسي ده زاهد ته — لکه يو ړوند شي د بل ړانده عصا
تر مجنون نه وه په عشق زليخا کمه — چي يې واخيست(۱) مردانه ګام د وفا
پروت د مرګ پر بستر يم طبيبه راشه — ستا په ديد سره مي شي د زړه دوا(۲)
ستا د عشق له فيضه هيڅوک محروم نه دي — که پادشاه د زماني دئ که ګدا(۳)
د يعقوب په شان شوم ړوند راشه يوسفه — د پښو خاوري زما د سترګو کړه توتيا(۴)

۲ — که به کله مهرباني(5) کړې وخت دي وخت دئ
رحم بويه پر "حنان" بې دست و پا — ۴۴

زړه مي و ووت ستا د ديد و جنګ ته بيا — خدای زده څه به شي ور پېښه له دې(6) خوا
را معلومه ده چي بيا به تېښته(7) راوړي — ستا له سترګو سوبه(8) نه ده وړې چا
اختراع دي زما د مرګ نوې پيدا کړه — نوم مي ډېر ډېر يادوې چي هېر کړې ما
په ببېزۍ ليندۍ د وروځو خدنګ ولې — هسي رنګ چي خبر نه يم سم اذا(۹)
د بانو غشي يې بې توبريو مبتلي — هيڅ ګزار يې له زړه نه درومي خطا(۱۰)
د عشق عيش په لاس نه ورځي زاهد ته(۱۱) — هر ورغوی لايق نه دئ د حنا

۷ — د خندا په موج يې لب راغله "حنانه"
په چمن کي کړ غونچې کميس قبا — ۵۱

زما ياره زړه دي بايلو په رشتيا — خبر نه يم يو وړ کومي(12) دلربا
د دې ښهر خوبرويان دي صدقه شه — بندي کړئ يې کاکل د زلفو چا(13)
د چاغم دي خلل کړئ دئ په زړه کي — دا چي ناست يې لاس ترزني ښېنوا
ځړولئ سر مدام په فکر ناست(14) يې — دا د کوم يوه دلبر په تمنا
ته له کومه په کوڅه کي د بل ناسته(15) — واړه عشق دئ چي درو ښېنوده وفا

---

(۱) چاپي دېوان: چي يې کښېښود. (2) چاپي ديوان: "په يوه بوسه مي شي د زړه دوا ". (3) دا بيت په چاپي دېوان کي نسته (4) دا بيت په اصل کي نسته له چاپي دېوانه واخيستل سو. (5) "مهرباني "بايد درې څپې ولوستل سي. (6) اصل: له دا خوا.
(7) چاپي دېوان: توبه. (8) چاپي دېوان: توبه. (9) اصل: ادا - او هم بايد و ويل سي چي په چاپي دېوان کي دا نيم بيتۍ له پنځم بيت سره راغلئ دئ. (10) دغه راز په چاپي دېوان کي دا نيم بيتۍ د څلرم بيت وروستی نيم بيتی دئ.
(11) چاپي دېوان: "زما په لاس د عشق لمن کله کښېوځي ". (12) اصل: کومو. (13) چاپي دېوان: ګېسو رخسار د چا.
(14) چاپي دېوان: په فکر ډوب يې. (15) چاپي دېوان: "ته له کومه د وفا خويونه غواړې ".

خفه مه شه په دا ځای که ته شیدا یې   ته د یو د پاره[1] سل د پاره ستا

۸
و "حنان" ته راز عیان که چي ته درومې
جریده به در پسې وي ترغه ځا[2]
۵۸

نه ماتېږي د مخ مینه یې په ګل زما   خیال د زلفو یې هېر نه شو په سنبل زما
چي له ځالي مي اخیستئ لاچیچی و   اوس څوک اروي اوازونه د بلبل زما
چي نهال مي اوباوه د زړه په وینو   اوس په لاس کښېي د چا وینم هغه ګل زما
بدبختي وه چي مي باز له لاسه والووت   خدای زده بیا به کله کښېني په منګل زما
څوک به زېری پر ماوکه چي یار راغئ   چي تر جار کړم سرو مال و هستي[3] کل زما
چي له ماتئ ما لیده[۴]هسې مړ نه شوم   حیراني ده پر دا هسي تغافل زما

۹
راتې و ویل "حنانه" صبر وکړه
عاقبت به درشي لاس لره کاکل زما
۲۵

د هجران په درد کي نه کېږي سکون زما   یو پر بل شو شواخون[5]پر شواخون زما
دا لا دېو د عاشقۍ نه یم وهلئ   چي صحت نه شي په دم و په افسون زما
تورو سترګو د یار هسي دېوانه کړم   چي آهو که مدام سیل د جنون زما[۶]
رنګ یې نه دئ د حنا پر لاسو باندي[۷]   مضمحل یې په منګولو کئ لړمن زما
بې له یاره په چا نه شي د زړه سوده   په پردیه ساهه کله شي ژوندون زما[۸]
د اول مینې[۹] ژړا لویه خامي ده   د کباب په دود له سوخته دروميي خون زما

۱۰
هیڅ پروا بې پروا یار زما ونه کړه
چي "حنان" له ډېره غمه دئ زبون زما
۷۲

څو به کړمه ستا[۱۰] د وصل تمنا   عقل و هوښ[۱۱]را څخه ولاړ په دا هوا
ستا د ناز خرید ته زړونه جودانه دي[۱۲]   که په سر روح الامین کوي سودا
سر و مال، دین و دنیا به واړه درکړم   ولي نه ده ستا د نیم وېښته بها
د خپل رنځ علاج به چا و ته [13] بیان کړم   مرض سخت شو[۱۴] طبیبان دي بې پروا

---

(۱) اصل: "د یوه د یاره سل د پاره ستا "(2) چاپي دیوان: "جریده دي در پسې تر هغه ځا ".(3) ب:... مال او هستي....
(4) ب: چي له ماتلو ما لیدو.(5) چاپي دیوان: یو پر بله شواخون.(6) چاپي دیوان: "چي کبلی کا همېشه میل د جنون زما ".
(7) چا پي دیوان: د نکریځو رنګ یې نه دئ په لاس باندي ".(8) چاپي دیوان: دغه ژوندون زما. (9) چاپي دیوان: مین.
(10) چاپي دیوان: څو به کړم زه ستا.(11) چاپي دیوان: هوش.(12) چاپي دیوان: جودانه ده.(۱۳) چاپي دیوان "و چاته زه بیان.
(۱۴)چاپي دیوان: سخت دئ.

پر د کاه له ضعيفۍ اخيستئ نه شم[1] کـه څـه يـو ، يـو پـه رنـګ زه د کهربـا
په نيم ديد کـه مي زړه[2] و باخښـه و تاتـه خدای حاضر دئ خجل يم لـه دې وينا

١١ دا واړه د عشــق اکســير اثــر پــر وکــړ ٧٩
چـي يـې رنـګ د "حنـان" کـړ لکـه طـلا

دا تور خط دي لکه مشک او مخ دئ ګل ستا دواړه سترګي دي نرګس[3] زلفي سنبل ستا
د اســيرو زړو تــړل دي بــل څــه نــه دي چـي و غـوړو تـه خـم شـوئ دئ کاکـل سـتا
هرګــز نــه اروي زګبــروی د مهجورانــو[4] آفــرين دي وي پــر هســـي تغافــل ســتا
کـــه بـــه آه چيـــري[5] قبلېـــږي د عشـــاقو نـــه دي وي هرګـــز د حســـن تنـــزل ســـتا
د يـــوه لښـــکر ســـپاه دي ســـره وژنـــي[6] وا عجـــب دئ د عشـــاقو تسلســـل ســـتا
ســجدې د شــکراني کــړم بســمل طــوره چي د زړه غوښي مي توی شي[7] پـه منګول ستا

١٢ کــه ژړا افســوس فريــاد کــه[8] عيــب نــه دئ ٨٦
د رخســار پــر ګــل "حنــان" دئ يــو بلبــل ســتا

دا يې سترګي کـه جادو دئ کـه نرګس دئ غـه شـهلا[9] دا يـې زلفـي خـال وخـط دئ کـه هجـوم دئ د بـلا
دا يې خولـه ده کـه غونچـه ده کـه يې لب دئ کـه مرجان دي[10] دا يـې غـاښ پـه خولـه کـي نمـايي[11] او کـه دئ دُر يکتـا
دا يې زلفي پرمخ نه دي پر ګلاب باندي سنبل دئ دا يې خط دئ که عنبر دئ او که مشک دي د خُطا
سـنتره نـارنج تـرنج دئ کـه غبغـب دئ حيرانېـږم نـه توبـه توبـه غلـط شـوم خجـل يـم لـه دې وينـا
دا خنجر دئ کـه مژګـان دئ[12] چي مي څرخ د زړه پـه ميـان دئ[13] کـــه نـــاوک دئ نـــه پـــوهېږم قتلـــوي مـــي بـــې پـــروا
دا يې وروځي کـه کمـان دئ چي مي زړه ورتـه نښـان دئ بــې صــرفې کــه ګُزارونــه غشــي نــه درومــي خطــا

١٣ دا يې زنـه ده کـه سـېب ده د "حنـان" د زړه آسـېب ده ٩٣
چي پـه تـش آرزو يـې[14] کېـږي د رنځـورو زړو دوا

له فتني[15] پـه سايه خلاص يم د مژګان ستا خــاطر جمــع وي لــه واړو پرېشــان ســتا
څـه الفـت[16] زمـا غريـب او سـتا د غشـو دغــه واړه دلجــويي کــوي پيکــان ســتا
ســر يــې تــل پــر زانــو ابښــئ وي د فکــر هغه څوک چي يې په زړه کي وي ارمان ستا
لــه حيرتــه ســترګي پټــي کــړي خولــه وازه لــه کتــو ســترګو تړلــي دي[17] حيــران ســتا

(۱) چاپي دېوان: "برګ کاه اخيستی نه شم چي ضعيف يم". (۲) چاپي دېوان: روح و باخښه. (۳) په اصل کي "دي" نسته له چاپي دېوانه مي واخيست. (۴) چاپي دېوان: شکوه د مهجورانو. (۵) چاپي دېوان: چيرته. (۶) چاپي دېوان: "د يوه لښکر سپاهيان دي خپله وژني". (۷) چاپي دېوان: که د زړه غوښي مي ولاړې. (۸) چاپي دېوان: کوي. (۹) چاپي دېوان: د شهلا.
(۱۰) په چاپي دېوان کي: "دي" نسته. (۱۱) چاپي دېوان: دا يې غاښ برېښي په خوله کي. (۱۲) چاپي دېوان: دی.
(۱۳) چاپي دېوان: چي مي څرخ د زړه په ميان. (۱۴) چاپي دېوان: تش ديدن. (۱۵) چاپي دېوان: د فتنې. (۱۶) چاپي دېوان: چي الفت. (۱۷) چاپي دېوان: له کتو سترګې ګنګلی دی.

د صحرا آهو په سیل راته راشي(۱) — چي تعریف کړم د چشمانو هر زمان ستا
قدر نه لري ګلاب ستا و رخسار ته(۲) — منفعل کړه ګلان واړه ارغوان ستا

۱۴ زرغونه بې(۳) شي لاله ګلان له قبره ۱۰۰
دا چي ګور له ارمان یووړ "حنان" ستا

په هزار رنګه افسون و په اوراد ما — مسخر نه کړ شوخ چشم پریزاد ما
سرو مال، دین و دنیا، دانش و صبر — په سودا کي د ګلرخو کړه برباد ما
هیڅ اثر یې(۴) پر سنګین خاطرو نه شو — یو په سله خوارۍ و کښېي تر فرهاد ما
بې له عشقه بل څه نه را ویل کېږي — ګفت مي وړئ دئ په صدق(۵) د استاد ما
که خبر وای چي شانه بې(۶) ستا په کار شي — پرورش به مي وکړئ د شمشاد ما
پر زیارت به مي څراغ له خپلو بل وي — له رقیبه سره کړئ دئ جهاد ما
چا ته څه وایم اوس هر څه را رسېږي — ګیله نه کړم په ځان کړئ دئ فساد ما(۷)

۱۵ ما ویل غور د "حنان" د بېداد وکړه ۱۰۸
ویل شړلئ مي له دره دئ په داد ما

زه طلب د زړه کوم او زړه طلب ستا — آواره شوم له عالمه په سبب ستا
نه مي غواړي، نه مي بولي، نه مي وژني(۸) — حیرانېږم و دا فکر ته عجب ستا
ګوندي خلاص مي د رقیب له ناکردو کړې(۹) — ما مظلوم په داد نیولئ دئ جلب ستا
خپلو سترګو فتوا درکړه چي مي وژني — حیرانېږم(۱۰) پر دا لوستو د مکتب ستا
وکوثر ته حاجت نه لري د څښلو — چي جام نوش که څوک د میو لبالب ستا
په دیدن که یې سېراب کړې ښه به وکړې — عاشقان د دیدار تږي تشنه لب ستا

۱۶ توقف په دا کي مه کوه دلبره(۱۱) ۱۱۵
که پوره شي(۱۲) د "حنان" په مرګ مطلب ستا

نه یو زخم لکه ګل دئ نمایان زما — غونچه طوره هزار چاکه دئ پنهان زما(۱۳)
ګیله(۱۴) کفر ده له بخته و اسمان ته — سیا بختي مي شوه(۱۵) د بزم څراغان زما

---

(۱) چاپي دېوان: "د صحرا آهو به سیل له را ته راشي ".(2) چاپي دېوان: ګلاب څه قدر لري ستا و رخسار ته ".
(۳) بې = به یې (۴) چاپي دېوان: هیڅ اثر مي. (۵) چاپي دېوان: په مهر. (۶) بې: به یې. (۷) دا بیت په اصل کي نسته. که څه هم د غزلي د بیتو شمېر یې یو زیات کړ. بیا هم له چاپي دېوانه وا خیستل سو. (۸) چاپي دېوان: "نه مي نمانځي نه مي وژني نه مي بولي " (۹) چاپي دېوان: "که مي خلاص ته د رقیب له ناکردو کړې " (۱۰) چاپي دېوان: حیراني ده.
(۱۱) چاپي دېوان: صنمه. (۱۲) چاپي دېوان: که پر وشي. (۱۳) چاپي دېوان: هزار چاکه غونچه طوره دئ پنهان زما "
(۱۴) چاپي دېوان: شکوه. (۱۵) چاپي دېوان: "... مي ده "

(c) ketabton.com: The Digital Library

عاقبت به مي تاراج که مخ[1] د ترکو ... چي کينه لري[2] په زړه کي هر زمان زما
چي له ترکو ليري ګرزي سلامت وي ... ولي څه کړم چي زړه نه دئ په فرمان زما
په ژړا مي نرم نه شو زړه د ښکليو[3] ... نه نرمېږي د غه کاڼي په باران زما
له نګاه سرمه آلودو ستا دلبره ... لکه بوی د ګل بې ږغه شو فغان زما

۱۷ په دا عصر کي همدرد نسته "حنانه" ۱۲۲
چي به و ګنډي په رحم چاک ګرېوان زما[4]

چي مي وليده رفتار ستا ... توري زلفي تار په تار ستا
قد دي سروه د ارم ده ... غاښ درون دئ آبدار[5] ستا
پر ګلاب باندي شبنم دئ ... که عرق دئ په[6] رخسار ستا
سره لبان دي سره ياقوت دي ... خوږ تر شهدو دئ ګفتار ستا
په کوثر کله اوبېږي ... چي وي تږی د ديدار ستا
که آفتاب دئ که مهتاب دئ ... خوشه چين دئ د انوار ستا

۱۸ خال دانه زلفي دي دام کړي ۱۲۹
"حنان" وينم ګرفتار ستا

يو وېښته د راستی نه لري ابروی ستا ... رحم نه لري مژګان فتنه جوی ستا[7]
شمعه نه شي پتنګ له خپله ځانه ... اور حيران دئ و تندی و ته د خوی ستا
په کعبه په بتخانه کي ستا مذکور دئ ... هر طرف په غوږو اروم های و هوی ستا
چي دلته باد له زلفو څخه و موښت ... له خُطا کړه مشک بېرون د زلفو بوی ستا
که مي زر کتب خاني و پلټلي ... و مي نه ليده په سترګو خط د روی ستا
غواړي څه سرو سامان له ما دلبره ... و ايستم له نام و ننګه جستجوی ستا

۱۹ سر و مال د "حنان" څه دئ ستا په عشق کي ۱۳۲
دواړه کونه قيمت نه لري يو موی ستا

مه غولېږه په راتله د بې وفا ... هرګز مه درومه پرپله د بې وفا[8]
که هرڅو ټينګه وعده در سره وکړي ... باور مه کوه په خوله د بې وفا

---

(۱) چاپي دېوان: خوله. (2) چاپي دېوان: چي لري کينه. (3) چاپي دېوان: زړه د ترکو. (4) دا مقطع په اصل کي نسته له چاپي دېوان څخه را نقل سوه.(5) چاپي دېوان: ښه آبدار- د اصل له ثبت سره سم "آبدار" بايد د (باء) په پېښن درې څپې و لوستل سي.(6) چاپي دېوان: پر رخسار.(7) دا غزله په چاپي دېوان کي نسته.(8) دا غزله په اصل او "ب" کي نسته له چاپي دېوان څخه را نقل سوه.

(c) ketabton.com: The Digital Library

په راتله په نه راتله یې پروا مه کړه   د لګیرمه او سه په تله د بې وفا
چي نه ننګ لري نه شرم مه یې غواړه   توبه و کاږه له پله د بې وفا
ځرولئ یې و سر مدام له شرمه   هغه چاچي پت پاله د بې وفا

٢٠   په قسم چي یې "حنان" اعتبار نه کړ   ١۴٢
خوی معلوم ور ته هاله د بې وفا

چي دي عشق په سترګو روند کړم مات پرملا   په بغل کښې راکړه ستا د قدعصا
نه ستا جور تمامېږي نه زما صبر   زما پر صبر آفرین ستا پر جفا(1)
د اسمان ملکي ولوېدي له ذکره   چي ارام نه شوي یو د م زما له غوغا
که مي ستا وصل نصیب شو له خدا غواړم   په دعا کښې شپه د قوس ورځ د جوزا
بې تا شپه هومره اوږده لکه ستا زلفي   نمر له تا سره شي تېر لکه بربښنا
په مضمون یې نه پوهېږم څه یې لولم؟(2)   پېچاپېچ زلفي دي خط دئ د ترسا(3)

٢١   ستا د وصل په امید یې عمر تېر شو   ١۴٩
د "حنان" په تشه تمنا(4)

بهار راغئ څه موسم دئ د صحرا   ساقي راوړه جام د میو مهیا
پر سمن د بنفشه کاکل دئ هسې   پیوسته پېچلئ خط دئ د ترسا
د شبنم څاڅکي په ګل پوري ځړېږي   لکه دُر چي وي په غوږ د دلربا
معجز طوره تماشې دي په بوستان کښې   ښاخ د ګلو په مثال ید بیضا(5)
څه لاله ده، څه سبزه، لعل زمرد دئ   ډک دئ لاس هم د چمن هم د صحرا
عجائب مجلس تیار دئ په چمن کښې   د سبزې طفلان حاضر په تماشا
په آئینه کښې د اوبو د غنچې عکس   لکه ستوري د اسمان کوي روڼا(6)

٢٢   زړه مي غواړي چي توبه کړم بیرته ماته   ١۵٧
اي "حنانه" وقت د ګلو راغئ بیا

---

(١) دا او ورپسې درې بیتونه په (ب) کي نسته. (2) ب: چي یې لولم. (3) ب: ... زلفي دي دي خط ترسا. (4) دا مقطع په (ب) کي نسته. په (ب) کي د دې غزلي صرف مطلع او یو بیت نسته، نور بیتونه یې بالکل جلا دي د کوټي چاپ "ب" دغه بیتونه لري چي له مقطع پرته نور مکرر دي او د "الف" ردیف په نورو غزلو کي سته.

پر د کاه له ضعیفۍ اخستی نه شم   که څه یو یو په رنګ زه او کهربا   ←دا بیت په ٣٩ مخ کي راغلی دئ
ستا د وصل خیال مي نه ځي له خاطره   د مفلس له فکره نه وزي کېمیا   ←دا بیت په ٣٦ مخ کي راغلی دئ
ستا د سترګو د شهید قبر مي ولید   غزالان ورته پراته وو شا و خوا   ←دا بیت په ٣٧ مخ کي راغلی دئ
ستا د ناز و خرید ته زړونه جودانه ده   که په سر روح الامین کوي سودا   ←دا بیت په ٣٨ مخ کي راغلی دئ

دا واړه د عشق اکسیر اثر پر وکړ
چي یې رنګ د "حنان" کړ لکه طلا

(5) ب: پر بیضا. (6) دا بیت په (ب) کي نسته.

(c) ketabton.com: The Digital Library

﴿ب﴾

د ګل بوی سهار را یاد کاندي احباب   جنون پاڅوي سایه د دې سحاب
چي مي بوی د داغ سبا ګلشن ته یو وړ   ګل رنګ توی کړ لکه وینه د کباب
زما په مرګ د مستو سترګو څه پروا ده   له کشتنه څخه بیم نه کړي قصاب
شور په زړه کي اچوي د عشق خبري   پرورش مومي ذره(۱) په آفتاب
تبسم یې له ښکنځلو(2) سره زېب که   قدر زیات لري ترخه چي شي شراب
دل و دین مي په یوه نظر تر جار کړ   لا یې عشق لري له ما سره حساب

۲۳ ستا د مخ په دروېزه کي له "حنانه" ۱۷۴
ورک شو صبر و ارام و خورد و خواب

مخ یې دئ لکه آفتاب   له آفتابه یې زیات تاب
له پرتوه ستا د مخ دئ   چي لمر پټ شو په سحاب
له خجلته د رخسار دي   غرق په وینو شو ګلاب
په سرخي ستا د لبانو   له عقیقه(3) یو وړ آب
نرګس ستا سترګو حیران کړ   چي عصا په لاس خراب
له نفسه مي سر سم ځي   په مثال لکه حُباب

۲۴ په تعریف د یار "حنانه" ۱۷۱
څوک به وکه ستا(4) جواب

پېچوتاب که کړم د زلفو پېچ و تاب   معطر مي کړ د ماغ د مخ ګلاب
دا د چا د وروځو خیال یې په زړه ګرزي   و قبلي(5) ته چي شا کړي ده محراب
دا د کوم مهروی د تېغ له وهمه هسي   د هالي سپر پر سرونیوه مهتاب
کیف د چا د لب د میو دئ، حیران یم   دا چي ګرزم ګاهي مست ګاهي خراب
لکه وورکي چي نمري په شوخي غواړي   په بوسه کي عاشق نه لري آداب
چي یې حُسن ورځ په ورځ زیاتېږي څه کړم   ورځ(6) په ورځ مي زیاتوي د زړه خوناب

۲۵ که هر څو شعر بلند وایې "حنانه" ۱۷۸
د حمید موشګاف نه شي جواب

چي دي لعل آلوده شي په شراب   شي د زړه مرغه پر اور باندي کباب
په محراب کښي د ابرویو دي خال نه دئ   دا هندو دئ چي سلام کړي د آفتاب

---

(۱) چاپي دېوان: ذره هم. (2) چاپي دېوان: له د شنامه. (3) چاپي دېوان: له عقیقو. (4) چاپي دېوان: وکي.
(5) اصل: و قبله ته. (6) اصل: ورو په ورځ.

(c) ketabton.com: The Digital Library

پـه هـر ځـای چي قـدم کښـېږدي سـرو قـده — مردګان شي تول پـه زمکه کښي سېراب(1)
ډېـر امیـد مـي دئ و هغـه سـرو قـد تـه — قـُمري طوره طوق د غـاړي کـړم رکـاب
هیڅ ګیله له مستو سترګو څخه مه کړه — رحـم کلـه شـته پـه زړه کښـي د قصـاب
کله کله بي په خواب کښي(2) خیال حاضر شو — ولـي څـه کـړم چـي هرګـز نـه راځـي خـواب
۲۲ لـه هوسـه بـه قـدم پـر اسـمان کښـېږدي — کـه "حنـان" شـي سـتا لـه وصـله کامیـاب ۱۸۵

چي یې زړه وړئ وي خیال ستا د غبغب — د هغـو رنګونـه ژړ وي تشـنه لـب(3)
مشـق د خیـال د هغـه طفـل همېشـه کـړم — چي پـه دیـد سره یې اوراخلي مکتب
دا د زلفو تـار یـې کوږ پـه رخسـار نـه دئ — و سـپوږمۍ تـه راوتلـئ دئ عقـرب
کـه هـر څـو درتـه زاري او عـاجزي کـړم — پـر جبـین بانـدي چیـن راوړې د غضـب
له عاشقه حیا څه غواړئ پـه عشق کي — لـه مجنونـه مونـده کلـه شـي ادب
څـه سـیالي بـه کـه لـه تـا خوبـان د عصـر — خوش نسب یې، خوش لقب یې خوش حسب
۲۷ لـه حمیـده سـره آس د شـعر نـه ځـي — اي "حنانـه" بـس کـه و نیسـه جلـب ۱۹۲

سـپین رخسـار او زنخـدان د شـکرلب — زړه مـي یـووړ ایـن و آن د شـکرلب
پـر درګـاه یـې دروېزه کانـدي د حسـن — د فقیـر پـه دود سـلطان د شـکرلب
وړي وړي مـي د زړه مـانې هالـه دي — چـي یـې خیـال شـو را روان د شکرلب
لکـه ځغلـي لېـونی سـپی لـه اوتاقـه — هسـي ورک شـوه رقیبـان د شـکرلب
که مي سر کـه مال کـه عقـل دئ کـه صبر — تـر دیـدن بـې(4) کـړم قربـان د شـکرلب
دی لـري زکـوة د حُسـن زه حقـداره — وظیفـه مـي شـوای لبـان د شـکرلب
۲۸ همېشـه بـه د "حنـان" کـاني پـه کېـږي — چـي بـاور کـه پـه پیمـان د شـکرلب ۱۹۹

خـدا قبولـه کـړي دوعـا زمـا غریـب — رقیـب کـړه د یـار لـه دره بـي نصـیب
سـر درد د عـاشـق نـه ور کېـږي دلتـه — صندل رنګه وینه صرف شوه د طبیب
د دې شوخ دلبر د میني پـه مکتـب کښـي — لکـه ګـل مـروړي غوږونـه د ادیـب
چي جرس و ځای تـه رسـي فغـان نـه کـه — فغان هم نـه کـه عاشق چي شي قریب

---

(۱) ب: مرده ګان لکه فاختې شي په حساب. (2) ب: په خوب کښې. (3) دا غزله او د "ب" د ردیف دا نوري را تلونکي غزلي په چاپي دیوان کي نسته. (4) بې= به یې.

(c) ketabton.com: The Digital Library

زه دلي، دی په کوځه کي د يار ګرزي | دا خپل زړه مي شو و ماوته رقيب
ژر د يار قدمبوسي کاندي تر لاسه | چي ځان خاوري که په در کي طبيب(1)

29 لـه نا اهله چي وفا غواړې "حنانه" 202
لـه املوکه مزه غواړې د زبيب

راشه و ګوره ګفتار د عندليب | چي پاره کړ ګل آزار د عندليب
چي ګل نه ويني خاموش له غمه کښېني | دا وفا ګوره هر وار د عندليب
ځان و ګل ته رسوي په هره توګه | که څه خيژي تر زړه خار د عندليب
چي د اور په شانې(2) سرې لمبې تر سر ځي | په آه سوئ دئ ګلزار د عندليب
و صلت مومي عاقبت هغه له ياره | چي قبول که پر ځان کار د عندليب
ګل چي هسي ځوانيمرګ ځي په پوهېږم | فرياد اروي هر سهار د عندليب

30 چي اثر پر ګلو نه کاندي "حنانه" 213
بې فايدې دئ هر چغار د عندليب

﴿ت﴾

دا شبنم پر مخ د ګل دئ قطرات | که عرق دئ پر رخسار لکه(3) نقات(4)
دا يې تار د زلفو کوږ و خوله ته پر بووت | که افعي حلقه وهلې پر حيات
چي د سترګو تېغ هر دم په رنجو باټ که(5) | دم په دم راته ښيي د مرګ حالات
مخ يې شو زما قاتل سترګي شاهدي | بې قاضي يې زما قتل کړ اثبات
قرباني دي يم د سترګي روغ به نه شم(6) | پر دغو بيمارو شوئ يم(7) خيرات
په اول بازي د ميني په شطرنج کي | تا په رخ کړ زما د زړه پادشاه رامات

31 د حميد د شعر بحر ته "حنانه" 220
يو څو څاڅکي دي لوېدلي ستا ابيات

زرغونه خط دي رونق کړ د ريحان مات | ستا د مخ ګلشن کړ رنګ د ګلستان مات(8)
ستا د خولي غونچې لمن کړه د ګل خيري | په سرو لبو دي قيمت کړ د مرجان مات
وهي لار د اسلام ستا جادو د سترګو | تورو زلفو دي ګردن کړ د ايمان مات

(۱) د دې نيم بيتي په وزن کي يوه څپه لږده. (2) شانې = شان بې. (3) چاپي ديوان: باندي. (4) كذا في الاصل.
(5) چاپي ديوان: باټ کړي. (6) چاپي ديوان: "قرباني يم ستا د سترګو ژر مي وژنه". (7) چاپي ديوان: ښه يمه
(8) دا غزله په چاپي ديوان کي نسته.

(c) ketabton.com: The Digital Library

تاول[1] کاږم به دي زه له پریشانیه   هغه عهد دي لکه زلفي کړ آسان مات
د بادام سینه دي سترګو سل سوري کړه   چي یو ځلي شوه په زړه کي ستا مژګان مات
وې ګندهلي په بانو د بادام سترګي   شیرین لب دي د پستې کړ نمکدان مات

۳۲   پیروي مي د حمید موشګاف وکړه
ما "حنان" د شعر لاس کړ د رحمان مات   ۲۲۷

ستا په خط سره زینت شو د مخ زیات[2]   په آبرو صفایي کېږي د مرآت
د سیا چشمو د بوسې وعده ببځا ده[3]   د آهو په ښاخ موقوف دئ دا برات
چي په مصر کي کلام[4] د شکرلب شي   شي خجل له ښاره[5] و باسي نبات
زړه و عقل مي دا ستا و خیال ته ورکړ   پادشاهانو لره وړي رعیت سورسات
زما د زړه سکندر به کله ځني ګرزي[6]   چي یې[7] خط شو راته خضر خوله حیات
نه پوهېږم کل جهان دئ په دا غم کي[8]   که ستا غم کړ راته تریخ زما اوقات

۳۳   ته غني نصاب د حُسن دي پوره دئ
زه "حنان" یم مستحق را کړه زکوة   ۲۳۴

را شه پرېږده د ګلرخو محبت   سور انګار دئ همېشه د دئ[9] قربت
المدام یې[10] د هجران په اور کښبي سوځي   هر سړی چي د ګلرخو کړي صحبت
خوبرویان واړه له خرمي ظالمان دي   زړه سوی نه لري پر اهل د غربت
په آرزو کښبي د رخسار که یې څوک مړشو   سره لاله یې زرغونېږي پر تربت
قتلول په تېغ د هجر د مظلوم که[11]   تې امید کوې د شونډو د شربت
له رقیبه سره هردم خوشخویي که[12]   له عاشقه بل څه نه که[13] بې نکبت

۳۴   بل څه نه دئ یو مزری دئ د یار هجر
چي یې پروت پر ما "حنان" هومره هیبت   ۲۴۱

نرم نه شو زما په آه زړه د دلدار سخت   نه نرمېږي په باد کاڼی د کوهسار سخت
غافل مه شه هیڅ زمان له مړاوو سترګو   په ناجوړه تن که[14] مکر دا بیمار سخت
چي ښاخونه یې د وروځو[15] هسي خم دي   دا یې سترګو د بادامو[16] را ووړ بار سخت
نن شپه مه غواړه قرار له ما ناصحه   مضطرب کړم خیال د زلفو د نګار سخت

---

(۱) تاول= تاویل. (2) چاپي دېوان: "ستا په خط د مخ زینت شو څکه زیات". (3) چاپي دېوان: ببځای ده.
(4) چاپي دېوان: سودا د شکرلب شي. (5) اصل: له ښهره. (6) چاپي دېوان: "سکندر د زړه مي کله ځني ګرزي".
(7) چاپي دېوان: چي دي. (8) چاپي دېوان: په غم اخته دئ. (9) د دئ= د دوی(د کندهار لهجه) ، ب: د دوی.
(10) ب: مداماً یې. (11) ب: د مظلوم کړي. (12) ب: خوشخویې کړي. (13) ب: بل څه نه کړي. (14) چاپي دېوان: کړي.
(15) چاپي دېوان: د ابرو یې. (16) اصل: بادام.

(c) ketabton.com: The Digital Library

چي هر څوک دي یادوي خاموشي خوی کړه — پټه خوله غوټچه بلبل که(۱) په ګفتار سخت
صاف دلان له ګفتګو یه خفه کېږي — شي نفس د آینې پر مخ غبار سخت

۳۵ — بس که(2) ډېر جور و جفا پر "حنان" مه کړه
چي یې کېنلئ ستا د وصل انتظار سخت — ۲۴۸

په حسرت دي تور خط تېر کړ د رخسار وخت — لکه تېر شي په خزان د لاله زار وخت
زلفي ویني د زړو خوري د خط په وخت کي — د ماړانو ضابطه وي د بهار وخت
لکه سیل د غره له سره ژر ژر لوېږي(3) — هسې د رومي د سنګدلو د عُذار وخت
چي یې خط لا پر مخ نه وي بوسه غواړه(4) — د دوعا د قبلېدو وي د سهار وخت
په غرور د خپلو زلفو غافل مه شه — توره شپه ده د عشاقو د آزار وخت(۵)
د هجران شپه ده د قوس نه تمامېږي(۶) — لکه اوږد شي(۷) د عاشق د انتظار وخت

۳۲ — چي د اوښو له بارانه، نه خلاصېږي
پر "حنان" دئ تمام عمر د ملهار وخت — ۲۵۵

که مې نه کړله بلبل سره داستان درست — آه مې پري نه ښود په باغ کي یو ګرېوان درست
د اسلام ښېښه مدام له سنګه ولي — ترکان نه پرېږدي په سر کي یو ایمان درست
د معشوق نام و نښان عاشق بلند که(۸) — مېوه ښه کوي نهال چي وي باغوان(۹) درست
په دا لږ عمر پر سر باندي ځای ورکه — ارمان دا دئ که د ګل لا وای پیمان درست
زړه مې ولاړ شو اوښې هم ورپسې ولاړې(۱۰) — لکه چیرته لښکر د رومي د سلطان درست
په دادن کي د بوسې پښېماني مه کړه — په وعده په قول ډېر وي کریمان درست

۳۷ — هیڅ له خیاله ورته نه ګوري سیا چشم
که "حنان" په اوښو لوند کاندي دامان درست — ۲۷۲

که هرڅو په یارانه کي مې دئ یار سُست — ولي عشق مې سُستي نه که زما خوار سُست(۱۱)
را پوهېږي چي مې پند پر اثر نه که — ځکه هسې راته وعظ که هوښیار سُست
خط یې هسې په وار وارو مخ ته راغئ — لکه ګډ(۱۲) شي د اسلام په ښار کفار سُست
که نو خط د خط په وخت داد که ښایېږي — شي وړیا متاع چي چیرته شي بازار سُست
ما یې هېره کړه بوسه له ډېره غمه — ولي نه مې پرېږدي ما دا انتظار سُست

---

(۱) چاپي دیوان: کړه. (2) چاپي دیوان: کړه. (3) چاپي دیوان: ژر ژر د رومي. (4) چاپي دیوان: چي یې خط نه وي پر مخ د بوسې خواست کړه،.
(5) دا بیت په چاپي دیوان کي نسته. (6) چاپي دیوان: "شپه د هجر شپه د قوس نه تمامېږي".
(7) چاپي دیوان: اوږدوي. (8) چاپي دیوان: څرګند کړ. (9) اصل: باغبان. (10) چاپي دیوان: یو وار پسي ولاړې.
(11) د دې غزلي مطلع په چاپي دیوان کي دا سې ده:
زه هم سُست یم قاصد سست او دریم یار سست — زما عشق ځکه په دا شو وار په وار سُست

(۱۲) چاپي دیوان: لکه کړ؟.

(c) ketabton.com: The Digital Library

چې د مخ بهار یې نه وینم خاموش یم … بلبلان کاندي په ژمي کې گفتار سُست (1)

۳۸ … ۲۷۹

د دې عصر (2) د پښتو قدر بلند شو
چې "حنان" په پښتو ژبه کړې گفتار سُست

په ځنځیر دې د گیسو کړم گردن بست (3) … چې یوه خوا ته مې نه رسېږي د ست
په دریاب کې دي (4) د مینې هسې ډوب یم … چې په خیال نه را رسېږي د چا شَست
د کاکل له ظلمه ستر گي آگاه نه دي … نه خبرېږي هیڅ د شپې په غلو مست (5)
چې نخجیر خپل سر پر ځای د قدم کښېښود … کوم صیاد ونیو د کین غشي په شَست
له بدنه مې هغه د م روح جدا شي … چې دې وینم له رقیب سره پیوست
نن د حُسن په دولت کې رحم و کړه (6) … مدام نه وي (7) دغه ستا د حُسن هست

۳۹ … ۲۷۲

حق به غواړې د قیامت (8) په ورځ دلبره
چې رقیب دې کړ بلند او "حنان" پست

ستا د عشق په غم کې نه یم ملامت … راتې (9) وښود تر قیامت پخوا قیامت
له خاطره مې ستا خیال په ظلم نه ځي … تنده نه درومي له تږي په زحمت
موزون قد چې دې موزون و لید په سترگو (10) … په مسجد کې یې ویل قامت قامت
د دریاب او به صدف لره دي زهر … شربت نه چښي د چا، تږی د رحمت
تن بې خیاله، زړه بې عشقه په کار نه دئ … بې نگینه گوتي نه لري قیمت
عشق بې کله وای ورکړئ و مجنون ته (11) … که دا بار افلاطون وړای سوای په حکمت

۴۰ … ۲۸۳

نوی خیال د یار له خولې وایه "حنانه"
شنیده خبري نه لري حرمت

چې بار وړي د یار د هجر په زحمت … تل وایه شي پر هغو باندي رحمت (12)
عاشقان په دنیا نه وزي له غمه … له ازله دغه شوئ دئ قسمت
که قیامت چا په دنیا نه دئ لیدلئ … د ښه یار جدایي و بولئ قیامت
له حیرته سروه و دري ثابته … پر هر ځای چې جلوه وکړې ستا قامت

---

(۱) چاپي دېوان: "بلبلان په زمستان کښې کړي گفتار سُست ".(2) چاپي دېوان: د خپل عصر.(3) چاپي دېوان: په زنځیر د گېسو شومه گردن بست.(4) چاپي دېوان: کي یې. (5) چاپي دېوان: "چې د شپې په غلو نه خبرېږي مست ".(6) چاپي دېوان: مهر بویه.(7) چاپي دېوان: تل به نه وي.(8) چاپي دېوان: محشر. (9) راتې=راته یې. په چاپي متن کي (رایې) دئ.(10) چاپي دېوان: په سترگو ولید.(11) دا نیم بیتی په چاپي متن کي داسي دئ: "عشق بې کله دوا ورکړي و مجنون ته" په اصل کي بیا په دې ډول دئ: "عشق بې وو ورکړئ و مجنون ته ". ماله دواړو ځخه په استفادې سره دغه ثبت سوئ شکل غوره وباله.(12) دا غزله په چاپي دېوان کي نسته. له اصل ځخه را نقل سوه.

(c) ketabton.com: The Digital Library

نو خطان که ناز کوي بې ځایه نه دئ   خرقه پوش وي خاوندان د ډېر عظمت
چي يې واورم تريخ ښکنځل له شکرلبو   پـه مانـه کېـږي شـکران د دې نعمـت

۴۱   چـي پـه سـپينه ږيـره نـه اوړې د ښـکلو
آفـرين دي شـه "حنانـه" پـر همـت   ۲۹۰

سـتا تـر شـونډو لعـل نـه لـري قيمـت   گـل دی نـه لـري و گـل تـه نزاکـت (1)
پريـروی چـي عاشـق نـه لـري دئ هسـي   لکـه پيغمبـر چـي نـه لـري امـت
بـې کششـه زړه ورکـړه و يـار تـه مـه کـړه   چـي بـې سـته مېلمـه نـه لـري عـزت
پـه تـور خـال يـې کـل عـالم دئ قتـل کـړئ   خوشـي وا يـې چـي هنـدو وي بـې همـت
پـه لـويي يـې ابـرو خمـه ده و قدتـه   پـه حـرف کـم دئ لـه قيامتـه يـې قامـت
نـه در گـرزم لکـه غـم سـتا پـه خـاطر کښـي   فرامـوش دي کـړم دلبـره عاقبـت

۴۲   که پښې کښېږدې د "حنان" پر سترگو باندې
شـه بـه نـه لـري د دې نعمـت منـت   ۲۹۷

د عشق غشـی مـي کـاري تـر ځگـر و ووت   چـي لـه زړه څخـه مـي خيـال د دلبـر و ووت
لا مـي نـه و مـراد د وصـل پيـدا کـړئ   د هجـران د لمبو(2) دود مـي تـر سـر و ووت
د خپل وصل ملهم(3) زما پر زخم کښېږده(4)   تـر ځگـر مـي سـتا د ظلـم خنجـر و ووت
مجنون بېد لـه حيرانـۍ و ښېـو تـه گـوري   پـه هـوا دا سـتا ، تـر بـاغ صـنوبر و ووت
د غمـزو د غشـو(5) جنـگ لـره يـې هـردم   لـه زخمـو مـي ډک(6) ځگر لکه سپر و ووت
نور مي څه وژني په تېغ د خپلو(7) سترگو   د غمـزې تيـر مـي رسـا تـر ځگـر و ووت(8)

۴۳   پـر محـک د امتحـان د سـخندانو
د "حنـان" شـعر چانـدي لکـه زر و ووت   ۳۰۴

دا گيسو(9) دئ د نگار په لاس را کښېووت   نه پوهېږم که ښامار په لاس را کښېووت
که اره لکه شمشاد شم(10) پري بې نه ږدم   که د تورو زلفو تار په لاس را کښېووت
خوله غونچه، سترگي نرگس، زلفي سنبل دي   خط ريحان دئ څه گلزار(11) په لاس راکښېووت
توري زلفي مړاوي سترگي د ترکانو   د راز عمر د بيمار(12) په لاس راکښېووت
تماشه چي د خپل زړه د داغ کومه(13)   هم گلشن هم لاله زار په لاس راکښېووت
د رقيب و سرته وری تری ناست يم   پري بې نه ږدم که يو وار په لاس راکښېووت

۴۴   زه "حنان" په عشق کي نوي طالع غواړم
که وصال د هغه يار په لاس را کښېووت   ۳۱۱

---

(۱) دا غزل په(ب) او چاپي دېوانو کي نسته. (2) چاپي دېوان: لمبې. (3) چاپي دېوان: مرهم. (4) چاپي دېوان: کښږده. (5) چاپي دېوان: غشی. (6) چاپي دېوان: پُر ځگر. (7) چاپي دېوان: د تورو سترگو. (8) چاپي دېوان: "د غمزې تير مي د شا تر کمر و ووت". (9) چاپي دېوان: تورگېسو. (10) چاپي دېوان: شانه. (11) اصل: دا گلزار. (12) چاپي دېوان: دي بېمار. (13) چاپي دېوان: "تماشا چي د خپل زړه د داغو تل کړم".

(c) ketabton.com: The Digital Library

زړه مي په زلفو کښي نن بیا د دلارام کښېووت
چي لـه قفسه دا مرغـه ووت پـه دام کښـېووت

هغه بندي ښه وي امید چي د خلاصیت وي ورته
زړه چي په زلفو شي بندي علی الدوام کښېووت

دا یې پر مخ باندي خال نه دئ چي ښکارېږي تاته
دا تور هندو دئ چي په میان کښي د اسلام کښېووت

انتظار نه که[1] د کوثر د اوبو تږی د دید
چي یې په لاس کښي له ازله د عشق جام کښېووت

خاندي غُنچه رنګه خوله خلاصه په هوس هغه څوک
چي په بغل کښي یې وصلت د ګل اندام کښېووت

زړه مي طواف د یار د درکاوه په دغه امید
چي به مي وصل شي نصیب، په عقل خام کښېووت

۴۵ زړه کړه خوشحاله خلاص به نه شي تر قیامته[2] پوري ۳۱۸
"حنان" دا ستا د عشق په لومه کښي مدام کښېووت

﴿ ټ ﴾

چي اشنا کړ په مرګ مخ را څخه پټ
ښایي اوس چي مدام ژاړم په ورټ ورټ[3]

چي له نازه به یې سر پر بالین نه ښوو
ګورستان له روان شو پروچ کټ

که هر څو مي[4] افسوس کړ فایده یې نه کړه
د لحد پر خوا یې مخ و ماتې[5] څټ

ماتول او سازول د فلک کار دئ
زنده سر واړه منګي دي د ارهټ

نه له ښه زړه ا لوته، نه په بد مرګ شته
د اشنا د مرګ خبر نه کړم خوله پټ

چي مي یار قبر ته ولاړ او زه لا ګرزم
په سل ځله تر ما بِه دئ د هند جټ

۴۶ په فراق یې[6] زه "حنان" سترې ستومان شوم ۳۲۵
بېلتانه هر ځای را وښود د غم کټ[7]

﴿ ث ﴾

یار مي یار شو له رقیبه الغیاث
آه له دا توره نصیبه الغیاث

چي له رنځه مي خبر دوا مي نه که[8]
له دي بې پروا طبیبه الغیاث

په هیڅ نفعه سود یې نه یم پوهېدلئ
زړه مي بایلود بې موجبه[9] الغیاث

هر سهار د ګل ګرېوان پاره پاره که
د آزار له عندلیبه الغیاث

چي دي سِر پاشي سبا په عامو خلکو
له هغه یار قریبه[10] الغیاث

چا په زده کړه خونرېزي دا ستا په سترګو[11]
له دا هسي رنګ ادیبه الغیاث

۴۷ د "حنان" په حال خبر غمخوري نه که ۳۳۲
له دې هسي رنګ حبیبه الغیاث[12]

---

(۱) ب: نه کړی. (2) بله نسخه: ته قیامته "متن: ب". (3) چاپي دېوان: "عجب نه ده که اوس ژاړم په ورټ ورټ".
(4) چاپي دېوان: که مي هرڅو. (5) وماتې: و ماته یې. په چاپي متن کي د (ماته یې) په شکل دئ. (6) په اصل کي (یې) نسته(7) چاپي دېوان: "بېلتانه پر ځای راوښوده غم، پټ".(8) چاپي دېوان: نه کړي. (9) اصل: بې مجیبه؟.
(10) چاپي دېوان: یار و رقیبه؟. (11) چاپي دېوان: جائز ده کړه خونرېزی د شاه په سترګو ".(12) په اصل کي "له دي بې پروا طبیبه الغیاث" دئ ما د چاپي متن ثبت غوره و باله.

(c) ketabton.com: The Digital Library

(چ)

فلک وا چاوه په بخت کښې زما خوار پېچ — په تدبیر سره خلاص نه شو د دې کار پېچ
راته رام شي ترهېدلی آهو کله — بخت را اچوي(1) له ورایه په تلوار پېچ
چي وفا را سره کاندي هم وېرېږم — تمام نه لري هرګز د جفا کار پېچ
په ژړا مي لکه ګل لا هوسېږي — نه خلاصېږي له جبینه یې تابدار پېچ
دا افعي د ګل پر برګ حلقه وهلې — که کاکل دی پر عُذار باندي(2) د یار پېچ
دا پر خوله باندي یې تار د زلفو کوږ دئ — او که پروت پر خزانه د طلسم مار پېچ

۴۸ شاعران شعر مغلق وایي پوهېږم ۳۳۹
"حنان" نه لري د ژبې د ګفتار پېچ

(ج)

پاد شاهان به هسي خوښ نه وي په تاج — لکه زه خوښ یم د ترکو په تاراج
همېشه په زور د حسن بتان اخلي(3) — د ارم له شاپېرو څخه خراج
شیریني مي د وصلت کړه هجر هېره — آموخته مي شو په دې زهرو مزاج
مبتلا په هسي درد یم نه پوهېږم — چي طبیب مي درمانده شو(4) په علاج
چي نا جوړه مسیحا شي په اسمان کي — ستا خندا غواړي د پاره د علاج
که دي زلفي په شانه کړې زه ضامن یم(5) — څو وا نه خلې د خُتن له مشکو باج

۴۹ د بل عیب پوښېده لره "حنانه" ۳۴۶
که خبر یې له احواله د حلاج

دا پخپله شو نن بیا را سره یار کج — که په بدو پوهولئ دئ(6) اغیار کج
که په ناز سترګي کړې اړوي څه شو؟ — مست له خیاله مدام ځي پر سمه لار کج
پر عُذار زلفي تر نیمو کړې ښې دي — په خپل ځای کي ترسیم ښه ایسي بسیار کج(7)
پر اوږو کې زلفي تاب شوې عجب نه دئ — مخ په کښته چي ځي هر کله وي مار کج(8)
چي یار یار شو له رقیبه، صبر بویه — ولي کېږي په تلوار سره سم کار کج
کې شکوه کوم له جوره راته ښایي — ګیله هلته کړي نوکر چي شي بادار کج
چي بخت کج شو، فلک کج شو یار مي کج شو — خدای دي نه کاندي د چا واړه روزګار کج(9)

۵۰ چي مزری یې(10) د هجران راغئ ناګاهه ۳۵۴
له هیبته ورته شو د "حنان" وار کج

---

(۱) ب: را واچوي. (2) ب: په عُذار باندي. (3) چاپي دېوان: بتان غواړي. (4) چاپي دېوان: چي طبیب مي نه پوهېږي.
(5) چاپي دېوان: "که دي زلفي په شانه کړې رضا مند یم". (6) چاپي دېوان: پوهېدلئ دئ. (7) په چاپي دېوان کي دا بیت نسته. (8) دا بیت په چاپي متن کي په دې ډول دئ:

پر اوږو یې زلفي ځکه پېچ و تاب شوې — مخ په پور ته چي ځي هر کله وي یار کج

(9) دا بیت په اصل کي نسته. (10) (یې) په اصل کي نسته.

(c) ketabton.com: The Digital Library

(ح)

راشــه پرېــږده د دنیــا روز ګــار قبـیح … پــه لاس واخلـه د نبـي(ص) د دیـن تسـبیح
لــه غیبتــه لــه بُهتانــه ځــان نګــاه کــړه … کلمــه وایــه پــه ښــه زبــان فصــیح
ځان د خدای بې یاده مه کړه څو ژوندی یې … هلتـه نـه شـي چـي اجـل دي کـه (1) ذبـیح
کـه ځـای غـواړې د اسمان پـر بام د پاسه … لــه دنیــا کــه مینــه پــرې لکــه مسـیح
د غفلـت لـه خوبـه ویښ شـه صـبحګاه تـه … د فیــاض بــاران اورېــږي پــه ترشــیح
مشغول نه شوې یـو زمـان د خدای په ذکر … ځــان دي کــړ پــه بېهــوده ویــل جــریح

۵۱ — دا ګوهر به دي په کار شي کې(2) پـه غـوږ کړې
درتــه وکــړه "حنــان" څــه ویــل ملــیح — ۳۶۱

(خ)

چـي دا سـم لـه خیالـه نـه ګـوري جانـان شـوخ … دا پـه دا چـي بـل یـو نـه وینـي ترځـان شـوخ
د مژګــانو لــه ســایې یــې الــف لــوېږي … د الماســو پــر تختــه د مــیم دهــان شــوخ
لــه حلقــو یــې زلفــي ســر ترپایــه ســترګي … چـي لاس ور نـه شـي د چـا تـر زنخـدان شـوخ
د کمــان پــر مــوتي زاغ د تصویر کښــلئ … او که خال یې دئ د دوو وروځو ترمیان شوخ(3)
خیال یې زما په زړه کښې ناست دئ مضطرب یم … لکــه پــېښ شــي د مفلـس کـره مهمـان شـوخ
دا زمــا ســر افــرازي ده پــه جهــان کښــي … په ښکنځل چي را ته خلاص کاندي لبان شوخ

۵۲ — پــه خـم قـد ، پـه سـپینه رېـره حُـب د تُرکـو
بـل یـو نـه وینـم "حنانـه" سـتا پـه شـان شـوخ — ۳۶۸

نظــر ژغــوره لــه کاکلــه د نګــار شــوخ … لېونتوب زېږي له زهرو د دې مار شوخ(4)
لــه خجلتــه ګـلان مـخ پـه وینـو وینځـي … چـي و بـاغ تـه ځـي پـه سـیل ګلعـذار شـوخ
ترمـي ترمـي زړه مـي جمـع د یـار مـخ کـه … د کبـاب کتـرې پخېـږي پـه انګـار شـوخ
پــه تــش دیــد وړي زړه د زُهــد لــه رســتمه … چي کاته په شوخو سترګو کړي دلدار شوخ
و قــدم تــې د کوهســار زر کــه حیرانــه … چـي لـه نـازه خرامـان کـوي رفتـار شـوخ
فـواره پـه زړه کښـي سـازه کـړم لـه وینـو … هیڅ د سیر هوا نه ګوري خونخوار شوخ

۵۳ — اې "حنانــه" بلبــل کــوچ و کــړ لــه ګلــه
چي یې واروېده په باغ کښي ستا ګفتار شوخ — ۳۷۵

خورږ ژوندون را پوري هسي کړ هجران تریخ … لکــه حــال وي پــر بنــدیانو د زنــدان تــریخ
نـو خطـان کـه(۵) د عاشـق لـه ژړا بـد وړي … پـر سبزه باندي بې وختـه وي بـاران تـریخ

---

(١) چاپي دېوان: کا. (2) کې: که یې. (3) دا بیت په "ب" کې، د پای لخوا دوهم بیت دئ. (4) دا غزل په "ب" او چاپي دېوانو کې نسته.
(5) چاپي دېوان: چي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

پــه وصــلت کــي لــه رقيبــه نــه خلاصــېږم ‌ ‌ ‌ ‌ پر موسم د ګل اوقات شي د باغوان تريخ
مى حرام دي په مجلس کي چي يار نه وي ‌ ‌ ‌ ‌ بـې لـه ګلـه و بلبـل تـه شـي بوسـتان تـريخ
چي مي نوم ستا د هجران په ژبه واخيست ‌ ‌ ‌ ‌ لا تـر اوسـه مـي پـه هغـه دئ زبـان(۱) تـريخ
دا ســتا غـــم مـــي زړه بتـــر ســـره خفـــه کـــړ ‌ ‌ ‌ ‌ شي لـه سپي مېرمني عـيش د مهمـان تـريخ(2)

۵۴ ‌ ‌ کـه فرهـاد تـه و(3) شـېرين غـم د شـېريني ‌ ‌ ۳۸۲
دا ستا غم کړ شېرين عمر پر "حنان" تريخ

(خ)

ســتا د لبــو و شــربت تــه شــهد و نــاب هــيڅ ‌ ‌ ‌ ‌ پـه ښايسـت دي و رخسـار تـه دئ آفتـاب هـيڅ(4)
چــي دي تــاب د ديــدن نــه لــرم حيــران يــم ‌ ‌ ‌ ‌ ستا ديـدن د پـاره هـومره اضـطراب هـيڅ
چي په مى دي د مخمورو سترګو مست يم ‌ ‌ ‌ ‌ نســـته کيـــف د انګـــورو د شـــراب هـــيڅ
خط آيـات، مـخ دي کاغـذ، شـونډي دي وقـف ‌ ‌ ‌ ‌ سـتا تـر مـخ پـوري دئ شـغل د کتـاب هـيڅ
چــي دي و ويشـــتم پـــه غشـــو د مژګـــانو ‌ ‌ ‌ ‌ اوس که کړې راتـه د زلفـو پـېچ و تـاب هـيڅ
د ارم(5) نـرګس خجـل کـړه دا سـتا سـترګو ‌ ‌ ‌ ‌ و صـفا تـه د جبـين دي دئ مهتـاب هـيڅ

۵۵ ‌ ‌ پر مرګ پروت دئ ستا له غمه که يې ګورې ‌ ‌ ۳۸۹
د "حنـان" پـه رنـګ بـه نـه وي بـل خـراب هـيڅ

(د)

څـو بـه ګـرزم سـتا پـه هجـر کښـي نـا ښـاد ‌ ‌ ‌ ‌ پــه وصـــلت مـــي کـــړه دا تللـــئ زړګـــى ښـــاد
بـــې مـــدده يـــې د زلفـــو ســـترګو بنـــد کـــړم ‌ ‌ ‌ ‌ ښـــکار بـــې دامـــه نيـــوه کـــار دئ د صـــياد(6)
چـــي ليـــده نـــه شـــي ســـمند لـــه چابکيـــه(7) ‌ ‌ ‌ ‌ بنـــدي شـــوئ يـــم د هغـــه پريـــزاد
ســـتا لـــه برنـــدو ســـترګو کلـــه ګيلـــه کېـــږي ‌ ‌ ‌ ‌ رحـــم نـــه لـــوېږي(8) پـــه زړه کښـــي د جـــلاد
د نـور چـا لـه لاسـه دا د پـر پادشـاه کېـږي ‌ ‌ ‌ ‌ تــه پــاد شــاه يــې لــه تــا وکــړم پــه چــا داد
د آخـري تېشـي کـار يـې پـر ځـاى وکـه(9) ‌ ‌ ‌ ‌ پـــه اول ســـعيه بېځـــا وه(10) د فرهـــاد

۵۶ ‌ ‌ پــه مکتــب کښــي يــې "حنانــه" لــه اولــه ‌ ‌ ۳۹۶
د وفـا حـرف يـې ور و نـه ښـود(11) اسـتاد

---

(۱) چاپي دېوان: دهان. (2) دا بيت په چاپي متن کي نسته. (3) چاپي دېوان: که فرهاد و ته. (4) دا غزله په اصل او "ب" کي نسته. (5) په چاپي متن کي دغه برخه (دار نرګس) ثبت سوې ده چي معنا نه ورکوي په غلطنامه کي هم تصحيح نه لري، ما (د ارم نرګس) و کيښ او معنا هم ور کوي. (6) ب: "ښکار په دام کښي نيوه کار دى د استاد".
(7) ب: له چابکۍ نه. (8) رحم نه ګرځي. (9) ب: پر ځاى وکړ. (10) ب: بې ځاى وه. (11) ب: د وفا حروف ور و نښوه.

(c) ketabton.com: The Digital Library

چي پیری مي ږیره سپینه کړه خم قد — را ته ښایي اوس عصا د سرو قد[1]
د عشق درس چي په مکتب کي وایه نه شي — نا خوانده د الف بې وایې ابجد
ناصح وایي په پیری کي مینه پرېږده — په پیری حرص زیاتېږي، وایي بد
مزری نه وي خلاص له تبي په هیڅ وخت کي — تندرستي پر عاشق نه لري آمد
هیڅ عاشق د عشق له رنځه نه جوړېږي — مګر خلاص شي په مدد د یا صمد
د ریا زهد زاهد کړي په پوهېږم — چي په غاړه یې دئ حَبل من مسد[2]

۵۷ چي د ښکلو بې تعریفه بل څه وایي ۴۰۳
په مذهب زما "حنان" یې بولم رد

چي هوا کړې د ګلرخو[3] د ساعد — له زړه و باسه د غه خیال[4] فاسد
دا کوتره د حرم ده ښیښه نه ده — چي و وینو ته یې تری دئ زاهد
تر ما، دی پر یار عاشق و خبر نه وم — ما و یار ته خوشي ولېږه قاصد
د ګدای رزق په غېږ د سپیو نه ځي[5] — زما له بابه څه خبري کړي حاسد
قتلوه مي خون مي نه دئ در په غاړه[6] — په هغه جهان کوم ګواه دئ کوم شاهد
مستحق د رحم موږ ګناهکاران یو[7] — که جنت په عبادت غواړي[8] عابد

۵۸ همېشه که پرخو برویو په دا فخر[9] ۴۱۰
چي "حنان" رنګه عاشق لرم حامد

اې چي یې د عاشقانو د لپسند — نور بایده دي د عاشق سره پیوند[10]
چي مي نوم دا ستا د لبو په خوله واخیست[11] — لا تر اوسه مي شېرين دئ د خولې خوند
که په خیال کي ستا د لبو مړ شم[12] ښایي — که مي خاوره د ګور خوند وکه د قند
دا تور خال پر ګلګون مخ د دلبر نه دئ — چشم زخم تې[13] پر اور ایښئ دئ سپند
چي هوا شوه ستا د زني را ولاړه — یاد مي نه کړ ځکه سېب د سمر قند
چي پر غوږ یې بد لګېږي زما پندونه — نه پوهېږم بیا یې واخیست د چا پند

۵۹ د وصال ښادي یې[14] نورو ته رسېږي ۴۱۷
زه "حنان" یې یم په غم سره خور سند

(۱) دا غزله په چاپي دېوان کي نسته. (2) سورةاللهب- 5 آیت ته اشاره ده. (3) چاپي دېوان: "که هوا کړې د خوبانو د ساعد ". (4) چاپي دېوان: کلي خیال. (5) چاپي دېوان: " د ګدای رزق څه د سپي په غېږ نه ځي ".(6) چاپي دېوان: قتلوه مي خون مي نه غواړي له تا څوک. (7) چاپي دېوان: "مستحق د رحم موږ چي ګناهکار یو ".(8) چاپي دېوان: په عبادت ګټي. (9) چاپي دېوان: "همېشه کړي په دا فخر فرخ رویه ". (۱۰) اصل: "د عشاقو دي بایده دي له پیوند ".
(۱۱) چاپي دېوان: "چي مي نوم ستا د شیرینو لبو واخیست". (۱۲) چاپي دېوان: مړشوم. (۱۳) چاپي دېوان: تې=ته یې. (۱۴) چاپي دېوان: کې= که یې.

(c) ketabton.com: The Digital Library

د نوخطـو پـه يـارۍ کـي نشـته سـود — سـترګي ولـي د ځـان باسـي پـه دا دود
دا چـي نـن لـه مغروريـه سـم نـه ګـوري — پښـېماني لـره بـې(1) خـط را ولـي زود
بيـا بـه نـه راځـي رقيـب د يـارو درتـه — و جنـت و تـه لار نشـته د مـردود
چـي عاشـق و تـه لـه منعـي د عشـق وايـي — ګويـا مسـت هوښـياروي پـه سـاز سـرود
چـي تفريـق د دوو يـارانو سـره کانـدي — همېشـه بـه پـه لعنـت وي مـخ کبـود
چـي بنـدي شـي پـه کمنـد د تـورو زلفـو — نـه خلاصـېږي پـه اوراد و پـه درود

۲۰ چي د يار هجر(2) تهوک نه کړي "حنانه" / حيرانېږم لـه څـه روغ دئ سـتا وجـود ۴۲۴

عـالم کـړي ښـادۍ پـه عيـد — لـه مـا شـو هـوس بعيـد(3)
خـط يـې راکـړ د خپـل حُسـن — زمـا د زړه د ورو رسـيد
بـې جنونـه پـه مجـاز کـي — بـل څـه نـه بـولم مفيـد
دئ د مينـي پـه حکمـت کـي — افلاطـون زمـا مريـد
يـم پـه سـر و مـال راغلـئ — سـتا د نـيم وښـته پـه خريد
غـزالان پراتـه پـر قبـر — سـتا د سـترګو د شـهيد

۲۱ سـتا پـه جـور لـه "حنانـه" / ورک شـو ګفـت و کـه شـنيد ۴۳۱

(د)

رنـګ د وينـو کـړ سـتا لبـو پـه شـراب ګـډ — او عـرق شـو سـتا لـه شـرمه پـه آفتـاب ګـډ
د مـخ ورځ دي شـوه د زلفـو تـر شـپه لانـدي — کـه آفتـاب د نوبهـار شـو پـه سـهاب ګـډ
سـتا د وروځـو پـه ميـان خـال دئ نـه پـوهېږم — کـه هلـک دی حبشـی شـو پـه محـراب ګـډ
دا د زلفـو تـار دي کـج پـر جبـين نـه دئ — دا عقرب دئ چي نن شپه شو پـه مهتـاب ګـډ
چـي حجـاب لـه مخـه ليـري کـړې ګلرخـه(4) — شـي عـرق پـه مـخ د اور پـه اضـطراب ګـډ
کـه هوښـيار کـه لېـوني کـه مسـت دي وارِه(5) — عالمونـه کـړه سـتا خـط پـه پېچـو تـاب ګـډ

۲۲ ګـل ښايسـت يـې و ښايسـت تـه دئ "حنانـه" / لکـه څـاڅکي د بـاران شـي پـه دريـاب ګـډ ۴۳۸

شـو پـه زړه مـي د کـا ګـل خيـال د دلـدار ګـډ — همخانـه شـو همېشـه را سـره مـار ګـډ(6)
دا يـې مشـک د خُطـا تـوی پـر نامـده ګـل کـړه — کـه د خـط د سـبزي رنـګ شـو پـه رخسـار ګـډ
خپلـي سـترګي يـې و خـط تـه هسـي ګـوري — لکـه چرتـه شـي آهـو پـه مـنځ د تـار ګـډ

---

(۱) بې = به يې. (2) چاپي دېوان: د يار هجر چي. (3) په چاپي دېوان کي دا غزله نسته. (4) ب: ليری کړې دلبره.
(5) ب:... که لېونی دی که مست واړه. (6) دا غزله په "ب" او چاپي دېوانو کي نسته.

خط یې هسې په مخ راغئ په پوهېږم   شو تر حشره پوري دا لیل و نهار ګډ
غاښ یې هسې په سرو لبو کښې نمائېږي   له مرجانو سره شوه دُر آبدار ګډ
دا راځي مګر له قبره د شهید خپل   چې په وینو سره تېغ دئ جوهردار ګډ

۷۳   صبر نه شي د بوسې پروخت "حنانه"
لکه طفل په خوړو شي په تلوار ګډ   ۴۴۵

﴿ ذ ﴾

چې قاصد راته راوړئ دئ کاغذ   زړه یې زما له ځایه وړئ دئ کاغذ
چې مې شرحه د هجران پکښې لیکله   دا په دا را څخه(1) سترړئ دئ کاغذ
هیڅ جواب یې بیا رانه غئ و ما خوار ته   چې هرڅو مې چا ور وړئ دئ کاغذ
هسې نه چې په احوال مې خبر نه دئ   ور ته حال ویلئ سپړئ دئ کاغذ
د یار وصل مې نصیب په دنیا نه شو   هجر هسې پر ما کړئ دئ کاغذ
په نامه کې چې مې نوم ویني له درده   هغه دم یې پاره کړئ دئ کاغذ

۷۴   که روح ورکه(2) په دا زېري "حنان" ښایي
چې قاصد ورته راوړئ دئ کاغذ   ۴۵۲

﴿ ر ﴾

دا کاکل پر رخسار(3) نه دئ د دلدار   دئ د مخ و ګنج ته پروت د طلسم مار
کې(4) خبري کړي دوي سترګې خود بخوده   عجب نه دئ پرته تل وایي بیمار(5)
دا د وروځو تېغ کې زخم که په زړه کې(6)   شوخ کاته یې بیا ملهم وړدي پر پرهار
که یار ګوري له حیا و خپلو پښو ته   باڼوګان یې په هر زړه دي خبردار
و طالع ته یې د زلفو کبابېږم   چې هردم یې تماشې که د رخسار
سرو پښو ته سجده زلفې په دا که   د هندوانو وي له اوره سرو کار

۷۵   پېچوتاب یې(7) شو کاکل په دا "حنانه"
چې یې تاب د کمر ولیده د یار   ۴۵۹

دا د خط سبزه ښکاره شوه پر عُذار   که سرلوحَ د قرآن ده په زنګار
په(8) ورو الوزه نسیمه پر دا لوري   د یار مخ د ګل په بوی نه کړې ازار
دا چې سترګې د ځنځیر را ته کړې شوې   زړه مې دئ د چا د زلفو طلبګار(9)

---

(۱) چاپي دیوان: "دا په دا چې را څه سترړئ دئ کاغذ". (2) چاپي دیوان: ورکړي (3) اصل: په رخسار. (4) کې: که یې.
(5) دا بیت په چاپي دیوان کې نسته. (6) چاپي دیوان: زخم پر زړه کېږدي. (7) په اصل کې "یې" نسته. (8) چاپي دیوان: پرورو. (9) چاپي دیوان: "زړه مي دئ د کومي وړي طلبګار".

(c) ketabton.com: The Digital Library

چي تشبيه مي ستا د خولې له غونچې(1) وکړه　　په دغه وينا مدام يم شرمسار
که پښې کښېږدي د بلبل پر سترګو باندي　　پښې يې زخم شي د خيال د ګل په خار
د ملا خيال دي لکه موی هسي باريک کړم(2)　　چي جواب دئ د مېږي راته د شوار

٦٦　　تورې زلفې پر رخسار وينم "حنانه"　　٤٦٦
که ماران پر ګل پراته دي لوی سهار

لا تر څو اخلې د خوږو زړو آزار　　بيم کوه له انتقامه د روزګار(3)
ستا د قد په تماشه يې کړ سر پورته　　تر باغ و ووت صنوبر، سروه، چنار
هسي بند شوم ستا د زلفو په ځنځير کي　　لکه وګرزي ناڅاپه پر چا مار
له بانو د تورو سترګو بې څه وايم　　په تش ديد يې د حرم آهو دئ ښکار
موهومي د سرخۍ ټکي معلومېږي　　نه پوهېږم او که خوله ده د نګار
ستا د زني په آرزو مي عمر صرف شو　　دا سبب نه شو نفقه د دې بېمار

٦٧　　که يې خوله له خندا نه ټولېږي څه شو　　٤٧٣
"حنان" زړه په وينو ډک لکه انار

تر څو پروت يې پورته شه وقت دئ د کار　　ولوله مستغفرين بالاسحار
چي پايان يې د رحمت د درياب نشته　　کل ګناه ور ته دانه ده د جوار
د لا تقنطو په زېري هوسېږم　　که هر څو مي ګناهونه دي بېشمار
پس له دې به ګناه ډېر کوم کريمه　　د سخي کېږي له لږ بخښښه عار(4)
چي رحمت مي تږی وليد و عصيان ته　　خوښ مي کړ په دا سبب د ګناه بار
که ګناه مي له عدمه ظاهر نه وي　　ستا رحمت به هرګز نه و معلومدار(5)

٦٨　　د احمد په روی مي و بخښې احده　　٤٨٠
زه "حنان" يې مدام سپی يم(6) د دربار

څو لا نه يې له مرده و سره شمار　　غفلت مه کوه په ليل و په نهار
اوربد اميد دئ اغزي توی کړه په لمن کښې　　ته د زړه په شغله(7) وسوځه دا خار
عوض کړه نعمت دلې د زړه په وينو　　چي هورې به يې سرخرويه هم آبدار
زخم مه کوه پر بل د خپلې ژبې　　نه جوړېږي په ملهم دغه پرهار
چي افعي رنګه بې جرمه وهې خلک　　سر به باسې له لحده لکه مار
په صحرا کښې د محشر به پښه پر ګل ږدي　　چي دلې له لاري واخلې د چا خار

٦٩　　وايه رَبَّنا ظَلمنا ډېر "حنانه"　　٤٨٧
چي توبه دي که قبوله کردګار

---

(١) چاپي دېوان: "ستا د خولې او د غونچې کړه ".(2) چاپي دېوان: هسي ضعيف کړم (3) دا غزله په چاپي دېوان کي نسته.
(4) دا بيت په "ب" کي شپږم بيت دئ (5) ب: "نور رحمت به يې پر څه وو معلومدار ".(6) ب: پمن سپی يم (7) ب: په شعله

(c) ketabton.com: The Digital Library

نـادان نـه شـي کـړای سـخن لکـه هوښـیار — د بیــــد ه(1) نفــس جــدا وي تــــر بیــــدار
عیش مي تریخ دئ د جهان په باغ کي هسي — لکــه ډک وي جــام لــه زهــرو د کوکنــار
مـردود نـه دړومـي د عشـق لـه دره هیڅوک — د غــه اور نــه کــه لــه دي خاشــاکه عــار
غافـل هـیڅ فـیض د یـار لـه مخـه نـه وړي — مفلـس تېـر شـي پـه خـالي لاس تـر بـازار
پتـه خولـه غونچـه بلبـل پـه نـارو سـرکه — مســتمع صــاحب ســخن کــه پــه گفتــار
پــه کثـرت د اسـباب نـه شـي مطلبونـه — پــه د وو ژبــو دوي خبـري نـه کـړي مـار(2)

70 — کـه لـه ورځـي د جـزا بـیم کـړي "حنانـه" — 494
تویېـده د اوښـو خـوی کـړه پـه سـهار

نــن پــه مهــر راغــئ یــار — کـا شـاني تـه زمـا خـوار
کـه خورشـید طلـوع وکـړه — پــه خانــه کښــي د بېمــار
تـوري زلفـي پـر مـخ پروتـي — د گـلاب پـه شـان(3) رخسـار
د بوسي خواست مي تري وکړ — وي ویــل قــرار قــرار(4)
پـه نـرمي پـر لبـو واخلـه(5) — هســـي نــه چــي شــم ازار
سـپینه خولـه لـه خندا ډکه — او کـا کـل لکـه تـور مـار(6)

71 — تـــر دا هســـي مهربـــاني — 501
همېشــه شــه "حنــان" جــار

چـي د ځـان پـه سـود دي هـیڅ نـه یـې خبـر — ملامـت نـه یـې پـه ځـان نـه یـې خبـر(7)
و مــــن یعمـــــل مثقـــــال ذرة(8) دئ — لــه غــروره پــه قــرآن نــه یــې خبــر
دنیـا پـه عـیش دي هغـه عـیش پربښـود — چـي پـه حـور، قصـور، غلمـان نـه یـې خبـر
څـه قصـرونه څـه عـالم یـې کـړ ویجـاړه — لــه گردشــه د آســمان نــه یــې خبــر
بـې بهـا عمـر دي خوشـي د ځـان تېـر کـړ — هـیڅ پـه گـران او پـه ارزان نـه یـې خبـر
د منکـر نکیـر جـواب بـه څـه شـان وکـړي — چـي پـه دیـن او پـه ایمـان نـه یـې خبـر

72 — لا تـــر کومــه بــې پــروا گـــرزي "حنانــه" — 508
تــه لـــه قهـــره د یـــزدان نــه یـــې خبـــر

---

(۱) په اصل او چاپي متن دواړو کي "د ویده" ثبت دئ. ما "بیده" ځکه و کیښ چي یو خو به د شاعر له لهجې (د کندهار له لهجې) سره سم وي او بله به د فارسي ژبي له (دویده) سره نه مغالطه کېږي. (2) دا بیت په چاپي دیوان کي نسته.
(3) ب: په دود. (4) ب: راتې و وئیل قرار "دا بیت په ،ب" کي پنځم بیت دئ. (5) ب: "په نرمي يې پر لب واخله"
دا بیت په "ب" کي شپږم بیت دئ.(6) دا بیت په "ب" کي څلرم بیت دئ.(7) دا غزله له چاپي نسخې نقل سوه په اصل کي نسته. باید و ویل سي چي د دغي مطلع لومړی نیم بیتی سم نه دئ ثبت سوئ ځکه د نورو بیتو "روي" نه دئ پکښې راغلئ. د دې غلطۍ توقع له میرزا حنان بارکزي څخه، چي په ادبي فنونو ښه خبر دئ، نه کېږي. دا هرو مرو د چاپي متن د برابروونکي سهوه ده "ب" دا غزله نه لري. (8) [سورة الزلزال- 8 آیت].

(c) ketabton.com: The Digital Library

چـي لــه بويــه محــروم کــړئ و دلبــر　　پــه کارمــه لــره دا ســي ببکــاره ســر(1)
هــر چــي و وايــم لــه جــوره د مهرويــو　　کلــه ســم کــوري پــه دا وکــړه بــاور
يــار بــه داد د بوســي کلــه پــر مــا وکــه　　چــي لــه جــوره جبــرې(2) کــډيم پــر هــردر
هــای و هــوی کــړم د دلبــر لــه بــي رحميــه　　دا پــه دا چــي هــای و هــوی کــړي مــرور
چي لـه يـاره سـوال جـواب کـوم اميـد مـي　　کــړي پيــدا پــه ببهــوده ويــل سرســر
چـي پـرې جبـر د بـې مِهـر مَهـروی وا يـي　　بيــا پــر کــوم لــوري بــه دروميــي برابــر

٧٣　　چـي بـې اسـمه مـي دا و وايـه پـه دا دئ
چــي لــه اســمه ســره عيــب و يکســر　　515

هـومره بخـت ښـايي لـه کومـه زمـا د سـر　　چي يې کښېږدم پر چارچوب دا ستا د در
لـه دې خپلـه زړه ګيلـه کـړم ډېـره ډېـره　　چـي د يـار کـو څـې تـه تـئ(3) نـې کـړم خبـر
کـه عاشـق لـه خلکـو ليـري ګـرزي ښـايي　　زخمــي نــه شــي تــلای لــه ســپله برابــر
نېـک بختـي پـه سـعي نـه ده تمـام عمـر　　کــه پــر ســر بانــدي تــرې د هُمــای پــر
هــر شــپه دا د فلــک بخيلــي ګــوره　　پــه بغــل کــي ډوډۍ و ســاتي د نمــر(4)
زړه مې(5) وور هډوني(6) و سبځل له مخه(٧)　　اور نـه ګـوري پـه ځنګلـه کـي خشـک و تـر

٧۴　　چـي د حُسـن بحـر يـې مـوج واهـه "حنانـه"
تــويي کــړه پــر کنــاره د خــط عنبــر　　522

ښايســته کــړه د نېکــۍ پــه افســر ســر　　نــه شــي خــوب د ببغمــۍ پــر بســتر تــر
پيــــروي هـــره ګـــړی د هغـــو بويــــه　　چــي يــې خــاوري د ببديا وي پــه ګــذر زر
چـي دلـې د عوايـق لـه يـاره خـلاص شـي　　د هغــو وتــه آســانه دئ د محشــر شــر
پـر کبليـو بانـدي رحـم د سـپو نـه شـي(8)　　د رقيــب لاســونه مــه شــه پــه دلبــر بــر
چــي تشــبيه يــې(9) کړلــه قــده د ګلرخــو　　ځکــه نــه لــري پــه بــاغ کــي صــنوبر بــر
محبـت مـي زړه لـه زلفـو سـره يـوور(10)　　د مــارانو ځــای وي تــل د پــاړوګر ګــر

٧۵　　حـذر څـو وکـړي "حنـان" د عشـق لـه اوره
همېشــه وي(11) دا وَر خــلاص پــر ســمندر در　　529

څـو بـه کـړي پـر آس د عشـق جـولان د شـعر　　نــه طــی کېــږي پــه رفــتن ميــدان د شــعر
چــي يــې و وهــي بربښــنا د يــار د هجــر　　تــل اوربــږي پــر هغــو بــاران د شــعر
د يــار جــور چــي حــواس متفــرق کــه(12)　　د هغــو شــي برابــر مېــزان د شــعر

(١) دا غزله په چاپي دېوان کي نسته.(2) جبرې= جبر يې.(3) تئ= تلئ (ميرفت)، نې= نه يې.(4) دا بيت په چاپي دېوان کي نسته.(5) مې = مي يې.(6) هډوني= هډونه يې.(7) چاپي دېوان: "زړه مي اور لړونی دی له مخ د سبځلو ".
(8) چاپي دېوان: د سپي نشته. (9) "يې " په اصل کي نسته. (10) چاپي دېوان: "چي يې زلفي کړي الفت له ما په دا دئ ".
(11) چاپي دېوان: چي مدام وي. (12) چاپي دېوان: "چي حواس متفرق که د يار جور ".

(c) ketabton.com: The Digital Library

څو زړه چاک لکه قلم نه که په عشق کې
په لاس نه ورځي هرګز ګرېوان د شعر
د زخمي زړونو خوناب دئ بل څه نه دئ
څوک چي کاندي په تکلیف سامان د شعر
د انسان سینه(1) ګاه بحر ګاه برشي
مدام نه وي آراسته دوکان د شعر

۷۲ بکر(2) خیال د یار له خولې وایه "حنانه" ۵۳۲
چي شېرین دي وي مدام دېوان د شعر

پر رخسار باندي خال نه دئ د جانان تور
خانه زاد غلام د دغه خاندان تور
پر ګردن یې ول ول نه دي پروتي(3) زلفې
پر چندڼ دي ګرزېدلي ښاماران تور
د کاکل یې څه کماله استادي ده(4)
چي یې بخت زما په شان کړ د خپل ځان تور
که سخت زړه مې فلک نرم کړ تر مومو(5)
ما هم کړ د زړه په دود سره اسمان تور
د لاله په دود مې داغ(6) دئ په زړه ایښئ
و غمزو ته(7) ستا په دا چي وي نښان تور
دا تور مار پر سپین چندڼ دئ ګرزېدلئ(8)
که یې ایښئ دئ په غاړه کې غېتان تور

۷۷ آهو چشمو څه په وکړه نه پوهېږم ۵۴۳
لکه سترګې د دوی، بخت شو د "حنان" تور

چي له زړه مې صبر ولاړ له سترګو نور
کوم شوخ چشم کړ بساط(9) را څخه چور
دا په غم د کوم ګلرخ هسې ابتر یم
چي ګاه ژړ شم، ګاهي شین شم، ګاهي سور
دا د چا د لب د میو په آرزو کې
چې تنهاکي مې د زړه لکه انګور
که هر څو زړه د روي، دراوه نه شي
د ژړا سېلاب اخیستئ وي مهجور
همېشه د آتشین رخسار له شوقه
ډک ورم سینه په اور لکه تنور
احتیاج که د رقیب کوم ښاییږي
ناروا پر ځای روا شي د ضرور(10)

۷۸ چي په عشق کي سر و مال ساتي له ترکو ۵۵۰
نه پوهېږم زه "حنان" په دا دستور

که څوک ما پوښتي چي څه دئ د عشق اور
بل څه نه دئ کړېده دي په سره اور
په لحظه له نام و ننګه مرئ باسي
پروا نه کوي په شرم په پېغور
احتیاج د زمانې هسې بلا ده
و ډلاک ته پادشاه کښېنوي سر تور
اخته مه شه هیڅ سړی د عشق په خوږو
چي دوا یې نه په پلار شي نه په مور
کله هسې اور پر بل شي توان یې نه وي
کله هسې افسرده شي لکه سکور
کله دم و هلای نه شي خاموش کښېني
کله وي چي شي د خیال(11) پر براق سپور

۷۹ نن لوېدلئ دئ "حنان" د عشق په سیند کي(12) ۵۵۷
خدای دې(13) و ساتي(14) له دې ګردابه نور

---

(۱) چاپي دېوان: مینه.(2) چاپي دېوان: فکر.(3) چاپي دېوان: پرتې.(4) چاپي دېوان: "چي کمال استادي ده".
(5) چاپي دېوان: "که سخت زړه مي کړ فلک تر مومو نرم".(6) چاپي دېوان: تور داغ.(7) چاپي دېوان: و غمزې ته.
(8) چاپي دېوان: "دا تور مار پر سپین صندل دئ جار وتلئ".(9) چاپي دېوان: ثبات.(10) چاپي دېوان: "ناروا بولي روا چي شي ضرور".(11) اصل: د عشق.(12) چاپي دېوان: په بند کي.(13) دې: دي یې.(14) چاپي دېوان: وژغوري.

(c) ketabton.com: The Digital Library

خیال د زلفو یې له ما شو په ارمان تېر   لکه تېر پر چا له وهمه شي ماران تېر(1)
د صورت ښادي مې یووړه ډېرو اوښو   لکه شي پر آبادۍ باندي طوفان تېر
دا ستا حسن مې له لمره سره تول کړ   په مېزان کي ځکه لمر شو تر آسمان تېر
جذبه د عاشقۍ نه ده نو څه ده   و سره اور ته چي پتنگ شو(2) تر خپل ځان تېر
پر رخسار دي تور خط هسي چاري وکړې   لکه چیرته شي موسم د ارغوان تېر
دا غبار یې د خط نه دئ چي ښکارېږي   گرز شو پاته چي د حسن شو کاروان تېر

۸۰ د آشنای د قدم خاوري یې(3) رانجه دي(4)
که له نازه شي پر سترگو د "حنان" تېر ۵۷۴

چي یې خوله وروړه نزدې غوږ لره تیر   ور ته وا یې حال احوال د کوم نخجیر(5)
خم د زلفو یې زه هسي پر ملا خم کړم   چي مدام لکه حلقه یم د ځنځیر
موی قلم یې له بانو د پېري بویه   مصور چي کاږي ستا د خولي تصویر
تورو سترگو څه را وکړه نه پوهېږم   چي کولای نه شم زه د ځان تقدیر
په گلشن کي ستا بې خولي په تمام عمر   بې خندا لکه غونچه یم د تصویر
عزرائیل مي د نفس د وړو سَت غواړي   چي خالي شي ستا له خیاله زما ضمیر

۸۱ ستا د خط اندوه په هسي شان ضعیف کړ
چي تنا ده پر "حنان" بانگ د صریر ۵۷۱

ثه ویلي دي رقیب قلیل کثیر   چي دي(6) رنگ له ډېره قهره دئ تغیر
کوم انصاف، کوم مروت دئ نه پوهېږم   چي په خوله مي(7) د رقیب لري زهیر
که د زړه له درده چا و ته فریاد کړم   ډېر معذور یم را ته تېر شه تر تقصیر
د عاشق له ساړه آهه پرهېز بویه   ژر ژر کېږي د دغي دوعا تأثیر
چي دي خیال د زلفو کړم هومره پوهېږم   چي و غاړي ته مي(8) ژر لوېږي ځنځیر(9)
ما هر دم د عقل غل له لاري بیایي   که مي نه شي دا د عشق پیر دستگیر

۸۲ ظلم جور قبلوه د یار "حنانه"
د اشنای(10) له لاسه مه اوسه دلگیر ۵۷۸

دا پر مخ د صنم خط دئ که تحریر   که مصحف دئ چي پر(11) کښلئ دئ تفسیر
د زړه مراد مي حاصل نه شو په ډېر صبر   چي کهنه شي دوا نه لري تأثیر

---

(۱) د دې غزلي مطلع په چاپي دېوان کي داسي ده. "
خیال د وروځو یې له ما شو په ارمان تېر   لکه غشی د لېندۍ شي تر نښان تېر

(2) چاپي دېوان: چي پتنگ شي. (3) "یې" په اصل کي نسته. (4) چاپي دېوان: خاوري یې توتیا ده. (5) دا غزله په چاپي دېوان: کي نسته.
(6) چاپي دېوان: چي یې. (7) چاپي دېوان: چي په گفت مي. (8) په اصل کي "مي" نسته.
(9) چاپي دېوان: "چي و ښنو ته به مي ولوېږي زنځیر". (10) چاپي دېوان: د خپل یار له لاسه (11) په اصل کي "پر" نسته.

(c) ketabton.com: The Digital Library

دا د چا د زلفو خیال مي په زړه ګرزي — چي کړېږ شوې راته ستړګي د ځنځیر
چي بې فهمه یې شانه له زلفو مښلي — زړه مي سل[1] شګافه شي په دغه ویر
ستا باڼو په زور د وروځو ادا نه کړم — کاري نه مښلي د سُستي لیندۍ تیر
هلته شي بتان نامېنده[2] چي خط راشي — په بغل کي ما ښام لاس نیسي فقیر[3]

٨٣ — هیڅ تعریف یې د خولې نه کېږي[4] "حنانه" / په څه شان یې تر خوله و باسم تقریر — ٥٨٥

(ړ)

ښه ګلان له دې دنیا سره وو ، که سپین ولاړ — که رعنا وو که زېبا که یا سمین ولاړ
د استوګي ځای دنیا نه ده خبر شه — پیغمبر زموږ خاتم المرسلین ولاړ
له دغه جامه هر چا دي اوبه چښلي — نازولي خلفاء الراشدین ولاړ
نور به څوک شي پر دا مېنه باندي پاته — چي لوی پیر د بغداد شاه محی الدین ولاړ
ګلرخسار خو بان چي قد یې لکه سروي[5] — هم یې زلفي وې له نازه چین پر چین ولاړ
چي یې ملا په عبادت لکه دال خم وي — د سکوت مهر یې پر خوله مزري د دین ولاړ

٨۴ — د قیامت خوارۍ هورې دي[6] خدای رحیم دئ / له دې ځا "حنان" له یاره په زړه شین ولاړ — ٥٩٢

و جوار ته د مولی سردار قرین ولاړ — چي مرغوب د کل عالم و په تحسین ولاړ
د هنر د علم کان د حیا بحر — په خلعت د نېکنامۍ څه ښه رنګین ولاړ
په جیفه یې د دنیا ځان آلود نه کړ — د عمل په صابون پاکه جامه سپین ولاړ
و سخا ته یې حیران حاتم طی و — تکیه ګاه د هر فقیر و د مسکین ولاړ
فیض رسانه لکه لمر و کل جهان ته — مستقیم پر شریعت حامي د دین ولاړ
هر مشکل به حل کېده د سائلانو — سردار نه و د حضرت سلیمان نګین ولاړ
په حکمت یې افلاطون شاګرد د عصر — چي تقریر یې و شېرین تر انګبین ولاړ[7]

٨٥ — اعتماد باندي د کړو نه دئ "حنانه" / چي "سردار مهردل" له دې دنیا یقین ولاړ[8] — ٦٠٠

بد خوی یار پر تندي چین و واهه ولاړ — په هر چین کې[9] ملک د چین و واهه ولاړ
داد به څو کړم د بې رحم یار له جوره — پر سینه مې[10] تېغ د کین و واهه ولاړ
څه پوښتني له خدنګه د غمزو[11] کړې — چي پر زړه یې زما[12] حزین و واهه ولاړ

---

(١) چاپي دېوان: شل شګافه. (٢) چاپي دېوان: هاله شي بتان نامید. (3) چاپي دېوان: "لاس په تخرګ کي نماښام و نیسي فقیر". (4) چاپي دېوان: د خولې نه شم کړای. (5) چاپي دېوان: لکه سرو. (6) چاپي دېوان: هورې ده.
(7) دا بیت په اصل کي نسته. (8) چاپي دېوان: "چي سردار له دې دنیا نه په یقین ولاړ. (9) کې= کي یې. (10) مې= مي یې. (11) چاپي دېوان: د غمزې کړي. (12) په چاپي نسخه کي "زما" نسته.

(c) ketabton.com: The Digital Library

د هغه شوخ له تاراجه به څه وایم — چي یې کور زما د دین و واهه ولاړ
چي سیالي کړه بنفشه د یار له خطه — ژر خزان پر تور و سپین و واهه ولاړ
له چا مه شه دښمني د شوخ چشمانو — چي یې زړه زما مسکین و واهه ولاړ

۸۲ پـه قیامت چي خدای قاضي وي حق به غواړي ۲۰۷
تا په تېغ "حنان" د کین(1) و واهه ولاړ

شوخو سترګو دي تمام عالم خراب کړ — په سپین مخ دي خجالت زده آفتاب کړ(2)
چي دي نوش کړه مې په شپه له رقیبانو — مستو سترګو مي دي زړه په اور کباب کړ
خط دي ناز پر بنفشه کوي دلبره — تورو زلفو دي سنبل په پېچوتاب کړ
نرګس کوز ګوري له شرمه ستا د سترګو — په رخسار دي منفعل ګل د ګلاب کړ
ستا له غمه څخه ورک پر بیابان نبه یم — چي پر کور مي روغ عالم کل په عذاب کړ
زېر و بم مې شو هر رګ دا ستا له غمه — په افسوس مي لړمون قی لکه رباب کړ

۸۷ په کوم جرم په کوم ګناه دي ګلرخساره ۲۱۴
چي "حنان" دي غرق د وینو په سېلاب کړ

نه تنها یې غشی زما په زړه کاري ولاړ — د جفا په تېغ یې غوڅ د دین مزري ولاړ(3)
چي تاله یې له یوسف سره ستا حسن — ترازو پسي اسمان ته مشتري ولاړ
ستا له غمه مګر لمر نه دئ نا جوړه — چي مسیح یې و دوا ته مفري ولاړ
دا لیدلي یې غمزه ده ستا د سترګو — چي آهو له ښاره کوچ وکړ بري ولاړ
چي جمال یې مثل ستا د جمال نه و(4) — په ظاهره ګرزېده د شاپېري ولاړ
رقیبان به دي لوګي کړم دم له دمه — که مي آه لړ څه(5) اسمان ته اثري ولاړ

۸۸ د "حنان" قتل په تېغ د جفا مه کړه ۲۲۱
له بدن یې سر په تشه دلبري ولاړ

چي قلم مي ستا د مخ په تعریف سر کړ — بلبلانو اوس ګلشن زما د فتر کړ(6)
چي مي ستا د زلفو خیال په خاطر را ووړ — دانسته مي ځان د مار په خوله کي ورکړ
ستا د قد د راتلو لار ګوري دلبره — چي د باغ تر دېوال سروي سر بدر کړ
نه بادام دئ نه نرګس دي بلکي سِحر — دا ستا سترګي چي عالم یې مسخر کړ
چي پسته ده که غونچه ده دا خوله نه ده — موهومي نقطه ده، هر چي مي نظر کړ
ستا د لبو د یاقوت هسي سرخي ده — چي په کان کي د یاقوت ویني ځګر کړ

۸۹ له مانه شي حال د زړه چي درته وایم ۲۲۸
په خندا دي لب پخوا "حنان" ابتر کړ

---

(۱) چاپي دېوان: سنګین (2) دا غزله په "ب" او چاپي دېوانو کي نسته (3) چاپي دېوان: "د جفا په تېغ دی غوڅ د دې مرزي ولاړ".
(4) چاپي دېوان: "چي مخی یې جمال ستا د جمان نه و". (5) چاپي دېوان: که مي آه څه خو. (6) دا غزله په چاپي دېوان کي نسته

(c) ketabton.com: The Digital Library

چي پخوا مي يې[1] په وصل کي سرور کړ — هغه عیش مي[2] هجران را پوري سور کړ
لــه ازلــه يــې خــوار کــړئ يــم پــوهېږم — چي يې زما په بخره[3] تا رنګه مغرور کړ[4]
پـر هـر ځـای چي کښېنم پـاڅم آرام نـه يـم — محبـت د مځکــي مـخ را تــه تنـور کـړ
پـه شـبنم کـه تـازه کېــږي د ګــل پــاڼي — زمــا د زړه زخــم تــازه ژړا ناســور کــړ
زلفي وروځي، خال و خط سره لښکر شو — چي بساط يې[5] زما د زړه را څخه چور کړ
کـه ظاهر لـه خلکو خاندم پـه دا څه شو[6] — د انـار پـه دود مـې زړه لـه وينـو پـور[7] کـړ

۹۰ — "حنـان" کلــه غـــړاوه ســـر لـــه فرمانـــه
چي اشـنای هسـي لـه ځانـه څخـه دور کـړ — ۲۳۵

د عشـق کـار چي مي د عقـل پـه تـدبير کړ — همګــي واړه ببـځـا[8] و چـي مـا ځيـر کـړ
د ناصـح د پنـد دارو اثـر پـرې نـه کـه[9] — د بدن[10] احوال مي عشـق هسـي تغير کړ
غيـر خيـال مـي کلـي محـوه کـړ لـه دلـه — پـر صفحه د زړه مي ستا نقش تصوير کړ
څه شان نه شم وچ هډونه د نښان ستا[11] — چـي دي بيـا راتـه تيـار د غمـزې تيـر کـړ
دا بيـا کـوم صـياد وښـکار تـه روا نېـږي — چـي نخچيـر قالـب تهـي لکـه زهګيـر کـړ
هم هغـه سـاعت مي روح لـه تنـه کوچ کـه[12] — که خالي مي ستا له خيالـه خپل ضمير کړ

۹۱ — چي د زلفو خيال دي څوک کـه لېونی شي
مـا "حنـان" د دغـه خـوب دغـه تعبيـر کـړ — ۲۴۲

يو څه د بخت ساعت و ماچي نوش د ميني مُل کړ — مجاز راته په مهر هسي زين د عشق دلدل کړ
خاموش له زمزمې شي په خزان کي وفا ګوره — څو بيا بهار راځي دې بلبل هومره تحمل کړ
زه هم د يار پر مخ لکه پتنګ هسي خاموش يم — اشـنای راتـه پـه ژبـه دا رمـوز د لاتقـل کـړ
عاشق ظاهر وي[13] د معشوق ناز غمزه و حُسن — د چا په ياد چي څه و عندليب، مشهوره ګل کړ
په نطق کي آفت دئ خاموشي خوی کړه سالکه — جـرس پـه ډېرو نـارو و رهزن تـه ځان چغـل کـړ
مرجان لړمون لـه وينو ډک د لبو لـه اثره[14] — خجل يي په بوستان کي دا ستا زلفو تور سنبل کړ

۹۲ — قلم د "حنان" ګوره[15] مشک افشان پـه دا سبب شو
چي مشق يې همېشه د آهو چشمو د کا کل کړ — ۲۴۹

ســترګو بيــا رابانــدي پــو د ســحر دم کــړ — چي ببرون مي له خاطره ګُلي غم کړ[16]
دا افعـي د ګـل پـر پـاڼي بانـدي پـروت دئ — کـه مـي يـار د زلفـو تـار پـر عُـذار خـم کـړ
نسته زړه چي صيد دا ستا د سترګو نـه دئ — ولـــي زمـــا زړه دي تـــر واړو مقـــدم کـــړ

---

(۱) چاپي دېوان: دي. (2) چاپي دېوان: دي. (3) بخره= برخه. (4) چاپي دېوان: "په نصيب چي مي يې تارنګه مغرور کړ". (5) په اصل کي "يې" نسته. (6) چاپي دېوان: "که ظاهر له خلکو خاندم غلط مه شه" (7) پور= پُر (فارسي) ډک.
(8) چاپي دېوان: ببځای. (9) چاپي دېوان: نه کا. (10) چاپي دېوان: د صورت. (11) چاپي دېوان: "څرنګ نه شم وچ هډونه و نښان ته".
(12) چاپي دېوان: کوچ کړي. (13) چاپي دېوان: عاشق اظهار وي. (14) چاپي دېوان: "مرجان ډک لړمون له وينو ستا له شونډو دئ دلبره".
(15) اصل "قلم د حنان ځکه. (16) دا غزله په چاپي دېوان کي نسته.

(c) ketabton.com: The Digital Library

شپه و ورځ ده د نوروز ستا مخ و زلفي　　　دا نوروز دي پر ما ولي محرم کړ
د شبنم په دود رسېږي و ګلرخ ته　　　هر عاشق چي سهار توی د سترګو نم کړ
هیڅ ممکن نه دئ نجات له هغه شوخه　　　چي په سترګو يې آهو ښکار د حرم کړ

۹۳　　　په جهان، په ځان، په هیڅ شي خبر نه دئ
دا "حنان" دي غم له هري خوا بېغم کړ　　　۲۵۲

په خندا دي د ګوهر قیمت ارزان کړ　　　منفعل دي لبو لعل د بدخشان کړ
تورو زلفو دي خراج له چینه واخیست　　　تورو سترګو دي آهو مخ پر بیابان کړ
صفا يې دي مخ له لمره ځخه(1) يو وړه　　　پټ په ابرستا جبین ماه تابان کړ
چي يې نه مونده وصلت ستا د لبانو　　　دا په دا لړمون له وينو ډک د پان کړ
ستا رخسار بیا څه په وکړه(2) نه پوهېږم　　　په آئینه کي يې تصویر هسي حیران کړ(3)
ستا له خطه د پسرلي سبزه شرمېږي　　　په رخسار دي(4) ګل خجل د ګلستان کړ

۹۴　　　د ګلرخو عشق کېمیا نه ده نو څه ده؟
چي يې رنګ زما "حنان" لکه زعفران کړ　　　۲۲۳

د یار غم را باندي هسي رنګ شبخون کړ　　　چي له درده مي پاره پاره لړمون کړ
د جنون ځنځیر به واچوي په پښو کي　　　کي په غور تعریف د حُسن افلاطون کړ
په يوه وطن کي دوه سلطانه نه وي　　　دا ستا عشق مي له بدنه روح بېرون کړ
چي په فکر يې د خط د سبزې ولاړم　　　لکه مغز د پستې هډ مي زرغون کړ
په ډېر وخت سره ورځي لبان د زخم　　　لګېده(5) د دوو مصرع مي ځګرخون کړ
د جنت د ګلو بوی ترې ځي حیران یم　　　چي مي خلاص په لاس ګرېوان د کوم ګُلګون کړ

۹۵　　　چي د مرګ وعده دي کړې وه "حنانه"
پر اقرار رقیب پښېمانه د پرون کړ(6)　　　۲۷۰

زما امید و چي دلبر مي کړي فردا مړ　　　هجران وکړه پېشدستي کړم يې پخوا مړ
و دیدن ته يې(7) دئ تش رمق را پاته　　　انتظار د راتلو کړمه(8) بې رضا مړ
طاقت نه لرم و یار ته نژدې لیري　　　وصل و هجر يې کړمه(9) زه جدا جدا مړ
سره لبان يې روح بخښي په دا حیران یم(10)　　　چي يې زه کړم د سرو لبو په دوا مړ
هیڅ پروا بې پروا یار زما و نه کړه　　　لکه شاه چي خوار سړی که بې پروا مړ
هسي نه چي زه تنها مقتول د ده یم　　　ډېر عالم(11) يې دئ د مخ په تمنا مړ

۹۶　　　وفا کړي له رقیبانو تر حد زیاته
په خندا يې کړ "حنان" بې دست و پا مړ　　　۲۷۷

---

(۱) چاپي دېوان: له نمره په زور يووړه. (2) چاپي دېوان: بیا څه دي کړي. (3) چاپي دېوان: "چي تصویر يې په هنداره کښې حیران کړ" (4) چاپي دېوان: په عذار دي. (5) چاپي دېوان: لګېدو. (6) چاپي دېوان: "پر اقرار رقیب پښېمان د یار لیدون کړ". (7) چاپي دېوان: و دیدن ته مي. (8) چاپي دېوان: انتظار يې د راتلو کړم. (9) چاپي دېوان: زه کړم.
(10) چاپي دېوان: په دا عجب یم. (11) چاپي دېوان: درست عالم.

(c) ketabton.com: The Digital Library

اوس باید چي قلم کړم له وېښته جوړ — چي په کاږم حال د خپل صورت نا جوړ

په دولت کي یې د حُسن نا امید یم — چي د وږي په حال څه خبر وي[1] موړ

چي پرواز مي د هوس پر مځکه وکړ — له حاصلو خالي ولاړم لکه پروړ

ژر په ژر لښکر د خط وربانديوخوت — ساده رویو[2] چي میدان په خپل مخ خوړ

د بوسې په وخت عاشق له حاله وزي[3] — بې ادبه شي پر وخت د خوراک ووړ

خدای غوځ کړئ دئ د خپل ګمان په توره[4] — چي رقیب لري له ما سره اروړ

نن "حنان" د خط له خضره سره ناست دئ
نا خبر عالم یې ولې بولي زوړ

۹۷ — ۷۸۴

په پوهېږم[5] زړه مي بیا دلربا یووړ — په اسانه یې رضا بې رضا یووړ

جبین غوټه، وروځي غوټه، زلفي غوټه — هري غوټي زړه له ځایه جدا یووړ

نه یې وېره، نه یې ترس او نه یې بیم و — له سیني مي خراب زړه بې پروا یووړ

آفرین دي وي پر هسي نظر باندي — د دیدن تر ملا قات یې پخوا یووړ

ما لا عشق هوس باله[6] په خبر نه وم — ګلرخانو له ما زړه په رښتیا یووړ

چي ساته مي تل د صبر په بوخچه کښي[7] — هغه زړه مي خپل اشنا په خندا یووړ

پر عُذار یې بنفشه د خط ښکاریږي[8]
او که زړه د "حنان" خط د ترسا یووړ

۹۸ — ۷۹۱

ستا کاکل د چین له مشکو میدان یووړ — سرو لبانو دي هم آب د مرجان یووړ

حیرانېږم دي د سترګو و تاراج ته — له زاهده یې جلب د ایمان یووړ

د چا قتل یې په زړه کي مدعا ده — چي و غوړېتې[9] د ابرویو کمان یووړ

کوم صیاد و ښکار ته ځي په خبر نه یم — چي ارام یې د آهو د دامان یووړ

زلفي وروځي، خال و خط، سترګو مژګانو — زړه مي کوم یوه حیران یم تر میان یووړ

نزاکت ته یې د مخ په تعجب یم — چي له ګله یې دوام په څه شان یووړ

دا طوفان دئ که سیلاب دئ نه پوهېږم
که "حنان" د خپلو اوښو باران یووړ

۹۹ — ۷۹۸

---

(۱) چاپي دېوان: په حال نه خبرېږي. (2) چاپي دېوان: ساده رویه. (3) چاپي دېوان: "د بوسې پر حال له حاله عاشق ووځي". (4) چاپي دېوان: "خدایه غوځ یې کړې د خپل کمان په توره". (5) ب: نه پوهېږم. (6) ب: هوس ګانه.
(7) ب: په بوخچو کښي. (8) ب: د خط نمائېږي. (9) تې = ته یې.

(c) ketabton.com: The Digital Library

(ز)

چې داستان مې ستا د مینې کړ آغاز   زه هاله شوم[1] په عالم کې سر فراز
مصور که دې صورت کښئ حیرانېږم   چې په څه دستور به وکاږي ستا ناز
زما د زړه د خونرېزیه[2] په طلب کې   پټې سترګې مدام ناست یې لکه باز[3]
د رقیب د پند پومبه دې دي[4] په غوږ کې   ځکه نه اورې زما د درد آواز
سر له سره به شي ځوان که یې څوک مومي   په پیرۍ کې نعمتونه د مجاز
د ناصح نصیحت هسې و عاشق ته   لکه مست هوښیار وي په ږغ د ساز[5]

۱۰۰   دردمندان به د "حنان" په حال پوهېږي
بې دردان کله خبر دي په دا راز[6]   ۷۰۵

څوک چې سیل دا ستا د مخ کوي بې نیاز   له حیرته سترګې پټې کړي خوله واز
له ښایسته ناز معلوم شي او که نه وي   بد خویې به څه رنګ ښیله کړي له ناز
خوبایي د یار د سترګو بل ځای نشته   د نرګس خوبایي نه راځي له پیاز
نسب نه دئ شرط په مینه کې که وای[7]   د محمود مینه به نه وه له ایاز[8]
د زړه حال و یار ته مه وایه بې دربغه[9]   دغه یار به یار خبر کړي ستا له راز
د نادان په رنګ و روی[10] مه غلطېږه   د تصویر د مرغه څه دي له آواز[11]

۱۰۱   د جنون جامه پر تا کله جوړېږي
د "حنان" پر قد یې سکښتې ده غماز   ۷۱۲

که محرم دې د دیدار نه یم هرګز   پښېمان ستا د عشق په کار نه یم هرګز[12]
چې ناصح توبه راکاږي ستا له مینې   مستمع د دې ګفتار نه یم هرګز
که سل ځله یم د زلفو مار خوړلی[13]   له دغه ماره بېزار نه یم هرګز
چې مې ستا وصل روزي شي په هغه شپه[14]   منتظره د سهار[15] نه یم هرګز
تماشا چې ستا د مخ د ګلشن وکړم[16]   خوښ په ګلو په ګلزار نه یم هرګز
زور و ظلم و جفا یې تر حد تېرشو[17]   چې یو دم ځني وزګار نه یم هرګز

۱۰۲   که مې قد د سرو قد راشي په خواکې
زه "حنان" خوښ په جویبار نه یم هرګز[18]   ۷۱۹

---

(۱) چاپي دېوان: زه په دا شوم. (2) چاپي دېوان: د خونرېزیو. (3) چاپي دېوان: "همېشه په فکر ناست یې لکه باز ".
(4) چاپي دېوان: ښنبه‌دي‌ده. (5) په چاپي دېوان کې دا بیت نسته (6) اصل: دا حال؟. (7) چاپي دېوان: "نسب‌نه‌دئ‌شرط‌هرګز د عشق‌په‌کور کې ". (8) چاپي‌دېوان: "د محمود د مینې څه‌و له‌ایاز ". (9) چاپي‌دېوان: "د زړه‌حال‌یار ته‌مه‌وایه‌څو دې‌توان‌شي ".
(10) چاپي دېوان: په‌رنګ سکه (11) چاپي دېوان: نه‌پرواز. (12) چاپي دېوان: "ستا له‌عشقه‌توبه‌ګار نه‌یم‌هرګز ". دا مطلع په اصل او چاپي نسخه دواړو کې عیب جنه ده د "روي" مراعات نه دئ پکښې سوئ. ما د "وصال" پر ځای "دیدار" وکیښ او په دوهمه مصرع کې مې "پښېمان" د مصرع سر ته یوووړ. (13) چاپي دېوان: مارچیچلئ. (14) چاپي دېوان: "په‌هغه‌شپه‌چې مې ستا وصل روزي شي ". (15) چاپي دېوان: "زه غریب خوښ په سهار نه یم هرګز ". (16) چاپي دېوان: زه کړم. (17) چاپي دېوان: "زور و ظلم و جفا جور تر حده تېر شو ". (18) په چاپي دېوان: کې مقطع نسته.

(c) ketabton.com: The Digital Library

د یار عشق راکښي[1] پیدا کړ هسې سوز ... سمندر را ته حیران دئ شب و روز
خوشالي ببغمي[2] نشته په هیڅ فصل ... لکه ښېښ په محرم کې شي نوروز
ما سر خط د بندګۍ و یار ته ورکړ ... نا خبر مې بېګانه بولي هنوز
څوک به و ګنډي زما د زړګي زخم ... نا پیدا دئ په دا شهر کې دلدوز
که ژړا نوې عاشق کوي ګرم نه دئ ... کار خراب شي له شاګرد نو آموز
د یار در مې له رقیبه خالي نه شو ... په جنت کې را ته شین شو دغه څوز

103 ... چي په هر مجلس کې ستا د مخ صفت که[3] ... 826
د "حنان" ګفتار په دا شو بزم افروز

څو به زه له شیرین لبو کړم پرهېز ... چي په واک نه دئ زما د عشق شبدېز
بېستون یې په ستون کړ کوهکن خو شي ... د شیریني لب نصیب شوه[4] د پرویز
هسې قتل کړم بې درېغه تورو سترګو ... چي به ګونګ یم لا په ورځ د رستا خېز
بې د یار له ګرزېدلو بانوګانو ... ګرزېدلئ دم، خنجر کله وي تېز
ستا اوږدو زلفو امېند زما پیدا کړ ... د پادشاه پر در څنځير دئ[5] د ستاوېز
د صادق عاشق مدام اوښې بهېږي ... کمبوت نه کوي د ښې مځکې کارېز

104 ... په تعریف د شکرلبو نه دئ څه دئ ... 833
چې "حنان" شو په دا دور شکر رېز

﴿ ړ ﴾

چي پر سر باندي له خياله ږدي دستار کوږ ... بيا له لاري شا و خوا ځي لکه مار کوږ
و کوهي ته ډېر لو بېدلي دي نادانه[6] ... چي له کبره سم نه ګوري ځي پر لار کوږ
چي هرزه هرزه ويل وايي[7] بد مومي ... غوږ يې و مروري ويل چي کوي تار کوږ
په ځواني عبادت کړه په پيرۍ نه شي ... چي اول خښتې[8] کږه شي[9] وې دېوار کوږ
د آزار اسباب معلوم دئ په هر څه کې ... د ښکاري مرغانو وي نوک و منقار کوږ[10]
و منزل ته[11] نه رسېږي که پوهېږي ... هغو خلکو چي تړلئ يې وي بار کوږ

105 ... پرېوتلي تر غرو سم شي اې "حنانه" ... 840
نه سمېږي هغه څوک چي کړي آزار کوږ

---

(١) چاپي دېوان: را ته پيدا کړ. (2) چاپي دېوان: بې غمه (3) چاپي دېوان: کړي(4) چاپي دېوان: شو. (5) چاپي دېوان: وي.
(6) چاپي دېوان: "وکوهي ته ډېر لوبېدلي دي خبر شه". (7) چاپي دېوان: ويل کوي. (8) خښتې: خښته يې.
(9) چاپي دېوان: کږې شي. (10) چاپي دېوان: نوک د منقار کوږ. (11) چاپي دېوان: و مزله ته.

(c) ketabton.com: The Digital Library

﴿س﴾

پــه حلقــو د زلفــو مــه وهــه د یــار لاس — دانسته څوک نه منډي په خوله د مار لاس
د ګلرخــو اشــنا یــې پــه اختیــار نــه شــي — پــه رضــا څــوک نتباســي پــه انګــار لاس
حــذر بویــه د زخمــي زړونــو لــه آهــه — مــه شــه پورتــه و هیڅــا تــه د آزار لاس[1]
رنګارنـګ ګـلان بـه زمـا لـه قبـره زېـږي[2] — که پر خاک باندي مي کښېښوو[3] ګلعذار لاس
ستا د مـخ تماشـې[4] نـه ښـایي رقیـب تـه — پـه ګلشـن کـي ایلـه مـه شـه د اغیـار لاس
لـه رګـو[5] مـي اواز خېـژي چـي ځـان ګـورم — لکه چیرې[6] چي مطرب وهي په تار لاس

106 — ځکه پښي له خوشحالۍ پر زمکه نه ږدي / چـي دي ورکـړه[7] و "حنـان" تـه د اقـرار لاس — 847

کــه هــر څــو زاهــد را اچــوي وســواس — وابــه نخلــم ســتا لــه مینــي څخــه لاس
ستا تعریـف پـه کـوم زبـان[8] کـوم دلبـره — چــي ښایســت دي بــالاتر دئ تــر قیــاس
ستا تـر نـازو تـر غمـزه بـې[9] صـدقه کـړم — که مي سر دئ، که مي مال که مي اساس[10]
چي ساقي شي یار په بزم کي[11] می نوش کړه — لــه قاضــي او لــه مفتــي مــه کــړه حــراس
تمـام عمـر یـې لـه وصـله بـې نصـیب یـم — لکــه زخــم د ناســور حاصــل مــي یــأس
اخلاص نـه لـري هرګـز تـُرکان لـه خلکـو — عالمونــه یــې غــرق کــړي[12] پــه لبــاس

107 — ورځ و شپه، [13] میاشت و هفته په هر ساعت کي / لـــه اســـمانه دي بـــلا د "حنـــان" راس[14] — 854

هر څوک رزق خوري ستا له خوانه څخه بس — کــه انســان دئ کــه مېــږی دئ کــه مګــس
په چا سـر د زمکـي غـوا ړي پښـې تنا کـي — څـوک پـر ښـو آسـو سـپاره کـړي پـه هـوس
چـا تـه نـه رسـي کربـاس و شـړی لـځ دي — څوک بازي[15] که په کېمخواب و په اطلس[16]
چا تـه ور کـړي رنګارنـګ نعمت بې سعی — څوک خـواري کـه شـپه و ورځ پـه وړي نـس
څـوک بلبـل رنګـه مشـغوله کـړي پـه ګلـو — چـا تـه خپـل اواز کـړي اور لکـه قـقنس[17]
شاه ګدای، ګدای پادشاه کړي ته قـادر یې — نشــته څــوک چــي در تــه و وهــي[18] نفــس

---

(۱) ب: په ازار لاس. (2) ب: له قبره شنه شي. (3) ب: کښېږدي. (4) په دغه برخه کي "تماشې نه ښایي "له "ب" څخه واخیستل سو په اصل کي مغشوش دئ- (5): "له رګو "کلمات مي له "ب" څخه واخیستل. (6) ب: چرته.
(7) ب: ورکړو.(8) چاپي دېوان: وکړم. (9) بې: به یې (10) چاپي دېوان: "که مي مال که مي دنیا ده که اساس".
(11) چاپي دېوان: د یار بزم کښي. (12) اصل: طوفان کړي. (13) چاپي دېوان: شپه و ورځ.(14) چاپي دېوان: "دا اسمان وړه کوی د حنان راس ".(15) ب: څوک بازی که. (16) دا بیت په "ب: کي ځلرم بیت دئ. (17) ب: چاته خپل اواز کړی لکه قـُقنس. (18) ب: دلته و وهی. (19) ته په غور. (20) ب: بې تا نلري حنان.

108 تې په غور[19] ورسېږه ذُالجلاله
بې تا نشته د "حنان"[20] فریاد رس 861

ستا د مخ تر ګل ګلان دي د بوستان پس — زما تر شورو تر فغان دي بلبلان پس
دا يې خط پر رخسار نه دئ چي ښکارېږي — پورته شوئ ګرز د حُسن د کاروان پس
ژړا نه کوي اثر د خط په وخت کي — لکه بې وخته چي و اوري باران پس
پر تېر شوي کار يې نه رسي لاسونه — نوخطان واړه بېځا[1] کوي ارمان پس
نوخطان په عاشق هسي زهيرېږي — لکه پېښ شي د مفلس کره مهمان پس
نتيجه د سخي څه ده بې نېستيه — له پاشلو شي خالي لاس د دهقان پس

109 دا پر لبو يې[2] سياهي د برېتو نه ده
پر آئينه د مخ يې آه دئ د "حنان" پس 868

اې په کبر کي محبوس — د بل عيب لره جاسوس
هر څوک کښت که[3] حاصل اخلي — ته بېکاره تشه بوس[4]
تر نصيب به زيات رانه وړې — که څه ولاړ شې تر قندوس[5]
دنيا ځاى د آرام نه دئ — څه شوه پاته له کاووس
د عرفان څراغ نه وينې — څه ګيله کړې له فانوس
چي نقصان د دنيا درشي — هغه دم له خداى بړوس

110 په لاتقنطوا "حنانه"
اميد وار شه له قدوس 875

چي د نفس په مقتضا تلم په هوس — له مطلبه خالي ولاړم لکه خس[6]
د ښادۍ رخ مي و نه ليد پردا غولي — چپه ځغلم بېهوده لکه فرس
په لويي د زماني خوشي غلط شوم — لکه دود پر سر د اور دورمي عبس[7]
قافله د عمر دورمي خبر نه يم — بېهوده وهم ناري لکه جرس
خبر نه يم هيڅ له ځانه هسي ولاړم — لکه بوى د ګل چي ځي په نيم نفس
چي په هجر کي فرياد و فغان ډېر کړم — خپل مقام شو راته اور لکه ققنس

---

(١) چاپي دېوان: نوخطان که کړي بېځا کوي. (2) چاپي دېوان: دا پر شونډو يې.(3) چاپي دېوان: کښت کړې.
(4) چاپي دېوان: "ترېبکاره نشته بوس". (5) قندوس = قندز "د افغانستان يو شمالي ښار". (6) دا غزله په چاپي دېوان کي نسته. (7) کذا. عبس= عبث.

(c) ketabton.com: The Digital Library

111 چې اثر پر زړونو نه کوي "حنانه"
خه بېځایه قیل و قال کوې، نور بس 882

(ش)

چې یې سر د تور کاکل شو دام فروش — په سودا یې شو هر صید آرام فروش(1)
چې یې ستا و مستو سترګو ته نظر کړ — شو نرګس له ډېره شوقه جام فروش
کې په روح رانیسم هم رالره ښایي — چې قاصد شي ستا د لب پیغام فروش
نتیجه یې په دنیا کې مخ توري ده — د نګین په شان چې څوک شي نام فروش
چې د عشق محکم زنار شو ور تر غاړې — شیخ صنعان شو هغه دم اسلام فروش
چې یې و لیده خمار د یار د سترګو — ګلشن شو په دا سبب بادام فروش

112 دغه خیال د آهو چشم دئ "حنانه"
په پیرۍ کې چې یې کړې مقام فروش 889

په کاته کاته دي هسې شوم مدهوش — چې ناصح راته له وعظه شو خاموش
د سرو شونډو په مطلب دي زه پوهېږم — په حال پوه وي میخواره(2) د مې فروش
په رخسار دي خط و خال هسې نمایېږي — لکه شاه چې شي له قهر سیاه پوش
له عرقه د جبین دي معلومېږي — دم په دم د عاشقانو د زړه جوش
هم هغه به تر قیامته پوري مست وي — چې یو ځله دې(3) د خولې پیاله کړه نوش(4)
لکه لمر چې را وخیژي ستوري نه وي — ستا له مخه شاپېرۍ واړه روی پوش(5)

113 په درست عمر دي و نه ویل له قهره
چې "حنان" مې دئ قدیم حلقه بګوش 896

ستا د زلفو خیال چې زه افګار ساتم همېش — هسې په سینه کې ګویا مار ساتم همېش
زلفې دي سنبل، مخ دي ګلاب، سترګې نرګس دي — زه باندې باغوان یم دا ګلزار ساتم همېش
دا له تلوسې چې په رقیب مې پېرزو نه شي — ځکه په ځګر کې ستا انګار(6) ساتم همېش
خلک زهیرېږي چې مجلس لره ور درومم — پس له دې به زه نور ځان کنار ساتم همېش
عکس د رخسار چې دي زما په زړه کې ګرزي — زه پټ په ځګر کې(7) دغه نار ساتم همېش
زړه مې ستا له غمه همېشه آه و فغان کړه(8) — ګوره(9) په وجود کې دا بیمار ساتم همېش

114 سترګې مې ځلور شي ستا پر خوا چې وعده وکړې
زه "حنان" له غیرو دا ستا لار ساتم همېش 903

---

(۱) دا غزله په اصل کي نسته. (2) چاپي دېوان: میخواران. (3) دې = دي یې. (4) چاپي دېوان: "چې یو ځل دا ستا د خولې پیاله کړي نوش.
(5) چاپي دېوان: "ستاله مخه شاپېرۍ شو ټول روپوش". (6) چاپي دېوان: آزار.
(7) چاپي دېوان: زه په خپل ځګر کښې. (8) چاپي دېوان: آه و فغان کړي. (9) چاپي دېوان: زه په خپل وجود کې.

(c) ketabton.com: The Digital Library

﴿ښ﴾

ستا ستم زما پر زړه دئ نهایت خوښ
له پادشاه وي پر رعیتو رعایت خوښ

خط دي دئ آیات د حُسن شونډي وقف
په سرخي سره وي وقف د آیت خوښ

خیال دي ولې رېز مرېز زما صورت کړ
پادشاه نه وي په تاراج د ولایت خوښ

کبلي(1) نه اوسي د سپیو په جوار کي
ته پرخه شوي(2) د رقیب په حمایت خوښ

د یار د ېر هجر کړم مور له خواږه عمره(3)
شوم په دا د صبر تېغ په کفایت خوښ

چي تاوینم په دوزخ پروا دار نه یم
بې تا نه یم د جنت په حکایت خوښ(4)

115
څه ګیله به کړم(5) له نورو بېګانه وو
چي خپل یار شو د "حنان" په شکایت خوښ
910

خیال د زلفو د نګار شو را ته پېښ
که هیبت د افعي مار شو را ته پېښ

په نګاه سري(6) زخمي کړم مړاویو سترګو
له بیماره دا آزار شو را ته پېښ

توري زلفي سپین رخسار دئ نه پوهېږم
د نوروز لیل و نهار شو را ته پېښ

چي غوځ کړئ یم په څوکو د ابرویو
دو زبانه ذوالفقار شو را ته پېښ

سنبل زلفي، خط ریحان، سترګي نرګس دي
جوړ په مخ کښي یې ګلزار شو را ته پېښ

همېشه یې رقیب وینم په کوڅه کښي
دا عجب د سترګو خار شو را ته پېښ

116
بې اغیاره، یار تنها را له راغئ
اي "حنانه" وحشي ښکار شو را ته پېښ
917

په ښه حال د عاشق کله دئ ګردون خوښ
تر هوس تر خوشحالۍ یې په زبون خوښ(7)

په حلقه کښي یې د زلفو خال ښکارېږي
که کاتب د قضا ټکی کړ د نون خوښ

دا عجب ده، هغه چي مسلمان وي
چي تر میان وي د دوو یارو په بېلتون خوښ

چي مي خط ولیده زړه مي قرار ونیو
د ارام ځای د آهو دئ مېرتون خوښ

چي نه کبر، نه غرور، نه خود بیني که
د زاهد تر کار مي، کار دئ د مجنون خوښ

عادتي زهر لذت زیات لري تر شهدو
چي په مرګ اشنا شي، نه لري ژوندون خوښ

117
نور عالم واړه هوا، هوس، خندا که
"حنان" ستا په غم اخته سرو زنګون خوښ
924

---

(۱) چاپي دېوان: غزال (2) چاپي دېوان: ته په څه شوې (3) اصل: "دا ستا د ېر عمر کړم مور له خوږه عمره". (4) دا بیت په چاپي دېوان کي نسته (5) چاپي دېوان: څه شکوه به کړي (6) ب: په نګاه سره. (7) دا غزل په "ب" او چاپي دېوانو کي نسته

(c) ketabton.com: The Digital Library

(ص)

اشــنايي ســره رســېږي پــه اخــلاص   د دريــاب کښــتۍ چلېــږي پــه اخــلاص
پــه لبــاس مريــد لــه پيــره برخــه نــه وړي   د ايمــان څــراغ بلېــږي پــه اخــلاص
چي لـه سره غـواص تېـر شـي دُر وکـاږي(1)   لــه دريــاب، دُر حاصــلېږي پــه اخــلاص(2)
چي خپل سر په صدق لاندي کـه(3) تر خاورو   دا نــه ګــوره زرغــونېږي پــه اخــلاص
د بلبــل ســوې ژړا پــه لبــاس نــه ده   پــه خنــدا چــي ګــل غــوړېږي پــه اخــلاص
مګــر تــه د ده لــه امــره مخــالف يــې   کــه نــه هــر حاجــت قبلېــږي پــه اخــلاص(4)
د اســتاد شــفقت کــم لــه پــلاره نــه دئ   چــي شــاګرد و تــه قهرېــږي پــه اخــلاص(5)

118   د ســکوت مهــر پــر خولــه کښــېږ ده(6) "حنانــه"
مــراد د پټــي خــولې حاصــلېږي پــه اخــلاص   932

(ض)

که هر څو کړم له خواريه پر خپل يار عرض   هغـه شـاه د حُسـن نـه اروي د خـوار عـرض
آه فغــان د يــار لــه جــوره بــې فايــدې دئ   نــه قبلېــږي د ګلرخــو پــه دربــار عــرض
بېهــوده څــه نصــيحت کــوې ناصــحه   عاشق نه مني په مينه کي د پلار عرض
زما مرګ د خپلو سترګو په مرضی کړه(7)   هــر ســړی پــه مِهَــر اخلــي د بېمــار عــرض
سياه بختي مي تاته څوک ويلای نه شي   مګر کړي يې(8) سَتا پر غوږ د زلفو تار عرض
ســتا د عمــر د دولــت پــه مــراد دلبــره   همېشــه کــړم د پيرانــو پــه دربــار(9) عــرض

119   نــه پرنيســي غــوږ لــه ډېــري مغروريــه
کــه هــر څوکــوي "حنــان" پــه انتظــار عــرض   939

(ط)

هســي راغــئ پــه شــتاب پــر مــخ د يــار خــط   چــي مــي نــه ليــده(10) راتلــه د دې غبــار خــط
هــيڅ کــا فــر هســي شبخون پــر اســلام نــه کــه   لکــه وکــړ د ګلرخــو پــه رخســار خــط
مورچــه ګــانو ځــای پــر پــاڼي د ګــل ونيــو   کــه پــر مــخ د صــنم ونيــوه قــرار خــط
د ميګونــو شــونډو قــدر يــې ډېــر کــم کــړ   څــه بېحــده ظلــم وکــړ د نګــار خــط
د ګــل پــاڼې پــه ســبزه کــي شــوه پايمالــه   کــه عــذار د دلبــر ونيــو وار پــه وار خــط
د خاشــاک شــعله(11) تــر يــو ســاعته نــه وي   اعتمــاد مــه کــړه پــر دا نــا پايــدار خــط

120   چــي يــې قــدر د شــېرينو لبــو کــم کــړ
زه "حنــان" يــې کــړم پــه دا ســبب پــه دار خــط   946

---

(١) چاپي دېوان: دُر را کاږي. (2) چاپي دېوان: "پر ګوهر دي لاس لګېږي په اخلاص". (3) چاپي دېوان: لاندي کړي. (4) دا بيت په چاپي دېوان کي نسته. (5) دا بيت بيا په اصل "خطي نسخه" کي نسته. (6) چاپي دېوان: کېږده.
(7) چاپي دېوان: په مرضی دئ. (8) چاپي دېوان: مګر وکړي. (9) چاپي دېوان: پر مزار. (10) چاپي دېوان: چي مي نه وليد. (11) چاپي دېوان: د وښو شعله.

(c) ketabton.com: The Digital Library

دا تر زلفو را ښکاره شو د دلبر خط — که پر پاڼي د ګل پروت دئ[1] په عنبر خط
پر ساده رخسار یې هسې عرق زېب کي[2] — لکه کاږي پر کاغذ کاتب په زر خط
له حیرته یې قلم له لاسه لوېږي — چې د استا د رخسار کاږي مصور خط
دا محال دئ چې به ستا ابروی که نقش — که نقاش کاږي د توري په جوهر خط
چې افعي[3] یې ستا د زلفو په نظر شي — پر ځان و کاږي له بېري[4] پاړوګر خط
ستا په خیال پسې مې زړه هسې بېرون شو — لکه ولېږي په زوی پسې پدر خط

121 سرخرویي د "حنان" هله شي و یار ته — 953
که له وینو یې د زړه شي پر ځګر خط

(ظ)

وا مې نه خیست له جهانه څخه حظ — نه له یاره نه له ځانه څخه حظ
نوخطان[5] مې په ژړا ډېر خوشالېږي — سبزه اخلي[6] له بارانه څخه حظ
خنک زړه مې په سینه کي لا خفه شي[7] — بندي نه وړي له زندانه څخه حظ
مخ یې هیڅکله له زلفو بهره نه وړي — نه وړه کېږي له پرېشانه څخه حظ
د خنک زړه صحبت پرېږده که دانا یې — څوک به وړي له ګورستانه څخه حظ
د یار خیال چې راشي اوښې په عذاب که[8] — سپی مېرمن وړي له مهمانه څخه حظ

122 لکه طعم د رنځور د خولې خراب وي — 960
هسې ورک شو له "حنانه" څخه حظ

(ع)

چې مې ولیده دا ستا د سپین رخسار شمع — را ته هیڅ شوه نور د ګلو د ګلزار شمع
مخ دي مه پنهانوه له ما ضعیفه — تر سبا پوري لګېږي د بیمار شمع
ژر مې جوړ کړه ما بې صبره خپل داغونه — ولې وژني په اوله شپه کي خوار شمع
غم لیدلئ زړه الفت له عشقه ډېر که[9] — چې یې دود لاوي بیا ژر لګي دوبار شمع
له افلاسه مې په تن کي اور پیدا شو — لکه بل کي[10] د ځګر په اور چنار شمع
د پتنګ[11] پر طالع ډېره کینه راشي — بې حجابه ورته بله وي د یار شمع

123 چې شهید په تېغ د سترګو شي "حنانه" — 967
پس له مرګه بې[12] لګېږي پر مزار شمع

---

(۱) چاپي دېوان: د ګل کنبلئ. (2) کي = کړي، چاپي دېوان: کا. (3) چاپي دېوان: که افعي یې. (4) اصل او چاپي دېوان: له وېري.(5) چاپي دېوان: نوی خط. (6) چاپي دېوان: واښه اخلي. (7) چاپي دېوان: په سینه کي خفه کېږي.
(8) چاپي دېوان: په عذاب کا.(9) چاپي دېوان: ډېر کړي. (10) کي = کړي. (11) چاپي دېوان: د پتنړ. (12) بې = به یې.

(c) ketabton.com: The Digital Library

پہ مجلس کي ستا تر مخ شر مېږي شمع — د سپوږمۍ په شپه بېځا لګېږي شمع
کامل حُسن دي و هر چا ته فیض ورکړ — د تمام مجلس یوه بس کېږي شمع
مهرویان دي بحث ستا له مخه نه که[1] — چي لمر و خیږي نور نه ځلېږي شمع
چي د عوه د حُسن کاندي ستا له حُسنه — ولي هسي پراور وکړ پرېږي شمع
صفایي د مخ[2] دي زما په اوښو کېږي — څو یې تېل وي[3] تر هغو بلېږي شمع
د صادق عاشق په سوخت معشوق نرمېږي — په سوختن د پروانه څڅېږي شمع

124 کـه مخ پټ کړې له "حنانه" څه به وشي
د فانوس په پرده نه پټېږي شمع 974

(غ)

دا چي ایښئ پر سینه زما صنم داغ — رب دې[۴] نه ایږدي پر بل بني آدم داغ[۵]
په کوڅه کي چي یې کله رقیب وینم — تازه کېږي مي له غمه په هردم داغ
چي مي نم له سترګو وچ شو سبب دا دئ — چي چشمانو یې پر زړه راکړ محکم داغ
چي و باغ ته خرامان ځي کله کله — ږدي پر پاڼي د ګلانو هر قدم داغ
سر یې پورته شي له فخره و آسمان ته — پر هر زړه باندي چي کښېږدي د ستم داغ
خو برویان په هنر زړه له خلکو یوسي — د ملهم په بانه[۶] کښېږدي د الم داغ

125 لا تر کومه یې د هجر په داغ سوځې
له "حنانه" څخه واخله دا د غم داغ 981

ستا په غم کي هرګز نه لرم فراغ — زړه مي شین، خاطر مي مات، سوئ دماغ
پرېشان زړه مي له کوګله څخه ورک و[۷] — ستا په زلفو کي یې چا راکړ سُراغ
پس له مرګه که مي ګل زېږي له قبره[۸] — د لاله په شان[۹] بې وي پر سینه داغ
بې له تا پرېشانه زړه نمناکو سترګو[۱۰] — یم تېر کړئ تر هوا د باغ و راغ[۱۱]
د نفس تار مي بسته ستا په دیدن دئ — بې له تا و ما ته داغ دئ ګل د باغ[۱۲]
ستا د مخ د سیل څه دي له رقیبه — و ګلشن ته باغوان کله پرېږدي زاغ

126 له "حنانه" حجاب مه کوه دلبره
پروانه دئ ستا د حسن پر څراغ 988

---

(۱) چاپي دېوان: نه کا. (2) چاپي دېوان: صفایي یې د مخ. (3) چاپي دېوان: چي یې تېل وي. (4) دې = دي یې.
(5) دا غزله په اصل کي نسته. (6) بانه = بهانه، پلمه. (7) چاپي دېوان: "حیران زړه مي له بغله څخه ورک و ".
(8) چاپي دېوان: "پس له مرګه بې ګل وزېږي له قبره ". (9) چاپي دېوان: د لاله په دود. (10) چاپي دېوان: "بې له تا سترګو غمناکو زړه پرېشانه ". (11) چاپي دېوان: تر هوس د ګل د باغ. (12) چاپي دېوان: "بې له تا را ته زندان دئ باغ و راغ ".

(c) ketabton.com: The Digital Library

(ف)

چي په عشق کي همېشه صادق وي صاف — کله شي د هغه یار وعده خلاف
د سرو شونډو په لذت عاشق پوهېږي — په قیمت د لعلو څه پوه دئ نداف
امتیاز د ښو د بدو سره نه شي[1] — ځکه کاندي هر نامرد د مردۍ لاف
د دانا خبري دُرگرانبها دي — که یې وزن په کنډه[2] کړي د انصاف
چي و بل ته یاوه وایي یاوه اروي — دا قلب زر به بیرته ورکاندي صراف
شاعران شو ډېر[3] د شعر قدر نشته — په کشمیر کي قدر نه لري شال باف

۱۲۷ چي رقیب و تاته ځان په لباس تېر کړ — 995
د "حنان" به دلته نه وشي کفاف

چي مي زړه کړ ستا و غشو ته هدف — ځکه شوم په عاشقۍ کي مشرف[4]
ستا بې قده په چمن کي په هر فصل — رعشه اچوي و سروي ته رفرف
خوار و زار چي مي دا ستا په غم کي ویني — فلک و وهي له شوقه د لمر دف
چي یو حرف د سهوي نشته ستا په مخ کي — جوړ په خط د مصنف دئ دا مصحف
چي قانع په یوه څاڅکي شي له بحره — کان د دُورو شي مدام لکه صدف
چي مدام مي ماتوي لښکر د زهد — بل څه نه دئ دغه ستا د باڼو صف

۱۲۸ پسته طوره مي ماغزه په هډ کي شنه شوه — 1002
ما "حنان" چي غوښت دا ستا د خولې طرف

په جهان کي دي د حسن نسته کُف — له عاشقه سره بویه تلطف
خدای اخته په هسي حُسن کړم عالمه — چي یې قبر ته ارمان یوور یوسف
که مي وژني که مي بولې[5] رضا ستا ده — و به نه کړم ستا له قوله تخلف
چي توبه یې په ماکښه دا ستا له میني — په یوه دیدن دي ولي شو[6] چف چف
اندېښنه چي زما[7] د قتل شي درپېښنه — هیڅ په کار نه دئ په دا کي[8] توقف
د قیامت د ورځي شور دئ نه پوهېږم[9] — که پر مخ باندي دي پروت دئ[10] د خط څُف

۱۲۹ چي د یار و اغیار فرق در باندي نشته — 1009
زه "حنان" په دا سبب خورم تأسف

---

(۱) چاپي دېوان: ځبله نه شي. (2) چاپي دېوان: په کان وکړي. (3) چاپي دېوان: شاعران ډېر شو. (4) دا غزله په چاپي دېوان کي نسته. (5) چاپي دېوان: که مي پرولې. (6) چاپي دېوان: واړه شو. (7) چاپي دېوان: اند ېښنه چي مي د قتل.
(8) چاپي دېوان: هیڅ په دا کښي په کار نه دئ توقف. (9) چاپي دېوان: "د قیامت د ورځي شور دئ چي ښکارېږي.
(10) چاپي دېوان: باندي پروت دئ.

(c) ketabton.com: The Digital Library

﴿ق﴾

هسې تللئ یم په فکر د خپل یار غرق — لکه سنګ د ښیښې که ګړه د نار غرق
کوم ګلرخ[1] بیا نن په سیل د ګلشن ځي — چې ګلاب شو په سرو وینو کې سهار غرق
دا د چا د زلفو باد پر[2] برابر شو — چې یې مشک کړه په نافه کې د تاتار غرق
له خجلته ستا د غاښو یې ځان پټ کړ — په عمیق دریاب چې شو دُر شهوار غرق
د ناصح له نصیحته مې سر خوږ شي — د ناقص طبیب له لاسه وي بیمار غرق
د دنیا عیشونه وکړه جاهلانو[3] — د حیرت په دریابو کې شو هوښیار غرق

١٣٠ مړ یې کړ "حنان" له ډیره انتظاره
خدایه ته یې په خپل قهر کړې رویبار غرق 1016

د قلم په دود څو زړه نه کاندې شق — د نوخطو د خیال مشق نه شي مطلق
کوم شوخ چشم و صحرا ته ځي چې اخلي — له تمکینه یې آهو د رم سبق
د هغه طبیب له لاسه سخت بیمار یم — چې په خیال د لب د میو کړم عرق
سیا بختي مې د دې خپل اواز رانجه شوه — په شکوه مې یار ته نه رسي نطق[4]
دا د کوم مهروی د غم خناق نیولئ — لمر چې وینه هره ورځ چښي د شفق
هیڅ له ځانه له جهانه خبر نه یم — هسې یم د یار په خیال کې مستغرق

١٣١ ستا د لبو د بوسې داد پر "حنان" کړه[5]
چې د حُسن د زکوة دی مستحق 1023

هومره توان را څخه نشته نه توفیق — چې رقیب دي کړم په وینو کې غریق
نرګس کوز ګوري له وهمه ستا د سترګو — هم تر لبو دي خجل لعل و عقیق
له وصلته د ي رقیب بوجهل مایوس دئ — د وصلت اسلام نصیب شو زما صدیق[6]
د کم عمر رسن کله ور رسېږي — د زنخ څاه دي هرګوره دئ عمیق
ستا د سترګو له رنجو چا ته فریاد کړم — چې آواز مې له خولې نه ځي په تحقیق
تر قیامته به په مست یم[7] له خماره — که دا ستا له لاسه راکړې یو رحیق

١٣٢ شعر تل په اندازه وایه "حنانه"
طبیعت د یار هرګوره دئ رقیق[8] 1030

---

(١) چاپي دېوان: کوم ګلرخه. (2) چاپي دېوان: پرې برابر سو. (3) چاپي دېوان: بېعقلانو. (4) چاپي دېوان: "په شکوه مي تر خوله نه خېژي نطق". (5) چاپي دېوان: "د سرو شونډو د بوسې داد پر حنان کړه". (6) چاپي دېوان:
ستا له مخه ابوجهل رقیب مایوس دئ — ستا د مخ اسلام نصیب زما صدیق

(7) چاپي دېوان: د محشر په ورځ به مست یم. (8) اصل: "طبیعت د یار ګوره دئ رقیق".

(c) ketabton.com: The Digital Library

﴿ک﴾

که زړه ستا په عشق کي چاک شو نشته باک   کوم دئ زړه چي ستا له غمه نه دئ چاک
خوبرویان د زړه په وړو کي استادان دي   باري تا رنګه[1] یو نه وینم چالاک
رحم بویه[2] چي له دې غمه بېغم شم   ساقي راکړه ماته څه اوبه د تاک[3]
چي یو ښکلی چیري[4] و ویني بندي شي   خدای خوار کړئ زړه لرم نه دئ په واک[5]
که دي مخ هرګوره پاک دئ خدای رازلئ   زما په رنګ به نه وي هم په عشق کي پاک[6]
د معنا زېبایي بویه په رنګ څه شي؟   د کافورو قدر نه لري اهاک
زړه پر خدای سپارلئ هر څه ور پېښېږي   په خوبانو یې موقوف شو مرګون واک[7]

١٣٣ که مجنون د لیلا غم و زهیر کړئ
باري نه و د "حنان" په شان[8] هلاک 1038

مخ دي کړ له ما د صبر کل اسباب ورک   نوی خط دي کړ له ما خط د کتاب ورک
زما په زړه پسې دي سترګي هسي ګرزي   لکه چیرته چي له مسته شي کباب ورک
ستا د لعلو لبو هسي غلبه شوه   شو له تنه له عقیقه څخه آب ورک
ستا د حُسن تجلی کړم هسي محوه   لکه تږی چي پر دښت شي د سراب ورک
رقیب نه شي ستا د مخ سیل کولای   شب پرک شي له پر توه د آفتاب ورک
که امید د بوسې کاندي[9] عیب نه دئ   په وصلت کښي له عاشقه شي آداب ورک

١٣۴ ګاهي ګاهي به راتلې په خوب کښي[10] څه کړم
دا ستا خیال کړ له "حنانه" څخه خواب ورک 1045

چي دي سوي دي د حُسن په اور خلک   ستا له لاسه څخه ګډ شو په شور خلک[11]
د غم سنګ[12] چي پر خوله وخوري زړه خبر شي   په وهل د در خبرېږي د کور خلک
زړه کباب نمک د اوښو یار ته کښېږده[13]   بې نمکه کباب نه خوري خوشخور خلک
ظلم جور پر ما ولي کړې ضعیف یم   پر کمزوري باندي نه کوي زور خلک
لکه زه چي ستا د عشق په اور یم سوی   خدای دي نه سیځي په هسي اور نور خلک
زه به څه کړم له رقیبه د ښو طمع   نادیده وو څخه نه کوي پور خلک

١٣۵ له هغه مخه "حنان" څه رنګ پر هېز که
چي یې ګډ دي په تعریف لور[14] پر لور خلک 1052

---

(١) چاپي دېوان: یاره تا رنګه. (2) چاپي دېوان: رحم وکړه. (3) اصل: "ساقي راکړه و ما څه اوبه د تاک".
(4) چاپي دېوان: چیرته (5) چاپي دېوان: "خدای خوار کړئ زړه له زمه نه دئ پاک".(6) دا بیت په چاپي دېوان کي نسته
(7) دا بیت بیا په اصل کي نسته. (8) چاپي دېوان: په رنګه. (9) ب: که امید د بوسې وکړم. (10) ب: په خواب کښي.
(11) دا غزله په اصل او چاپي دېوان دواړو کي د "ق" د ردیف غزله ده. ما د اوسني لیکدود په خاطر د "ک" ردیف ته را نقل کړه. (12) چاپي دېوان: د غم شک. (13) چاپي دېوان: کښېږدي. (14) چاپي دېوان: لور په لور.

(c) ketabton.com: The Digital Library

عاشقان ولي له کاني دا فلک — هر آهن کله مېنود شي پر محک
ښکلايي د خوبرويانو ستا په مخ ده — طعام نه که خوند چي نه لري نمک
ستا له غمه سرګردانه هسي رېږدم[۱] — شپه و ورځ د سر په تار لکه جلک
دا د مخ په آئینه کي یي خال نه دئ — په رخسار یي عکس زما د مردمک
ستا له زلفو(2) و رخسار ته مدد نشته — د کافر اسلام ته نه رسي کومک
رقیب هیڅ فیض د یار له مخه نه وړي — و آفتاب ته کتای نه شي شب پرک

۱۳۶ زه "حنان" دي غم په هسي شان ناتوان کړم
چي د باد له مخه ځغلم لکه کک 1059

د وفا طمع به نه کوي له تا څوک — چي خبر وي ستا په ناز و په ادا څوک
یو ښه باغ دئ د دنیا، فلک بې مراده[۳] — فرصت نه کاندي چي وکه تماشا څوک
غونچه نشته چي خزان یي فنا نه که — د زړه غوټه به که خلاصه پر صحرا څوک
ډېر نازک د ګلو ښاخ دئ پر ببرېږم[۴] — چي لاس اوږد ور باندي نه کاندي بېځا څوک
بې ملګري سر انجام د کارو نه شي — بې بلده[۵] کله غلا کاندي تنها څوک
له کرمه یي پر حال[۶] پوښتنه بويه — چي دا ستا کوڅه له ضعفه کړي ماءوا څوک

۱۳۷ دا محاله ده[۷] چي خوار سړی پادشاه شي
زه "حنان" څوک، ستا د لبو تمنا څوک[۸] 1066

ستا د عشق په لار کي سر څه کوي څوک — دا تو ښه په دا سفر څه کوي څوک
دوکان څه په کار راځي چي مايه نه وي — بې له وينو لېمه تر څه کوي څوک
د عشق راز چي پټ ساتي،[۹] اوښي عيان که[۱۰] — ملګري د پرده در څه کوي څوک
وخت د ګل قيمت د ميو جهان نه دئ — سرمايه د شور و شر څه کوي څوک
زما و مرګ ته دي[۱۱] د زلفو ماران جوړ کړه — د مېړي په مرګ حشر څه کوي څوک
چي دي خيال راشي[۱۲] زړه باسم له بدنه — په مجلس کي نوحه ګر څه کوي څوک

۱۳۸ که د يار زلفي تر لاسه شي "حنانه"[۱۳]
ګلاب عطر مشک عنبر څه کوي څوک 1073

(۱) چاپي دیوان: مدام ربړدم. (2) چاپي دیوان: ستا د زلفو. (3) چاپي دیوان: نامراده. (4) اصل، چاپي دیوان: وبربړم. (5) اصل، چاپي دیوان: بې ولده. (6) چاپي دیوان: هر حال. (7) چاپي دیوان: دا محال دی. (8) اصل: "زه حنان او ستا د لبو تمنا څوک". (9) چاپي دیوان: د عشق راز که څوک ساتي. (10) اوښي = اوښې یې. (11) چاپي دیوان: زما و مرګ ته یې. (12) چاپي دیوان: خيال راځي. (13) چاپي دیوان: "که د يار زلفي ته لاس شي د حنان".

(c) ketabton.com: The Digital Library

﴿ګ﴾

هر ساعت خورم د اشنای د جفا سنګ   لا لاس نه اخلم، نه عار لرم، نه ننګ(1)
په کوهسار کي یې د عشق یم هسي محوه   چي آئینه شوه راته تکي د پلنګ
تر ګلګون رخسار د خط په سبزه خوښ یم   کړم له دې میو فارغ نشې د بنګ(2)
کږه توره هسي رنګ غوځول نه که   لکه زه غوځ کړم کږو کتو په څنګ
عشق عطاء الٰهي ده بل څه نه دي   نه په زور میسر کېږي نه په جنګ
دا یې لب په پانو سره نه دي خبر شئ   وایې خیست زما د زړه له وینو رنګ
١٣٩ شیرین شعر دي صیقل د زړو که نه وای د "حنان" شعر به نه ووړ د زړو زنګ 1080

﴿ل﴾

ستا د وروځو خیال کړم خم لکه هلال   لا د ناز تصویر دي نه راځي په خیال
چي جدا له ګلرخانو یو ساعت شم   اوږد پر ما هغه ساعت شي لکه کال
چي دي خیال(٣) د سم قد نه راځي په خوا کي   الف قد مي هسي خم شو لکه دال
دا هجوم د سیاه بختۍ نه دئ نور څه دئ(۴)   تمام عمر مي و نه لیده ستا خال(۵)
شاپېرۍ د ارم واړه لېونۍ شي(٦)   کې په خوب کي ولیده دا ستا جمال(٧)
چي دي قتل په غمزه کړم جفا بس کړه   ډېر په ماتي پسي تله نه دئ کمال
١۴٠ چي د خط تعریف یې تل وایې "حنانه" دا په دا شو(٨) ستا زبان د طوطي بال 1087

چي مغروره دئ په حُسن د رخسار خپل   څه پروا لري په قتل د بیمار خپل(٩)
مهتر خضر به خپل عمر باندي ورکه   که قیمت کاندي د تورو زلفو تار خپل
ګلرخان له رقیبانو پرهېز نه که   ګل بد نه وړي په قربت سره د خار خپل
د زاهد مسجد، زما د یار کوڅه ده   هر سړی به پوهېدلئ دئ په کار خپل

---

(١) دا غزله په چاپي دیوان کي نسته. چاپي دیوان د "ګ" ردیف بېخي نه لري. بله نسخه:
نن مي بیا شو په زړه باغ د جهان تنګ   نه پوهېږم پر کوم لور وکړم آهنګ
ج
(2) د دې بیت پر ځای په بله نسخه کي د غه لاندي بیت راغلی دئ:
دا د چا د مخ د شمع خیال را پیښ شو   چي اسمان ګرزي پر ما لکه پتنګ

(3) چاپي دیوان: چي یې خیال. (4) چاپي دیوان: نوڅه دئ. (5) چاپي دیوان: "چي تمام عمر مي نه ولید ستا خال".
(6) چاپي دیوان: "شاپېرۍ به د ارم ټولي لېونۍ شي". (7) چاپي دیوان: "کې په خواب کښي چیرته ولید ستا جمال". (8) چاپي دیوان: هم په دا شو. (9) دا غزله په چاپي دیوان کي نسته. په اصل کي هم د غزلي د بیتو شمېر شپږ دئ،
د شپږم بیت لپاره یې تر مقطع د مخه ځای پری ایښئ دئ. ما له بلي نسخې را نقل کړ.

(c) ketabton.com: The Digital Library

مستحفظ د یار د خال پـه دا خم قد، یم — تکی نه پرېږدي بېرون ځکه پر کار خپل
خیال یې نه راځي زما و خراب زړه تـه — له خرابه خراج کله وړي سرکار خپل

۱۴۱ د خپل زړه پر دا غوصبر کړه "حنانه"
چي مشغول یې تل په سیل د ګلزار خپل 1094

که دي ولیدای په سترګو حُسن خپل — ملامت به دي نور خلق نه بلبل (1)
ستا و حُسن ته حاجت د سینګار نشته — آئینه د آفتاب نه غواړي صیقل
څه تعریف کړم د ارم د شاپیریو — ستا و حُسن ته نور حُسن دئ بدل
د خط ګرد(2) دي کړه د سترګو مستي زیاته — په بهار کښې زېب کوي د بادام ګل
چي و باغ ته خرامان شوې ګلرخساره — ستا د مخ او پر ګلانو کړ اور بل
عشق له حُسن سره شته(3) په هر ایام کښې — د قُمري طوق شو د سروي چغاول

۱۴۲ تش رمق را پاته شوئ دئ دلبره
د "حنان" روح دئ په دید سره معطل 1101

په ځګر کي مي بلېږي د عشق اور تل — وړم پر ځان له ناچاریه دغه زور تل(4)
دا واړه له عشقه نه دي، نور له څه دي؟ — چي راپوري دئ د تورو سترګو تور تل
بېګانه یې کړم له خپلو له پردیو — معلومېږي راته خپل کور لکه ګور تل
د دنیا له سودو زیانه خبر نه یم — چي پر سر مي دئ لکه عشقه هسي شور تل
خود به هسي کښېږو تم د عشق په لومه — تکبیرونه راکول چي پلار و مور تل
عاشقی مي هسي صافه آئینه کړه — چي خندا پر صفا یي که د بلور تل

۱۴۳ تورو سترګو مي لا بخت نه دئ تور کړئ
سینه سوئ چي "حنان" دئ لکه سکور تل 1108

چي دي باد راشي د زلفو د کاکل — زما د ماغ پُر شي له بویه د سنبل
چي دي خیال په غېږ کښې ونیسم په شپه کښې — له بستره مي سحر بوی ځي د ګل
ستا د مخ په مثل ګل نه پیدا کېږي — که څوک و غواړي ایران، کشمیر، کابل
خط و خال وروځي سترګي توري زلفي — سیاه پوشي ده ستا د حُسن تسلسل
نه مي غواړي،(5) نه راځي او نه پوښتنه — د یاری په کور کښې هومره تغافل
که مي زړه ویار "ته" ورنه کړ عیب نه دئ — و پاد شاه ته نه سپاري پژمرده ګل(6)

۱۴۴ صبر مه غواړه ناصح له ما "حنانه"
زه غرق کړئ یم د بر صبر و تحمل 1115

---

(۱) ب: ملامت نه دی نور خلق نه بلبل. (2) ب: د خط ګرځ. (3) ب: عشق له حُسنه سرشته... (4) دا غزله په چاپي دیوان کي نسته. (5) ب: نه مي بولي. (6) ب: نه سپاري ځوک مرده ګل.

(c) ketabton.com: The Digital Library

په ګلشن کي که ښکاره کړي تور کاکل — آشفته به کاندي زلفي د سنبل (1)
تن یې هسي په ګلنار لباس کي زېب کا — لکه واچوي باد یو پر بله ګل
څه تاراج یې کړې د سترګو په وهلو — قافلې د دل و دین د تحمل
دا زما ژړا آسمان په ګردش کښېوو ست — زورور سېل مدام وړي له ځایه پُل
د ګلرخو خط عاشق ته مستي ورکړه — تل مستي کوي په رنګ د ګل، بلبل
توري زلفي په رخسار باندي پرتې دي — که پر پاڼې د ګلاب پروت دئ سنبل

1122 چي یې خیال کړې د ګُلګون رخسار "حنانه" ۱۴۵
ځکه شوه دا ستا سینه روضه د ګل

یو بلبل نه دئ تنها ګریان د ګل(2) — په فراق یې(3) دئ سوخته جهان د ګل
په عرق زېب که رخسار د ګلرخانو — دا په دا وي(4) مشاطه باران د ګل
هرزه ګوی عاشق پرده د معشوق اخلي — ګوره څیري کړ بلبل ګرېوان د ګل
چي په خیال کي مي د زړه ویني څڅېږي — زما له ځا د یار تر ځا خیابان د ګل
نا امیدي له خلکو کړه که راحت غواړې — په خزان وي(5) آسو ده باغوان د ګل
پرښه مخ د بوالهوس نظر خطر دئ — د ګلچین وي تش کاته طوفان د ګل

1129 بیا د چا و خونرېزۍ ته ځي "حنانه" ۱۴۶
چي یې واغوستې جامې په شان د ګل

﴿ م ﴾

څو نوش نه که بلبل طوره د عشق جام — هغه نه مومي و صلت د ګل اندام
توري سترګي مي د زړه ویني یو ځای خوري — که څه نه خوري دوه هندوان یو ځای طعام
له کرام الکاتبینه سیاهي توی شوه — که تور خال دئ په رخسار د دلارام
ستا له سترګو زما یوه غمزه کافي ده — په خلوت کي زاهد اوسي په بادام
چي مي خال په مخ کي ولیده حیران شوم — په جنت کي دي کافر ایښئ دئ ګام(6)
خیال دي وړئ دئ له ما آرام و صبر(7) — بې له تا مي د زړه کله شي آرام

1136 بې د دوسته "حنان" هغه چا پیدا کړ ۱۴۷
چي یې خپل ځان کړ په دا لار کي ګُمنام(8)

---

(۱) دا غزله په اصل کي نسته. په چاپي دېوان کي هم همدا راز شپږبیته ده. خو شپږم بیت ما له بلي نسخې رانقل کړ.
(2) چاپي دېوان: ګویان د ګل. (3) په اصل کي "یې" نسته. (4) چاپي دېوان: دا په دا چي. (5) چاپي دېوان: په خزان شي.
(6) چاپي دېوان:
چي یې خال په مخ کي وینم حیرانېږم — په جنت کي ولي ږدي دا سي یو ګام

(7) چاپي دېوان: قار و صبر. (8) چاپي دېوان: "چي خپل ځان یې کړ په دا لار کښې ګُمنام".

(c) ketabton.com: The Digital Library

سم ایږده د شریعت پر لار قدم　　قدم مه ږده کوږ چي شې هلته سم[1]
نم د زړه تر سترګو توی په لوی سهار که　　د عصیان نامه پاکېږي په دا نم
صبحدم توبه زاري کړه و قادر ته　　حرام کړه پر سترګو خوب د صبحدم
رم کوه له معصیته څو دي توان شي　　نفع وړې ده عالم په دغه رم[2]
دم د بد ویلو مه وهه مظلوم ته　　د مظلوم د آه تیر ګرزي دم په دم[3]
کرم کړه پر زېر دستانو په ډېر لطف　　که له خدایه امید واریې د کرم
زیم د اوښکو د مظلوم نه اجتناب کړه　　چي د عمر دېوال زود وهي دا زیم[4]
غم کوه د لوی سفر د توښې دلته　　کل غمونه به دي هېر که دغه غم[5]

1145　　ستا قلم شعر په نوې طرح کاږي[6]　　۱۴۸
د موسٰی عصا "حنانه" ستا قلم

د عاشق بې یاره کله شي توان یو دم　　پتنګ کله له ډېوې ساتي ځان یو دم[7]
که مي یار د خوارۍ پُرس کوي عیب نه دئ　　له مېږیه فارغ نه و سلیمان یو دم
د یار خیال مي له سینې څخه ژر وزي　　په خفه ځای کي آزار شي مهمان یو دم
نتیجه د سخاوت آخر نېستي ده　　لاس خالي شي په پاشل د دهقان یو دم
ډېر و اوښو مي صورت له واکه ویوست　　نړوي عمارتونه باران یو دم
یو ساعت مي آرام نه شي بې ګلرخو　　باغ کي نه وي بې ګلانو باغوان یو دم

1152　　د صورت زندګاني واړه بې روح ده　　۱۴۹
د خپل یار بې خیاله مړ دئ "حنان" یو دم

چي په آرزو د ښکلي مخ د خپل دلبر ودرم　　د باغ د ګلو له ګلشنه لاس پر سر ودرم[8]
چي د جزا په ورځ حساب کتاب کاوه شي زه به　　ستا د جفا نامه په لاس کي پر محشر ودرم
ور به یې نه کړم دا نعمت پر پاد شاهي د دارا　　د عشق په تور که و دوهۍ ته قلندر ودرم
ستا د رخسار د ګل په خیال کي همېشه دلبره　　لکه غونچه د زړه له وینو سور ځګر ودرم
پروا به نه وکړم هرګز په چپ وراست د دهر　　که زه یو ځله ستا و مخ ته برابر ودرم
دا ستا د زنې د کوهي تنده مي نه ماتېږي　　که پر چشمه باندي سربېره د کوثر ودرم

1159　　جواب دئ دا غزل "حنانه" د اخوند پیرمحمد　　۱۵۰
که په قیامت کي په پناه د پیغمبر ودرم

---

(۱) "هلته" باید درې څپې ولوستل سي. چاپي دېوان: "مه ږده کوږ قدم چي ته شې هلته سم". (2) چاپي دېوان: "نفع وړه ته د عالم په دغه رم". (3) چاپي دېوان: په دم دم. (4-5) په اصل کي دا دواړه بیتونه نسته. (6) له "نوي طرح" څخه یې مقصد دا دئ، چي د هربیت د سر کلمه د بیت په پای کي را وړل سوې ده. (7) دا غزله په چاپي دېوان کي نسته.
(8) دا غزله په چاپي دېوان کي نسته.

(c) ketabton.com: The Digital Library

غړند له مطلبه په پرواز د هوس ولاړم   تش لاس له خرمنه د هستۍ لکه خس ولاړم [1]
صبح غوندي چاک ګرېوان د صدق له پرتوه   سپک د ګل د بوی په شان په کام د نفس ولاړم
بخت مي د دولت رخ مقابل د نظر نه کړ   کوز په دې عرصه کي په رفتار د فرس ولاړم
هيڅ[2] رفعت حاصل تتبع نه کړه په دنيا کي   سپور پر اور د دود په شان هوا ته عبث ولاړم
نه شو راموجود په شپه مجلس د اهل دِلو   ځکه لکه شمع په تش باد د نفس ولاړم
طمع د دانې چي مي د نس په رضا وکړه   ځکه د مرغه په دود بندي د قفس ولاړم

١٥١ زاد و راحله د لوی سفر واخيسته خلکو
زه "حنان" چي پر زېرمه د نس ولاړم[3] 1166

چي خدای ستا جور و ستم لره پيدا کړم   نور به څه لره ګيله مانه له تا کړم
جفا جور، ظلم خوی دئ د بتانو   زه به ولي له تا طمع د وفا کړم[4]
ستا له غمه راته هسي معلومېږي   چي به پس له دې و کل هوس ته شا کړم
په ظاهره که زرغون ښکارېږم څه شو   غم، لړمون له وينو ډک لکه حنا کړم
مخ دي يووړه خوشالي له ماغريبه   نور به څه لکه ګل خوله په خندا وا کړم
ځکه مبتلي رقيبان زما په غوښو   بېلتانه دي مزه دار لکه حلوا کړم

١٥٢ ماله ياره څخه پرې کړه د ښو طمع
اې "حنانه" زړه اخته په تمنا کړم 1173

د ګلرخو د ديدن هوا خراب کړم   چي دا هسي آرام نه يم اضطراب کړم
لکه ونيسي و ښېته د اور و تاب ته   پېچو تابي زلفو هسي پېچ و تاب کړم
همېشه دي[5] د ګُلګون رخسار له شوقه   تماشې د نسترن او د ګلاب کړم[6]
په ځنځير د تورو زلفو يې بندي کړم   حواله يې بيا د سترګو په قصاب کړم
له خجلته سره[7] شراب لکه اوبه شي   سره لبان چي مقابل د مى و ناب کړم
د زړه مراد مي له تا نه مونده حيران يم   چي پرڅه دا ستا و لور ته ډېر شتاب کړم[8]

١٥٣ د هجران په اور دي[9] سوی زه "حنان" يم
له سوختنه تل زړا لکه کباب کړم 1180

ستا هجران په ناتوانۍ هومره خبر کړم   چي مېږې پر لاري ځي ځني حذر کړم[10]
ستا له شونډو له غاښو به زړه پرې نه کړم   کله شي چي ترک د شيرو د شکر کړم
هومره بار د لطافت ورې حيرانېږم   چي نظر دي و وښته ته د کمر کړم

---

(١) دا غزله په اصل او "ب" کي نسته. (2) په چاپي متن کي "هيڅ مي" دئ. ما د وزن د سمېدو په غرض "مي" ور څخه ويوست. (3) دا نيم بيتۍ هم د وزن په لحاظ کمبوت لري که په متن کي ډېر تصرف روا واى نو ما به دا سي سم کړی وای: "پاته زه حنان يم چي پر زېرمه د نس ولاړم". (4) اصل: "زه په څه له تا طمع ستا د وفا کړم". (5) چاپي دېوان: همېشه يې. (6) چاپي دېوان: "تماشې په هر نفس د ګل ګلاب کړم". (7) چاپي دېوان: له خجلت. (8) چاپي دېوان: "چي هر څه دا ستا و لور و ته شتاب کړم". (9) چاپي دېوان: په اور يې. (10) دا غزل په چاپي دېوان کي نسته.

(c) ketabton.com: The Digital Library

و خندا تـه دي دلبـو يـم بـې هوښه — کـه يـاقوت يې مقابـل کـه يې ګوهر کـړم
ستا لـه وصله مې دلبره يأس حاصل دئ — و دا زړه تـه کـه هرڅـو تسـلی ورکـړم
لمر ځان پټ که لـه خجلته معلوم نه شي — هر ساعت چي لـه مهرويـو ګيلـه سـر کـړم

۱۵۴ زما "حنان" پـر خـاطر مشـک و عنبـر اوري — د نوخطـو پـه تعريـف چـي قلـم سـر کـړم 1187

ستا د عشق غمونـو زه هسي سر تور کړم — بل د هجر اور دي سوی لکه سکور کړم(1)
کـه زړه يـو دئ خـو ستا مهـر ځـای نيـولئ — مګـر غـم لـره دي بـل زړه لـه چا پـور کـړم
طاقـت نـه لـرم بـې تـا نـه سـتا د وصـل — عاشـقي پـر بـد قدمـه فـرس سـپور کـړم
دا سـتا جـور، زمـا صـبرو دلبـره — عاقبت چـي دي د کـم د لـوی پېغـور کـړم
چـي د سـتا جفـا تـل وينـم لاس نـه اخلـم — دغـه واړه ناچـاري ده پـه زړه زور کـړم
زمـا نـاري بـه آرام يو سـي لـه عالمـه — کـه دا ستا د هجر دېغ پـر جهان خپور کړم

۱۵۵ جفـا خـوی وي د خوبـانو، نـه دا هسـي — زه "حنان" دي پـه ژونـدوني سـر پـه ګور کړم 1194

چي دا ستا پـري د زلفـو خيـال هـر دم کـړم — د مـاغ تـر، زه لـه سـنبلو د ارم کـړم(2)
پـېچ و خـم شـم لکـه مـار پـر مـلا وهلـئ — را پـه يـاد چـي سـتا د زلفـو پـېچ و خـم کـړم
کـږې تـوري مـې پـر زړه بانـدي څرخېـږي — چـي را يـاد کلـه دا سـتا د وروځـو خـم کـړم
درک دي نـه کېـږي د تـن پـه نزاکـت کـي — د تعريـف شـرحه دي کنبـل پـه کـم قلـم(3) کـړم
فرق يې نه کېږي يـو مـوی پـه زيات و کـم کي — زمـا صـبر سـتا جفـا چـي سـره ضـم کـړم
د خـط مشـق دي د ازل کاتـب وهلـئ — نـور بـې زه(4) صـفت پـه کـم قلـم رقـم کـړم(5)
لـه شـوخ چشـمو مـې جفـا ډېـري ليـدلي — چـي دا هسـي د نـرګس لـه ګلـه رم کـړم(6)

۱۵۶ زه "حنـان" زلفـو وکفـر تـه ځکـو لـم — ستا د وروځو محراب بيا پر قبله سم کړم 1202

ستا د وروځو خيال بيا خم لکه کمان کړم — لـب دي زړه لـه وينـو ډک لکـه مرجـان کـړم
پـه بازار کـي د عشق څه د سود سودا ده(7) — نقـد د زړه بـې تـر نسـيه ديـدن قربـان کـړم
پادشـاهان آبـادوي خـراب ملکونـه — خيـال دي ولـي زه ويـران پسـي ويـران کـړم
پروښتـه تکيـه کـوم لـه ډېـره فکـره — چـي و مـلا تـه دي نظـر پـه هـر زمـان کـړم
کـه مي زړه لـه وينـو ډک دئ زه پـه خوښ يم — دا پـه دا چي دي خونخور خيـال مهمان کړم
لـه پـردو د سـترګو ځـای ورلـره بويـه — هغه دم چي(8) يې مهمان د خيال سلطان کړم

۱۵۷ چـي يـار هسـي ظلـم و جـور کـړي پـه پـوهېږم — زه "حنـان" بـه پـه ژړا جهـان طوفـان کـړم 1209

---

(۱) دا غزل په چاپي دېوان کي نسته. (2) دا غزله په چاپي دېوان کي نسته. (3) په کم قلم = په کوم قلم.
(4) بې = به يې. (5) دا غزله مقطع نه لري، خو خالي ځای يې ورته پرې اينبئ دئ. ما له بلي نسخې واخيسته.
(6) دا بيت هم له بلي نسخې رانقل سو. (7) چاپي دېوان: "په بازار کي د عشق دا د سود و سودا ده. (8) په اصل کي "چي" نسته.

(c) ketabton.com: The Digital Library

خه نسبت دا زما د اوښو ستا د تن کړم[1]   ته شېرین خاندې زه آه کوهکن کړم
له محنته د غربت که مرشم ښايي   چي دا ستا له بدخويي ترک د وطن کړم
ته که خال پر مخ لرې زما پر زړه داغ دئ   ماتوې ته زلفي، زه د زړه شکن کړم
بوی د ميو مي له زخمه د سيني ځي   د مخمورو سترګو خيال چي زه غمجن کړم
لکه زخم د ناسور يأس مي حاصل شو   تسلی مي د زړه نه کېږي شېون کړم
بې رحمي چي را په ياد کړم د ګلرخو   مې بايد چي ترک د ګلو د ګلشن کړم[2]
پر سبزه که ګل پيدا شي عجب نه ده   دا عجب، د سبزې ديد پر نسترن کړم[3]

۱۵۸ له حسرته ستا د زلفو معلومېږي 1217
زه "حنان" به خپل ځان[4] خاوري د خُتن کړم

عاشقي دي خوار و زار لکه مجنون کړم   بل دي هجر رېز مرېز په زړه زبون کړم
جدا ګرزم له عالمه ستا له ميني   چي په روغ عالم به پوري دغه پون کړم[5]
په قيامت مي دي مخ تور او شرمنده شم[6]   چي بې تا به په بل چا د زړه ترون کړم
دا ستا خيال چي راولم د زړه تر کوره   خوشحالي هوا هوس واړه بېرون کړم
ستا د لبو عناب راکړه سخت بيمار يم   امتحان په دا نسخه د افلاطون کړم
چي له خولې مي شپه و ورځ د سوز نالې ځي   دا ستا هجر لکه نی خالي لړمون کړم

۱۵۹ مرګ مي سل ځله قبول دئ که کېږي 1224
چي "حنان" به ستا له لوري مخ را ستون کړم

بيا نګار دي په زړه زور کاندي پوهېږم   چي را تله زما پر لور کاندي پوهېږم
که د باغ پر لوري ورشي زه ضامن يم   ګل به حُسن ځني پور کاندي پوهېږم
که هر څو يې د حيا په حجاب[7] نغاړم   عاشقي به مي سر تور کاندي پوهېږم
زما و صبر ستا و حُسن ته چي ګورم   ما به هم د مجنون ورور کاندي پوهېږم
چي رقيب دا ستا و زلفو ته ډېر ګوري[8]   دا کاته به يې شبکور کاندي پوهېږم
چي مدام و يار ته ګډ وي په د روغو[9]   دا ويل به يې مختور کاندي پوهېږم

۱۶۰ که يې دا د خولې پياله، د شونډو مي وي 1231
خوار "حنان"[10] به پر نسکور کاندي پوهېږم

(۱) چاپي دېوان: "چي نسبت دا ستا د حسن زما د تن کړم". (2) دا بيت په چاپي دېوان کي نسته. (3) دا بيت په اصل کي نسته. (4) چاپي دېوان: پر خپل ځان. (5) پون کلمه له "ب" څخه واخستله سوه هورې يې پون د پم "خاربښت" معادل کلمه بللې ده. په اصل کي "فون" ده.
(6) ب: شرمنده يم. (7) چاپي دېوان: په ستر. (8) چاپي دېوان: وګوري
(9) چاپي دېوان: "چي مدام و يار ته سروي به دروا غو". (10) چاپي دېوان: دا حنان.

(c) ketabton.com: The Digital Library

په راستۍ لکه الف وم په قد سم ... پر ملاخم کړم دغه ستا د وروځو خم(1)
یو راسته وبښته دي نشته په ابرو کي ... کج مژګان دي نه لري د راستۍ چم
چي مي خیال ستا د سم قد کاوه په زړه کي ... کږو وروځو دي راوښود ځای د غم
په رخسار باندي دي زلفي کږې ښې دي ... چي په خپل مقام کي بِه وي تر سم، خم
کږې نشته چي له تا نه را رسېږي ... د ابرو کجۍ دي لاندي کړم تر دم
دا چي وایي کوږ بار نه رسي تر ځایه ... بانړګان دي د زړو بار وړي په هر دم

171 ... زه "حنان" دي په کږو کتو بندي کړم
چي هر څو کږې کوې زه بې(2) زغمم ... 1238

په جنت نه یم خوښ هرګز په در د یار مي قسم ... خوښ په لذت یم د خوارۍ په اعتبار مي قسم
زړه مي له تا وعده د وصل هرګز نه ولیده ... په نا امیدۍ د توري شپې د انتظار مي قسم
پروا په ګل و په خار نه کړم د جنون له فیضه ... په سینه صافه آئینه د نوبهار مي قسم
که مي سر ولاړ شي ستا په مینه کي خوشاله یم زه(۳) ... په تېره تیغ دا ستا د جور جوهردار مي قسم
ستا له جفا مي د غونچې په دود زړه ډک له وینو ... په ها نسیم چي ګل خلاصېږي د سهار مي قسم(۴)
تور بخت مي نه ولیده هیڅ ستا د کاکل شب قدر ... په تورو مشکو ستا د زلفو په هر تار مي قسم

۱۲۲ ... ستا د ګُلګون رخسار له شوقه زه "حنان" د اوښو
ګلان کرمه هر ګړی په لاله زار مي قسم ... ۱۲۴۵

په هردم چي دي رخسار و زلفي کسم ... مخ دي عین خزانه ده زلفي طلسم
التفات د قبلېدو نه کړې هیڅکله ... که هرڅو در ته پېشکش سر و مال نسم(۵)
بایلودلئ مي دئ زړه ستا پر چشمانو ... بې ارواحه تش ولاړ یم خاکي جسم
پر جبین باندي یې(۲) چین له قهره راشي ... هغه دم چي په غوږو واروي زما اسم
شکوه مه کوه د یار له ډېره جوره ... چي جفا و جور دئ د ښکلیو رسم
که هرڅو جستجوی و کړم ستا و لور ته(۷) ... نزد یکت مي در ته نه شي په هیڅ قسم

۱۲۳ ... که خلعت د دشنام واغوندې و ماته
زه "حنان" به په عالم کي ښه په یسم(۸) ... ۱۲۵۲

چي په شپه ستا د کاکل په بوی اشنا شم ... په سحر له ښامارانو په غوغا شم
چي بېتا باغ لره ورشم سروقده ... قُمري طوره په کوکو ژبه ګویا شم
چي په شپه دا ستا "د" زلفو بوی را واخلي(۹) ... منتظره و نسیم ته د صبا شم
چي د لبو خیال دي راشي په خاطر کښې ... مستغني نور له دوا د مسیحا شم

(۱) دا غزله په چاپي دېوان کي نسته. (2) بې = به یې. (3) چاپي دېوان: ستا په مینه لا خوشاله یم زه. (۴) دا بیت په چاپي دېوان کي نسته. (۵) نسم = نیسم چاپي دېوان: نسیم؟. (۲) په اصل کي "یې" نسته. (۷) چاپي دېوان: ستا و خواته.
(۸) چاپي دېوان: اېسم، یسم = اېسم. (۹) ب: را اخلي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

پروانه رنګه مې څوک په ځای خبر دئ   چې چراغ د حُسن بل شي زه پیدا شم
چې دي ګرزم (1) په کوڅه کښې ګلرخسار   د جهان له نعمتونو بې پروا شم

۱۲۴ د قیامت علامې و وینم په سترګو
زه "حنان" چې یو ساعت له تا جدا شم ۱۲۵۹

ستا له مینې به زه کله دست بردار شم   د منصور په دود که سل ځله په دار شم(۲)
که د زلفو بوی دي راغئ تر مشامه(۳)   و رقیب ته به په سهم لکه مار شم(۴)
له پرتوه ستا د مخ نه دئ نور څه دئ(۵)   هر طرف چې ځم په سیل د ګلزار شم
چې طاقت یې ستا د مخ د اور راوړئ(۶)   هک حیران دي د زلفینو په هر تار شم
یو بې واکه زړه لرم نه په پوهېږم(۷)   چې یو ښکلی چیري وینې(۸) ګرفتار شم
چې ناصح توبه راکاړي ستا له مینې   هغه دم د ده له لاري(۹) توبه ګار شم

۱۲۵ زه "حنان" خوښ یم د عشق په لېونتوب کې(۱۰)
نه په دا چې بې دیدنه دي(۱۱) هوښیار شم ۱۲۶۲

د کړو وروځو په خیال چې یې خم شم   په لیده یې بیا د قد د سرو سم شم(۱۲)
جزء لا یتجزا یې تنګه خوله ده   چې په خیال یې له حیرته زه عدم شم
په حسرت یې د تور خط هسې راکېږي   سینه چاک وینې خوراک لکه قلم شم
چې بې خیال شم د دو زلفو، وروځو، سترګو   هغه دم ځای د محنت د درد و غم شم

۱۲۶ ما "حنان" پخوا لیده دا چې بندي یې
په جادو د تورو سترګو د آدم شم ۱۲۷۱

قد دي دئ تر سروي سم   مخ دي ګل، عرق شبنم(۱۳)
وازه خوله غونچه په باغ کې   کوي ستا د خولې ماتم
د چمن ګلان وي واړه   ستا د مخ په خیال خُرم
هر طرف آفتاب ځلېږي   ستا د زلفو تر هرخم
مرجان خپل صورت سوری کړ   ستا د سرو شونډو په غم
باج را نیسه له خوبانو   نازنین یې د عالم

۱۲۷ په کاغذ دي "حنان" یاد کړ
اوکه شوي سهو القلم 1278

(1) چې دي ګډ شم. (۲) چاپي دېوان: سنګسار شم. (۳) چاپي دېوان: "که دي بوی د زلفو راشي تر دماغه".
(۴) چاپي دېوان: "و رقیب و ته به سم لکه مار شم". (۵) چاپي دېوان: "ستا د مخ نه ده نور څه ده". (۶) چاپي دېوان: "چې راوړئ یې طاقت ستا د مخ اور ته". (۷) چاپي دېوان: "یو بې واکه زړه لرم خدای را خبر دئ". (۸) چاپي دېوان: چیر ته وینم. (۹) چاپي دېوان: هغه دم دي له دې لاري. (۱۰) چاپي دېوان: "حنان خوښ دئ ستا د عشق په لېونتوب کښې". (۱۱) چاپي دېوان: بې د عشق دي. (۱۲) دا غزله په اصل او "ب" کي نسته. په چاپي دېوان کي پنځه بیته ده.
(۱۳) دا غزله په چاپي دېوان کي نسته.

(c) ketabton.com: The Digital Library

چي مي نه مونده په عشق کي د زړه کام کم ــ نه مي درومي له خاطره په پېغام غم
پوخ مین آه و فغان نه که په عشق کي ــ مدام وي له اضطرابه څخه خام خم
د هغه شوخ چشم خیال په زړه کباب کړم ــ چي له سترګو سرېږ(1) نه وهي بادام دم
همېشه مي پر حال مځکه اسمان ژاړي ــ له هغو څخه(2) چي کاندي دلارام رم
که مي هرڅو جستجوی ور پسي وکړ ــ و مي نه لیده په سترګو د ګلفام فم
دم وهل د یار بې ذکره په کار نه دي ــ که څوک دم وهي هر دم د ګل اندام دم

۱۲۸ دا طالع سکندري بوله "حنانه" 1285
څوک چي واخلي د خپل یار له لاسه جام جم

محمد سرور سردار و د عالم ــ عدل حکم هم دوام واړه محکم
دا کلام الله(3) امداد له کردګاره ــ هم الهام ور له و اسم اکرم
هم لولاک ورله عطا الله وده کړ(4) ــ هم صلاح او صلح کار هم واړه سم
و مطلع د سر د هر صدر صدور و ــ هم مطهر آل و اولاد یې مکرم
واړه کل د ده که آل و او که اهل ــ له واړو هر دم مدد او سه همدم
درود حمد کلهم له ره هر دم کړم ــ هم سلام له ما دوام او سه هر دم

۱۲۹ معما مي ده د اسم(5) دوه سمکه 1292
حا و دوو سمکو ورکړه دا علم(6)

چي ترلئ وي کمر لکه قلم ــ وي حاکم د بحر و بر لکه قلم
د معنا دُر یې(7) غواص د عقل کاږي ــ ګرزېده چي که پر سر لکه قلم
له مشرقه تر مغربه یې حال درومي ــ چي سر پرې که(8) په خنجر لکه قلم
په مجلس د اهل د لوبه سند وي ــ چي سم درومي برابر لکه قلم
د شیطان په ویل نه ګرزي له لاري ــ چي و پېښو تې(9) وي نظر لکه قلم
له طیرانه د هوا مرغان پرېبا سي ــ چي یې غشی وي بې پر لکه قلم(10)

۱۷۰ که عزت غواړې په خلکو کي "حنانه" 1299
شه له ځانه بې خبر لکه قلم

چي اخته په جدا یې د خپل دلبر شوم ــ دا په دا په سترګو ړوند په غوږو کر شوم
چي مي نه پېژاند پخوا د وصل قدر ــ ښه چي اوس یې په هجران زېر و زبر شوم
د ښه یار ببلتون دوزخ باله نور خلقو ــ تر دوزخ دئ ډېر بتر چي په خبر شوم
که ژړا کړم که فریاد کړم فایده نه که ــ چي د یار ملګری نه، په دا سفر شوم

(١) سرې = سره یې. (2) چاپي دېوان: له هغه څخه. (3) چاپي دېوان: د کلام الله (4) چاپي دېوان: "هم لاولاک ور عطاالله ور کړ" په اصل او "ب" کي دغه ځای "هم لولاک یې... "دئ خو څرنګه چي دا غزل د بې نقط صنعت پر اصولو ویل سوی ده، ځکه نو ما د "ئې" پر ځای "ورله" ور واچاوه. (5) چاپي دېوان: معما مي د اسم (6) چاپي دېوان: "حا د دړو سمکو سر کړو اعلم". (7) په چاپي دېوان کي: "یې" نه لري. (8) چاپي دېوان: کا. (9) تې = ته یې. (10) دا بیت په چاپي دېوان کي نسته

(c) ketabton.com: The Digital Library

خدا څوک مه سوځې په داغ د جدائيه(1) ... لکه زه چې په اور و سوم خاکستر شوم
د خط خيال مې له خاطره څخه نه ځي ... په دغه اندوه يې زه لکه مسطر شوم

۱۷۱ چې مې درد د بېلتانه د اشنا وليد(2) 1306
زه "حنان" له اشنائيه لاس پر سر شوم

يار مې پاته په وطن کې زه روان شوم ... خندنی د هر هندو د مسلمان شوم(3)
نه مې توان د گرزېدو نه په مخ تلای شم ... زه غريب د پاڼو پرانگ ترميان حيران شوم
د پرکار په دود پر سر باندې څرخېږم ... د اشنای له هجره هسې سرگردان شوم
چې د يار تجلی غواړم په بل مخ کې ... سودايي يم، لېونی يم که نادان شوم
سرې سرې اوښې چې له هجره تويومه ... کان د لعلو د ياقوتو د مرجان شوم
هغه يار ته به په کومو سترگو گورم ... چې مي کړئ و اقرار باندي پښېمان شوم

۱۷۲ په ياري کې يې ما دروه درلود "حنانه" 1313
چې اخته په هسې درد بې درمان شوم

زړه مي يوور تورو زلفو سپين رخسار هم ... قتلوي مي شوخي ستر‌گي ښه گفتار هم
د فاختې په شان په خيال د سهي سروو(4) ... نه مفتون تنها پر قد يم، په رفتار هم
گلشن څه سيالي کوي د يار له مخه ... که نا زېږي په گلانو، لري خار هم
د دنيا غم و ښادي(5) سره پيوند دي ... که اميد د وصل شته دئ، انتظار هم
مقصود يو دئ په کعبه په بتخانه کې ... که سپين مخ د يار اسلام زلفي کفار هم
په کړو د کاږه بخت يم پوهېدلئ ... کړې وروځې مي د يار وژني، دستار هم(6)

۱۷۳ ماني مه کوه "حنانه" صبر بويه 1320
جوړ کاږونه تعجيل(7) وران کاندي، تلوار هم

ستا د جور په همت هسې خراب يم ... چې په تش نفس برباد لکه حُباب يم
دا په خيال د کومې ملا(8) د کومو زلفو ... نه پوهېږم چې دا هسې پېچ و تاب يم
بېرحمې مې له شوخ چشمو ده ليدلې ... د نرگس له گله ځکه(9) په عذاب يم
بادام طوره پرورش کړم په تابوت کې ... چې شهيد په تېغ د سترگو د قصاب يم
دا د کوم مطرب په خيال کي مضطرب يم ... چې قی کړئ مې لړمون لکه رباب يم
چې هوا مې د گلرخو ده په زړه کې ... بېهوده مې خلک شيخ بولي، شاب يم(10)
دا د چا بېلتانه هسې کړم حيران يم ... چې په ژوند سره د مړو په حساب يم(11)

۱۷۴ زه "حنان" يې(12) د گُلگون رخسار له شوقه 1328
همېشه لکه لاله په زړه کباب يم

---

(۱) اصل: هيڅوک مه سوځه په داغ د جدائيه(متن له "ب" واخيستل سو). (2) ب: د اشناې وليد. (3) دا غزله په چاپي دېوان کي نسته. (4) چاپي دېوان: "د پاختې په دود په خيال د سهي سرو. (5) چاپي دېوان: ښادي و غم.
(6) دا بيت په چاپي دېوان کي نسته. (7) چاپي دېوان: خشم. (8) اصل: د کومو ملا؟. (9) چاپي دېوان: اوس لا په عذاب يم. (10) دا بيت په چاپي دېوان کي نسته. (11) دا بيا په اصل کي نسته. (12) په اصل کي "يې" نه لري.

(c) ketabton.com: The Digital Library

پـه دیـدن دي د رخسـار لکـه ګـلاب یـم — بـې دیدنـه دي د مـخ لکـه تـراب یـم(1)
د سـپین مخـو دلبرانـو پـه آرزو کـې — همېشـه پـه اضـطراب لکـه سـیماب یـم
چې هـوس سـتا د بوسـې لـرم پـه زړه کې — بېهـوده مـي خلـک شـیخ بـولي، شـاب یـم
پـه پنجـه کـې دي د هجـر زمـا دلبـره — زبـون صـید پـه پنجـه کـې د عقـاب یـم
چې قالـب یـې کـړ خـالي سـتا و قـدم تـه — کبـاب شـوئ لـه غیرتـه د رکـاب یـم
دغـه سـتا د زلفـو تـاب دئ بـل څـه نـه دئ — چې مدام لکه مـار هسـي پېچـو تـاب یـم

۱۷۵ — چي یو ښکلی چیر ته ویني باندي چوروي
زه "حنـان" د زړه لـه لاسـه پـه عـذاب یـم — 1335

پـرورده نـن پـه شـراب د محبـت یـم — چي مدام د یار له خیاله هم صحبت یم
پـه وصلت کي یې له هجره آرام نه یم — همېشـه لـه دغـه غمـه پـه هیبـت یـم
دا چي تل زه رخسار ستا یمه له شوقه(2) — و ګلرخـو و تـه تېـر پـه دا بابـت یـم
هر ساعت مي د خپل زړه کباب غذا ده(3) — آرزو منـد یـې د سـرو لبـو د شـربت یـم
د جبین له نوشتې مي حال معلوم دئ — لکـه لـوحَ شـنه پـر سـر د هـر تربـت یـم
ستا جفا شوه تر حد تېره(4) زه ناتوان یم — ظلـم مـه را بانـدي کـړه اهـل غربـت یـم

۱۷۶ — زه "حنـان" بـه څـه پـر هېـز ور څخـه وکـړم
چـې ژونـدی د شـکر لبـو پـه قربـت یـم — 1342

هسـي رنـګ حیـران پـر حُسـن(5) د نګـار یـم — نـه لـه ځانـه لـه جهانـه خبـر دار یـم
لـه دوزخـه لـه جنتـه خبـر نـه یـم — هسـي محـوه پـر جمـال د مـخ د یـار یـم
د چمـن د ګلـو سـیل پـه مـا نـه شـي — وازه خولـه حیـران پـه سـیل د رخسـار یـم
چي تشـبیه مـي سـتا د قـد وکـړه لـه سـروي — پـر دا قـول تـر قیامتـه شرمسـار یـم
پـه غمـزه د شـوخو سـترګو یـې زخمـي کـړم — هـره شـپه یـې(6) لکـه زلفـي بـې قـرار یـم
کـې وژلـی دئ عـالم پـه تېـغ د وروځـو(7) — زي د سـترګو پـه نګـاه سـره بېمـار یـم

۱۷۷ — زر یـو سـفه یـې د حُسـن مشـتري دي
پـه دا جمـع کښـې "حنـان" کلـه شـمار یـم — 1349

هسي مست د استا د سترګو په خمار یم — چې خبـر نـه پـه مـا ښـام نـه پـه سـهار یـم
کـه هـر څـو سـعیَ کـوم کـار پـر مـخ(8) نـه ځي — سـرګردان پـه اول کـار لکـه(9) پرکـار یـم
کـه سـل تېغـه د جفـا یـې پـر ځګـر خـورم — عـذر نـه لـرم هنـوز یـې شـر مسـار یـم
لـه خنـدا کـه مـي لـب نـه ټـولېږي څـه شـو — بـاطن زړه لـه وینـو ډک لکـه پرهـار یـم

(۱) دا غزله په چاپي دېوان کي نسته د بیتو شمېر یې شپږ او د دریم بیت لپاره یې ځای خالي پرې ایښئ دئ. ما وروسته له بلي نسخې را نقل کړ. (2) چاپي دېوان: "همېشه چي یې صفت د ښه رخسار کړم". (3) چاپي دېوان: خوراک دئ.
(4) چاپي دېوان: ترحد شوه تېره. (5) ب: په حسن. (۲) ب: هره شپه دی. (7) ب: په تېغ د سترګو. (8) اصل: په مخ.
(9) چاپي دېوان: سرګردانه په اول لکه.

(c) ketabton.com: The Digital Library

دا خم قد مي په ښکاره د دام حلقه[1] ده چي د ترکو لا په دا وخت کي په کار یم
چي مدام له پرېشانیه نه خلاصېږم دا په دا چي ستا د زلفو طلبګار یم[2]
دا ښکاره مهرباني ده پرما ډېره همېشه چي د رقیب د سترګو خار یم[3]
۱۷۸ که هرڅو مي ګناه ډېره فضل یې ډېر دئ 1357
زه "حنان" د ډېري عفو امیدوار یم[4]

څو بندي په مخ و زلفو د دلبر یم نور خبر نه په ماښام نه په سحر یم[5]
چي د زلفو بوی دي راغئ تر د ماغه لکه عود مدام په میان کي د مجمر یم
که بې تا حور و قصور و جنت غواړم په مذهب د عاشقانو به کافر یم
سمندر رنګه په دا اور کي شوم پاته همېشه هغه مرغه بې بال و پر یم
چي محروم یې له ګلشنه د وصال شوم سر ګردانه لکه باد پر بحر و بر یم
زه بې پانو ونه یم باغوان بې مهره عاقبت به د ګلخنو خاکستر یم
۱۷۹ چي په وصل کي یې هومره اضطراب کړم 1364
زه "حنان" یې له هجرانه باخبر یم

پیدا کړئ خدای په اصل بد اختر یم په راستۍ منلئ نه یوه دلبر یم[6]
چي له مخه یې شم بېرته توان مي نه شي په دا خپله ناتوانۍ هومره خبر یم
همېشه دي د ګُلګون رخسار له شوقه په سره اور کي ځای نیولئ سمندر یم
چي تر ځان لا باندي ګراني ګڼي سترګي د هلک په لاس هغه مرغۍ بې پر یم
پس له دې به نور کنار له خلکو اوسم د تبجن په دود و خلکو ته ضرر یم
محنت غم، ماتم و درد، جفا و جور همېشه سپاه سالار د دې لښکر یم
۱۸۰ جفا ظلم هومره کړه وماته ګوره ۱۳۷۱
زه "حنان" له سنګه روغ نه یم بشر یم

په فراق د دار پر سر لکه منصور یم هغه دم چي له وصاله څخه دور یم
په پرېکړي سر تازه شم لکه شمع چي په بزم کي یې هر ساعت حضور یم
د خط خیال مي دئ په زړه کي[7] ځای نیولئ سر تر پایه فېروزه د نیشاپور یم
چي دي یاد د تنګي خولې کوم دلبره د غونچې په دود و خلقو ته منظور یم[8]
دا اثر دي(۹) د بېمارو سترګو نه دئ؟ چي یوه ګړۍ آرام نه یم رنځور یم

---

(۱) چاپي دېوان: د دار حلقه. (2) دا بیت په چاپي دېوان کي نسته. (3) دا بیت په اصل کي نسته. (4) چاپي دېوان: "زه حنان یې ډېر د عفو امید وار یم. (5) دا غزله په چاپي دېوان کي نسته. (6) دا غزله په اصل او "ب" کي نسته.
(7) چاپي دېوان: د خط خیال چي مي په زړه کي. (8) چاپي دېوان:
چي د یار د تنګي خولې کوم خبره د غونچې په دود په دا تل مشهور یم

اصل: د غونچې په دود زړه ویني، مشهور یم. متن له "ب" څخه واخیستل سو. (۹) چاپي دېوان: دا اثر یې.

تسلي مي د زړه نه شي(1) په هيڅ طور   نا اميده لکه زخم د ناسور يم

۱۸۱
زه "حنان" دي(۲) د دنيا له کاره خلاص کړم
چي په فکر همېشه ستا د غرور يم(۳)
۱۳۷۸

دا و سترګو ته دي چا ورکړ تعليم   چي تاراج يې کړ زما د زړه اقليم
تر الف دي قامت سم دئ مشکين خطه   دواړه زلفي دي کږې دي لکه جيم
لام کوږ پرېووت ستا د زلفو له پرتوه   د بوسي خواست دي له خولې څخه که ميم
غتهه سترګه صاد نيولې ستا و لورته   شين له غمه سکاره قي کړه د جحيم(۴)
په اندوه د خط دي سر د قلم چاک شو   پر صفحه دي د رخسار و کيښ حاميم(۵)
پس له مرګه ګذر قبر ته را وکړه   جمع کېږي مي په تا عظم رميم
چي خيال چير ته ستا د مخ د ګلشن راشي   په کار نه راځي هرګز باغ د نعيم(۶)

۱۸۲
"حنان" ستا له درد و دوکه په مرګ خوښ دئ
له احواله يې خبر دئ خداى عليم(۷)
۱۳۸۶

د اشناى له غمه(۸) تل مخ پر بيابان يم   لکه سېل ځنځير په پښو په سر روان يم
ځاى مي نه را معلومېږي د استوګي   لکه کاڼى د مچلوغي سرګردان يم
د جلک په دود د سر په تار ځړېږم   په خدمت مي ملا تړلې ده چالان يم
لکه شمع د اور پلنده(۹) پر تندي وړم   د هجران له تابه تل سوئ زبان يم
چي يې ژاړم د سرو لبو په آرزو کي   سر تر پايه لکه لعل د بدخشان يم
که ظاهر(۱۰) لکه ګل خاندم په دا څه شو   د لاله په شان زړه داغ پر هر دامان يم(۱۱)

۱۸۳
ستا د جور و جفا تاب ترکومه راوړم
زه "حنان" له کاڼي(۱۲) روغ نه يم انسان يم
۱۳۹۳

د خپل يار له غمه څه وايم حيران يم   تر علاج مي شو رنځ تېر اخته په ځان يم
د اسيا په دود په خونه کي سفر کړم   همېشه د بل د پاره سرګردان يم(۱۳)
چي تعريف يې کړم د زلفو ويني قى کړم   د قلم په دود پر سر باندي روان يم
چي پر ځاى د ګياه غشي د خدنګ خورم   زه هغه صيد د ميني د بيابان يم
لکه ګوى چي آرام نه وي په ميدان کي   ستا په عشق کي(14) هسي بې سر و سامان يم

---

(۱) چاپي دېوان: زما د زړه تسلي نه شي. (۲) چاپي دېوان: زه حنان يې. (۳) چاپي دېوان: "چي په فکر د وصال دغه مغرور يم". (۴) دا بيت په چاپي دېوان کي نسته. (۵) چاپي دېوان: "تن دي زيات ه صفايي لري تر ميم". (۶) دا بيت په اصل کي نسته. (۷) په اصل کي د دې غزلي مقطع داسي ده:

چي په خيال کي ستا د مخ د ګلشن ګرزي   "حنان" نه لري په کار جنت نعيم

(۸) چاپي دېوان: د خپل يار له غمه. (۹) چاپي دېوان: د اور پانه. (۱۰) چاپي دېوان: په ظاهر. (۱۱) چاپي دېوان: "د لاله په دود زړه داغ په هرزمان يم". (۱۲) چاپي دېوان: له سنګه. (۱۳) چاپي دېوان:

لکه روند هسي په خونه کي سفر کړم   د آسيا په شان له غمه سرګردان يم

(۱۴) چاپي دېوان: ستا له عشقه.

(c) ketabton.com: The Digital Library

د اشـنا د جفـا درده هسـي درونـد يـې　　　چـي بيـان يـې پـه مـا وشـي لا بيـان يـم[۱]

۱۷۴ چـي خبـر مـي کـړ اغيـار پـه يـار "حنانـه"
لکـه و وړکی پـر بخښـل بانـدي[۲] پښـېمان يـم ۱۴۰۰

چـي دا سـتا د مـخ پـر شـمع پروانـه يـم　　　دا پـه دا د هـري جمعـي افسـانه يـم[۳]
بېـره[۴] نـه کـړم لـه قاضـي لـه محتسـبه　　　سـتا د سـرو لبـو پـه ميـو مسـتانه يـم
تـن دي سـيم، غاښـونه دُر دي لبـان لعـل　　　چوکيـدار دا سـتا د مـخ پـر خزانـه يـم
لـه مـا مـه درېغـوه تـش نظـر د سترګو　　　چـي دي پـروت مـدام د در پـه استانه يـم
چـي ورځغلـي پـه رضـا د دام حلقـې تـه　　　زه هغـه　د مينـي صـيد دېوانـه يـم
دا پـه کـوم مـذهب روا پـه کـوم ملـت ده　　　چـي رقيب شو دا ستا خپل زه بېګانه يم[۵]

۱۸۵ لاس بـه وا نـه خلـم کـه سـل ځايـه اره شـم
سـتا لـه زلفـو زه "حنـان" هغـه شـانه يـم ۱۴۰۷

د خپـل يـار لـه غمـه[۶] هسـي دېوانـه يـم　　　چـي خبـر نـه پـه کعبـه نـه بتخانـه يـم
چي بې آهه، بې نارې، [۷] بې ږغه سوځم　　　پـر څـراغ د مـخ دي هغـه پروانـه يـم
کـه پـر سـل ځايـه اره شـم خبـر نـه يـم　　　د کاکـل پـه شـوق يـې زه هغـه شـانه يـم
د خال خيال يې ما ضعيف لره کافي دئ　　　د مېـږي پـه دود قـانع پـه لـړ دانـه يـم
پـه وصـلت کـي يـې لا څـه را وشـي ګـوره　　　پـه تـش خيـال يـې لـه عالمـه بېګانـه يـم
چي يې خيال ساتم د سرو لبو پـه زړه کي　　　دا پـه دا مـدام د لعلـو خزانـه يـم

۱۸۶ دين مذهب به له ما څه پوښتې "حنانه" [۸]
چي يې مست مدام د خولې په پيمانه يم ۱۴۱۴

پـه اميـد دي د وصـلت مـدام زنـده يـم　　　کـه اميـد د وصـل نـه وي نـور مـرده يـم[۹]
لکه څوک چي پر پيل سپور له سپي ببرېږي　　　پـه وصـال کـي[۱۰] لـه رقيبـه ترسـنده يـم
چـي تشـبيه مـي سـتا د قـد لـه سـروي وکـړه[۱۱]　　　پـه دغـه وينـا تـر اوسـه شـرمنده يـم
دا د چـا د تـورو زلفـو پـه خيـال هسـي　　　نـه پـوهېږم چـي مـدام پراګنـده يـم
لاس مي وکښه ستا په ديد سره له سترګو[۱۲]　　　پـه خـدمت د دوو بېمـارو درمانـده يـم
لـه جملـه کـاره وتلـئ يـم دلبـره　　　څـو اختـه دا سـتا د سـترګو پـه دنـده يـم

۱۸۷ کـه لـه نـازه راتـه سـم نـه ګـورې څـه شـو
زه "حنـان" دي[۱۳] پـه کـړو کتـو بنـده يـم ۱۴۲۱

---

(۱) چاپي دېوان:

د آشناى د هجر درد يې هسي نه دئ　　　چي بيان يې په ما نه شي لا بيان يم

(۲) چاپي دېوان: په زنجبيل باندي؟ (۳) دا غزله په چاپي دېوان کي نسته. (۴) اصل: وېره. (۵) اصل: دېوانه يم.
(۶) چاپي دېوان: د خپل يار له ميني. (۷) چاپي دېوان: بې نالې. (۸) چاپي دېوان: "دين مذهب نور څه پوښتې له ما حنانه". (۹) د دې غزلي مطلع په چاپي دېوان کي دا سې ده:

که طمع د وصل نه وي زه مرده يم　　　په اميد دي د وصلت مدام زنده يم

(۱۰) چاپي دېوان: په وصلت کي. (۱۱) چاپي دېوان: "چي تشبيه مي ستا د قد کاوه له سروي". (۱۲) چاپي دېوان: "ستا پر سترګو مي له زړه څخه لاس وکښه". (۱۳) په اصل کي "دي" نسته.

(c) ketabton.com: The Digital Library

﴿ ن ﴾

په دا عصر کې پیدا شوه کاتبان ‌‌ ‌ چې فرق نه کا د بتان او د بیان[1]
مرید وکاړي مرتد پرې خبر نه وي ‌ ‌ نه صنم له ضم وېش کړلای شي عیان
خاص محرم کاړي مجرم له خپله فکره ‌ ‌ جم او خم کاړي قلم سره یکسان
توبه وکاړي ثوبه، ثوبه توبه کا ‌ ‌ پر عم خال د غم ایږدي هسې کوران
قبل، قتل په رقم کې نوشته کا ‌ ‌ خشم، چشم، ستم سیم کاړي آسان
د سنبل د سیل هیڅ امتیاز نه کا ‌ ‌ هم د بت د تب په میان کې وي حیران

۱۸۸ صداقت مي صد آفت نه کړي قادره
په نصیب زما "حنان" کړي ستا جنان ۱۴۲۸

نه طی کېږي د عشق لاره په دویدن ‌ ‌ لا زیاتېږي لکه تاک په بریدن
تکلم چې یې له لعلو جلوه گر شي ‌ ‌ مخ تې[2] ځي زما له غوږو شنیدن
زړه ترل په دنیا کار د پخو نه دئ ‌ ‌ جدا کړي مېوه له ښاخه رسیدن
د یار دید په اندازه درلره بویه ‌ ‌ د غه گل پژمرده کېږي په لیدن
ماتوي تونده سرکه همېشه کانې ‌ ‌ نرم کړي ترخه ویل زړه د دښمن[3]
د زړه ورو د پاره کوم دلبر را درومي ‌ ‌ چې مي زړه که په سینه کې طپیدن
دا راوړي سبا پیغام د کومي مهرو يي ‌ ‌ لېمه کاندي لکه ستوري پریدن[4]

۱۸۹ رم ذاتي خوی د سیاه چشمو[5] دئ "حنانه"
څه ښیي و دا آهو ته رمیدن ۱۴۳۷

بې له تا مي احوال هسې دئ خراب نن ‌ ‌ چې مجلس مي شو له لاسه په عذاب نن[6]
د زړه سوخت مې کړ په اوښو عشق روښانه ‌ ‌ لا تازه کړ ژړا اورد دې کباب نن
انتقام دا ستا له مخه خط زر وکېښ ‌ ‌ پرې یې نښود د غه تندري دا آفتاب نن
زړه خط یوور، عقل سترگو، صبر زلفو ‌ ‌ لا یې عشق لري له ما سره حساب نن
دا د چا د خط په خیال کې مستغرق یم ‌ ‌ چې یې یوور له ما شغل د کتاب نن
په کلشن کې دي د مخ مچمچې گرزي ‌ ‌ چې اورېږي د باران پر ځای گلاب نن

۱۹۰ پر لبانو یې خط ښه ایسي "حنانه"
دا د بنگو نشه بِه ده تر شراب نن ۱۴۴۳

---

(۱) دا غزله په اصل او "ب" کي نسته. (2) تې = ته يې. (3) دا بیت په چاپي دېوان کي نسته. (4) دا بیت په اصل کي نسته.
(5) چاپي دېوان: شوخ چشمو. (6) دا غزله په چاپي دېوان کي نسته.

(c) ketabton.com: The Digital Library

کوم شوخ چشم بیا وتلئ دئ په ښکار نن   دا چي ورک له آهوانو دئ قرار نن[1]
په رکاب مي ګُمان شو د پري[2] سترګي   چي لید نه شو له تېزی د آس رفتار نن
غوخ په تېغ د کوم قاتل یم خبر نه یم[3]   چي سجدې کوم په وینو کي[4] زه خوار نن
په امید چي یوه ورځ به ګلرخ راشي   په ګلشن کي لمر کړه خپل ګلان نثار نن
په ګرېوان مي سر په خیال د چا د خط کړ   چي ځي بوی ځني د مشکو د تاتار نن
په کوڅه کي ګرده شپه وم چي نا امیده   لکه بې اثره دعا راغلم سهار نن[5]
که یې سترګي عالم وژني عجب نه ده   عجب دا چي قتلول کوي بېمار نن[6]

191   د "حنان" صحت په دم په افسون نه شي   1451
پر زړه و خوړ د اشنای د زلفو مار نن

راشه وګوره زما پرېشان احوال نن   خراب کړئ یم دا ستا د زلفو خیال نن
دا تور زاغ پر لانده ګل باندي ښکارېږي   که پر مخ باندي جلوه کوي تورخال نن
د حیرت ګوتې[7] په غاښ کړې چي یې ولید   شاپېری د کوه قاف دا ستا جمال نن
خط دي وران کړ قلمرو دا ستا د حُسن[8]   که سور ګل دئ مورچه ګانو کړ پایمال نن
په سینه کي مي هډونه رېز مرېز شول   ځوک به راوړي مومیایي دا ستا د قال نن[9]
په آزار دي زلفي نه دي پسې څه دي؟   د لړم په دود مهتاب ته کړي جنجال نن

192   نوی خیال د یار د خولې وایه "حنانه"   1458
شنیده خبري مه نیسه پر فال نن

د عالم الفت بلا ده پر مجنون   له ازله دا نداء ده پر مجنون
د چمن د ګلو هیڅ پروادار نه وي   چي ګلشن تر باغ[10] صحرا ده پر مجنون
تنګدستي تحقیق مایه د لېونتوب ده   عریانی سکښتې قباه ده پر مجنون
د جنون داغ که نګین د سلیمان نه وي[11]   له وحشیو څه غوغا ده پر مجنون
همېشه خلاص دئ د دهر له جنجاله[12]   د صحرا بوټي کلا ده پر مجنون
آبادي که د اسلام ده که د کفر[13]   خرابي یې بې پروا ده پر مجنون

193   دا جامه پر هوښیار زېب نه که "حنانه"   1425
ستا ویل جوړه انشاء ده پر مجنون

---

(۱) چاپي دېوان:
کوم شوخ بیا وتلئ دئ هسي په ښکار نن   دا چي ورک دئ په آهونو دئ قرار نن
ج

(2) چاپي دېوان: د پېري سترګي. (3) چاپي دېوان: یم بسمل طوره. (4) "کي" په اصل کي نسته. (5) دا بیت په چاپي دېوان کي نسته. (6) دا بیت په اصل او "ب" کي نسته. (7) ګوتې = ګوتي یې. (8) چاپي دېوان "خط دي وران کړ دا اقلیم د حسن هسي". (9) چاپي دېوان: "مومیا به راوړي څوک دا ستا د قال نن". (10) چاپي دېوان: د باغ.
(11) چاپي دېوان: "د جنون داغ سلیمان نګین نیولئ". (12) چاپي دېوان: "خلاص د دهر له جنجاله هم په دا دئ".
(13) چاپي دېوان: "آبادي که څه د کفر څه د دین ده".

(c) ketabton.com: The Digital Library

چې مې ولیده د یار چین د جبین   په هر چین کې د جبین یې[1] هزار چین
دا یې چین[2] د جبین نه دئ د زړو چین دئ   په دا چین کوي د چین د مشکو چین
په هر چین کې د جبین یې چین معلوم دئ   له غیرته یې د چین پر جبین چین
د جبین په چین یې زړونه واړه چین کړه   وایې خیست په دغه چین له چینه چین
چې چین خلاص که د جبین د زړه چین وا شي   چې چین چین کاندي جبین زړونه که چین[3]
د غضب چین چې ماهروی پر جبین راوړي   لمر په چین د اورو پټ که خپل جبین[4]

۱۹۴   د جبین په چین یې چین د خلکو وکړ[5]   ۱۴۷۲
زه "حنان" یې کړم په چین د جبین چین

عاقبت مې په ژړا شو تور چشمان سپین   دا اوره شوه نن له جوشه د باران سپین
په امید د مېلمانه مې زړه کباب کړ   انتظار مې کړه لېمه تر نمکدان سپین
هیڅ خبر مې بیا د ورک یوسف را نه غئ   که یعقوب رنګه مې شو واړه مژګان سپین
پاسباني دي د مخ چا و زلفو ورکړه[6]   د هندو په لاس مې ولیده قرآن سپین
مرتبه به د اوو شهیدو مومي   که چا ځان مرکړ د یار پر زنخدان سپین
دا ګوهر دئ په حقه کې د عقیقو   که په لبو کې یې[7] زېب کوي دندان سپین

۱۹۵   رقیبان چې پر خوله ورشي هغه وایې   ۱۴۷۹
څو به کړي[8] "حنان" له دي تهمته ځان سپین

رسا قد او رسا زلفي رسا حُسن   په بشر کښې موجود نه شو دا ستا حُسن[9]
توري سترګي، تور مژګان او نرۍ وروځې   چې پوره یې وي دا ټول دئ د چا حُسن
چې د خدای عطا پر وشي ښایست ورکه   ګڼه نه شي رانیوه په بها حُسن
ستا ښایست لره حاجت د زېور نشته   نه زیاتېږي د هیڅ په حنا حُسن
څو دولت د حُسن شته دلبري بویه   زېب کوي چې وي سره له وفا حُسن
د بوسې مهرباني که کوې وقت دئ   دا چې نن دئ، بیا به نه وي فردا حُسن

۱۹۶   خوار "حنان" نامېنده مه شړه له دره   ۱۴۸۶
چې خدای درکړ نن و تاته یکتا حُسن

که امین وکه پردا روح الامین   د رقیب ځای شه اسفل السافلین
سترګو راکړ نن برات پر غزالانو   خیال د زلفو یې کړم تېر تر چین ماچین
که فلک مې سنګین زړه تر موم کړ نرم   دی مې هم د زړه په دود سره کړ شین
د کشتن شوق د هغه شاهسوار په تېغ کړم   چې جلوه یې د قیامت د لمر که زین
په خرام رفتار یې زه تر موی باریک کړم   چې ملا وتړي د ناز پر کمر چین
خاموش ناست د زړو ښکار ته دئ پوهېږم[10]   پټې سترګي مشق د وینو کړي شاهین

۱۹۷   د حمید د خوش نظمۍ په زراعت کې   ۱۴۹۳
دا "حنان" یې دئ د شعر خوشه چین

---

(۱) یې: په اصل کې نسته. (2) چاپي دېوان: دغه چین. (3) چاپي دېوان: "چې چین کاندي جبین زړونه که چین".
(4) چاپي دېوان: لمر په چین د اوراد پټ که خپل جبین. (5) چاپي دېوان: د خلکو واخیست. (6) چاپي دېوان: "پاسباني د مخ یې چا زلفو ته ورکړه". (7) چاپي دېوان: که د یار په خوله کې. (8) چاپي دېوان: څو به کا. (9) دا غزل په "ب" او چاپي دېوانو کې نسته. (10) چاپي دېوان: "چې خاموش ناست یې زما د زړه و ښکار ته".

(c) ketabton.com: The Digital Library

﴿ و ﴾

شَست یې صاف دئ ډېر د غشو په ویشتو
چې خدنګ تې[1] امید نشته د ختو

شوخ کاته یې ډېر ډېر مه کوه و مخ ته
نازک تن یې زخم کېږي په کتو

څه ګیله[2] له خال و خطه کړم له زلفو
کښې ایستلئ یم[3] په ډېرو آفتو

کله ظلم، کله جور، ګاهي جفا کړي
ازمو یې مې په هزار ازمویښتو

کله خواست د بوسې کله د کنار کړم
د مخ آب را څخه توی شو په خواستو

د ناصح په ویل نه ګرزم له عشقه[4]
چې مې غوښتئ و له خدا په خیراتو

غل د شعر څه قدرت لري "حنانه"
چې به غلا له تا الفاظ که د پښتو[5]

۱۹۸ ۱۵۰۰

یو دي کړم مین د سترګو په جادو
په ځنځیر دي بیا بندي کړم د ګېسو

ما درزاد وحشت له قیده څخه خلاص وي
نه نیو کېږي په ځنځیر رم د آهو[6]

د زړه زخم مې ناسور شو[7] نه رغېږي
دئ تېر شوئ له تدبیره د رفو

د هغه شوخ چشم دیده په کوم فرصت کړم
نګهبان یې دئ د مخ تېغ د ابرو[8]

چې نهان دا ستا قامت شي سرو قده
د قُمري په شان[9] مې زړه وایي کوکو

دا تور خال یې پر سپین مخ باندي ښکارېږي[10]
که و لمر ته د قیامت ناست دئ هندو

بانوګان دي حاجت زما د مرګي غواړي
چې سجده که و محراب ته د ابرو[11]

دا د خپل وصال شربت په "حنان" نوش کړه
د هجران په اور یې سوئ دئ پهلو

۱۹۹ ۱۵۰۸

سِحر کړو سترګو ستا په ډېر جادو
رم کاته دربده زده کړه په آهو[12]

په محراب کې د کعبې یې قبر بویه
چې وژلئ وي په تېغ ستا د ابرو

دا د کوم ګلرخ له غمه په ګلشن کې
دي ګلان په وینو سره لکه سالو

د یار زلفې له رقیبه نه خلاصېږي
ولې مشک اسانه نه ښندي هندو

له غیرته مې پر سر ډېري اوري
چې رقیب دي کله وینم پر پهلو[13]

بېهوده ضایع کوي دوا طبیبه
زه مریض یم د عشق[14] نه مې شي دارو

که یې ځای پر استانه غواړې "حنانه"
په بانو یې کړه د در خاوري جارو

۲۰۰ ۱۵۱۵

---

(۱) تې = ته یې. (2) چاپي دیوان: څه شکوه. (3) اصل: کښې ایستم. (4) چاپي دیوان: له میني. (5) چاپي دیوان: "چې یې غلا له تا الفاظ که له پښتو". (6) دا بیت په چاپي دیوان کې نسته. (7) چاپي دیوان: ناسور دئ.
(8) چاپي دیوان: "چې تعلم یې دئ له رمه د آهو". (9) چاپي دیوان: په دود. (10) چاپي دیوان: په سپین مخ کې معلومېږي. (11) دا بیت په اصل کې نسته. (12) چاپي دیوان: "رم کاته دي دیده زده کړه په آهو". (13) چاپي دیوان:
"هر ساعت چې رقیب وینم پر پهلو". (14) چاپي دیوان: یم نا جوړ د عشق.

(c) ketabton.com: The Digital Library

په کار نه دئ سیم و زر د دنیا دارو ‏ ‏ ‏ حساب غواړي په محشر د دنیا دارو
د حِرَص کیکه یې ګرزي په شلوار کښې ‏ ‏ ‏ ارام نشته پر بستر د دنیا دارو
نقش نه قبلوي هر کاغذ چي غوړ شي ‏ ‏ ‏ نصیحت نه که[1] اثر پر دنیا دارو
لکه سېل چي په تلوار له غره را لوېږي ‏ ‏ ‏ په دولت نشته باور د دنیا دارو
لکه مار چي پر ګنج پروت وي برخې نه وي ‏ ‏ ‏ دغه کار دئ سراسر د دنیا دارو
ویده پښ[2] د ډول په ږغ نه بیدارېږي ‏ ‏ ‏ غفلت زیات په شوروشر د دنیا دارو

۲۰۱ ‏ ‏ ‏ زه "حنان" په دا له خدایه ډېر راضي یم
چي په حال نه شوم[3] خبر د دنیا دارو ‏ ‏ ‏ ۱۵۲۲

زړه تېپېږي یاره ستا له سوربدو ‏ ‏ ‏ چي ځي بیا په قصد د چا په خوارېدو[4]
په تاراج د کومو زړو ځې نه پوهېږم[5] ‏ ‏ ‏ چي فرصت نه کړې هرګز د درېدو
پر هر چا باندي چي ورشي هغه سوځي ‏ ‏ ‏ مګر خوښ یې د دې اور په لګېدو
په ګلشن کي چي قامت ستا جلوه ګرشي ‏ ‏ ‏ صنوبر خوښ شي د پښو په پرېکېدو
که حواس جمع غواړې مخ ته یې ګوره[6] ‏ ‏ ‏ شېرازه د دې اوراق شي په لیدو
چي په آه یې اسمانونه عرش لړزېږي ‏ ‏ ‏ اجتناب کوه[7] د زړه له نړېدو

۲۰۲ ‏ ‏ ‏ "حنان" ترک د وطن خوښ کړ ستا له جوره
زړه خوشاله کړه د ده په ورکېدو ‏ ‏ ‏ ۱۵۲۹

طمع پرېکړه د جهان له ښو ثمرو ‏ ‏ ‏ که ځای غواړې په درګاه کي د دلبرو
ستا د مخ خریداري نه که نور څه که ‏ ‏ ‏ چي ګلاب کړه لمن ډکه له سرو زرو
که په خط دي مخ صفا شو عجب نه ده[8] ‏ ‏ ‏ صفا یي مومي آئینه[9] له خاکسترو
چي تشبیه یې ستا له قده کړه دلبره ‏ ‏ ‏ صنوبر سروه په دا شوه بې ثمرو
چي له تارنګه سنګدله آشنایي که ‏ ‏ ‏ د هغو پر سر باران و د ډبرو
پر غوړو دي زلفي هسي معلومېږي ‏ ‏ ‏ لکه پروت مفلس هندو[10] پر سپینو زرو

۲۰۳ ‏ ‏ ‏ "حنان" خوشي امید ستا د ورانه کاندي
له غریبه بالښت څه غواړې د پَرو ‏ ‏ ‏ ۱۵۳۲

دا یې واخیست له عُذاره نقاب ورو ورو ‏ ‏ ‏ که د لمر له مخه تښتي سحاب ورو ورو
اومه زړونه کامل زړه تر ځایه بوزي[11] ‏ ‏ ‏ په انګار سره پخېږي کباب ورو ورو
زړه بې عشقه په کار کله دئ ناصحه ‏ ‏ ‏ بې صاحبه سرای آخر شي خراب ورو ورو

---

(۱) ب: نصیحت نه کړي.(2) ویده پښه. پښه له بیت سره نه لګېږي. پښ ور سره لګېږي پښ د "آهنګر" په معنا.
(3) ب: نه یم. (4) چاپي دېوان: "چي ځي بیا د چا په قصد د خوارېدو ". (5) چاپي دېوان: خبر نه یم. (6) چاپي دېوان:
"که حواس دي جمع غواړې مخ یې ګوره ". (7) چاپي دېوان: اجتناب بویه. (8) چاپي دېوان: عجب نه دی.
(9) چاپي دېوان: ښیښه. (10) چاپي دېوان: لکه و لوېږي هندو. (11) چاپي دېوان: په نڅا بوزي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

نازک خیال آخر رسېږي و معنا ته   هلال و ګوره څه شان شي مهتاب ورو ورو
د سپین مخو په وعده مه غلطېږه[1]   تږی و بولي و ځان ته سراب ورو ورو
د مشرق مغرب لا رطی په یوه ورځ کړي   چي ګام اخلي څوک په شان د آفتاب ورو ورو

٢٠۴   په تعجیل نه مونده کېږي مراد "حنانه"   ١۵۴٣
طالب لولي په ډېر عمر کتاب ورو ورو

بیا په غم هسي اخته کړم هجران ورو ورو   لکه بوخت چي پمن وي په ځان ورو ورو
جوړ په زړه مي اموخته شوې د یار زلفي   لکه و نښلي په غوښو ماران ورو ورو[2]
نمدې سترګي[3]، ګونه ژړه، وچ هډونه   ستا په عشق کي[4] را پېښېږي نقصان ورو ورو
حال د خپل پایماله و پوښته چي څه دئ[5]   لکه تېر پر مېړتون شي سلطان ورو ورو
یوه شپه مي په خواب و لیدې ستا زلفي   لا ترا وسه مي خاطر دئ[6] پرېشان ورو ورو
زړه مي ورک و، ګرزېدم تا خندا وکړه   ستا پر خوله باندي مي کېږي ګُمان ورو ورو
بیا مجلس کړې له رقیبه در پوهېږم   چي شړې له دره بیا عاشقان ورو ورو[7]

٢٠۵   یا نصیب چي به له دې غمه آزاد شي[8]   ١۵۵١
"حنان" بند شو ستا د غم په زندان ورو ورو

در ته وایم د مجاز د عشق له کړو[9]   چي کوي هغه حساب دي په سړو
د پیغام په بوسه نه شي د زړه سوده   مات چیني نه پیوندېږي په اوړو
قلاده[10] ده د قصاب زړونه په زانګي   دا مېخونه چي ښکارېږي د ښو
خلق خوشي آهو بولي دا ستا سترګي   آهو رم لري[11]، دا ښکار کوي د زړو
هر کاته دي[12] د خنجر کار که په زړه کښي   نه رغېږي زخمي شوئ[13] د چړو
بېهوده زاهد دعوه د عاشقۍ که   ښځه کله جنګ ته وزي د مړو

٢٠٦   رنګ تغیره، ګونه ژیړه، وچ هډونه   ١۵۵٨
د "حنان" شاهدان ډېر دي په جوړو

مخ یې لا صفا د میو په اثر شو   دا ګلاب له دې شبنمه تازه تر شو
زما په قتل یې لاس هسي مضطرب شي[14]   لکه پر د طوطي توی د تېغ جوهر شو
مرم په دا چي و رویبار ته مي حال و وې خیال   نا محرم په دا اسرار ولي خبر شو
یې و ووت له سینې زړه ورسره ووت   کورنی له دې مهمانه همسفر شو

---

(١) چاپي دېوان: "په وعده د ساده لوحو غلط مه شه ".(2) دا بیت په چاپي دېوان کي نسته. (3) چاپي دېوان: نم د سترګو. (4) چاپي دېوان: ستا له میني. (5) چاپي دېوان: و پوښته چي دئ. (6) چاپي دېوان: لا تر اوس مي صورت کېږي.
(7) دا بیت په اصل کي نسته. (8) چاپي دېوان: شم. (9) ب: د عشق د کړو. (10) اصل، ب: قناده. دا لغت ما په قاموسو کي پیدا نه کړ ښایي "قِلاده " وي د "طوق ـ کړۍ ـ چنګک " په معنا. حافظ وایي:

شنیده ام که سگان را قلاده می بندد   چرا بگردن حافظ نمی نهی رسنی

(11) ب: آهو دم کوي. (12) ب: هر باڼو دی. (13) ب: زخمي کړی. (14) چاپي دېوان: مضطرب وي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

چې تعریف د شکرلبو تل په کاږم   له خامې خخه مې توی شهد و شکر شو
په راتله د طبیب دمه د بیمار شي   ستا په دید سره مې روغ زخم(1) بتر شو
۲۰۷ نصیبه ازلي ده را رسېږي(2)
چې "حنان" او د یار غم مخ و استر شو ۱۵۷۵

د بلبل د ماغ چې ستا له بویه پور شو   هره شپه د ګل خندا ورته نا سور شو
د سینې له زخمه بوی راځي د میو   چې مي زړه په خیال اخته د کوم مخمور شو
ستا بې سترګو په ګلشن کې نرګس ګوره   زرغونه امسا په لاس ولاړ رنځور شو(3)
چې شبنم که ځان فنا و لمر ته رسي(4)   تر هغو چې دی هستي وه منزل دور شو
د شکرو نی د فیض له نارو خلاص دئ   دنیا دار محروم له حورو له قصور شو(5)
په لږ عمر سره بار د ګناه سپک وي   اسرحت(6) په کوتاه ورځ کې د مزدور شو
۲۰۸ چې په درست عمر کامیاب د وصل نه شو(7)
سُست طالع زما "حنان" فرش د رنځور شو ۱۵۷۲

ستا د مخ په ننداره مې بوستان هېر شو   په آرزو ستا د رخسار ارغوان هېر شو(8)
تورې زلفې دې ناز کاندي پر سنبلو   په سبزه د استا د خط مې ریحان هېر شو
ستا د قد په تماشا شوم هسې محوه   چې په باغ کښې مې د سروې ننبان هېر شو
په صورت تر ګل لطیف یې په زړه کانې   ستا تر زړه پورې مې یاره سندان هېر شو
غم دې هسې رېز مرېز کړم زړه کوټلۍ   چې له ما خخه د مینې بیان هېر شو
خوله غونچه، غوږ شګوفه سترګې نرګس دي   د دې مخ په ننداره ګلستان هېر شو
۲۰۹ عاشقان یې و نمانځل په د شنامونو
بدبختې ګورئ عالمه، "حنان" هېر شو ۱۵۷۹

تر غوږو چې مې یو ځله د عشق ساز شو   د یار غم په هغه دم زما همراز شو
دا د چا د راتلو ږغ شو په ګلشن کې   چې ګل سر تر پایه غوږ په دا اواز شو
له غیرته په اور وسوم چې مې ولید   په چمن کې چې ګل ستا د مخ په راز شو
دا یې ستا د خولې، د زلفو شرح کښله   د قلم چې د ست کوتاه زبان دراز شو
چې د زړه طلبه مې تل ورته نیوله   دا په دا یې رامائل د سترګو باز شو
په دولت د حُسن ولې بې نیازي کړې   سرو مال مې صدقه دا ستا د ناز شو
۲۱۰ د بنایست محموده رحم(9) باندې وکړه
دا "حنان" دي خاص غلام لکه ایاز شو ۱۵۸۲

(۱) چاپي دېوان: ستا په دید مي لا د زړه زخم. (2) چاپي دېوان: ور رسېږي. (3) چاپي دېوان: "زرغونه عصا په لاس په زړه رنځور شو ". (4) چاپي دېوان: و غره ته رسي؟. (5) چاپي دېوان: له عیشه له سرور شو. (6) اسرحت = استراحت. افغاني لیکوال دا کلمه کله کله د "اسرهت" په بڼه کاږي. (7) چاپي دېوان: په وصل نه شوم. (8) ب او نور چاپي دېوانونه دا غزل نه لري. (9) چاپي دېوان: مهر.

(c) ketabton.com: The Digital Library

بهار راغئ شیر د غره په ګلو رنګ شو
له سائې د اورو ، ملک لکه پلنګ شو

معتدل شوه هوا د جنت مثل
برف و باد د ژمي یخ واړه پر څنګ شو

د لاله په لاس کښې جام دئ د شرابو
زرغون موج د دامان هسې لکه بنګ شو (1)

څه سبزه ده لکه خط د ګلعذارو
له غیرتې د آئینې په زړه کښې زنګ شو

درم رېزه شګوفه ده په هر باغ کښې
د کېمیا معدن د هري شېلې سنګ شو

سایه بان د اورو ګرزي پر سر باندي
تنابونې(2) د باران ځاځکي خوشرنګ شو

۲۱۱ د لاله په شان یې داغ دئ پر زړه باندي
و "حنان" ته بې له یاره جهان تنګ شو ۱۵۹۳

په لېمه مې عکس ستا د رخسار ګل شو
چې مژګان مې اشیانه د هر بلبل شو

دا د زلفو تار دي کوږ په رخسار پرېووت
که پر پاڼې د ګلاب حلقه سنبل شو

دغه زما اسیر ترل دي بل څه نه دي
چې کوږ شوئ دي وغوړوته کاکل شو

سترګي وروځي ـ خط مژګان او توري زلفي
په رخسار دي د حبشو تسلسل شو

بېهوده وایي په صبر مراد حصلېږي
زما د کار خرا بېده په تحمل شو

د مهجور له آهِ سړه و وېرېږه
تر حد تېر چې دا ستا جور و تغافل شو

۲۱۲ که توبه کوې "حنانه" وقت(دغه) دئ(3)
له توبې توبه کوه موسم د ګل شو ۱۲۰۰

بیا دي جوړ پر سپین رخسار د زلفو دام شو
چې د زړه مرغه مې هسې نا آرام شو

زهر د سترګو دي(4) په ما کې اثر وکړ
چې پر تن مې پوست زرغون لکه بادام شو

شوخي سترګي دلبري د خط په وخت که
په سبزه کې دا آهو له رمه رام شو(5)

اضطراب د یار د خط د زلزلې دئ(6)
چې دا هسې مې د زړه آرام حرام شو

چې مې نه پېژاند پخوا د وصل قدر
نه چې هجر مې نصیب علی الدوام شو

ډک د ترکو په تعریف نه دئ نور څه دئ
چې دېوان زما مرغوب د خاص و عام شو

۲۱۳ لېونتوب چې په کوڅه د عشق داخل کړ
له "حنانه" ځخه پاته ننګ و نام شو ۱۲۰۷

بنفشه چې دي پیدا پر نسترین شو
له غوسې دي غم مېلمه زما حزین شو

و تصویر ته د رخسار دي حیران کښېناست(7)
چې ناظر ورته نقاش د چین ما چین شو

له ما مه پټوه حال زه در خبر یم
د زړګي مرات مې هسې رنګ دوربین شو

له دي غمه ولې نه ژاړم سرې سترګي
چې اشنا مې له رقیبه همنشین شو

---

(۱) په بله نسخه کي دا ځای نه لوستل کېدئ له کوئټه چاپه اصلاح سو. (2) تنابونې = تنابونه یې. (3) ب: وقت دی وقت دی. (4) چاپي دېوان: د سترګو یې. (5) دا بیت په چاپي دېوان کي نسته. (6) چاپي دېوان: د خط د ازلي دئ.
(7) چاپي دېوان: "حیران کښېناست و تصویر ته د رخسار ستا ".

(c) ketabton.com: The Digital Library

ستاله غمه نه یم څه یم چي دا هسي   لا د ېرشو کاله نه یم موی مي سپین شو
پښه پر لاري د عشق مه ږده بوالهوسه   پر دا لار باندي مانده روح الامین شو

۲۱۴ پر ګلشن د مخ دي عیش رقیبان کړه [1]
دا "حنان" دي د غمونو ابا سین شو ۱۷۱۴

چي کمان دي د ابرو خم لکه نون شو   د باڼو خدنګ یې زما په زړه درون شو[2]
په آرزو چي یې د غاښ د دُرو ژاړم   یوه سترګه مي د جلبه بلبه جیحون شو
دا په دا مي زرغونه شوه تور د سترګو   چي پر مخ دي د تور خط نبات زرغون شو
چي یې ستا دا تنګه خوله ملاحظه کړه   د غونچي له درده هسي ځګر، خون شو
سور و ژړ چي مي دا ستا په غم کي ویني   رعنا ګل له دغه غمه ګونا ګون شو
ستا د ملا په خیال کي هسي رنګ ضعیف یم   چي مبېږی مي اوس د لاري رهنمون شو

۲۱۵ د فلک به ډکه خوا اوس په سره شي
چي "حنان" دا ستا په غم سر و زنګون شو ۱۷۲۱

چي اشنای د یار د در په استا نه شو   رقیب ځکه پر عشاقو مردانه شو
و خاطر ته مي عیش نه راځي ډېر عمر   غم چي راغئ یو ساعت صاحبخانه شو
چي سیالي یې ستاله خاله سره کړله[3]   ریحان هسي په تور مخ دانه دانه شو
آوازه دا ستا د زلفو ما کړه پورته   کله ږغ کړه[4]، چي ځنځیر بې دېوانه شو
د مهرویو دیدن غواړي ځان خراب کړه[5]   د لمر مخ مدام ځرګند په ویرانه شو
سر کشان که سره لمبه وي ملایم شي   صبحدم څراغ ملهم د پروانه شو

۲۱۶ ستا د میني غم له هري خوا پر اوري
"حنان" ستا د غمو هسي کاشانه شو ۱۷۲۸

ما وي بخت به په فرمان شي، ولي نه شو   له جفا به یار پښېمان شي، ولي نه شو
چي مي تل ورته ژړل دا مي امید و   چي بې[6] لب شکر افشان شي، ولي نه شو
زړه کباب او ښي نمک زما په دا وي   چي بې[7] خیال زما مهمان شي، ولي نه شو
تمام عمر یې د سترګو دعا ګوی وم   چي را[8] بِه به دا ناتوان شي[9]، ولي نه شو
منتظر چي یې مدام و خط ته ناست وم   ماوي مفت[10] بې زنخدان شي، ولي نه شو
د هجران درانه بارونه مي په دا وړه   چي وصال بې جاودان شي، ولي نه شو

۲۱۷ تا ویل رقیب پښېمانه دئ "حنانه"
زوړ هندو به مسلمان شي، ولي نه شو ۱۷۳۵

(۱) چاپي دېوان: کا. (2) دا غزله په چاپي دېوان کي نسته. (3) چاپي دېوان: "چي هوا يې د تور خال کوله ځکه".
(4) چاپي دېوان: کا. (5) چاپي دېوان: "ځان خراب کړه که دید غواړې له مهرویه". (6)، (7) بې = به یې. (8) چاپي دېوان: ما وي.
(9) اصل: دا بېمار شي. (10) چاپي دېوان: صفت؟.

(c) ketabton.com: The Digital Library

محبت چې مې د یار د زړه پټرى شو
دا په دا مې په رقیب باندي برى شو
چي مي مينه د شوخ چشمو کړه په زړه کي[1]
د بادام په دود مې تن سورى سورى شو
چي يې لافي ستا له خولې سره وهلې
د غونچې له خجالته زړه نرى شو
توند توسن مې له تېزيه سهي نه کړ
نه پوهېږم برق و، باد و که پېرى شو
ما به څوک له یاره واړوي ناصحه
تر قیامته زما سر د یار نغرى شو
بې نيازى د یار هسې رنګ ضعيف کړم
چې مې سپې باله هغه راته زمرى شو

۲۱۸ د "حنان" یار په ښایست تر نورو بِه دئ ۱۷۴۲
چې د وخت پر شاعرانو يې تېرى شو

نيک بدا د ازل و قتويش و
څنو ته لړو چاته زیات رویش و[2]
دا فغان الهه ردم د بلبل اف
روانه يخ سخن کاند لريش و
عشق ايم دام ين لره ستى د
بلبل تاب رک د ګلو ريش و
نسترن نرګس نبل اله شبو د
اپکوم ال وصف رتا پيش و
کل شرم خ په انو کنبي ه و نغنبت
اب ستا د بدن درلوريش و
چې مې دا را پیاد شي ارقیب هم
اته رساعت رمرک بتر اپيش و

۲۱۹ څه په نوي طرحه شعر کړې "حنانه" ۱۷۴۹
ستا الفاظ د شاعرانو د زړه نېش و

د تقوا مالونه چور کړه بیا نوخطو
هوا عیش را پوري سور کړه بیا نو خطو
پېچا پېچ زلفې يې ګوره کړې وروځې
مار لړم راته حضور کړه بيا نوخطو
شاپېرى د ارم واړه خود بخوده
ګډ په شرو په فتور کړه بيا نوخطو
نوي عشق مې د زړو توبو صفا مات کړ
جوړ داغونه مې ناسور کړه بيا نوخطو
نه خلاصېږم په هیڅ رنګ د دوى[3] له جوره
اخترونه مې عاشور کړه بيا نوخطو
خالي شوي مې جامونه وه له میو
له دا بنګو څخه[4] پور کړه بيا نوخطو

۲۲۰ د "حنان" له قصده داد د بوسې کاندي ۱۷۵۲
رقیبان يې په معمور کړه بيا نوخطو

بيا اخته شوم په بلا د تورو زلفو
بلا څه، په اژدها د تورو زلفو
تر بغل لاندي[5] يې ګنج د مخ ساتلئ
را معلومه شوه دا غلا د تورو زلفو
په خُتن کي يې د مشکو قدر کم کړ
څه به وايم له سودا د تورو زلفو
په پرېشان صورت کوي د مخ ساتنه
راشه وګوره وفا د تورو زلفو

---

(۱) چاپي دېوان: "چي مي عشق د شوخ چشمانو کړ په زړه کي". (2) دا غزله کټ مټ و لیکل سوه، حل يې د سريزي په (25 او ۲۲ مخونو) کي و ګورئ. (3) چاپي دېوان: په هیڅ وخت د دې (4) چاپي دېوان: د غمزې په میو پور
(5) چاپي دېوان: تر سنبل لاندي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

کړې ناستي دي په خیال پهلو و لمر ته — څه به وایم له هوا د تورو زلفو
تر هر خم یې شاوخوا آفتاب ځلېږي — په شپه و ګوره رڼا د تورو زلفو

٢٢١ د جنون مار ورته غاښ چیچي له درده ١٢٧٣
چې "حنان" کوي(1) انشاء د تورو زلفو

هسې ډوب یم همېشه په خیال د ترکو — چې خبر نه یم هرګز په حال د ترکو
صحیفه مې د زړه و ګورئ عالمه — پکښې نقش دئ ګُلي احوال د ترکو
چې د بخت قرعه مي شوه اوله خلاصه غنیمت — بل څه نه راغله چې راغئ فال د ترکو
کړه خپل سر څه غواړې زاهده — پر پرهار د وړوي مالګې قال د ترکو
لکه موم و لمرته ویلي شي له تابه — هسې زړونه اوبوي جمال د ترکو
زاغ پر پاڼې د ګل ناست دئ خبر نه یم(2) — که پر سپین مخ باندي ایښئ(3) خال د ترکو

٢٢٢ په ویشتو د خپلو سترګو ښه پوهېږي(4) ١٢٧٠
ما "حنان" ولیده دا کمال د ترکو

د خوبانو خط و خال دئ کان د مشکو — ځکه کاندي هر سړی ارمان د مشکو
چې د زلفو بوی دي باد یووړ دلبره — له خُتن یې کړ بېرون کاروان د مشکو
چې یې وکړه شبګیره دا ستا د زلفو — ځکه توره شوه شانه په شان د مشکو(5)
دا یې(6) زلفي په رخسار باندي ځړېږي — کې(7) د حُسن پر دوکان مېزان د مشکو
دا یې زلفي پر مخ نه دي غورولي — اوربېدلئ دئ پر ګل باران د مشکو
چې لیدلي یې(8) جفا ده له نو خطو — زړه مې نه کوي الفت چندان د مشکو

٢٢٣ د "حنان" سینه نو خطو تور سکاره کړه ١٢٧٧
که سینه وه د حمید دوکان د مشکو

خلاصیت نه مومم له لاسه زه د سترګو(9) — په بلا که زړه اخته(10)، کاته، د سترګو
په ګلشن کې یې فارغ کړم له نرګسه — راته جوړه شوه عجب کړوه(11) د سترګو
په قیامت بې(12) شهید ګونګ وي نه پوهېږم — ورکړه چا دا هسې شان رانجه د سترګو
کې هر څو ځني ساتم(13) نه ساته کېږي — دلبران مدام وړي زړه تر وره د سترګو(14)
په بانو بې پښې مجروحې شي ببرېږم — پر قدم به مې وي ایښې خوله د سترګو(15)
د ښه یار وداع ده ګرانه معلومېږي — راته ګران نه دي هرګز خاته د سترګو(16)

٢٢٤ که د زړه سلامتي غواړې "حنانه" ١٢٨٤
پر ځان ونیسه واجب ساته د سترګو

---

(١) چاپي دېوان: کاړي. (2) چاپي دېوان: نه پوهېږم. (3) چاپي دېوان: باندي پروت دئ. (4) چاپي دېوان: پوهېږم.
(5) دا بیت په چاپي دېوان کي نسته. (6) چاپي دېوان: وایي. (7) کې = که یې. په چاپي دېوان کي د "که" په بڼه دئ.
(8) چاپي دېوان: مي. (9) دا غزله په چاپي دېوان کي سهواً د "ی" د ردیف په 194 مخ کي راغلې ده. (10) چاپي دېوان: په بلا کړم زه اخته
(11) چاپي دېوان: کړده. (12) بې = به یې. (13) چاپي دېوان: ځني ساتې. (14) اصل: "بې دیدنه دي اسان خاته
د سترګو ". (15) = (16) دا دواړه بیته په اصل کي نسته، خو ځای یې خالي ورته پرې ایښئ دئ.

(c) ketabton.com: The Digital Library

ښه رخسار يې آبداري يووړه له ګلو — په چمن کي چي شور ګډ شو په بلبلو[1]
له نرګس څخه يې خوب په سترګو يووړ — توري زلفي يې باج اخلي له سنبلو
چي يې لب بار د خندا اخيستئ نه شو — په نازېږم نن اشنا شوه په ښکنځلو
په حرم کي د کعبې يې قبر بويه — چي شهيد يې شو[2] د سترګو په ويشتلو
چي يو زخم مي روغ نه وي بل پر و شي — د سينې زخم مي تېر شو له ګنډلو
که د زړه ساتنه غواړې په دنيا کي — عادت و نيسه د سترګو په ساتلو

۲۲۵ — چي دي نه رانيسي دُر څوک په کودري
"حنان" خوله په دا نګاه کړه له ويلو — ۱۷۹۱

په رضا مي را وستلئ ځان ته غم و — چي نظر مي دي و مخ ته په هردم و[3]
و عرق ته د رخسار دي حيرانېږم — چي و لمر ته طاقت کله د شبنم و
قتلولم چي دي زه په تېغ د سترګو — دا دي خط راوړئ زما د مرګ رقم و
بېهوده خلګ ماران بولي ستا زلفي — که ماران وای لاندي شوي به تر دم و
نن ورځ نه يم ستا کاکل پېچوتاب کړئ — له ازله لوی دښمن مار د آدم و
ورنغله پادشاهي هرګز په خيال کي — د هغو چي ستا په مينه کي کار سم و

۲۲۶ — لاله زار چي مخ د مځکي شو دلبره
دا خوړلئ د "حنان" د سترګو نم و — ۱۲۹۸

چي قاصد را ووړ احوال ستا د لبانو — بل يې[4] هيڅ نه و په خوله کي بې مرجانو
د بېمارو سترګو خواست دي هر زمان که — دا چي لاس پورته نيولئ دئ مژګانو
حريفي يې ستا د سترګو کړلای نه شوه — بيابان خوښ په دا سبب کړ غزالانو
چي کښېني ور سره شرح د دوزخ که — هر مجلس تر مرګ بتر د زاهدانو[5]
شکرخند دلبر که قبر له ره راشي — مقبره به سيل ګاه شي د طوطيانو
ږغ د وينو مي بلند نه شو دلبره — چي دي مړ کړم سرمه رنګ تېغ د چشمانو
د خجلت په درياب غرق شو ګوهر ځکه — چي يې نه شوه کړای سيالي ستا له دندانو[6]

۲۲۷ — پاڼوګر "حنان" به ستا زلفي پرې نه ږدي
د مارګيرو ګذران وي[7] له مارانو — ۱۷۰۲

---

(۱) دا غزله په چاپي دېوان کي نسته. (2) په اصل کي "شو" نسته ما د وزن د پوره کېدو په خاطر پر زيات کړ.
(3) دا غزله په چاپي دېوان کي نسته. (4) چاپي دېوان: نورې هيڅ. (5) دا بيت په چاپي دېوان کي نسته. (6) دا بيت په اصل کي نسته. (7) چاپي دېوان سروکاروي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

چي مي و لیده مستي ستا د چشمانو — توره شپه شوه د حرم پر غزالانو
ستا د سترګو یو نظر ما لره بس دئ — په چله یو بادام قُوت وي د صوفیانو
دا پر لبو دي سیاهي د برېتو نه ده — زمرد دئ نصب کړئ پر مرجانو
نرګس سترګي رخسار ګل خوله دي غونچه ده — خط ریحان مخ دي باغچه ده د ګلانو
زما د زړه په حال خبر دي سر تر پایه — ګاهي ګاهي احوال نسه[1] له مژګانو
د دیدن طاقت د چا د هغه مخ دئ — چي باج اخلي د ارم له شاپېریانو

۲۲۸ د خال خیال ضعیف "حنان" ګور لره یوور[2] ۱۷۱۳
دا نه غار ته وړي دستور دئ د مېږیانو

د عشق درد چي مي په زړه کي پټ پنهان و — هغه درد مي د دي خوږ زړګي درمان و[3]
چي په عشق کي یو وار وسوم پس له دغه — په د قیق نظر مي کوت دارالامان و
ژړ يې مړ کړم ښه یې وکړه زما ګله — له هغه یاره سنګدله دا ګمان و
که په تن کي مي نیم روح پاته شو څه شو؟ — له سُستي د تېغ د ده نامهربان و
زما د زړه او د صورت ښادي په څه ده — چي مي یار را څخه پاته په ارمان و
چي په خیال کي يې د مخ د ګلشن ولاړم — چي لیده مي زر بلبله په فغان و

۲۲۹ چي يې ذبح د هجران په تېره تېغ شو ۱۷۲۰
اضحیه مګر "حنان" د دي قربان و

چي موسم دي د ښایست د سلطانۍ و — هغه وخت د رقیب خوی د شیطانۍ و
د دې عصر مغروران نو خطان واړه — چي لیده مي پر حالت د پښېمانۍ و
زړه کباب، د اوښو مالګه، د عشق اور مي[4] — دا اسباب د یار د خیال د مهمانۍ و
په تش خیال[5] د مهمانۍ مي واړه صرف کړه — چي په سترګو کي مي دُر[6] د ګریانۍ و
که هر څو میخانې غواړم نه يې مومم — هغه مې چي په پیاله کي د ځوانۍ و
په یوه دید آئینې را څخه پور کړه — دا ګُلي دولت چي زما د حیرانۍ و

۲۳۰ چي يې زلفي په رخسار باندي خورې کړې[7] ۱۷۲۷
دا سبب "حنانه" زما[8] د پرېشانۍ و

چي د خط سبزې يې ځای په رخسار ونیو — زما د زړه آئینې ځکه زنګار ونیو[9]
باز د سترګو په پنجه د باڼو ګانو — زما د زړه مرغه څه شان په تلوار ونیو
زه بندي یم د هغه صیاد په دام کي — چي یې یو جهان د زلفو په تار ونیو
دا یې خال نه دي د حُسن په ګلشن کي — تور بورا مکان د ګل پر عُذار ونیو

---

(۱) ب: احوال نیسي. (2) دغه ځای له "ب" څخه واخیستل سو. (3) دا غزله په چاپي دېوان کي نسته. (4) چاپي دېوان: "زړه کباب او تروې اوښي، آه اور مې". (5) چاپي دېوان: تش په خیال. (6) چاپي دېوان: درد ؟. (7) چاپي دېوان: خورې وې.
(8) چاپي دېوان: ستا د پرېشانۍ و. (9) دا غزله په چاپي دېوان کي نسته.

(c) ketabton.com: The Digital Library

مړاوو سترګو يې زړه يووړ حيرانېږم   چي دا هسي وحشي ښکار دې بېمار ونيو
دا يې سترګو زما زړه هسي تاراج کړ   که په ظلم سره ترکو بازار و نيو

۲۳۱ پاد شاهان که په زور نيسي اقليمونه
د پښتو اقليم "حنان" په ګفتار ونيو ۱۷۳۴

بيا مي خيال په زړه کي ځای د دلبر ونيو   دې صياد له زخمي ښکاره خبر ونيو[1]
خميازه مي د زړه زخم په دا کاږي   که مي يو وار د تېغ دم لا په پر ونيو
د عشق اور شي پر زړه بل هډونه سوځي   دغه اور د دې ځنګله خشک و تر ونيو
دا يې خط نه دئ د خولې پرکنار باندي   د کوثر د چينې دور عنبر ونيو
انتظار که، ستا د قد و ښه رفتار ته   چي سر پورته تر ګلشن صنوبر و نيو
خط يې نه دئ پر عذار چي معلومېږي   د آه دود مي دئ چي مخ يې د لمر و نيو

۲۳۲ رستم تاب د عشق د جنګ و ځان ته نه ليد
"حنان" ستا د عشق و تېغ ته ځګر و نيو ۱۷۴۱

دا ډېر عمر زه او غم سره اخته يو   يو د بل په خوی و بوی سره سوخته يو
نه د ده بې ما طاقت نه زما بې ده شته   په هر فصل لکه سروه و فاخته يو
هيڅ په ميان که حائله زموږه نشته[2]   لکه مخ و استر دواړه ښه[3] دوخته يو
په هر کونج کي چي زه ناست يم دی را درومي   په خواري کي يو د بل هسي شناخته يو
دی زما په فکر ډوب او زه د ده يم   ځوړند سر پر زنګانه دواړه تخته يو
يو ساعت جدايي نه کړو يو له بله   يو د بل په رفاقت سره پخته يو

۲۳۳ که زه نه وم دی به ژاړي زما پر قبر
زه "حنان" او غم د ډېر عمر شناخته يو[4] ۱۷۴۸

چه سان دلرا نګهدارم زچشم فتنه جوی او   که ميګيرد به مژګان صيد دلها باز خوی او[5]
اګر طبعش ز استغنا نميسازد به من باری   تسلی ميدهم دلرا به ياد آرزوی او
خيال زلف او ګر لحظهٔ ګردد فراموشم   رخم را زين ګناه بادا سيه ما نند موی او
چو برګيرم قلم از ګريه ام تر ميشود نامه   ز دستم برنمی آيد که بفرستم بسوی او
ز خوشحالی و خُرسندی بسر رقصم همان ساعت   اګر يا بم من بيدل نشان راه کوی او
ز رخسارش کشد خط انتقام ما درين عالم   نمی ماند به محشر شکوه ام از تاب روی او

۲۳۴ زبان خامه "حنان" اګر ريزد شکر شايد
که عمر خويش را کرده است صرف ګفتګوی او ۱۷۵۵

---

(۱) دا غزله په چاپي دېوان کي نسته. (2) چاپي دېوان: "هيڅ په ميان کي زموږ نشته که باور کړې". (3) په اصل کي "ښه" نسته. (4) چاپي دېوان: "اې حنانه په ځان دواړه آوېخته يو". (5) دا غزله په چاپي دېوان کي نسته.

(c) ketabton.com: The Digital Library

﴿ هـ ﴾

اې همېش د درمانده وو تکیه ګاه(1)   ستا کرم د هر عاصي دئ عذر خواه
که راتېر تر تقصیراتو شي ښایېږي   پر ګدای تل مرحمت کوي پاد شاه
آواره مې له دا(2) نفس اماره کړې   په بد خوی سره مې کړ عمر تباه
د دنیا د هستۍ ګرز را ځخه توی کړه   لکه تېر چې له عینکو شي نګاه
له خجلته بې(3) را نه وړم و محشر ته   په قدر د بخښښ نه لرم ګناه
هلته عفوه راته وکړې ذوالجلاله   چې اعضا مې شي پر خپل عمل ګواه
د حبیب په روی غفاره ما قبول کړې
بې له تا زما "حنان" نشته پناه

۲۳۵   ۱۷۷۲

و رخسار ته چې دي ګورم بې حجابه   لکه موم و لمر ته ویلي شم له تابه(4)
کله ګورم ستا و مخ ته کله ګل ته   لکه ګوري مقابل څوک دوه کتابه
اوښې وچې له بانو شي چې تا وینم   د شبنم پاځېده کېږي له آفتابه
عجب نه ده که دي زلفي پر مخ تاب شوي   پېچه کېږي(5) تل و ښېته د اور له تابه
د هر چا نصیب جدا دئ، دا محال دئ   چې د شرمښ قسمت ورشي تر قصابه
نصیحت څه اثر وکه پر غافلو   په آواز کله ویښېږي پښ له خوابه
د حنان تر قلم وڅښېږي شهد
چې صفت کاږي دا ستا د خولې له بابه

۲۳۶   ۱۷۷۹

چې رخسار یې په ښایست دئ تر آفتاب بِه   په صفا یې سپین جبین دئ تر مهتاب بِه(6)
پر نرګس باندې یې سترګې خندا کاندي   او عُذار یې تر لاله و تر ګلاب بِه
په دادن کې د بوسې نن و سبا کړي   تر دا هسې انتظار دئ یو جواب بِه
زما د زړه په غوښو سترګې اموخته کړه   چې مستانو لره نشته تر کباب بِه
دا نازکي پښې ایږده زما په لېمو کې   دغه پښو لره زما سترګې تر رکاب بِه
د بوسې په داد کې هیڅ معطلي مه کړه   وي د خیر په کار کې سل ځله شتاب بِه
شوخ چشمان چې وحشت و نه خوري ببرېږم
دي تر سپین و ښېته "حنان" لره خضاب بِه

۲۳۷   ۱۷۷۲

که روزي مې شي د یار دیدن رقیبه   ته به شې له دي(7) اندوه غمجن رقیبه
راته رام که تر هېدلئ آهو بیا شي   ته به شې د سپي په دود پمن رقیبه

---

(۱) چاپي دېوان: "اې چې بې د درمانده وو تکیه ګاه". (2) چاپي دېوان: له دې. (3) بې = به یې. (4) دا غزله په چاپي دېوان کې د "ب" د ردیف دوهمه غزله ده. ماد "هـ" په ردیف کې غوره و ګڼله چې درج سي. (5) چاپي دېوان: پلچه کېږي؟. (6) دا غزله په چاپي دېوان کې نسته.
(7) چاپي دېوان: په دا اندوه.

(c) ketabton.com: The Digital Library

کـه راواړوي پـه مهـر تـوري سـترګي   تـه بـه شـي پـه دوو لېمـو لچـن رقیبـه
کـه مـا و وینـي لـه یـاره سـره وصـل   زړه نـا سـور بـه شـي بېمـار پـه تـن رقیبـه
کـه یـار داد د بوسـې و کانـدي و ماتـه(1)   لـه دغـه غمـه دي دئ مـردن رقیبـه
کـه یار، یار شي تـه بـه درومې لـه وطنـه   لکـه سـپی چـي و شـړي ځښـتن رقیبـه

۲۳۸ نـور بـه نـه وکـړي(2) د یـار د رخسـار سـیل ۱۷۸۳
شـو "حنـان" بـاغوان د دې ګلشـن رقیبـه

زمـا زړه دي لـه مـا یـووړ د لفریبـه(3)   ګلرخسـاره بـې طلبـه بـې موجیبـه(4)
سـتا د سـترګو و شـوخۍ تـه حیرانېـږم   چـي د آب د سـتاریـې واخیسـت لـه غریبـه
ته په اصل کښې خدای نیک وې پیدا کړئ   دا بـدخوی دي نـوی زده کـړ لـه رقیبـه
مـؤدب چـي د چـا بـد شـي پنـاه غـواړه   دا مثـل، ادب زده کېـږي لـه ادیبـه
د هـر درد عـلاج کـاوه شـي بـې لـه مینـي   د عشـق درد چـي مسـتغني دئ لـه طبیبـه
هـرزه ګـوی عاشـق پـرده د معشـوق اخلي   شـو پـاره د ګـل ګرېـوان لـه عندلیبـه

۲۳۹ سـتا د حُسـن پـه دولـت کښـي خپلـي بخـري ۱۷۹۰
هـر چـا وکـړي "حنـان" راغـئ بـې نصـیبه

دا د چـا زلفـي تـاوېږي پـه دا نـن شـپه   چـي تمـام مشـک و عنبـر او ربـړي نـن شـپه
آرزو منـده د کـوم مـخ ده(5) نـه پـوهېږم   دا چـي شـمع پـه تلـوار ویلېـږي نـن شـپه
د سـپوږمۍ پـه سـیل څـوک دئ راوتلـئ   چـي مهتـاب لکـه آفتـاب ځلېـږي نـن شـپه
کـوم صـنم د مجلـس شـمع شـوه حیـران یـم   پروانـه چـي پـه سـره اور کړېـږي نـن شـپه
صـراحي د کـوم ګلـرخ لـه غمـه شـنه شـوه   چي د زړه وینـې(6) تـر خولـه تویېږي نن شـپه
تـوري زلفـي د دلبـر پـه رخسـار زانګـي   کـه مـاران دي پـر چنـدڼ تـاوېږي نـن شـپه(7)
پـه تـاراج د ګلو کـوم ګلـرخ را درومـي   پـه ګلشـن کـي چـي بلبـل ویېـږي نـن شـپه(8)

۲۴۰ دا د یـار د راتلـو زېـری دئ(9) پـوهېږم ۱۷۹۸
دا چـي سـترګي د "حنـان" پرېـږي نـن شـپه

کـه د زلفـو بـوی دي بـاد یوسـي خُطاتـه   د خُـتن مشـک پـه بیانـه وړي و سـودا تـه
د دیـدن طاقـت یـې نـه لـرم حیـران یـم   زړه مـي ولـي ډېـر شـتاب کـه(10) سـتا و خـوا تـه
سـتا لبـان مـي پـه خنـدا وژنـي دلبـره   بخـت مـي خـوی د اجـل وښـوو مسـیحا تـه
چي بانېومات شي په سترګو کي دید کم که(11)   د مـلا خیـال دي څکـه جـوړ کـړم و ژړا تـه

---

(۱) چاپي دېوان: د بوسې وکه پر ما باندي. (2) چاپي دېوان: نور به و نه کړي. (3) د "ب" په ردیف کي راغلې ده ما په اوسنی املاء وکښله (م. هـ). (4) دا غزل په "ب" او چاپي دېوانو کي نسته. (5) چاپي دېوان: د کوم مخ دئ.
(6) وینې=ویني بې. (7) دا بیت په چاپي دېوان کي نسته (8) دا بیت بیا په اصل کي نسته (9) چاپي دېوان: زېری کړي. (10) چاپي دېوان: اضطراب که. (11) چاپي دېوان: "چي موی و لوېږي په سترګو کښي دید کم شي".

(c) ketabton.com: The Digital Library

سپلنی رنګه تر پښو لاندي مي اور دئ — ستا د خال په خیال کي و سوم[1] وایم چاته
توکلت علی الله چي شوه را پېښه — سر مي واچاوه د میني و آسیا ته

۲۴۱ چي دي خوښ د عشق غمونه کړه "حنانه" ۱۸۰۵
دانسته دي ځان ور وسپاره بلا ته

دا د خط سبزه د مخ و سره ګلاب ته — که مېړیان دي سر ګردان دي و مهتاب ته[2]
خط یې زړه د راتلو نه شي کړای و مخ ته — لکه ګرم سړی چي بیا یې و حساب ته
چي له مخه زلفي واخلي عاشق سوځي — طاقت نه شي د اوریځي و آفتاب ته
د بالښت پر یې بانو د پري بویه — چي د ناز سترګي مائلي شي و خواب ته
خیال د لبو یې زما له دله نه ځي — د میخورو میل زیات شي[3] و شراب ته
نوی خط دئ، زلفي هسي دي حیراني — لکه ګوري په حسرت شیخ و شاب ته[4]

۲۴۲ لاس و پښې وهي بېڅا "حنان" په عشق کي ۱۸۱۲
ختای نه شي څوک چي ولوېږي ګرداب ته

د نو خطو میني هسي کړم بې پته — چي وهي مي هرمېږی و مچ په لته
نه د خپلو اوس په کار نه د پردو یم — میني کړم تر هسي حده بې عزته[5]
ستا و حُسن ته سوړ آه د رقیب زیان دئ — پاڼي رېږدي[6] د ساړه باد له هیبته
چي مي واخیست د ګلرخو داغ پوهېږم[7] — چي لاله به مي زرغون شي له تربته
د هجران په درد[8] اخته یم دوا راکړه — روغ به نه شم ستا د وصل[9] بې شربته
آدمیت مي ستا د در له سپیو ولید — ازمویه[10] نه شي څو نه وي هم صحبته

۲۴۳ چي مي ژوند په دوی موقوف دئ څه پرهېز کړم ۱۸۱۹
زه "حنان" د خوبرویانو له قربته

چا چي ورکړ زړه د زلفو و هر بار ته[11] — بې اختیاره یې ځان وسپاره و مار ته
د یار زلفي د هغو دي چي مجنون شي — دا ځنځیر نه اچوي[12] څوک و هوښیار ته
مخ و زلفي یې تغیر و تبدیل نه که[13] — حیران یم زه و دي لیل و نهار ته
لاس مي رنګ شي لکه ګل پخپلو وینو — اشارت که چیرته[14] وکړم و رخسار ته

---

(۱) چاپي دېوان: سوځم. (2) چاپي دېوان: و دې مهتاب ته. (3) چاپي دېوان: ډېر شي. (4) دا بیت په چاپي دېوان کي نسته. (5) چاپي دېوان: "عاشقۍ کړمه تر حده بې عزته". (6) چاپي دېوان: ګل رژېږي. (7) چاپي دېوان: "د ګلرخو داغ مي شته په زړه پوهېږم". (8) چاپي دېوان: په رنځ. (9) چاپي دېوان: ستا د لبو. (10) چاپي دېوان: ازمویل. (11) چاپي دېوان: و دلدار ته. (12) چاپي دېوان: نه ورکوي. (13) چاپي دېوان: نه کا. (14) چاپي دېوان: چي چیرته.

(c) ketabton.com: The Digital Library

چي نسیم یې پر ګلشن د حُسن ورشي — زړه یې نه شي چي بیا ولاړ شي و دیار ته
تېر شو سل ځله(1) صیاد له ما ضعیفه — التفات یې لړ و نه کړ(2) زما وښکار ته

۲۴۴ ما "حنان" جاري له سترګو کړه رو دونه(3) ۱۸۳۲
ګوندي راشي سرو قد و دا جویبار ته

چي نامه مي وه لېږلي و خپل یار ته — هیڅ جواب یې بیا رانغئ و ما خوار ته
زړه مي رم که(4) له سیني په خبر نه یم — مګر باز د سترګو بیا وزي و ښکار ته(5)
په فراق کي اوښي هم را ځخه ځغلي — که څه خپل وي که پردی ګوري و وار ته
تر ما، دی پر یار عاشق و خبر نه وم — د زړه حال مي خوشي و وایه رویبار ته
خدای مي نه په ګور کوي، ګنه ستا سترګي(6) — هر بانو دي تېره تېغ دئ و ګُزار ته
چي نامه د شوق یې زه و قاصد ورکړم(7) — سودا یې شي هرګز نه ګوري و لار ته

۲۴۵ د مخ حُسن یې په خط زیات شو "حنانه" ۱۸۳۳
شعله کاندي هر چي خس لو ېږي(8) و نار ته

چي یې وکاته ستا مخ ته له عبر ته(9) — د لاله په زړه کي داغ شوله غیرته(10)
چي نرګس دا ستاله سترګو هم چشمي کړه — ولي هسي شو محروم له(11) بصیرته
چي یې ستا د خولې خندا ملاحظه کړه — پستې وازه خوله نیولې له حیرته
بوی چي لافي ستا د زلفو د بوی کړلې — لاس یې ولي و خاته له خپل صورته
دا د کوم ګلرخ و مخ ته بېتابي که(12) — چي ګلاب ګرېوان کړ څیري له حسرته
مشرفه ستا په دید شوه په چمن کي(13) — غونچې واچاوه پوړنی له عشرته

۲۴۶ د وفا طمع له ښکلیو ناروا ده ۱۸۴۰
ما "حنان" دي ازمویلي څو کرته

خوله دي خاندي پر غونچه او پر پسته — له رخساره دي شرمېږي ګلدسته(14)
چي یې ستا ملال کاته ملاحظه کړه — له خجلته نرګس سترګه و ایسته
چي ریحان سیالي کوله ستا له خطه — دا په دې دستي یې وینم پای بسته
ستا د زلفو له پرتوه سنبل هسي — چي ولاړ دئ همېشه پرېشان خسته

---

(۱) چاپي دېوان: زرځله(2) چاپي دېوان: التفات یې یو وار نه کړ. (3) چاپي دېوان: "ما حنان کړې زرچشمې جاري له سترګو ". (4) چاپي دېوان: زړه مي دم خوري. (5) چاپي دېوان: "دا د سترګو باز یې بیا راځي و ښکار ته ".
(6) چاپي دېوان: ګنه دلبره. (7) چاپي دېوان: "چي د عشق نامه یې زه قاصد ته ورکړم ". (8) چاپي دېوان: وابنه لوېږي. (9) اصل: له غیرته. (10) اصل: له عبرته. (11) چاپي دېوان: معلوم. (12) چاپي دېوان: کا. (13) چاپي دېوان: "مشرف ستا په دیدن شوه په ګلشن کښې ". (14) دا غزل په "ب" او چاپي دېوانو کي نسته.

(c) ketabton.com: The Digital Library

قُمري ستا د بندګۍ طوق کړ په غاړه   قد یې سروه کړه په باغ کښې آراسته
و رفتار ته دي خجل کبک زري دئ   له رخساره دي ګلاب که اخیسته

۲۴۷ دا ستا خیال له ما "حنانه" ارام یوور ۱۸۴۷
که روان یم که ولاړ که نشسته

که بیده یم، که ولاړ که نشسته   له زړه نه ځي ستا د زلفو ګلدسته
چي تشبیه مي ستا د قد کاوه له سروي   سزا وار یم چي مي دا تر خوله یسته
تنګه خوله دي په رموز لن ترا وایي   مایې مثل غونچه ولي راوسته
چي یې ستا له خولې سیالي کړه ځکه هسي[1]   له غیرته پر میان و چاوده پسته
لا بې کله د وصال په ښادۍ ښاد کړې   عاشقان دي کړه په هجر خوار خسته[2]
همېشه چي درکوي تعلیم د جور   دا په دا مي کړه رقیب اینه ورسته[3]

۲۴۸ "حنان" کله سرپېچه دا ستا له حکمه ۱۸۵۴
په ځنځیر چي دي د زلفو کړ بسته

که له زړ سره مي ستا[4] د سترګو جنګ شته   له دي جنګه زما کله نام و ننګ شته
لکه ګل هر څوک به ځای په سرکي ورکه   د غونچې په دود چي زړه و خوله یو رنګ شته
بې لاله مي بل یار نشته په دا باغ کي   چي پر زړه باندي یې داغ زما په رنګ شته
بې طبیبه یم بېمار لکه ستا سترګي   چي کاته راباندي بار لکه د سنګ شته[5]
دا ستا شوق امیدوار کړی یم چي هسي[6]   بې وعدې مي انتظار، پر هر ځای درنګ شته[7]
یار ساقي، پیاله پر لاس، مطرب حاضر دئ   هسي شان کامراني کله د اورنګ شته[8]
له رخساره یم فارغ د ګلعُذارو   چي په خیال مي ستا د خط د سبزې بنګ شته[9]

۲۴۹ په دربار کي دي خاکسار یو "حنان" نه دئ ۱۸۲۲
پر دوحه ستا ګوره هر سړی ملنګ شته[10]

د فلک که سود(11) په ماه و په پروین شته   په رخسار یې زما د یار زلفي چین چین شته
ستا له زلفو، سترګو کله برابر دي   په ګلشن کي که نرګس و یاسمین شته(12)
که غونچه سبزه لري پر بغل څه شو   ستا پر خوله سبزه د خط عنبرین شته

---

(۱) چاپي دېوان: "چي د خولې سیالي ګوېې وه دا هسي". (۲) چاپي دېوان: "عاشقان دي په هجران کړه خوار خسته". (۳) چاپي دېوان: دا په دا رقیب کړه زما ینه ورسته". (۴) چاپي دېوان: زما له زړه سره که ستا. (۵) چاپي دېوان: راباندي یار لکه د ننګ شته. (۲) چاپي دېوان: کړئ یم دلبره (۷) چاپي دېوان: "بې وعدې کړم انتظار هر ځای مي درنګ شته". (۸) دا بیت په چاپي دېوان کي نسته (۹) دا بیت په اصل کي نسته. (۱۰) اصل:

دا اثر دئ د سبزې د خط "حنانه"   چي په سرکي دي تر اوسه خیال د بنګ شته

(۱۱) چاپي دېوان: د فلک سود. (۱۲) په چاپي دېوان کي دا بیت نسته.

لکـه خونـد چـي سـتا د زنـي دئ دلبـره — سمرقند کي کله سېب هسي(1) شېرين شته
پـه ګلشـن کـي ګـل تـر تـا خوشـاله نشـته — نـه پـه مينـه کـي بلبـل تـر مـا حـزين شـته
يـار بـي رحمـه، زه بـي بختـه، طالع شـوم دئ — لا هنـوز د کـج فلـک را سـره کـين شـته

۲۵۰ د مـلا خيـال دي زه "حنـان" لکـه وبنسـته کـړم ۱۸۲۹
نـه غلـط شـوم کلـه مـوی هسـي ميـين شـته

نـه پـو هېږم يـم بېخـوده چـي يـار نشـته — څوک يم، څه يم، زه حيران چي نګار نشته(2)
اوښـکي دُر، رنـګ کهربـا، زړه لکـه لعـل — جنس مـي ډېر، ولـي رونـق د بـازار نشـته
چي طبيب شـو پـه عـلاج را پـوري سـترې — هسـي درد پـه هـيڅ ايـام د بيمـار نشـته
وارِه زړونـه يـې پـه خيـال دي هسـي محـوه — چي پر سر د مځکي يو زړه هوښيار نشته
جـدايي مـو تـر ميـان مـه کـوه رقيبـه — چـي طاقـت د نـه ليـدو د دلـدار نشـته
کـه مي سروه دعوې کاندي پـه قد څه شو — رښـتيا وايـي شـاهدان د رفتـار نشـته

۲۵۱ د زړه وينـي خـوري "حنـان" لـه دغـه غمـه ۱۸۷۲
چي پـه درست عـالم کـي يـار و فـادار نشـته

دا ښايست لکـه چي ستا دئ د لمـر نشـته — سـتا د زلفـو پـه شـان مشـک و عنبـر نشـته
توري زلفي، توري وروځي، توري سترګي — د حبشـو، د چـين هسـي لښـکر نشـته
شـيريني چـي سـتا د لبـو ده دلبـره — پـه چشـمه کـي د زمـزم(3) د کـوثر نشـته
کـام د زړه دلتـه حاصـل کـه لـه نوخطـو — پـه جنـت کـي د ريحـان معطـر نشـته
لار بـه نـه وکـړي پـه زړه کـي(4) څو سم نه شي — د حلقـي مقـام د ننـه تـر در نشـته
پـه مجلـس کـي د ګلرخـو نـه ځـايېږي(5) — چي يې شمع غوندي(6) قطع د سر نشته

۲۵۲ چي تور د بو رقيب يې رام نه کړ(7) پو هېږم ۱۸۸۳
چـي پـه آه کـي دي "حنانـه" اثـر نشـته

ستا په طفيل کي مي دښمن کړ کل جهان و ځان ته — له تامي نه کړ مراد حاصل هيڅ ماحيران و ځان ته(8)
دا سـتا د زلفـو لـه ځنځيـره څخـه نـه خلاصېږم — کـه وايـم ورد و اورادونـه هـر زمـان و ځـان تـه
ثوک چي دا ستا د زلفو خيال په زړه کي نقش کاندي — حوالـه کـړي يـي پـه لاس دي ښـاماران و ځـان تـه
کـه مي سـينه شـوه مشـبکه، بـادام رنګـه څـه شـو — چي مي را پربښو دغه ستا د خيال مژګان و ځان ته
فـارغ لـه ګلـو لـه ګلـزاره لـه چمـن هـردم يـم — چي خيال د وصل دي کړم جوړ زه ګلستان و ځان ته
چي ستا و عشق ته وړاندي کېږي په اوله ورځ دي — هغه کسان په اختيار جوړ کړي ګورستان و ځان ته

۲۵۳ کـه دا د کـوي د بوسـې و يـي کـړه نـن ورځ دلبـره ۱۸۹۰
د ژونـد اميـد نشـته هرګـز د دې "حنـان" و ځـان تـه

---

(۱) چاپي دېوان: سمر قند کښي هسي سېب کله. (2) دا غزله په اصل او "ب" کي نسته. (3) چاپي دېوان: د حيات.
(4) چاپي دېوان: لار به نه مومي و زړه ته. (5) چاپي دېوان: "په مجلس د ګلرخانو ځای نه مومي". (6) چاپي دېوان: څو يې شمع رنګه. (7) چاپي دېوان: چي تور د بو رقيب پناه نه شو. (8) دا غزله په چاپي دېوان کي نسته.

(c) ketabton.com: The Digital Library

خجالت کاږي مهتاب ستا و جبین ته   منفعل د محشر لمر دئ ستا و زین ته(1)
له هغه رنځه دي جوړ نه شم طبیبه   چي تر سر پوري مي یار ناست وي بالین ته
زما یار له نا دانیه(2) رقیب خپل کړ   د بلبلو خیال یې وکړ و ګلچین ته
له معشوقه غرض مِهر دلبري ده   عشق یې نه ګوري هرګز و تور و سپین ته
کوږ سړی په تربیت کله سمېږي   له عینکو څه فایده ده و کجبین ته
له دیدنه د ګلرخو امان غواړه   په کتو دي خلل اچوي و دین ته(3)

٢٥۴ ورکېده د "حنان" وینم له وطنه ١٨٩٧
چي اشنا یې(4) ملا تړلې ده وکین ته

چي دي خیال اراده وکړه زما و زړه ته   نور خواهش مي د زړه نه شي و بل څه ته
ستا بې خیاله مي په زړه کي بل څه نشته   لکه تږی منتظر وي و اوبه ته
توري زلفي دي شب قدر نه دي څه دي   چي د لمر شغلې کوي له هره وته
نه درېږي په هیڅ طور زما اوښي   که لاس نیسم که لستوڼی و لېمه ته
هیڅ د عشق له بابه مه وایه زاهد ته   نصیحت کله وایه شي و بیده ته(5)
سوړ زړه نه غواړي صحبت د ګلرخانو   سپین و تور به څه ور و ښیې ړانده ته(6)

٢٥٥ چي یې فضل منتظر دئ و عصیان ته ١٩٠۴
اې "حنانه" بې ګناه مه ځه و ده ته(7)

تمام عمر شوې پسې په دغه ګټه   چي د بل برخه وړه کړې خپله غټه(8)
ازار ورسوې بل ته خبر نه یې   د خبري سوخت بتر وي تر سکروټه
بې بها عمر دي واړه په خوب تېر کړ   لا ترڅو به دغه حظ اخلې له کټه
له سپین ږیرو زده کوه روښاني لاري   په خزان کښي اوبه پاکي شي له متټه
شیرین عمر دي په دغه فکر تلف کړ   چي حلال مي کړای فلانا سړی له څټه
تمام عمر د دنیا په بده و رځ یې   یو ساعت دي د خدای کار و نه کړ لټه

٢٥٦ دا عیبونه چي کل وایې دي په تا کښي ١٩١١
اې "حنانه" خپله خوله و نسه پټه

---

(١) چاپي دېوان: "منفعل د محشر غر دئ ستا و دین ته". (2) چاپي دېوان: له نادانۍ نه. (3) دا بیت په چاپي دېوان کي نسته. (4) چاپي دېوان: چي خپل یار یې. (5) چاپي دېوان: "سپین رنګ کله ښووه کېږي و ړانده ته". (6) چاپي دېوان: "نصیحت کله وایه شي و بیده ته". (7) په چاپي دېوان کي یې مقطع دا سې ده:

و شعله ته د رخسار دي زه "حنان" یم   منتظر لکه پتنګ د ځان و سوه ته

(8) دا غزل په "ب" او نورو چاپي دېوانو کي نسته.

(c) ketabton.com: The Digital Library

بېرته شوم د یار له وصله سل فرسخه — لا هنوز ده د رقیب را باندي سخه
د معشوق حقیقي وصلت[1] جنت دئ — د هجران اورې[2] تېرى که له دوزخه
که خپل عمر تمام ور کړم باندي ښايي[3] — پر بوسه د خو برویانو[4] له زنخه
روح او زړه زما قبول په یوه دید کړه[5] — د مېړي کمه[6] هستي ده بې ملخه
دا بورا دئ چي پر پاڼي دګل ناست دئ — که پر مخ د ګلرخسار ده توره زخه
د رقیب آه ستا رخسار لره آفت دئ[7] — چي د لمر چشمه یخېږي له دې یخه

۲۵۷ — د نظر حجاب تور خط شو نه پوهېږم
که بلا راغله "حنانه" ستا له مخه — ۱۹۱۸

کاږم سل محنته د جهان بې ستا له مخه — اوري مي له سترګو تل باران بې ستاله له مخه[8]
نه یم فارغ شوئ ستا له ذکر و فکره یاره — نه راځي پر شونډو هیڅ بیان بې ستا له مخه
نه کړم تماشې د ګل چي ته را سره نه يې — دئ را ته ګلشن لکه زندان بې ستا له مخه
سترګي مي ګنډلي دي دا ستا په رخسار باندي — نه مي شته د سترګو بل مکان بې ستا له مخه
څه جستجوی وکړم ستا له غمه و تای نه شم — یم پر سمه لار سترى ستومان بې ستا له مخه

۲۵۸ — څه ښادي به کاندي چي له وصله دي محروم شي
نشته ښادي نشته د "حنان" بې ستا له مخه — ۱۹۲۴

غونچه هم له خوندلانو څخه ستا ده — چي په فکر دي د خولې ډوبه تنها ده
د باغ سترګي چي روښانه ستا په دید شوې — په دغه زېري يې سر وه کړه آزاده
شکوه مه کوه د یار له شوخو سترګو — رحم عیب دئ چي وشي[9] له جلاده
لکه دام هر چي پیدا کړم بل يې یوسي — پر هر ځای کم طالعي په بخره زما ده[10]
که مي زړه په اور د هجر سوځي ښايي[11] — چي پر تامین کېدم دا مي سزاده
و منزل ته دي[12] د وصل نه رسېږم — د جرس په دود مي کار دئ له فریاده[13]
په افسون به مي زړه څوله یاره پرې کړي — سپلني ته د اور ډېره تمنا ده[14]

۲۵۹ — که "حنان" له جوره ژاړي عیب نه دئ[15]
د کمزوري د زړه سوده په ژړا ده — ۱۹۳۲

---

(۱) چاپي دېوان: وصل. (2) اورې = اور يې. (3) چاپي دېوان: "که تمام عمر قیمت ور کړم ښايېږي". (4) چاپي دېوان: پر بوسه د ساده لوحو. (5) چاپي دېوان: "دواړه کونه په نثار له ما قبول کړه". (6) کمه = کومه. (7) چاپي دېوان: "د رقیب سوړ آه آفت دا ستا د مخ ده". (8) دا غزله په "ب" او چاپي دېوانو کي نسته. (9) چاپي دېوان: رحم عیب دئ دا چي کېږي. (10) دا بیت په چاپي دېوان کي نسته. (11) چاپي دېوان: "که مي زړه په اور سیځي عجبه نه ده". (12) چاپي دېوان: و منزل ته يې. (13) چاپي دېوان: "د چرسي په دود مي زیست دئ له فریاده". (14) دا بیت په اصل کي نسته. (15) چاپي دېوان: عیب يې نشته.

(c) ketabton.com: The Digital Library

ستا د سترګو و خمار ته فتنه خه ده　　و خنجر ته د غمزې دي سینه خه ده[1]
لب یاقوت دي د زړه قوت، غاښ مرغلري　　ستا و مخ ته د سکندر خزینه خه ده
که د غاښو منفعل دُر یتیم کړه　　ستا د لبو و حیات ته چینه خه ده
زاهد مه پوښته د عشق له شرو شوره　　په لوی جنګ کي دا بې زړه ارتینه خه ده
خه تعریف کوې د میو و زاهد ته　　و راندهٔ ته د بلور آئینه خه ده
زړه چي مات شي په خبرو نه رغېږي　　دا په دا چي و ښیښي ته پینه خه ده

۲۲۰　　ستا په تش ماني کي دئ قتل "حنان"　　۱۹۳۹
نور یې مرګ ته ستا په زړه کي کینه خه ده

د یاری یې هسي ګرانه ما شوره ده　　چي د عقل په لاس نه راځي کوره ده
د مجاز سمند یې ژر میدان ته رسي　　چي خوړلي یې د صبر کروره ده
د خپل یار هجر[2] خوړلئ هسي شان یم　　چي تر اوسه مي پر زړه باندي موره ده
ظلم کړه پر ما په خوښ یم، نه پر نورو　　ستا جفا زما خواري سره جوړه ده
له هیبته ور ته هیڅ ویلای نه شم　　ګنهٔ کله زما ژبه ګانګوره ده
زما له مخه و رقیب ته قهر کاندي　　په دا خه شو، پوهېدلئ یم دوره ده

۲۲۱　　دا جواب د علیخان د غزل و شو[3]　　۱۹۴۲
د "حنان" زیار حبطه، تشه لوره ده

چي غونچه وي[4] غوړېدلي هومره ښه ده　　یار تر خوله خبر یستلي هومره ښه ده
معامله د عشق سری له پردي باسي　　چي په زړه کي وي[5] ساتلي هومره ښه ده
د مخ حُسن دي د خط په راتلو زیات شو　　صحیفه چي وي لیکلي هومره ښه ده
توري زلفي سراسر مضمون د کفر　　دا نامه چي وي پېچلي هومره ښه ده
سترګي مه بیداروئ د ناز له خوبه　　دا فتنه چي وي ځملي[6] هومره ښه ده
سبب د زني یې خط لاندي کړ ډېر ښه شو[7]　　دا مېوه چي وي پوښلي هومره ښه ده

۲۲۲　　په تعریف د خپل اشنای د حُسن هسي[8]　　۱۹۵۳
دا انشاء "حنان" ویلي هومره ښه ده

چي اغوستي یې بیا هسي سره جامه ده　　په نظر[9] د سوختن کومه قومه ده
د کړو کتو طاقت یې د چا نه و　　اوس ابرو، مژګان و زلفي[10] عمامه ده
هیڅ جواب یې بیا قاصد بیرته را نه ووړ　　چي لېږلي مي و یار و ته نامه ده

---

(۱) دا غزله په اصل او "ب" کي نسته. (2) چاپي دېوان: دا شنای هجر. (3) چاپي دېوان: اصل: "دیاری زراعت هیڅ حاصل را نه کړ". متن له بلي نسخي او "ب" څخه سم سو. (4) چاپي دېوان: چي غونچه شي (5) چاپي دېوان: کي دي. (6) چاپي دېوان: چي وي نیولي. (7) چاپي دېوان: "سبب د زني کي د خط پاني کړه لاندي". (8) چاپي دېوان:
"په تعریف کي د خپل یار د وصفه هسي". (9) چاپي دېوان: په نظر کښي. (10) زلفي = زلفي یې.

پنځه ورځي ژوند د هر چا غنیمت دئ[1]   له هجرانه پر ما یوم القیامه ده
پر رقیب دي کړه پېرزو د لبو شهد   او تمام عمر[2] زما ځني صومه ده
د فردوس د شهدو هیڅ پروا دار نه یم[3]   چي مي طمع[4] ستا د لب بوسه طعمه ده

۲۲۳ چي يې ملا تېنګه ترلې ده "حنانه" ۱۹۷۰
پـه تعریف د سرو قدو ستا خامه ده[5]

د ریا په زهد غره مه شه زاهده   دئ د غاړي طوق دا زهد مقلده[6]
حرموني اولاد کله په ښه کېږي   د ریا عبادت هسي دئ عابده
تا په زړه کښي سل خدایان دي کښېنولي   سجده کاندې و کوم خدای و ته ساجده
په ظاهره د تقوٰی خرقه اغوستې   په باطن کښي تمام ډک د مکائده
مدام جوز لا یجوز وایې عمل نه کړې   تمام عمر له رندانو سره ضده
چي و ما ته دا غلمان د جنت ستا یې   درپوهېږم ګرزوې مي له شاهده

۲۲۴ چي درځي په خوله "حنانه" رښتیا وایه ۱۹۶۷
د فردا اندېښنه مه کړه له حاسده

اشنایې د دې دنیا څه په کار نه ده   روښنایي د دې برېښنا څه په کار نه ده[7]
چي نې خوري[8]، نه يې نوم ښه، نه د خدای پار وي   دغه هسي استغنا څه په کار نه ده
مچ په سترګو ننوزي چي مخ ورکړې   له بې عقله مدارا څه په کار نه ده
چي یوه نېکي کوي او سل مِنته   و خسیس ته التجاه څه په کار نه ده
خپل ذاتي جوهر سړي لره په کار دئ   نوم مړانه د آبا څه په کار نه ده
چي دي حق د خدمت نه پېژني ګوره   و هغو ته خمه ملا څه په کار نه ده

۲۲۵ د سپي داړه په سپي منعه ده "حنانه" ۱۹۷۴
له جاهله ستا دعوا څه په کار نه ده

ستا له میني[9] مي سینه کله خالي ده   چي دا هسي را پېرزو دي ګوشمالي ده
دا غفلت نیولئ زړه به ربېز مربېز کړم   ماتېده د زنګ و هلي قلف کلي ده
په رخسار که دي لاله دعوه که څه شو   تل نصیب د صحرا شینو[10] جاهلي ده
زما د زړه له وینو ستا شونډو رنګ واخیست   چي مرید د ځان په رنګ که کاملي ده
د درد رېغ مي ستا تر غوږه نه رسېږي   د تور بخت مي ثمره دا کاهلي ده
ستا خدنګ مي پر زړه هسي په ذوق ناست دئ   چي پر تن بېرون حرامه خوشالي ده

۲۶۶ هره چار له خپله وخته سره زېب که ۱۹۸۱
"حنان" لاس له میني[11] واخیست نوفلي ده

---

(۱) چاپي دېوان: "دا پنځه ورځي ژوندون چي غنیمت دئ". (2) چاپي دېوان: په تمام عمر. (3) چاپي دېوان: پروا دار نه دئ. (4) چاپي دېوان: د هغه چي ستا. (5) چاپي دېوان: "په تعریف د سرو قد دا ستا خامه ده". (6) دا غزله په "ب" او چاپي دېوانو کي نسته. (7) دا غزله په چاپي دېوان کي نسته. (8) نې خوري = نه يې خوري. (9) چاپي دېوان: ستا له غمه.
(10) چاپي دېوان: د صحرا نشین. (11) چاپي دېوان: له عشقه.

(c) ketabton.com: The Digital Library

د مهرویو د مخ هسي صفايي ده — چي يې ورې له آفتابه روښنايي ده(1)
كه په تور د تورو زلفو تور شوم څه شو — د تور بخت له تورو زلفو آشنايي ده
له هر ښكلي نن خيرات د حُسن غواړم — چي اخيستي مي كاسه د ګدايي ده
په غرور د حُسن نه ګوري هيچا ته — نه يوازي يې له ما بې پروايي ده
كه له نازه چاته سم نه ګوري څه شو — ولي خوى د دلبرانو خود رايي ده
په ګلشن كي چي دا خل شي ګلان سوځي — د ګلرخو د مخ هسي زيبايي ده

٢٢٧ — ده سختي د زكندن ور ته اسانه / و "حنان" ته د اشنا تر جدايي ده — ١٩٨٨

زړه عيش څه كه چي په هجر شي ميده — و خفه ته ګلان شي لكه بېده
مرګ بهتر تر زندګۍ چي قدر نه وي — سر پرېكړئ ښه دئ نه پز بريده
له صحبته د خسيس حذر بايده دئ — نيم وښته له ديده منع كړي ديده
تعلق چي ګُلي پري كه خداى ته رسي — كالي روغ كه چي(2) اول شي بريده
ډېر زخمونه دي چي خاوري يې ملهم دئ — نه رغېږي په تارو خولو دريده
هر ساعت تر هغه حُسن قربانېږه — چي يې زړه در څخه واخيست(3) ناديده

٢٢٨ — د "حنان" اوښي كه درومي عيب نه دئ / زليخا د عشق له درده څخېده — ١٩٩٥

چي د لمر په شان دي مخ وځليده — د زري په دود مي زړه و لړزېده(۴)
د شفق لبان سهيل په غاښو ونيو — مګر ستا د زني سېب يې وليده
ستا د ستركو له خجلته نه دئ څه دئ — غزالان چي و صحرا ته رمېده
صنوبر سروي دي خيال د قامت وكړ — په رفتار پسي دي نه ور سېده
مهتر خضر به خپل عمر باندي وركه — كه دي چر ته تار د زلفو خرڅېده
ګلرخان مي په ژړا هسي خندا كه — لكه ګل چي په باران هوسېده

٢٢٩ — د ازل په ورځ روحانو ګټي وكړي / پر "حنان" دا ستا غمونه اورېده — ٢٠٠٢

كه خبر واى د غه ستا د عشق له منډه(۵) — ما به كله مينه كړه په هسي منډه
كله كړه ما سركښي دا ستا له حُكمه — چي ميده دي كړم د هجر په كركنډه
لا تر كومه ستا له جوره له ستمه — پر هر دربان دي ويېرم لكه كونډه
په دوعا سره خپل مرګ له خدايه غواړم(٦) — چي مي ساه شوه ستا له غمه را ته لنډه

---

(١) دا غزله په اصل كي نسته. په چاپي دېوان كي شپږ بيته ده. تر مقطع وړاندي بيت له بلي نسخې څخه واخيستل سو.
(2) په چاپي دېوان كي "چي" نسته. (3) چاپي دېوان: در څخه يووړ. (۴) دا غزله په "ب" او چاپي دېوانو كي نسته.
(۵) چاپي دېوان: له ډنډه. (٦) چاپي دېوان: "اوس اجل له خدايه غواړم په سل خواسته".

(c) ketabton.com: The Digital Library

تـن پـرور کلـه خبـر د عشـق پـه درد دئ　　لـه دبـرو وي فارغـه ونـه شـنده
چـي اوږده وعـده د زلفـو پـه خـاطر کـړم　　پـه دا غـم مـي شـي د عمـر رسـۍ لنـډه

۲۷۰　　پـه ازل چـي يـې تقسـيم د برخـو وکـړ　　۲۰۰۹
پـه نصـيب زمـا "حنـان" شـوه د عشـق ونـډه

زړه مـي بنـد هسـي پـه زلفـو شـو يکبـاره　　چـي هرگـز نـه شـي و تـای(۱) لـه يـوه تـاره(۲)
هيڅ د خط پـه وخت لـه زلفـو غافل مـه شـه　　د پسـرلي پـر موسـم(۳) بېـره کـړه لـه مـاره
شـوخي سترگي وړي بهـره لـه شـوخه مخـه　　طفـل نـه وزي پـه تـش لاس لـه گلـزاره
سـتا د قـد نهـال د سـترگو بـادام وکـړه　　گنـه چـا ليـدلي سـروه ده بـار داره
د عقيـق د آب پـه رنـگ يـې تـن معلـوم دئ　　هـره ورځ چـي جامـه وا غونـدي گلنـاره
خطـا بخـره ازلـي د آدمـي ده　　دا ميـراث ور رسـېدلئ دي لـه پـلاره

۲۷۱　　چـي دي نـه رانيسـي دُر څـوک پـه کـودري　　۲۰۱۲
ژبـه و تـره "حنانـه" لـه گفتـاره

الـف، قـده، لالـه خـده، گلرخسـاره　　سـنبل مويـه، عنبـر بويـه کـج رفتـاره(۴)
شـکر لبـه، سـيم غبغبـه، خـوش ادبـه　　سـيم اندامـه، غونچـه فامـه، جفـا کـاره
آهـو چشـمه، انـدام يشـمه، ډک لـه خشـمه　　مـوی کمـره، خـوش ظفـره(۵)، گلعـذاره
مشکين خاله، خوش خصاله، د زړه خياله　　پـه قـد سـمه(۶)، د زړه دمـه، وفـاداره
مـاه جبينـه، تـن سـيمينه، ډک لـه کينـه(۷)　　پـه زړه سـخته، زمـا بخـت د لالـه زاره
زنـخ سـېبه، ډک لـه فرېبـه، د ښـار زېبـه(۸)　　خـوش لقبـه پُـر غضـبه، خـوش روز گـاره

۲۷۲　　مـوی ميانـه، کـج مژگانـه، مـيم دهانـه　　۲۰۲۳
دُر دندانـه لـه "حنانـه" شـوې بېـزاره(۹)

اې مـدام د بـل پـه کمـه روا داره　　نېکـي نـه کـوې بـدۍ لـره تيـاره
قـدم مـه ږده پـر عـاجزمېږي پـه ظلـم　　نـه چـي دغـه پښـه دي و مښـلي لـه مـاره
هر چي وړې سبا بې راوړې لړ که ډېر دي　　دا چـي نـن يـې پـه سـتم اخلـې لـه خـواره
کبـر مـه کـوه چـي کبـر پـر خـدای ښـايي　　چـي رانـده شـيطان پـه دا شـو(۱۰) لـه دربـاره
تکيـه مـه کـوه پـر مـال، فرزنـد بـې بختـه　　کـه دي مـال کـه فرزنـدان دي نـا بـه کـاره
د اجـل صـياد طلـب دا سـتا د روح کـه　　تـه طلـب د مـال اسـباب کـوې نـا کـاره(۱۱)

۲۷۳　　کـه دا پنـد د "حنـان" و نيسـې پـه غـوږ کـي　　۲۰۳۰
دئ بهتـر تـر هغـه گـنج(۱۲) بـې شـماره

---

(۱) وتای: وتلای. (۲) چاپي دېوان: له دې افساره. (۳) چاپي دېوان: د بهار پر موسم. (۴) دا غزله په چاپي دېوان کي د "ر" د رديف په 24 مخ کي راغلې ده، خوبايد د "هـ" په رديف کي راغلې وای. (۵) چاپي دېوان: خوش نظره.
(۶) چاپي دېوان: فقد سم؟. (۷) چاپي دېوان: ډک له کين، تن سېمين. (۸) چاپي دېوان: د باغ زېبه (۹) اصل: له حنانه جفا کاره. (۱۰) چاپي دېوان: په دا شيطان شو. (۱۱) چاپي دېوان: د مال اسباب کړې نا قراره. (۱۲) چاپي دېوان: له هغه گنجه.

(c) ketabton.com: The Digital Library

د صــــورت نهـــال رېبـــي د مـــرګ اره   لا تــر څـــو يـــې د دنيـــا پـــه مـــال غــره[1]
مل دښمن، غل در پسې بار دئ لوېدلئ   پـــر دا لار تېرېـــده ګـــران، ځــان کــړه جــره
ولـي زړه پـه مـال فرزنـد تـړې بـې بختـه   بـې لـه خدايـه دي بـل ځـاى نشـته اسـره
د تـــن نخـــل د اجـــل بخـــار پرېباســـي   دا نفـــــس لکـــــــه ارۀ دو ســـــــــره
د دغـو مېـوو حسـاب بـه سـبا غـواړي   دا چـي نـن خـورې سـېب، انـار و سـنتره
سـتا لـه پـاره خـالق لمـر را خېژولـئ   تـــه د ده بنــــدګي نـــه کـــوې ذره

۲۷۴   لـــه حميـــده ســـره آس د شـــعر نـــه ځـــي
کـــه "حنـــان" پـــه حـــرص مځکـــه کـــړي پـــره   ۲۰۳۷

کـه مـي سـترګي شـوې[2] د وينـو فـواره   خونخـور خيـال يـې بيـا را نـه غـئ دوبـاره
دُر پـه غـوړ کـي د مهرويـو هسـي زېب کـه   لکـــه برېښـــي پـــه ســـحر کـــي سِـــتاره
تـل مـي دئ د زړه آرام پـه اضـطراب کـي   د طفلانـــــو آرامګـــــاه وي ګهـــــواره
دا زمـــا د ســـوز نـــالې اثـــر پـــر وکـــړ[۳]   چـــي لـــه ســـنګه څخـــه وزي[۴] شـــراره
چـي لاس و خيـژي لـه ځانـه آرام مـومي   دريـــاب اچـــوي مُـــرده پـــر کنـــاره
د دلبـــر لـــه ملاقاتـــه ليـــري نـــه ځـــم   کــه مــي روح او دا زړه يوســي يکبــاره[۵]

۲۷۵   چـــي لـــه خيالـــه خـــالي نـــه شـــوه د بتـــانو
د "حنـــان" ســـينه بـــه خـــود کېـــده[۶] پـــاره   ۲۰۴۴

مړ شوم زه دا ستا لـه غمـه بـاور نـه کـړې نـا بـاوره   آئينـه د رخسـار راوړه زمـا و خولـه تـه برابـره
اخلـه بـاج لـه خوبرويـانو، د دې عصـر لـه ترکـانو   چي پـه دا زمـان کـي[۷] واړه سـتا رعيـت دي دلاوره
اې قاصده د خداى روى دئ، د يار ولي هسي خوى دئ[۸]   چي په حال مي خبر نه دئ دا د رنځ احوال مـي وره[۹]
قتلـوه رقيبـان واړه، خـون يـې نـه دئ در پـه غـاړه   د خنزيـر قتـل روا دئ پـه کتـاب سـره دلبـره
اې زړه خوشـي هـوس کانـدې، د دلبر د تـورو زلفـو   پـه دا هسـي ښامارانو ويسـا مـه کـړه پـاړوګره
زړه يـوه قطـره د وينـو زياتـه نـه ده حيرانېـږم   چي چشمه د وينو ولـي زمـا لـه سـترګو ځـي يکسـره

۲۷۶   پر مرګي دئ ستا له غمه، يووار ورشه عيسٰى دمه
د "حنان" لـه حالـه لـږ څـه خبـر واخلـه نـا خبـره   ۲۰۵۱

چـي ګېسـو دي پـه رخسـار کـړه را خـواره   پـــر خـــاطر بانـــدي مـــي پرېوتـــه تيـــاره
د اميـد کښـت بـه مـي کلـه را پخېـږي   چـــــي دي وربېـــــه د ظلـــــم پـــــه لاره
د فلــک د بـــاغوان لاس د پرېکېـــدو دئ   پـــر جهـــان چـــې[۱۰] د بېلتـــون تخـــم کـــاره

---

(۱) دا غزله په چاپي دېوان کي نسته. (2) چاپي دېوان: شي. (۳) چاپي دېوان: اثر دئ پکښې کړئ. (۴) چاپي دېوان: خېژي. (۵) چاپي دېوان: "ښه چي زړه و روح مي يووړه يکباره". (۶) چاپي دېوان: به څوکېده. (۷) چاپي دېوان: اوس په دا زمان کي. (۸) چاپي دېوان: ولي هغه خوى دئ. (۹) چاپي دېوان: "اوس په حال مي خبر نه دئ دا د رنځ خبر مي وروړه". (۱۰) چې = چي يې.

اراده چـې یـې د زړو د ښکار کولـه — سترګو[1] زړه زمـا اولـه وڅاره
کـه یې و ویني دوزخ ور تـه حیران شي — ستا دغـم پـه لمبـو سـوي تـور سـکاره
دغـه سـتا لـه ډېـره جـوره ګلرخسـاره — تـل مـي[۲] ځـي لـه خـولې لمبـې د تنـاره

۲۷۷ پر "حنان" باندي به څه رنګه تاخت نه که
رقیبـان دي کـړه د عـیش پـر آس سـواره ۲۰۵۸

اوري لـه ګفتاره[۳]...................... — هـر طـرف......................
پـه ګلشـن کښـي یـې نـرګس سـتر..... — هـر سـحر یـې ګـل سـبق وړي لـه رخسـاره
چـي کفـر تـه عـالم څکـوي پـوهېږم — تـار د زلفـو یـې کـم نـه دئ لـه زنـاره
بـوی د زلفـو چـي صـباح پـر ملکـو... — مشـک یـې ویاسـته بـالفوره لـه تـا تـاره
پـه لاجـوردو د قـرآن جـدول ښـه زېب کـه — د مـخ حُسـن یـې پـه خـط شـي نمکـداره
شـوخ بېباکـه چـي پـر هـر لـوري تـاراج کـه — دی د زړو پـه وړو فـارغ......

۲۷۸ زه "حنـان" تـر کمـه ځـان ځنـي نګـاه کـړم
عقل وړي پـه مړاویـو سـترګو لـه هوښـیاره ۲۰۶۵

تـوري زلفـي دي پـر مـخ نمـایي دلبـره — کـه نـوروز دئ[۴] شـپه و ورځ شـوه برابـره
مـړ ژونـدی دا سـتا د سـترګو پـه کاتـه شي — د بـادام شـکوفه زېـب لـري تـر بـره
د وفـا تـرک دي لـه ډېـره نـازه وکـړ — د سـایې ونـه خـالي وي لـه ثمـره
سـتا د مـخ حُسـن لـه زلفـو مسـتغني دئ — و مسـلم تـه کومـک نـه شـي لـه کـافره
پر ځای ناست وم دا ستا عشق زېر و زبر کړم — دا بـلا راغلـه پـر ځـای لـه کومـه دره
پـه تـش خیـال یـې روح لـه تنـه څخـه وزي — دا کاکـل نـه دئ ضـابط مـار دئ دو سـره[۵]

۲۷۹ چي پتنـګ پـه شـپه[۶] نـاحق وژنـي "حنانـه"
شـمع هـم نـه پاتـه کېـږي تـر سـحره ۲۰۷۲

لـه کمزوري چي څوک شـی اخلي پـه زوره — ارمـان دا دئ چـي پیـدا نـه وای لـه مـوره
چـي د مـار پـه شـان ازار کانـدي د خلقـو — د افعـي پـه دود بـه سر باسـي لـه ګـوره[۷]
چي یې باد د مغروری ګرزي پـه سر کښـي — د حُبـاب پـه شـان کاسـه یـې شـي نسـکوره
ایمـان دُر دئ امانـت او شـیطان غـل دئ — لـه دې غلـو[۸] څخـه خپـل دُر همېشـه ګـوره
مـدد مـه غـواړه لـه چـا، کـه جبرائیـل وي — چـي خلیـل رنګـه سـالم ووزې لـه اوره
ولـي نـه اخلـې عبـرت پـه سـترګو ځیـر شـه — چـي تـر تـا کشـران مـړه شـوه[۹] پـه زړه تـوره

۲۸۰ هـر سـړی غمخـور لـري پـه حادثـه کښـي
"حنان" بـې تـا بـل څـوک نـه لـري غمخـوره[۱۰] ۲۰۷۹

---

(۱) چاپي دېوان: خیال یې. (۲) اصل: چي مي ځي. (۳) خالي ځایونه نه لوستل کېږي، دا غزل هم په "ب" او چاپي دېوانو کي نسته. (۴) ب: که نوروز شو. (۵) ب: ماردی دوه سره. (۶) ب: چي په شپه پتنګ. (۷) ب: له کوره. (۸) ب: له دې غله
(۹) ب: مړه شو. (۱۰) ب: حنان بې له تا بل څوک لري غمخوره.

(c) ketabton.com: The Digital Library

څه به وايم ستا د خط له شرو شوره
پر خاطر مي کړه د چين نافه نسکوره

تر قدم لاندي بې[1] زه دواړه لېمه ږدم
د يار خيال چي را ولم د زړه تر کوره

د غمزې غشي يې[۲] تېر تر سينه وزي
امان غواړه د پېژۍ ليندۍ له زوره

له ګلرخو مي زړه نه ځي په اسانه
سپلني ژاړي چي ليري شي له اوره

په ناخوالو د رقيب ګرزېده نه کړم
لېونی کله ببرېږي له پېغوره

په ديدن د يار تسکين د مهجور وشي[۳]
بل علاج يې نشته، نشته، واروه، ګوره[۴]

۲۸۱
که يار غواړې ما سوا له ياره پرېږده
اې "حنانه" د خپل يار په رضا ښوره
۲۰۸۲

ستا په غم کي[۵] ژبه لال شوه له تقريره
پس له دې مي ګذران دئ له تحريره

په يوه نګاه خراب کړم مستو سترګو
اوس مدد غواړم د عقل له تدبيره

اميدوار يې کړم و وصل ته ستا زلفو
چي په شپه کي دعا نه وي بې تأثيره

چي د آه غشی اثر پر سنګدل نه که[۶]
آه فرياد که خوشي کاندې بې تدبيره[۷]

چي هردم مزرى د هجر ورته ګوري
لا به نه وي د عاشق چهره تغيره

نخچيران د زړونو[۸] پرېواته له شوقه
چي يې شَست د غيرت شناخت وکړله تيره[۹]

۲۸۲
په دولت کي د ځوانۍ يې رحم بويه
مين شو پرتا "حنان" په سپينه ږيره
۲۰۹۳

چي حاصل کړې د زړو مراد بدر منيره
ژر په ژر به لکه نمر شي جهان ګيره[۱۰]

د هجران تېغ دي په لاس دئ قتلول کړې
حذر نه کوې له ځوانه نه له پيره

اغيار سخت، ته نازکخوی، رقيب بې شرمه
صبر کړم چي له همه وو شي دلګيره

د بوسې خواست دې د خط په وقت کي بويه
چي په شپه کښي دعا نه وي بې تأثيره

په عالم کښي له عالمه جدا ناست يم
مشغولا مي ده د زړه دا ستا له ويره

ستا بانو د چا په زړه نه دئ ښخ شوئ
نه خلاصېږي هيڅ نخچير له دغه تيره

۲۸۳
پس له دې "حنان" مجنون بولئ يارانو
نه خلاصېږي يې د زلفو له ځنځيره
۲۱۰۰

بې تا څه کوم صحرا و بوستان[۱۱] دواړه
په کار نه لرم بهار و خزان دواړه

چي هرځای کښېنم له غمه آرام نه يم[۱۲]
عشق دي يو کړه را ته ښار و بيابان دواړه

ستا د لبو و سرخۍ ته حيرانېږم
چي شرمېږي ځني لعل و مرجان دواړه

حذر کړه له کږو وروځو له مژګانو
چي لرې په لاس کي تير و کمان[۱۳] دواړه

(۱) بې = به يې. (۲) چاپي دېوان: د غمزې خدنګ يې. (۳) چاپي دېوان: د عاشق وشي. (۴) چاپي دېوان: "بل علاج يې په جهان کښي نشته وروره". (۵) چاپي دېوان: ستا په درد کي. (۶) چاپي دېوان: نه کا. (۷) چاپي دېوان: "آه فرياد دې وی له آه بې تاثيره". (۸) چاپي دېوان: د زړونه. (۹) چاپي دېوان: د پيره. (۱۰) دا غزل په "ب" او چاپي دېوانو کي نسته.
(۱۱) اصل: بوستان و صحرا. (۱۲) چاپي دېوان: "پر هر ځای چي کښېنم پاڅم آرام نه يم". (۱۳) چاپي دېوان: غشی کمان.

کـړې وروځـي تـوري سـترګي سـره ګـوره
بل څه نه دي بلکي قوس و مېزان دواړه(۱)

دا د چـا د مـخ لـه شـوقه پـه ګلشـن کـي
چـي ګـل خیـري کـړه لمـن و ګرېـوان دواړه

۲۸۴ د مجـاز پـه عشـق کـي(۲) حـق غـواړه "حنانـه" ۲۱۰۷
در پسـېِ دي مـدام نفـس و شـیطان دواړه

لـه جـادو د تـورو سـترګو(۳) امـان غـواړه
آبـادي د زړه کـړي یـو سـاعت ویجـاړه

سـتا د قـد و خرامـان رفتـار تـه ګـوري(۴)
پـه یـوه پښـه د بـاغ سـروه ده ولاړه

لـه خجلتـه سـتا د سـترګو پـه چمـن کـي(۵)
پـه خـواب تللـي دي نـرګس و شـهلا واړه

چـي هـردم یـې زړه ګنـډم دا پـاره کېـږي
دا سـینه مـي(۶) لـه ګنـډلو سـره ولاړه

د شـوخ چشـمو آرزو نـه کـه نـوره څـه کـه(۷)
د آهـو چـي کاتـه کـه پـه لـوړه غـاړه

عاقبـت د زړه مطلـب پـه ژړا مونـد شـي
مرغلـري بـېِ دریابـه نشـته ژاړه

۲۸۵ د هجـران مـرض "حنـان" لـه واکـه ویوسـت(۸) ۲۱۱۴
ورتـه راوړئ د اشـنای د ژبـي لاړه

دا دنیـا و مافیهـا چـي وینـېِ واړه
ثبـات نـه لـري هرګـز مـه پسـي ژاړه

(وَ اِذَا حَکَمـتُم بَـینَ النَـاسِ) واروه
حـق باطـل سـره جـدا کـړه مـه یـېِ نغـاړه

مدامـاً(۹) چي لکه باز غوښـي د قـام خورېِ
عاقبـت بـه شـي بنـدي پـه پښـو پـه غـاړه

جـوړوېِ نـوي قصـرونه خبـر نـه یـېِ
نـن سـبا دي ابـادي ویـنم ویجـاړه

فکـر وکـړه. وخـت کوتـاه دئ وبـه لـوېږي
د دنیـا پـر لانـده پـاڼ بانـدي ولاړه

مـور و پـلار عزیـز پـه هیچـا دي ښـه نشـته
لونـد دئ حلـق د هـر سـړي پـه خپلـه لاړه

۲۸۶ شـپه و ورځ پسـي ژړا کـوه "حنانـه" ۲۱۲۱
د همزولـو قافلـه درڅخـه ولاړه

وایـه نـه شـي و بـېغم تـه غـم د زړه
څـه ظـاهر کـړم و عـالم تـه نـم د زړه(۱۰)

مـا سـوا مـي لـه خـاطره کـل بېـرون کـړه
چـي مـي خیـال تـه کـړ خـالي حـرم د زړه

په اغزو مي پښېِ زخمي د عشق په لار کي
چـي ایښـوو بـه مـي هـر ځـای قـدم د زړه

دلاسـا د مـا تـو زړونـو مشـکل کـار دئ
پـه تـدبیر نـه نیـوه کېـږي رم د زړه

بېـدردان د عشـق لـه درده خبـر نـه دي
و دردمنـد تـه دئ معلـوم الـم د زړه

تـر قیامتـه بـه پـر پښـو بانـدي سـم نـه شـي
چـېِ(۱۱) و هلـئ وي پـه زوره دم د زړه

۲۸۷ چـي جفـا لـه ترکـو وینـي پسـي ځغلـي ۲۱۲۸
نـه پـوهېږم زه "حنـان" پـه چـم د زړه

---

(۱) اصل: "په یوه ځای کي آهو او کمان دواړه ".(۲) چاپي دېوان: د مجاز له میني. (۳) چاپي دېوان: د جادو څخه د تورو سترګو. (۴) چاپي دېوان: رفتار ته هسي. (۵) چاپي دېوان: په ګلشن کښي. (۶) چاپي دېوان: دا سینه هم.
(۷) چاپي دېوان: نو نور څه که. (۸) چاپي دېوان: حنان له برمه پرېِ یوست. (۹) چاپي دېوان: مدامن. (۱۰) دا غزله په چاپي دېوان کي نسته.
(۱۱) چېِ = چي یېِ.

هغه ورځ چې ستا په عشق مې ابتداء کړه / ترکه ما له ځانه خپله مدعا کړه
د قلم په دود مې توري وینې قی کړې / هغه شپه چې مې دا ستا د خط انشاء کړه
تر قاصد دي جاربدم و پېژاند نه شو / چې راتئ و تا تې(۱) مخ و ما تې شا کړه
تر پخوا چې مې ښادي کړه ستا د وصل / اوس هغه پخوا کړده فلک را بیا کړه
بې عرضې د هجران هسې رنګ(۲) ضعیف کړم / چې ناله مې ستا و لوري ته عصا کړه
ته لري زګوه د حُسن زه حقدار(۳) / ستا د حُسن دروېزه کوم څه راکړه

۲۸۸ د رقیب د پند پومبه دي وه په غوږ کې / چې "حنان" در ته ژړل تا به خندا کړه ۲۱۳۵

نقاب واخله یو وار مخ لکه آفتاب کړه / باغ ته ورشه په دیدن ګلان سېراب کړه
و طرف ته د باغ وګوره سیاه چشمه / په کتو سره نرګس د باغ خراب کړه
لکه خوار کړم هجر هومره وصل غواړم / د هجران ورځې له ما سره حساب کړه
نېکنامي را څخه تللې ده بدنام یو / اې ناصحه زمونږ له لوري اجتناب کړه
ستا له غمه په خپل عمر یم مونږ شوئ / د غضب(۴) تبغ مې په وینو کې خضاب کړه
په مجلس کې چې زاهد ده یار ساقي وي / د تقوا اسباب دي رهن د شراب کړه

۲۸۹ په مجلس کې چې د یار مې خوري "حنانه" / که شي پېښ(۵) د فرشتې وزر کباب کړه ۲۱۴۲

وخت د ساز و د صحبت راغئ عشرت کړه / تنګ و شرم واړه جار تر دا نعمت کړه
جوش د ګل نژدې شو وخت د پیالې راغئ / خار په سترګو کې د غم او د حسرت کړه
د ګلزار سیل د مې تر نشه زیات دئ(۶) / د زړه جام دي پور په میو د نګهت کړه
ښادي راغله استقبال لره یې درومه / عیش مېلمه دئ یو څو ورځې یې عزت کړه
وخت د ګل و د پیالې د صراحي دئ / ته هم و نیسه پیاله ځان فراغت کړه
زمزمه که هر بلبل د ګل له مخه / دا څو ورځې له غمو ځان په راحت کړه(۷)

۲۹۰ بلبل مونږ د ګل په دید شو اې ګلرخه / "حنان" هم او به د لبو په شربت کړه ۲۱۴۹

فهم او فکر هوښ په کار د کردګار کړه / ځان سوخته د محبت په تازه نار کړه(۸)
تمام عمر به شېرین در باندې تېر شي / د مچې په دود مدام کنبت د ګلزار کړه
چې ملک پاک وي دهقان نه دربغوي تخم / ته هم توی د ندامت اوښې سهار کړه
که د حشر په عرصه کې امان غواړې / دلته ځان خلاص د دنیا له خس و خار کړه

(۱) و تا تې = و تا ته یې، و ما تې = و ما ته یې. (۲) اصل: هسې ضعیف کړم. (۳) چاپي دیوان: "چې مي پاس پر لاس کچکول د بې تنګۍ دئ". (۴) چاپي دیوان: د غب غب تبغ. (۵) اصل: که در پېښ شي. (۶) چاپي دیوان: "د ګلزار وصال تر مې تر نشه ښه دئ". (۷) اصل: ځان فراغت کړه. (۸) دا غزله په اصل او "ب" کې نسته

(c) ketabton.com: The Digital Library

د قیامت د ترازو کاني کم نه دئ
ملامتو لره دلته ځان تیار کړه

غنیمت دئ دا شو ورځي چي ژوندی يې
توښه واخله کاروان کوچ وکړ تلوار کړه

۲۹۱ چي شفیع د هر عاصي دئ په محشر کي
اې "حنانه" ځان يې خاوري د دربار کړه ۲۱۵۲

د معشوق د مخ احوال در ته حضور کړه
له دا وروستو هاله ځان لکه منصور کړه[1]

د ققنس مرغه له حاله احوال نیسه
ځاله ځرنګه و ځان و ته تنور کړه

نه خواږه د عاشقانو څه قوت شو
د معشوق د مخ ګلشن در ته سرور کړه

دود عادت د عاشقانو سرورکړه شو
زده د عشق له استادانو دا دستور کړه

ناز غمزه د معشوقانو زړه سوخته که
ته هم خوله د عشق له ناره ډک تنور کړه

زنخدان او خوله يې ګوره څه دولت شو
خوار عاشق له دا دولته څه معمور کړه

۲۹۲ هره خوا آه و فغان د رنځورانو
ستا د عشق له رنځه ما "حنان" رنځور کړه ۲۱۶۳

د ګلرخو وصلت غوارې[2] جستجوی کړه
د بلبل په دود طعمه د ګل په بوی کړه

که هوا د موی مِیانو د آغوش کړې
په غمو بې ځان باریک په شان د موی کړه

که دیدن د مهرویانو دي مطلب وي
د زانو آئینه مخ ته روبروی کړه

د یار خیال چي راولي د زړه تر کوره
په قدم کي يې ګوهر د سترګو توی کړه

که پر ځان يې ټولوې د هوس وورکي
له اوله دغه زړه[3] مجنون د دوی کړه

که مقصود په عشق کي غوارې واړه پرېږده
بې له دې چي د ګلرخو[4] ګفتګوی کړه

۲۹۳ عاقبت به زړه تر لاسه کړې "حنانه"
لکه زلفي د نګار تواضع خوی کړه ۲۱۷۰

که دي زلفي اسیران لري تازه
ته هم څه دلبري کړه په اندازه[5]

ګرزېده د سترګو بویه غافل مه شه
هر ستم لري هر جور اندازه

د هغه زړه وي تر مرګه د فتر جمعه
چي له تارې[6] وي د زلفو شېرازه

فرق لري ګویا خاموش لبان په عشق کي
بلبل نوم لري، پتنګ هم آوازه

که هوښیار له مرګه نه ببرېږي څه شو
زندګي د یوې ساه ده خمیازه

چي مدام له قیده ووزي لېوني دئ
په صحرا کي نه ترې څوک دروازه

۲۹۴ د "حنان" تر قلم بیا شکري اوري
چي بیان يې کړه د عشق انشاء تازه ۲۱۷۷

---

(۱) دا غزله په چاپي دېوان کي نسته. (2) چاپي دېوان: غواړه. (3) چاپي دېوان: خراب زړه. (4) چاپي دېوان: بې له دې چي له معشوقه. (5) دا غزله په چاپي دېوان کي نسته. (6) له تارې = له تاره يې.

(c) ketabton.com: The Digital Library

لـه خوبـانو سـره مـه کـړه اسـتهزه — مـه لـه دوي سـره د بحـث آس تېـزه(۱)
لمرچي ګرزي کورپه کورکچکول پهلاس کي — دا کـــوي د دوی د حُســـن د روېـــزه
و کتـــو تـــه يـــې د ســـترګو حيرانېـــږم — چـي مـې(۲) کـل هډونـه کـړه رېـزه رېـزه
د خط زغـره، د نـاز آس، د وروځـو تـُوره — جنګ تې(۳) وا خسته په کين د قد نېزه
په رخسـار بانـدي يې خال، کاتـب د صنع — پــر دفتـــر د جمـــال کـــړي جـــائزه
پـه ديـدن مـي زړه پـاره شـو نـه رغېـږي — زخـــم لا خرابـــوي المـــاس رېـــزه

۲۹۵ سـخندان چـي وا روي سـتا شـعر "حنانـه" ۲۱۸۴
بـې تکليفـه بـې(۴) د غـوږ کـړي آو ېـزه

لـه خوبـانو سـره مـه کـړه اسـتهزه — مـه لـه دوی سـره د بحـث آس تېـزه(۵)
خوبرويان که ناز کوي بې ځايه نه دئ — بـــې نمکـــه طعـــام نـــه لـــري مـــزه
چي وفـا غـواړي په عشـق مجـازي کـي — د بادرنـګ لـه بـوټي غـواړي خربـوزه
دا مـي نـه درلـود د يـار د وصـل قـدر — چـي هجـران مـي کـړه هډونـه را رېـزه
د هجران تلخي مي نه درومي له حلقه — کـه هرڅـو خـورم د وصـال د قنـد کـوزه
دا لـه خيالـه د ګلرخـو نـه دئ څـه دئ — چي لېمـه مـي شـوه پـه وينـو کـي بـوزه

۲۹۶ څه کوښښ کـوې د قتـل پـه اسباب کي ۲۱۹۱
د "حنـان" د مـرګ کـافي ده سـتا غمـزه

تنهـــا نـــه يـــم زه بـــې آب د زړه لـــه لاســـه — عالمونـــه دي خـــراب د زړه لـــه لاســـه
په دفتـر کـي بـه ځـای نـه شـي(۶) کـه يـې کـاږې — چـي ګيلـې کـړم درحسـاب د زړه لـه لاسـه
چيرتـه و وينـي يـو مـخ پسـي مـي بيـايي — پـر بسـتر نـه کېـږي خـواب د زړه لـه لاسـه
پـــه اميـــد د نمکـــين دلبـــر مـــدام يـــم — د هجـــران پـــه اور کبـــاب د زړه لـــه لاســـه
پـه کوڅـه د بـدنامۍ کـي چـي يـې ګـډ کـړم — راتـــه شـــوئ دا خطـــاب د زړه لـــه لاســـه
زه دلـې دی پـه کوڅـه کـې د يـار ګـرزي — يـم هرګـوره پـه عـذاب د زړه لـه لاسـه

۲۹۷ بـل څـه نـه دي زه "حنـان" چـي مـدام سـوځم ۲۱۹۸
د هجـران د اور پـه تـاب د زړه لـه لاسـه

پـر سـپين مـخ يـې خط پيدا نشـته تـر اوسـه — دا سـبزه پـر دا صـحرا نشـته تـر اوسـه
پـه مـاتم د خـط يـې زلفـي نـه دي سکښـتي — پـر سـپين مـخ يـې لا غوغـا نشـته تـر اوسـه

---

(۱) په چاپي دېوان کي په همدې مطلع يوه غزله سته چي له مطلع پرته نور ټول بيتونه يې له اصل سره توپير لري، ځکه نو ما د دوو بېلو غزلو په شکل درج کړې. دا غزله له اصل څخه رانقل سوه "ب" هم دغه غزله لري. (۲) مې = مي يې.
(۳) تې = ته يې. (۴) بې = به يې. (۵) دا غزله چي مطلع يې له مخکينۍ غزلي سره يو راز ده، له چاپي دېوان را نقل سوه. (۶) چاپي دېوان: په دفتر کي نه ځايېږي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

د مخ لمر یې لا خط نه دئ تاریک کړئ　　دا تیاره پر دا روښا نښته تر اوسه
مشق د قید یې(۱) په مکتب کې د خط کم دئ　　پر کاغذ یې دا انشاء نښته تر اوسه
هر رنګ سترګې یې و مخ ته دي حیراني　　پر آئینه یې لا هوا نښته تر اوسه(۲)
دا د مخ ګلشن یې هسې رنګ تازه دئ　　د ریحان د ګل ګیاه نښته تر اوسه(۳)
پر مهتاب یې لا هاله له خطه نښته　　احاطه پر قمر ستا نښته تر اوسه(۴)
باد د خط څراغ د خط نه دئ ګل کړئ　　له دې شپې یې لا پروا نښته تر اوسه(۵)

۲۹۸　　زړه به کله څني پرې زما "حنان" شي
پر سپین مخ یې خط پیدا نښته تر اوسه(۶)　　۲۲۰۷

د یار د زلفو نسیمه راشه　　مشک عنبر دي راباندي پاشه(۷)
خاوري د یار د قدم را واخله　　زما په سترګو کې توتیا شه(۸)
د زړه غونچه مې په تا خلاصېږي　　بې تا نه مرمه زما بقا شه
تن فرح مومي ستا له قدمه　　مومیایي د ماتو اعضا شه
د هجر درد یم ریزمریز کړئ　　د دغه درد مې ته مسیحا شه
رقیبه راشه چې سوله وکړو　　جنت دي ستا وي، کوڅه یې زما شه

۲۹۹　　پروخت د بوس یې حیا مانع شوه(۹)
"حنان" یې جار تر نازو ادا شه　　۲۲۱۴

سرو قده موی میانه راشه(۱۰)　　د رنځورو زړو درمانه راشه
چې طوطیان دي منتظر دي و ګفتار ته　　تر طوطي شیرین زبانه راشه
چې دي زلفي لکه جیم پر ملاکړي دي　　خوش اندامه میم دهانه راشه
چې مخموره له شرابو برابې شوې(۱۱)　　هیڅ خبر نه یې له ځانه راشه
د عاشق زړه په خدنګ د باڼو ولې　　شَست دي صاف ابرو کمانه راشه
په دا عصر کښې دي سیال د حُسن نښته　　له کشمیره تر ایرانه راشه

---

(۱) چاپي دیوان: مشق د کید. (۲) دا بیت په چاپي دیوان کي نسته. (۳) دا بیت په چاپي دیوان کي نسته. (۴) - (۵) دا دوه بیته بیا په اصل کي نسته. (۶) د چاپي دیوان مقطع د وزن په لحاظ بابېز وه ځکه مي حاشیې ته را نقل کړه:
لار د رحم لا خط نه ده تر سر ببولې　　له حنانه چي و فا نسته تر اوسه

(۷) چاپي دیوان:
د یار د خواوی نسیمه راشه　　مشک و عنبر دي را باندي پاشه

(۸) چاپي دیوان:
د قدم خاوري دي بولم یاره　　زما په بستر کي ژر توتیا شه

(۹) چاپي دیوان: مانع شه. (۱۰) خطي نسخه: راشَ راشَ. (۱۱) ب: برائي ئي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

۳۰۰ بلبلان د ګل پر مخ باندې چغېږي
بې تا ګونګ شوم تر "حنانه" را شه را شه ۲۲۲۱

په ژوندون یو وار له عقله بېګانه شه نور ورځه له هغه یاره هم خانه شه(1)
بارګاه یې د دویي له نقشه خلاص دئ غواړې هلته ورسېږې یګانه شه
د عشق لار رهبري نه غواړي له عقله که عاشق یې هنر پرېږده دېوانه شه
رند عاشق لره بهتر تر عاشق نشته عشق کوه له خپل ځانه بېګانه شه
هسې نه وایم چې تل په دغه رنګ شه ګاه بلبل شه د چمن، ګاه پروانه شه
د دنیا طالب انثی عقبا خنثی دئ ته طلب د دواړو پرېږده مردانه شه

۳۰۱ د دنیا حب سر د کل خطا "حنانه"
ځنې واخله لاس، طالب د جانانه شه ۲۲۲۸

خیال دې یو وئ(۲) په تاراج له ما دلرېشه دا د صبر متاع کمه وه که بېشه
له شوخۍ دې د دوو سترګو څه فریاد کړم د تقوا خرقه یې وکښه له درویشه
زما په باب د عشق خواري ده اې ناصحه دا د پند خرخې دې بس که(۳) مه یې ورېشه
له رقیبه څخه نېک خلقت محال دئ له زنبوره څه فایده ده بې له نېشه
مخ دې و یاسته د خط په محصلانو صد ساله شیخان یوه ګړۍ له کېشه
خبر نه یم چې په عشق کې وړاندې څه دي نرۍ لار کړه نالیدلې خدای را پېشه

۳۰۲ اې "حنانه" صبر وکړه مراد به مومې
د فلک ژرنده په وار ده پس و پېشه ۲۲۳۵

د مخ ګل لره دئ تل خزان له خطه دې کښتۍ ته رسي دا توپان له خطه(۴)
پر تېر شوي کار لاس نه رسېږي ځکه نوخطان دي(۵) همېشه پښېمان له خطه
د ګل پاڼې په خار کله خرابېږي لکه مخ د هر ګلرخ ویران له خطه
په سل جوره یې د حُسن ملک خراب کړ نه مې و په زړه کې دا ګُمان له خطه
لکه بد خط چې پر ښه کاغذ رقم که و ښه مخ ته هسې رسي(۲) زیان له خطه
چې شکرو د بوسې ارزانې وکړه د مخ ښهر ته راځي کاروان له خطه

۳۰۳ که یې سل خاره د خط په صورت خرخ شي(۷)
ګرزولای نه شي مخ "حنان" له خطه ۲۲۴۲

یو دې نه وړه شم له ځانه درېغه درېغه(۸) هیڅ تو ښه له دې جهانه درېغه درېغه

(1) دا غزله په چاپي دېوان کي نسته. (2) چاپي دېوان: یوور. (۳) چاپي دېوان: پرېږده. (۴) دا غزله په چاپي دېوان کي د "ط" په ردیف کي راغلې ده. (۵) چاپي دېوان: خوبرویان دي. (۲) چاپي دېوان: هسي رسي. (۷) چاپي دېوان: په صورت ګډ دئ. (۸) بله نسخه درېغ.

(c) ketabton.com: The Digital Library

لـه بـازاره د دنيـا دي څـه يـو نـه وړه — هيـر لـه زيانـه لـه نقصـانه دريغـه دريغـه
وادي نـه خيسـته دوا لـه دې بـازاره — هسـي ولاړې بـې درمانـه دريغـه دريغـه
د سـفر د توښـې زېرمـه يـو څـو ورځـې — وكـړه وخـت دي دئ نادانـه دريغـه دريغـه
چي فردا دي[1] نامه درکاندي په لاس کښېي — ستا کاغذ ډک لـه عصيانه دريغـه دريغـه
چـي پلـه دي د ګنـاه هـوري درنـه شـي — فكـر نـه كـړي لـه ميزانـه دريغـه دريغـه

۳۰۴ پـه دنيـا کښـي دي عمـل د ښـو و نـه کـړ ۲۲۴۹
خـالي لاس ولاړې "حنانـه" دريغـه دريغـه

چـي غمـزه وكرشـمه نـاز دلربـا كـه — توري سترګي يې په کښه[2] د زړو بلا كه
تـوري زلفـي پـه درازي د خضـر عمـر — او لبـان دي[3] د مسـيح د درد دوا كـه
باريکی تـه يـې د ملا وبښـته حيران دي — تنګه خوله يې پر غونچه باندي خندا كه
يـو كـاږه كاتـه يـې دواړه ګونـه ارزي — چـي نظـر د سـترګو يـو وار تـر قفا كـه
مرجان زړه لـه وينـو ډک دئ[4] ستا لـه لبـو — خجالـت دي لـه غاښـو دُر يکتـا كـه
له خدا ستا د مړاوو سترګو[5] صحت غواړي — چـي نـرګس عصـا پـه لاس ولاړ دوعـا كـه

۳۰۵ نه کړي ضبط د خولې بلبل پر وخت د ګلو ۲۲۵۷
دغـه سـتا د مـخ ليـدو[6] "حنـان" ګويـا كـه

هيڅوک نه كه هغه كار چي خداى رضا كه[7] — د قــرآن تعظــيم د پــاره د طلاكــه
دا اطلـس چـي پـر مكـه دئ غـوړولئ[8] — كـه پـه دبـر كښـي وي هلتـه اقتـدا كـه
د جبريـل لـه سـره وړي بګـړې د عقـل — لـه غـروره و كـلام الله تـه شـاكه
هـر عـالم چـي لـه اميـره سـره كښـېني — نـاروا لـه خوشـامده ور دوا كـه
ګداى نه پرېږدي د خداى پر لاري باندي — و غنـي تـه تواضـع پـه خمـه مـلا كـه
و خپل عيب ته يې فهم نه وي چي زه څه كړم — شـي ببغمـه چـي د بـل عيـب رسـوا كـه

۳۰۶ د قــرآن ســماع واجبــه ده "حنانــه" ۲۲۶۳
غـوږ پـري نـه نيسـي، غزلـو تـه هـوا كـه

ببلتانـه دي هسـي و يسـتم لـه واكـه — چي وهـي مـي هرمـېږي و مـچ ببباكـه
لياقـت زمـا د سـر كلـه شـته هـومره — چي وصلت غواړې مدام ستا له فتراكه
سـتا د حُسـن اوازه خـط كـړه بلنـده — شعله پورتـه شوه د اور لـه دي خاشاكه
چـي يـې سـتا پـه جدايي و ازمـويلم — د فلـک بـه[9] اوس چـاودلي وي تناكـه
سره لالـه بـه مـي لـه قبـره څخـه زېـږي — كه مي يو وار يـار[10] ګُذر وکړ لـه خاكـه

(۱) ب: چي صبا دي. (2) چاپي دېوان: توري سترګي په وکښه. (۳) چاپي دېوان:او لبان يې. (۴) چاپي دېوان: ډک شو. (5) چاپي دېوان: د مړو سترګو. (۶) چاپي دېوان: دغه ستا د رخسار ديد. (۷) كـَ. (۸) ب: ... چي پر كعبه دي غوړېدلی. (۹) چاپي دېوان: د اسمان به. (۱۰) چاپي دېوان: كه مي يار يو وار.

(c) ketabton.com: The Digital Library

کې[11] هرڅو منعه کوم له عشقه نه شي   هسې شان مې زړه و تلئ دئ له واکه

۳۰۷ خپل اشنای دي ملا تړلې ده و کین ته
اې "حنانه" څه ګیله کړې له افلاکه ۲۲۷۰

سپرېدو و ته چې قصد دا دلفرېب که   له هوسه ورته خلاص کوګل رکېب که
زما خوښ دا ستا کاته دي ستا تر سترګو[1]   بادام کله د بادام د ګلو زېب که
زه په دا له قصده[2] مرم خدای را خبر دئ   چې د یار د زني خوند څه له[3] سېب که
د عاشق له ساړه آهه حذر بویه   آینې له ره پیدا نفس آسېب که
له بدرنګه بد کارونه عیب نه دئ   له ښه مخه سره ښه خویو نه زېب که
په بهانه د بېماری یې زړونه یووړه   دا ستا سترګي[4] عجب مکر عجب فرېب که

۳۰۸ چې د وخت بتان ښایست په زرو پلوري
دا "حنان" دي دواړه لاس په خالي جېب که ۲۲۷۷

که فلک لري چشمه د مهتاب ډکه   ما نوش کړې ده پیاله د شراب ډکه[5]
ګیله مه کوه له مستو سترګو ولي   تل له قهره وي سینه د قصاب ډکه
چې خاکي جسم فاني که وصلت مومي   خرابه خونه وي تل په آفتاب ډکه
خلاصېده له مرګه نشته په هیڅ طور   که د ژوند کوټه دي کړې په اسباب ډکه
له ازله چې جام تش وي سعیَ څه ده   په موج کله شي کاسه د حُباب ډکه
له ...[2] نشته د بد بختو   په دریاب نه شوه کاسه د ...[7] ډکه

۳۰۹ هیڅ پوښتنه مغرور یار باندي و نه کړه
چې سینه شوه د "حنان" په خوناب ډکه ۲۲۸۴

په هر زړه کښې چې د عشق خویونه[8] لار که   هغه هر کله له ما سوا انکار که
د نیوو قوت د بازوي په پنجه کښې   ښه مژګان د سترګو ژر په زړه کښې کار که
دا خام طمع زړه په سترګو پسې درومي[9]   طفل زغلي په آهو پسې تلوار که
زړه مې یوو سترګو د زلفو بې مدده   هنرمند صیاد بې دامه نیو د ښکار که
سترګي نه خېژي هرګز له خپله خطه   لکه چر ته د آهو حصار په تار که
له بستره مې د نمر ګلان را زېږي   چې په خوب کښې را ښکاره مخ ګلعُذار که

۳۱۰ که یې خیال د سرو قد ورشي په خوا کښې
دا "حنان" بې پای انداز کل قندهار که ۲۲۹۱

چې مې زړه کباب د مخ په اور دلبر که   د عشق شور مې نمکدان کاسه د سر که

---

(۱) چاپي دېوان: ستا د سترګو. (۲) چاپي دېوان: له شکه. (۳) چاپي دېوان: څرنګه. (۴) چاپي دېوان: دا سترګي.
(۵) دا غزل په "ب" او چاپي دېوانو کي نسته. (۲) - (۷) دا ځایونه اوبو وهلي دي. (۸) ب: د عشق خوبونه. (۹) پسې زغلي. (۱۰) بې = به یې. (۱۱) چاپي دېوان: ضرر.

(c) ketabton.com: The Digital Library

چـي لـه رمـه د آهـو يـي ګـهـواره ده | هغـه طفـل څـه آرام زمـا پـه بسـتر کـه
ما وې حال بې[۱۰] د بیمارو سترګو کاږم | د بیمـار د رګ طـپش تـار د مسـطر کـه
هنرمنـد تـه لـه هنـره خطـر[۱۱] رسـي | د صدف کښتۍ توپان آب د ګوهر کـه
څه حاجت ستا باڼوګان[۱] لري په زړه کې | چـي محـراب تـه د ابرویـو تـل نظر کـه
کـه د مـات لښـکر امید د ظفر نشته | مات مژګان یې لا د زړونو ښکار بېشتر که[۲]

۳۱۱ پـه صـندلو سـر درد وایـي ورکېږي
صندلي رنګ د "حنان" زیات درد سر کـه ۲۲۹۸

د ګلرخـو لـه قربتـه څـوک پرهېـز کـه | لـه څراغـه پروانـه کلـه ګرېـز کـه
د دیدن طاقت یې هیچا څخه نشته[۳] | چي په ناز د تورو سترګو خنجر تېز که
لا یې سترګي د صیاد نه وي لیدلي | د هجران قصاب یې غوښې رېز مرېز که
چي په سِرِ د جهان پوه شو هغه ژر ولاړ | له مکتبه طفل څي[۴] چي سبق تېز که
ضرر رسي له هم جنسه په دا عصر | ښیښه ګوره چي له سنګه ډېر پرهېز که
د ګلرخو په دیدن عاشق ګویا شي | د ګلانو په موسم کي بلبل رېز کـه

۳۱۲ کې[۵] د لبو و بوسې ته نه رسېږي
اې "حنانه" تور کاکل یې د ستاوېز کـه ۲۳۰۵

کوم ګلرخ دئ چي بیا سیل د چمن که | چي بلبل په ذوق و شوق هسي ګفتن که
کې[۶] د لبو د شهید خاوره مار وخوري | د حیات اوبه به تویي له دهن کـه
خپلي سترګي یې و خط ته دي حیراني | که آهو دئ په سبزه کي چریدن کـه
توري زلفي[۷] یې باج اخلي له سنبلو | دغه سپین رخسار یې ناز پرنسترن که
کوم شوخ چشم نن په سیل د صحرا څي | چي آهو تر پخوا مشق د رمیدن کـه
که شاهان تاراجوي په زور ملکونه | خوبرویان د زړو تاراج[۸] په ښه سخن که

۳۱۳ څه تعریف[۹] د هغو غاښو کړې "حنانه"
مسخري مدام په دُرو د عدن کـه ۲۳۱۲

چي د ناز پر آس جولان هغه پادشاه که | هغه څوک دئ چي جلب د آه نګاه کـه
د ګلرخو قربت مومي غونچه طوره | د زړه وینې چي غذا سبا بېګاه کـه
نصیحت د چا په کار نه دئ په عشق کي | جاهل پیر مرید یوه ګړۍ ګمراه کـه
چي دښمن شي[۱۰] ملایم احتیاط بویه | په نرمۍ اوبه د لاندي، کار د کاه که
خپله غېږ چي خالي وینم ژړا راشي | په هغه دم چي هاله په غېږ کي ماه که

---

(۱) چاپي دېوان: دا ستا مژګان. (۲) چاپي دېوان: د زړو ښکار لا بېشتر که. (۳) چاپي دېوان: "هغه څوک دئ چي د دید طاقت یې راوړي".
(۴) چاپي دېوان: له مکتبه څي هلک. (۵)، (۶) کې = که یې. (۷) اصل: توري سترګي.
(۸) چاپي دېوان: د زړونو لوټ. (۹) چاپي دېوان: چي تعریف. (۱۰) چاپي دېوان: شو. (۱۱) چاپي دېوان: په صفت؟.

(c) ketabton.com: The Digital Library

خیال دي قتل کړم په صف(۱۱) د بانوګانو — د پادشه له مخه جنګ واړه سپاه که

۳۱۴ هیڅ تعریف یې د خولې نه کېږي "حنانه" ۲۳۱۹
اوس حاصل د کلام دا قصه کوتاه که

له غروره چې و لوړه(۱) ته خاته که — عاقبت به له دې لوړې پرېواته که
له خامۍ د عشق بلبل په نارو سر دئ — پتنګ پته خوله(۲) په اور کې الواته که
چې دې خیال را څخه ولاړ شي(۳) په هغه دم — روح رخصت له تنه(۴) وغواړي واته که
په یوه نظر مې زړه پاره پاره کړي(۵) — د تېرو تورو ګزار د یار کاته که
د فردوس د ګلو بوی مې په دماغ شي — چې دې خیال زما و لوري ته راته که
د دراز عمر له ونې مېوه وخوري — هر عاشق چې د معشوق(۶) د زړه ساته که

۳۱۵ ګمان مه کړه څو یې سر وي په تن پوري ۲۳۲۲
چې "حنان" به ستا له دره جار واته که

دغه ستا ګرم کاته زړه دېوانه که — مخ دې کور(۷) د آئینې پرې خانه که
چې دې خیال د خط و خال ساتم په زړه کې — عاقبت به مې له عقله بېګانه که
بیا به نه مومي څوک وصل ستا له زلفو — مګر زړه شګاف شګاف لکه شانه که
چې توسن د هوا میل که و تاخت ته — ژر بېې(۸) سم پر لار د هجر تا زیانه که
چې زاهد یې د دیدن طاقت را نه وړ — په اوراد یې ځان مشغول کړ بهانه که
چې د تنګې خولې یې خیال و چاته پېښ شي(۹) — ځني پاته صومعه و بتخانه که

۳۱۶ څه غرور کړې د دنیا په سرای "حنانه" ۲۳۳۳
یو ساعت به یې فلک درویرانه که

څو عاشق د مینې اور لکه دود نه که — د رقیب مخ به تر هغه کبود نه که(۱۰)
هسې رنځ دئ د عشق رنځ ورځه طبیبه — په معجون د افلاطون هم بهبود نه که
هر دم کېږي له عاشقه هسې چاري — چې په درست عمر یې ګبر و جهود نه که
نور به څه طمع د مهر کړې له ښکلو — چې پر زړه اثر اوراد و درود نه که
بې محله باران نفعه د کښت نه وي — په پیرۍ د ندامت اوښې سود نه که
هر چې خدای که هغه کېږي، هیڅ سرې به — قسمتونه د چا بود و نابود نه که

۳۱۷ مخامخ چې خپل اشنای ورسره ناست وي ۲۳۴۰
"حنان" میل د رکوع و سجود نه که

(۱) چاپي دېوان: و لوړي ته. (۲) چاپي دېوان: پروانه خاموش. (۳) اصل: ولاړ شو. (۴) چاپي دېوان: روح له تنه رخصت. (۵) چاپي دېوان: "په یوه کاته مي زړه پاره پاره که". (۶) چاپي دېوان: هر معشوق چي د عاشق. (۷) اصل: مخ دي اور. (۸) ژر بېې = ژر به یې. (۹) چاپي دېوان: "خیال چي پېښ شي ستا د تنګي خولې و چاته". (۱۰) دا غزله په چاپي دېوان کي نسته (۱۱) چاپي دېوان: چي کباب لا هنوز. (۱۲) چاپي دېوان: له غلافه کښو.

(c) ketabton.com: The Digital Library

هغـه ځـوک چـي د ګلـرخ هـواداري کـه   لـه چشـمانو دي د وینـو رود جـاري کـه
و نخجیر تـه د خپـل زړه پـه دا حیران یم   چي کباب شو(۱۱) لا هنوز بې قراري که
حذر بویـه لـه نیم خوابو سترګو ولـي   لـه غلافه کښـه(۱۲) د تېغ زخم کـاري که
د بـاڼو خنجـر د قـد نېـزه خـط زغـره   سـپور د نـاز پـر آس د قتـل تیـاري کـه
و دا مکـر تـې(1) د سـترګو حیرانېـږم   چـي د زړونـو لوټـول پـه ببمـاري کـه
پـه اول قـدم دي سـر ورتـه پیشکش کـه   هـر سـرې چـي د ښـه مـخ خریـداري کـه

۳۱۸   چـي د عصـر بتـان حُسـن پـه زر پلـوري   ۲۳۴۷
دا "حنـان" دي اول خوښـه ببـزاري کـه(۲)

ځـوک چـي مینـه پـه راسـتي کـه   ژر پــه لاس د عشــق هسـتي کــه
هغــه کــار غنــي کــړای نــه شــي   چـي عاشـق یـې پـه نېسـتي کـه
د عشـــق ځـــای معـــین نـــه دئ   مســـلمان بُـــت پرســـتي کـــه
د عشـق بـوی چـي پـه د مـاغ شـي   تــر بــار لانــدي اوښ مســتي کــه
چـي د عشــق ســواره پــر راشــي   نــور(۳) د عقــل آس سُســتي کــه
ځوک د عشق بې هستی مه کړې(۴)   د مېــړه کــار تنګدســتي کــه

۳۱۹   "حنان" عشق لـه واکه(۵) ویوست   ۲۳۵۴
چـي رضـا یـې پـه پسـتي کـه

ابــرو خــم مژګــان خدنګــه   برې ځوک وړي ستا لـه جنګه(۲)
تـر اورنـګ یـې دمـاغ لـوړ شـي   چـي یـې کښـېني تـه لـه څنګـه
پــه مــزاج دي نــه پــوهېږم   لـه مـخ ګلـه پـه زړه سـنګه
بوسـه را د خـط پـه وخـت کـي   چي نـوش کـړم پیالـه لـه بنګـه
کـه یـې اخلـې تاتـه ښـایي   بــاج د حُســن لــه فرنګــه
لـه غیرتـه سـتا د خـولې شـوه   غونچـه هسـي پـه زړه تنګـه

۳۲۰   د عشــق خــوی "حنانــه" زده کــړه   ۲۳۶۱
پــه ســکوت کــي لــه پتنګــه

برې ځوک وړي ستا د دوو سترګو لـه جنګه   هـر بـاڼو دي تېـز ویشـته کـه لـه خدنګـه(۷)
مـا د زړه ښیښـه د طفـل پـه لاس ورکـړه   کـې(۸) سـاتي کـې پـه عتـاب ولـي لـه سـنګه
پـه آرزو کـي د وصـال د کـوم ګلـرخ دئ   چـي مـي مځکـه شـوه پـه اوښـو لالـه رنګـه
پـر خـاطر مـي هـومره پـروت د غـم غبـار دئ   چـي آئینـه مـي شـي پـه دیـد د کـه لـه رنګـه
دا یـې سـتا خولـه و لیدلـه پـه ګلشـن کـي   لـه دا غمـه چـي غونچـه شـوه پـه زړه تنګـه
و صـحرا تـې(۹) سـترګو ځـه حیرانـي ورکـړه   چـي آهـو یـې وحشـت نـه خـوري لـه پلنګـه

---

(۱) تې = تـه یې (۲) چاپي دېوان: "دا حنان دي اول خوښ پـه ببزاري که". (۳) چاپي دېوان: ژر د عقل. (۴) چاپي دېوان: بې هستی شو. (۵) چاپي دېوان: له لوري ویوست. (۲) - (۷) دا دواړه غزلي په چاپي دېوان کي نسته. (۸) کې = که یې. (۹) تې = ته یې.

(c) ketabton.com: The Digital Library

۳۲۱ ننګ و نام د کل جهان واړه پر ځای دئ ۲۳۶۸
"حنان" ویوست ستا ستم له نام و ننګه

د هجران سپرو دي هسي کړم پایماله
چي فارغ یې کړم د عیش له وصاله(1)

زړه مي ستا له لاسه هرساعت خراب دئ
لکه وکه په مکتب کي مرغه ځاله

خپلي سترګي حظ له خپله خطه اخلي
غزاله وي په سبزه سره خوشاله

له ساده مخه طمع د بوسې مه کړه
هلته خواست کوه چي خط شي دوه مثقاله

تر سینې یې زړه معلوم په نزاکت دئ
لکه کانی جلوه که له آب زلاله(۲)

که هر څومي در ته کړې زارۍ جګِیّه(۳)
خلاص دي نه کړم د رقیب د بو له(۴) جنجاله

۳۲۲ دا تور خال دئ په رخسار د یار "حنانه" ۲۳۷۵
که بورا دئ پر ګل ناست بې پر و باله

بهار راغئ وخت د ګلو د لاله
ماتوم توبه د میو په پیاله(۵)

صبحدم د ګل ګرېبان پاره پاره که
راشه ګوره د بلبل آه و ناله

عقل و هوښ صبر و ارام له سړي یوسي
خدا پر چا مه کړې د ترکو حواله

شوخي سترګي دلبري د خط په وخت که
په سبزه کښې ارام کاندي غزاله

غابښ یې هسي په سرو لبو کښې ښکارېږي
په پیاله کښې د لاله لکه ژاله

فلک کج رقیب دښمن، معشوق بې رحمه
دغه زه یم چي څکوم دا کشاله

۳۲۳ څه مستي یې وه په سترګو کښې حیران یم ۲۳۸۲
چي "حنان" یې هم شیدا کړ هم واله

زه به واورم ستا له مخه څخه کله(۲)
د بلبل ګرزېده نه کېږي له ګله

فکرمه کوه د یار د ملا په خیال کي
سودایي به شې په دا کي ځغله ځغله

مستو سترګو دي په قصد دزړونو هسي(۷)
د ابرو لېنده تر غوږه و څکوله

زه و یار لکه دوې سترګي همسایه یو
یو د بل په کور شناخته نه یو هیڅکله

دا کېږې له کاږه بخته را رسېږي
چي مدام زما یوه ده ستا پر بله(۸)

لکه خس د سېلاب(۹) خلاص له ګمراهۍ یم
پر اوږو د رهبر سپور یم تر منزله

۳۲۴ په خپه به ګلرخان د قندهار وي(۱۰) ۲۳۸۹
چي په مرګ ولاړ شي(۱۱) "حنان" رنګه بلبله

---

(۱) چاپي دېوان: له عیش و له وصاله. (۲) چاپي دېوان: جلوه که آب زلاله. (۳) چاپي دېوان: "که هر څومي در ته روی د پیر شفیع کړ". (۴) چاپي دېوان: د رقیب سپي. (۵) دا غزل په "ب" او چاپي دېوانو کي نسته. (۲) چاپي دېوان: یاره کله. (۷) چاپي دېوان: په قصد د خلقو ځکه. (۸) چاپي دېوان: زما پریوه ده ستا پر بله. (۹) چاپي دېوان: لکه خس و سېلاب. (۱۰) چاپي دېوان: "پژمرده به تول ګلان د قندهار وي". (۱۱) چاپي دېوان: ولاړې. (۱۲) چاپي دېوان: د سرو لمبو.
(۱۳) چاپي دېوان: بدخشان له. (۱۴) چاپي دېوان: "په امید چي صبر ناست د زړه پر سرو".

(c) ketabton.com: The Digital Library

پر سرو لبو(۱۲) د خط لیکه رښتیا راغله — که له چینه بدخشان ته(۱۳) سودا راغله
په امید د وصل صبر پر زړه ناست و(۱۴) — ژر ولاړ شو چي د هجر تنا راغله
ولي نه ژاړم له دې غمه سرې سترګي — چي د یار د جفا سخته پر ما راغله

ما ګیله(1) درته کوله له رقیبه — نه پوهېږم چي پر څه دي خندا راغله
ستا وصلت د رقیب مرګ، زما اختر دئ — کړئ آمین(۲) پر خوله عجبه وینا راغله
ګل و مُل، یار و ساقي، ساز و غزل دئ — ځکه ما ته د ځوانۍ هوا راغله

۳۲۵ — د ازل قاسم چي وېش کاوه د برخو
ستا د غم برخه "حنان" له تنها راغله(۳) — ۲۳۹۶

چي مي ستا د مخ د ګل هوا کوله(۴) — بلبلانو مي پر سر زمزمه کړله
په تور خط دي ګلګون مخ نشو نما که — لکه زېب صحیفه وکه له جدوله
دا ته نه وې په چمن کښې سرو قده — و نشتر ته چي رعشه باد واچوله
چي غوښته مي تل رشته د اشنایۍ — د جفا مقراض دي یو وار وشلوله(۵)
در ښکاره به تا له زما د زړه خواري شي — که دي یو وار خپل ښایست ولید پخپله
که خبر ستا په محبت شي زه ضامن یم — خپله ړېره که زاهد نه و شکوله

۳۲۶ — ستا له امره یې سر کله وو پېچلئ
چي یاري دي له "حنانه" پرې کوله — ۲۴۰۳

چي مي ستا د تور کاکل مینه کوله — ما پخپله بلا ځان له ره بلله(۶)
ستا د زلفو ګفتګوی نه تمامېږي — دا قصه ده تر قیامته مسلسله
له زېوره دې ښه حُسن مستغني دئ — آئینه د لمر فارغ وي له صیقله
د دنیا پر کل هستي مي قدم کښېښوو — ستا د عشق پر لار دا ګام دئ له اوله
ستا د مخ مصحف په خط سره زېب وکړ — د قرآن زېبایي کېږي له جدوله
مکدر یې طبیعت شي ګیله نه کړم — د هجران قصه ده ډېره مطوله

۳۲۷ — چي تعریف یې زه "حنان" د زلفو کاږم
زما په لاس کي قلم مار شي هزار ځله — ۲۴۱۰

راشه راشه ساقي راکړه یو څو جامه — امید نشته د دې دور له دوامه(۷)
ژر به ورسې مقصود ته زه ضامن یم — په اخلاص د یار پر لور واخله څو ګامه
نه پټېږي عشق د صبر په پرده کي — د عشاقو تشت لوېدلئ دئ له بامه
چي سیالي دي کړه(۸) د یار له شوخو سترګو — ښه چي و نغښت په ځنځیر کي شوې بادامه(۹)
له نسبته ستا د خولې له شیرینیه — دوې بوسې اخلي لبان د میم له نامه
خدای زده کله به د وصل دوا راکړې — نه خلاصېږم ستا د هجر له زکامه

(۱) چاپي دېوان: ما شکوه. (۲) چاپي دېوان: آمین کانئ. (۳) چاپي دېوان: حنانه تنها راغله. (۴) بله نسخ: کولَ.
(۵) په "ب" کي د دې غزلي همدا څلور بیته سته. (۶) دا غزله په چاپي دېوان کي نسته. (۷) دا غزله د چاپي دېوان د "م" ردیف په 64 مخ کي راغلې ده. (۸) چاپي دېوان: سیالي کوې. (۹) چاپي دېوان: "ښه و نغښت په ځنځیر کي شو بادام".

۳۲۸ هسي دُر پېيي "حنان" د یار د وصف
چي په شعر کي د غلـه نـه ښوري زامه ۲۴۱۷

عشق دي بیا راته زانګو کړه غرو سمه   که ولاړ، که ناست، که پروت زانګم له غمه
چي پخپله عشق ته څغاستي[1] ګیله مه کړه   دا متل دئ خود کرده دارو له کمه[2]
تن مي هسي کړ ضعیف د فراق اوښو   چي ګیله راته د شواره شوه صنمه
ښاخ چي مات شي ګلان نه که، بې ستا زلفي   آفتاب رنګه ګلان کړي له هره خمه
بخت په شپه کي ستا د زلفو خوب و نه کړ   چي پرېشان خوبونه وینم دا له کمه[3]
غمجن زړه مي و ګلرخو ته خلاص نه کړ   ډک له ګرومه زړه به قبر له وړمه

۳۲۹ باطن زړه د "حنان" ډک دئ له سرو وینو
لکه زخم خندا کړي له دي عالمه ۲۴۲۴

راشه واوره دا هوا هوس تر کومه[4]   زغلوي دا د هوس فرس تر کومه
و دي غوښت د زمکي سر په تجارت کښي   ږغوي دا د کاروان جرس تر کومه
روح بندي دئ یو څو ورځي په جسد کښي   دا مرغه بندي[5] د دي قفس تر کومه
یو څو ورځي د توښي زېرمه په کار ده   بې بها عمر دي ځي عبس تر کومه
چي همزولي[6] دي همه په مرګ تمام شو   ته غره یې په دا نیم[7] نفس تر کومه
عاقبت له خاورو پُر شي فکر وکړه   په حرامو ډکوې دا نس تر کومه

۳۳۰ ځان ته وکړه نصیحت "حنانه" ولي
زغلوې دا د هوس فرس تر کومه ۲۴۳۱

څه تېرېږي پر ما خوار ستا له هجرانه   مسلمان یم رحم کړه نا مسلمانه
خیال دي ځي اوښي مي هم ور سره ولاړي[8]   لکه دروميي لښکر وروسته له سلطانه
له کتو د آهو چشمو ببغم مه شه[9]   تر بانو لاندي خنجر لري[10] پنهانه
که راحت غواړي پر خوله باندي مهر کښېږده[11]   سر خوري ژر هغه[12] پسته چي شي خندانه
په ښیښه کي د امکان[13] هره دوا شته   د عشق درد وي چي فارغ دئ له درمانه[14]
معشوق طفل چي په قید د ضبط کښېوزي   چي شي پورته سروه وزي له بوستانه

۳۳۱ څه پوښتنه د غمزو[15] له رهزنی کړې
زنخدان یې له سرو ډک دئ "حنانه" ۲۴۳۸

د یار جبین دئ تر لمر روښانه   خوله یې قطره ده له آب حیوانه[16]
غاښونه دُر دي بې بها ګوره[17]   لبان یې باج وړي له بدخشانه

---

(۱) چاپي دېوان: زغلي (2) -(3) له کمه= له کومه (۴) کومَ (۵) ب: دا بندي مرغه (۲)-(۷) دا برخه له "ب" څخه واخیستل سوه. په قلمي نسخه کي نه لوستل کېدله (۸) چاپي دېوان: "خیال دي ولاړ اوښي مي هم ورپسي ولاړي؟". (۹) چاپي دېوان: غافل مه شه (۱۰) چاپي دېوان: کاته لري. (۱۱) چاپي دېوان: "په مجلس کښي د جهان پر خوله مهر کښېږده". (۱۲) چاپي دېوان: خپل سر ژر و خوري. (۱۳) چاپي دېوان: په ښیښه کي د اسمان. (۱۴) چاپي دېوان: "د عشق درد مدام فارغ دئ له درمانه". (۱۵) چاپي دېوان: د غمزې (۱۲) چاپي دېوان: "چشمه د حیات یې له زنخدانه". (۱۷) چاپي دېوان: "زلفي طعنه که د چین پر مشکو".

د لېندۍ پر موتي زاغ د تصوير دئ — که يې تورخال دئ د وروځو له ميانه
سترګي يې بِه[1] د نرګس تر ګل دي — عُذار يې زيات دئ له ارغوانه
بانو يې غشي وروځي لېندۍ دي — خطا يې نه ځي تير له نښانه
زما په ژړا يې مخ تازه تر شو[2] — ولي تازه شي ګل له بارانه

۳۳۲ د يار جفا وي تر حد تېرى که[3] ۲۴۴۵
له عشقه لاس واخله ميرزا "حنانه"

عشق دي کړم له عقله هوښه بېګانه — بدنامي مي شوه عالَم ته افسانه
د عاشق په ماڼي ډېر معشوق نرمېږي — شمع ژاړي په سوختن د پروانه
څو يې غم زړه اوبه نه که[4] نه رسېږي — و صدف ته د ګوهر يوه دانه
رنګ و بوى چي د وفا نه پکښې ويني — عُنقا نه که په ګلشن کي آشيانه
زلفي نه دي پر مخ پروتي بې موجبه — دي د طلسم د اماران دا خزانه
له غيرته مي زړه سل ځايه اره شي — چي دي ګوتي په وېښتو وهي شانه

۳۳۳ دا د کوم دلبر د زلفو و ځنځير ته ۲۴۵۲
"حنان" شو له ډېره شوقه دېوانه

ستا د مخ پر شمع کل عالم شو پروانه — شاه دئ که ګداى دئ که هوښيار که دېوانه[5]
زه قديم اشنا ستا د زړه ويني مي خوراک دئ — حال د خپل دي دا دئ آه پر حال د بېګانه
خوى د جفا بس کړه د وفا خويونه زده کړه — ولي چي پاتېږي پس له مونږ دا افسانه
خيال دا ستا د زلفو له ما خواب و ارام يوور — کله خوب ورځي د چا چي مار شي همخانه
مخ دي ګنج د حُسن تور کاکل دي لکه مار دئ — پروت وي مار له سره همېشه پر خزانه
زلفي دي شانه کړې پر ما توره تياره شوه — ما وړاندي ليدلي وه د تور طالع... کانه[6]

۳۳۴ وينښ يې ويده بخت شي د "حنان" زما دلبره ۲۴۵۹
چرته که ځاى مومي ستا د در پر آستانه

ګل له تا نازکي زده کړه ګلبدنه[7] — سنبل خم شو ستا د زلفو له شکنه
د انار لړمون له وينو په دا ډک شو — چي رنګ واخيست د باغ سېب ستا له ذقنه
ستا د قد په تما شا لوړه هوا که — دا چي سروه پور ته کېږي له چمنه
له وطنه به مشک و باسي بې قدره — ستا د زلفو بوى که ور شي تر خُتنه
ستا له لبو سرې[8] هيڅ مناسب نشته — که ابداره عقيق راشي له يمنه
د نرګس سترګي حيراني ستا تر سترګو — مخ دي يووړه صفا يې له نسترنه

۳۳۵ د "حنان" له خولې که واروي[9] د يار وصف ۲۴۶۶
بلبلان به واړه کوچ شي له ګلشنه

---

(۱) چاپي دېوان: سترګي يې زياتي. (2) چاپي دېوان: شي. (3) چاپي دېوان: "د يار جفا به دي تر حده تېر که".
(4) چاپي دېوان: څو يې غم ژړا اوبه نه که. (5) دا غزله په "ب" او چاپي دېوانو کي نسته. (6) دغه ځاى په اصل کي نه لوستل کېږي د "کانه" کلمه ما ور واچوله. (7) بله نسخه: ګلبدنَ. (8) سرې= سره يې. (9) ب: واوري.

(c) ketabton.com: The Digital Library

محبـــت دي آواره کـــړم لـــه وطنـــه وطـن څـه دئ، لـه خـوراک لـه اغوسـتنه
بد خويي رقيب در وښوده بد خوی شوې اخلـي روغ سـرې(1) مـدام پـون لـه پمنـه
عيـب نـه دئ کـه لـه نـازه لېـونی شـي(2) مېـوه نـه کـوي هرګـز د سـيوري ونـه
شـوخي سـترګي وړي بهـره لـه شـوخه مخه طفـلان تـل د ګـل د سـتي وړي لـه چمنـه(3)
د سـهار سـپېدې را وختـې پـه شـپه کـي کـه تـر زلفـو دي رونـا ځـي لـه ګردنـه(4)
د احسـان لاس کـه اوږده عـالم بـه خپـل کړې پـر د بـوال بتـان محکـم شـي لـه روغنـه

۳۳۲ پــه ديــدن د ګــل بلبــل هــردم چغېـــږي ۲۴۷۳
ستا پـه ديـد "حنـان" اشـنا شـو لـه سـخنه(5)

کښېنا سـته يـې(6) کښـينوي سـل آفتونـه پـا څول يـې پـا ځـوي سـل قيامتونـه
چې د خط پـه خيـال يې سر پر زنګون کښېږدم تحويلـــدار شـــم د غمـــو پـــه براتونـــه
قـراري زمـا د زړه پـه نـوي خـط شـي(7) غزالـــه مـــومي آرام لـــه مېږتونـــه
چـي پـه تـور و سـپين(8) مـي اړوي پـوهېږم چـي کـوي را بانـدي نـور ازمويښـتونه
سـتا لـه لـوري مـي زړه نـه راځـي دلبـره کـه کـوم ورتـه هـزار رنګـه خواسـتونه
چـي پـه بـد را سـره واوښـتي(9) پـوهېږم چـي دي غـوږ کـړه(10) د رقيـب حکايتونـه

۳۳۷ د ګلرخـــو مينـــه تنـــد ره ده"حنانـــه" ۲۴۸۰
رېـــز مرېـــز يـــې کـــړه د تـــن عمارتونـــه

څـه بـه وايـم د شـوخ چشـمو لـه افسـونه چـي تـاراج يـې کـړه(11) د سـلو زړو کورونـه
خيـال د چـا د زلفـو لاړ ده پـه کښـې کـړې چي زړه سوری شـو د ځنځيـر لـه دې تاخونـه(12)
چـي د زړه پـر زخـم مـالګي پاشـي څـوک دئ پـه هـيځ رنـګ نـه کـه پـروا د(13) چـا لـه خونـه
لـه غيرتـې(14) د خـط، زلفـي پېچوتـاب شـوې پېچــه کېــږي مــدام مــار لــه مېږتونــه
چـي رکـاب يـې د پېـري لـه سـترګو جـوړ وي پـه ميـدان کـي بـې پراتـه وي خـود سـرونه(15)
د تـــبجن د عشـــق دوا عنـــاب د لـــب دي دا نســـخه مـــي يـــاده ده(16) لـــه افلاطونـــه

۳۳۸ د اوبـــو ږغ ژرنـــده نـــه پرېـــږدي و وارتـــه(17) ۲۴۸۷
د "حنـــان" اوښـــو پـــه څـــرخ کـــړه اســـمانونه

لـــړ يـــې و وتـــه لـــه زړه څخـــه کينـــه چـي يـې راکـړه يـو څـو داغـه پـر سـينه
چي يـې خيـال د لبـو ګـرزوم پـه زړه کـي زمـــا ســـينه شـــوه د يـــاقوتو خزينـــه
پس لـه دې مي پـه عـوض د اوښـو زړه ځـي چـي اوبـه لـړ شـي ګـل د رومـي تـر چينـه

(۱) چاپي دېوان: روغ سرې اخلي.(2) چاپي دېوان: لېونی سوې.(3) اصل: "طفلان تل وړي د ګل دستې له چمنه".(4) چاپي دېوان: "که تر زلفو يې رونا شوه له ګردنه".
(5) چاپي دېوان: اشنای شي له سخته(6) چاپي دېوان: که يې ناسته وي(7) چاپي دېوان: "نوی خط يې ځکه زما د زړه پای بند شو".(8) چاپي دېوان: پر تور و سپين(9) چاپي دېوان: را سره يار واوښت.(10) چاپي دېوان: چي يې غوږ کړ.
(11) چاپي دېوان: تاراج کړې دي(12) چاپي دېوان: "زړه سوری چي شو ځنځير له دې تاخونه".(13) چاپي دېوان: پروانه کا.
(14) له غيرتې = له غيرته يې.(15) اصل: په رکاب کي يې پراته نه دي سرونه (16) چاپي دېوان: ياده وه.(17) چاپي دېوان: وخوابته

(c) ketabton.com: The Digital Library

یو کاروان د غم پر اړوي بل لېږدي — زړه مې خدای کړ د غمونو سفینه
په ازل چې یې تقسیم د برخو وکړ(1) — ستا د غم برخه زما شوه مهینه
چې زاهد و ته د عشق خبري وایي — لکه جنګ لره چې باسي ارتینه

۳۳۹ د "حنان"(2) فرق له رقیبه سره وکړه
چیرته نن ورځ خدمتګار او دېرینه ۲۴۹۴

ښه چې مې ولیدې په تن سیمینه(3) — مخ دې ګلاب دئ قمر جبینه
دا ستا د حُسن په لاله زار کښې — آفتاب حساب دئ له خوشه چینه
حیران شوخۍ ته(4) دا ستا د سترګو — زاهدان باسي له خپله دینه
زړه په کار نه دئ د عشق بې داغه — ګوتۍ څه شی ده بې له نګینه
وروځې لیندۍ دي بانو دي غشي — څوک نه خلاصېږي ستا له کمینه
خوله دي غونچه ده زنه دي سېب ده — خط مچمچۍ دي لب انګبینه

۳۴۰ په وصل و هجر دي نه پوهېږم
"حنان" دي ویوست له آن و اینه ۲۵۰۱

تویوي مې په ستم بې پروا وینه — په جفا مې له ناتوانو اعضا وینه(5)
په آرزو د کوم ګلرخ د لعلو لبو — تویوم چې تل پر ځای د ژړا وینه
چې یې مشک برابر نه شوه ستا له زلفو — د نافې په دا سبب شوه غذا وینه
مقابل چې یې کړ ځان ستا له رخساره — ګلاب وچه کړه په دا له حیا وینه
د غونچې له خون دلۍ خبر نه دئ — د ګل توی کړه په چمن کې سبا وینه
ستا د خولې پیاله یې نقش وه په زړه کې — له خندا سره چې قی کړه مینا وینه

۳۴۱ چې محروم له ګلرخساره سم ناصحه
زما "حنان" له سترګو درومي په دا وینه ۲۵۰۸

ستا وصل مې نصیب شو که اختر دئ نازنینه — طالع مې یاري وکړه چې مې زړه خلاص شو له کینه(6)
ستا خیال چې له ما ولاړئ(7) په نظر د خلکو خوار شوم — قېمت د ګوتي څه دئ چې شي خلاصه له نګینه
دا ستا مخموري سترګي زما د وینو رغبت نه که — له هسي سرو شرابو دا پیاله نه شوه رنګینه
څو زما د زړه په کونج کې ځای پیدا اوله نه کړې — ممکن نه دئ غبار چې را ولاړ شي له زمینه
په خپله بلا را وړې یاوه ګوی له خپله ګفته — خندا د زرکې وکړه رهبري له دې شاهینه
ستا له زلفو له رخساره زاهد هیڅ فیض یو نه ووړ — د رانده په دود محروم وي همېشه له تورو سپینه

۳۴۲ چې کاږي "حنان" نقش ستا د تورو سترګو زلفو
سنبل په خوله نیولې غزاله راځي له چینه ۲۵۱۵

(۱) چاپي دېوان: وکئ. (2) چاپي دېوان: زما حنان. (3) بله نسخه: سیمینَ. (4) بله نسخه: شوخۍ ته حیران یم، ب: شوخۍ ته حیران. د متن کلمات ما مخ و شاکړل. (5) دا غزله په چاپي دېوان کي نسته. (6) دا غزله په اصل او "ب" کي نسته.
(7) په چاپي دېوان کي "لاړ شو" دئ. ما ځکه "ولاړئ" و کیښ چې د شاعر له لهجې سره سم دئ او هم یې مفهوم نه ورانېږي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

ما د ځان ویر په هغه ساعت کاوه
چې مې زړه و تا ناترس ته درکاوه
د رقیب له ډېره جوره ژړا راغله
و اشنای ته چې مې زړه خالي کاوه
عاقبت تر حیا تېر کړم بې صبریه
که هر څو مې زړه په صبر ټینګاوه
خود به هسې تر ساعته نه پاتېږي
ګل چې مخ[1] دا ستا له حُسنه جنګاوه
چې یې ستا د عشق خوارۍ وارو بدلې
که رستم و تال د فکر زنګاوه
هلته بخت را کړې دا ستا زلفي په لاس کښې
چې ځنځیر د لېونتوب مې شرنګاوه

۳۴۳
چي "حنان" یې خوار و زار لیده په غم کښې
فلک دف د نمر له شوقه درنګاوه
۲۵۲۲

چې را پېښه د دلبر د مخ برېښنا شوه
زما د سترګو له اورو ژړا په دا شوه
دا د کوم ګلرخ د خولې په خیال کې هسې
په ګلشن کې د غوټچې شګوفه وا شوه
چې ابرې پاشي پر مخ له لېونتوبه
آئینه د چا د دید په تمنا شوه
دا د کوم صیاد د شَست له ذوقه هسې
چې ملاخمه د لېندۍ هسې دوتا شوه
له کامله عشقه فیض عاشق یو سي[2]
دا ړنده زلېخا څه رنګه بینا شوه
دا چې ته ورغلې باغ له ګلرخه
له هوسه غوټچه ځکه په خندا شوه

۳۴۴
په طمع یې د وصال هجران کباب کړ
د "حنان" په خاطر هغه، پېښه دا شوه[3]
۲۵۲۹

اندېښنه را ته د سترګو د قصاب شوه
د تن وینه چې مې اوښکه د کباب شوه
د غمزې نشتر یې کار و کړ په زړه کې
چې باقي څه وینه پاته وه[4] شراب شوه
جای نشینه په کښې[5] خیال د کوم مهروی دئ
چې مې خونه په روڼا لکه آفتاب شوه
دا د چا د ناوک خیال دئ په کښې ګرزي[6]
نا آرامه مې سینه لکه سیماب شوه
را په یاد د کوم دلبر د غاښو دُر دي[7]
هره سترګه چې مې موج د دریاب شوه[8]
دا د چا په خیال زړه هسې پروانه دئ
د مجلس ګرمي چې شمع د احباب شوه

۳۴۵
بېهوده لافې د زهد کړې "حنانه"
غاړه ستا بنده د زلفو په تناب شوه
۲۵۳۲

را رسېږي دا جفا له دلربایه
چې هډو له مې نه راځي هُمایه
هسې نه چې نن عاشق شوم پر خوبانو[9]
مادرزاد مې عشق را وړئ دئ له ځایه
تر مجلس د عشق به ولې نه جارېږم
چې هلته شاه برابر دئ له ګدایه
در پوهېږم چې له قهر را ته ډک یې
چې په زړه کې څه لرې را ته یې وایه[10]

(۱) ب: ګل چي حسن. (2) چاپي دېوان: وړای شي. (3) چاپي دېوان: وا شوه. (4) چاپي دېوان: ماته وه. (5) چاپي دېوان: جانشین په زړه کې. (6) چاپي دېوان: "دا د چا د خدنګ خیال نن په کښې ګرزي". (7) چاپي دېوان: "دُر د غاښو را په یاد د کوم دلبر دئ". (8) چاپي دېوان: موج وهي دریاب شوه". (9) چاپي دېوان: عاشق یم د خوبرویو. (10) چاپي دېوان: را ته و وایه

(c) ketabton.com: The Digital Library

چي دي خيال را تئ زړه مخ لره ورو ووت(1) ‌ ‌ ‌ کــورنۍ وزي مېلمــه لــره لــه ســرايه
چي نظـر مـي شـو پـر غشـو هـم پـر تـُوره ‌ ‌ ‌ د احـوال پـه شـان نظرمـي شـو دوه ځايـه

٣٤٦ هـيڅ يـې نـه ورسـېدې پـه غـور ولـي؟ ٢٥٤٣
د "حنـان" تـل ګـذران دئ لـه وای وايـه

و مـــي ســـو(2) خـــرمن د صـــبر پريرويـــه ‌ ‌ ‌ ســـر ترپايـــه نـــاز، ادا(3) آتشـــين خويـــه
عالمونـــه قتلـــوي پـــروا پـــه نـــه كـــه ‌ ‌ ‌ كـج يـې زلفـي، كـج كاتـه و كـج ابرويـه
خوله غونچه، خط بنفشه، عُذار يې ګل دئ ‌ ‌ ‌ ډېـر بـې رحـم بـې و فـا دئ عنبـر بويـه
و سـبزه تـه يـې د خـط ريحـان حيـران دئ ‌ ‌ ‌ ګـل يـې تـل اخلـي د رنـګ سـبق لـه رويـه(4)
پـه خبـرو هسـې رنـګ شـكر افشـان دئ ‌ ‌ ‌ چـي طـوطي يـې تعلـيم وړي لـه ګفتګويـه
جلـوه ګـر دئ، سـتم ګـره،(5) نـاز پـرور دئ ‌ ‌ ‌ دوه عالمــه يــې بنــدي دي پــه دوه مويــه

٣٤٧ پـه ځنځيـر دا سـتا د زلفـو يـې بنـدي كـړه ٢٥٥٠
لېـوني شـو "حنـان" سـتا لـه جسـتجويه

و لېمـــو تـــه تويېـــدده مـــه ورښـــيه ‌ ‌ ‌ و اورو تـــه اورېـــدده مـــه ورښـــيه
كه شوخ چشم نه رام كېږي عيب نه دئ ‌ ‌ ‌ و آهـــو تـــه رميـــدده مـــه ورښـــيه
د بوسې په غلا كښې ډېر هوس استاد دئ ‌ ‌ ‌ ګـــل او طفـــل ته ولېـــده مـــه ورښـــيه
ســـر و كـــار د عاشـــقانو دئ لـــه اوره ‌ ‌ ‌ پروانـــه تـــه كړېـــدده مـــه ورښـــيه
د سېلاب و مخ ته څوک دربدای نه شي ‌ ‌ ‌ و عاشـــق تـــه ښـــوهېدده مـــه ورښـــيه
هـر زاهـد لـه خپلـه وهمـه نـا قـرار دئ ‌ ‌ ‌ يـــخ خـــوړلی لړزېـــده مـــه ورښـــيه

٣٤٨ د عشق اور مي په سينه كښې دئ ناصحه ٢٥٥٧
و "حنـــان" تـــه ګرمېـــده مـــه ورښـــيه(6)

﴿ ی ﴾

نـن دي بيـا دي د رقيـب خبـري نغـوتي ‌ ‌ ‌ چـي لـه درده دي لبـان دي راتـه مښـتي
لـه غيـر تـه د شـاني مـي زړه اره شـي ‌ ‌ ‌ چي بې فهمه دي په زلفـو وهـي ګـوتي
عشـق دي ورو ســتم تــر هســي لېونتوبــه ‌ ‌ ‌ چـي مـدام ګرېـوان پـاره يـم(7) څېـري ختـي
دا د لاړو پـــه شـــربت يـــې لبـــان مُبتـــلي ‌ ‌ ‌ كـه لـه قهـره را تـه كـه(8) خبـري تتـي
ستا د ميني د نهال په سيوري ناست وم(9) ‌ ‌ ‌ چي رېښې يې دي(10) زما تر زړه جاروتي
ستا رقيب كله زما پر مخ را تلای شي ‌ ‌ ‌ د مــږو و جنـــګ تـــه نـــه وزي عـــورتي

٣٤٩ د "حنان" عشق عارضي نه دئ چي ولاړ شي ٢٥٦٤
ستا په در كي يې د ميني موږي نجتي(11)

---

(١) چاپي دېوان: در و ووت. (2) اصل: ويې سو. (3) چاپي دېوان: سر تر پا ناز و ادا. (4) اصل: له بويه. (5) چاپي دېوان: ستم ګردئ. (6) ب: ګرمېده ورښيه. د كاتب تېروتنه ده. (7) چاپي دېوان: پاره ګرېوان يم. (8) چاپي دېوان: را ته كړې. (9) چاپي دېوان: ناست يم. (10) چاپي دېوان: رېښې يې شوې. (11) چاپي دېوان: موږي نختي؟.

(c) ketabton.com: The Digital Library

د یار در ته مې نفس ځي و راځي — په کوڅه کې جوړ عَسَس ځي و راځي
آه مې نه لري اثر[1] راته معلوم شو — که و لور ته د دا درس[2] ځي و راځي
په صحرا کې د جنون مې زړه بېتابه — همېشه لکه جرس ځي و راځي
ستا نامه مې ولې ور کړه و قاصد ته — شور د زړه مې په هوس ځي و راځي
که هوا دي رقيب کړي[3] د لبو څه شو — شېرينۍ ته هر مګس ځي و راځي
ستا مذکور دئ په کوڅه و په بازار کې — بوی د ګل په هر نفس ځي و راځي

۳۵۰ — په نارو د "حنان" زړه نه ستړی کېږي / سپور د عشق پر تېز فرس ځي و راځي — ۲۵۷۱

له زړه کله د نو خط د خط هوا ځي — دا دود نه دئ چې له دې اوره جدا ځي
که مې زړه د لبو ميل که ښايېږي — د دې ميو اثر کله له مينا ځي
که يې جمع که څوک دُر دي بې قيمته — پر هر در باندې چې اوښې د ګدا ځي
که لوړ نوم غواړې ور ځه ګوښه نشين شه — قاف تر قافه پوري تل نوم د عُنقا ځي
سپور د ناز پر توسن و، زړه ته مې و وې[4] — دا د چا د خونريزۍ په مدعا ځي
چې يوه ډوډۍ په درست[5] جهان قسمت که — لکه لمر تر شرقه غربه په هوا ځي

۳۵۱ — طاقت ستا د فغان نه لري "حنانه" / بلبلان چې بيا له باغه[6] په غوغا ځي — ۲۵۷۸

د عاشق و ځای ته کله بوالهوس ځي — و څراغ ته پتنګ ځي،[7] نه چې مګس ځي
په درياب کې دې د غم بېتا دلبره — د حُباب په شان مې سم سر و نفس ځي
چې د عشق شعله يې بله شي په زړه کې — و سره اور ته په هوس[8] لکه قُقنس ځي
رخ دې هسې خوار عاشق سره ابتر کړ — چې په خپل غولي کې کوږ لکه فرس ځي
که رقيب کړي[9] تر ما پورته عيب نه دئ — په درياب کې ګوهر لاندې پر سرخس ځي
هر عاشق چې شي واصل له نارو پرېوزي — تر منزله په فغان، په شور[10] جرس ځي

۳۵۲ — چې جفا يې له ګلرخو ده ليدلې / دا "حنان" به بيا په تُرکو پسې پس ځي — ۲۵۸۵

د پتنګ په دود چې شمع لره[11] خوځي — دا په دا دي عاشقان شو بځي بځي
په تش ديد زړه له سره ګلرخان يوسي[12] — له اوله اور لګېږي[13] په پېلو ځي
د زړه اور به مې اسمان و کباب کړئ — کې له مخه پرده نه وای د اوريځي

---

(۱) چاپي دېوان: تاثير. (2) چاپي دېوان: و درګاه ته د وارس. (3) چاپي دېوان: که هوا که رقيب ستا. (4) چاپي دېوان: "سپور د ناز پر سمند و زړه ته يې و وې". (5) چاپي دېوان: په ګرد جهان. (6) چاپي دېوان: تل له باغه.
(7) چاپي دېوان: پتنځي. (8) چاپي دېوان: په ډېر شوق. (9) چاپي دېوان: که رقيب شو. (10) چاپي دېوان: په فغان و شور. (11) چاپي دېوان: شمع و ته. (12) چاپي دېوان: بوځي. (13) چاپي دېوان: اور لګېږي له اوله.

(c) ketabton.com: The Digital Library

د معنا پوښ د عمل په صابون پاک که — ظاهري جامې څه وینځې په بروځې
چي په شان د یار د زلفو دې په خوښ یم — که فلک[1] مې کړې را توري د بخت ورځي
د مخ اور یې زما زړه، [2]هڅونه وسوه — وچ که لوند وي په ځنګله کي اور یې سوځي
۳۵۳ — د بوسې داد که کوې پر "حنان" وخت دئ[3] — ۲۵۹۲
طمع نشته د ژوندون د سبا ورځي

د زړه وینې ترلېمو بېتا هر دم ځي — له ګلابه چي لمر و خېژي شبنم ځي[4]
چي دې خیال ځي له خاطره په هغه دم — زما روح یې له قدمه سره سم ځي
د ستبوسي به دې په هیڅ زمان پري نه ږدم — که مې سر هره ګړی لکه قلم ځي
تر سیني به په ګل ښخ لکه قلم وي — چي په عشق کي دو زبان و پېچو خم ځي
ستا له دره چي هر دم ځم په ماتم ځم — لکه طفل د استاد پرلور په غم ځي
چي مفلسه شې لاس مه وینځه له رحمه — برګ کشي ده د مېړیانو چي پرنم ځي
۳۵۴ — د خپل یار جور و جفا دئ زهیر کړئ — ۲۵۹۹
چي "حنان" له درده هسي پر ملاخم ځي

د عشق اور که پټ ساتم زړه و ځان سوځي — کي تقریر کوم په ژبه زبان سوځي[5]
د ګلرخ د لعلو لبو له غیرته — د دریاب په میان کي ښاخ د مرجان سوځي
چي قدم له نازه کښېږدي په چمن کي — له هیبته یې د حُسن ګلان سوځي
که بې اوره چا سوختن نه دئ لیدلئ — د ګلرخو مینه اور ده جهان سوځي[6]
د لسوخته شو لاله ستا د مخ له رشکه — همېشه له خپله عقله نادان سوځي
که سېلونه د ژړا د باران نه وای[7] — د رخسار په اور یې مځکه اسمان سوځي[8]
۳۵۵ — د وصال ښادي دې[9] ورکړه رقیبانو — ۲۷۰۲
د هجران په اور یوازي "حنان" سوځي

چي په زلفو کي دې ګوتې د شانې ځي — دا په دا مې له لېمو څڅه چینې ځي
چي مې زړه و آشفته د مخمور چشمو — بوی د میو مې له زخمه د سیني ځي
دا چي عکس ستا د زلفو پکښې ګرزي[10] — پرېشاني کله له زړه د آئینې ځي
چي دې خیال په کښې مقیم دئ عیب نه دئ[11] — که د ګلو بوی زما له دیروني ځي[12]

---

(۱) چاپي دېوان: چي فلک. (2) چاپي دېوان: زما د زړه هڅونه. (3) چاپي دېوان: "د بوسې داد پر حنان کوه نن وخت دئ". (4) دا غزله په چاپي دېوان کي نسته. (5) دا مطلع په چاپي دېوان کي دا سي ده:-
کي په خوله تقریر کومه زبان سوځي — د عشق اور که پټ ساتم دل و جان سوځي

(6) چاپي دېوان: "د ګلرخو د میني اور جهان سوځي". (7) چاپي دېوان: "که یې سېل د باران د ژړا نه وي". (8) دا بیت او پنځم بیت سهواً سره لاندي باندي سوي دي. (9) چاپي دېوان: ښادي یې. (10) چاپي دېوان: "چي یې عکس ستا د زلفو په زړه ګرزي". (11) چاپي دېوان: "چي دي خیال پکښي تصمیم شو عجب نه دي". (12) چاپي دېوان: زما له کاشانې ځي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

که یې ولیده سپېدي ستا د دندانو
په هغه دم آبداري له دردانې ځي

همېشه يې(1) پر سپين مخ زلفي پرتې دي
ښامار کله په تدبير له خزانې ځي

۳۵۶ باده خوره د يار په بزم کي "حنانه"
بوی د مهرو محبت له پيمانې ځي ۲۲۱۳

هر چي بد وي هغه بد په عقبا پاخي
رونـد محال دئ چي له خوبه بينا پاخي

و قبلې ته د عشق مخ د کل عالم دئ
و درياب ته ځي چي سېل له هرځا پاخي

د زاهد خوی تبديل نه مومي له عشقه
کوم جاهل دئ په دوا چي دانا پاخي(2)

مشغول مه اوسه په غم د سبم و زرو
د دنيا له ډېره فکره سودا پاخي

د لږ عمر خوشالي له ګله زده کړه
چي و خار ته هر سهار په خندا پاخي

دا زما په ژړا خط د يار زرغون شو(3)
چي باران د پسرلي(4) اوري ګيا پاخي

۳۵۷ بې له خدا چا ته اميد مه کړه "حنانه"
د سائل په ډېره طمع حيا پاخي ۲۲۲۰

د بهار پر موسم سيل د صحرا دئ
هر بلبل په زمزمه د مرحبا دئ

زرغون فرش دئ د سبزې پر غوړولئ
د هر ګل سايه يې چتر د هُما دئ

سره قبا ارغوان واغوستنه له شوقه
زرغونه عصا په لاس کي هر ګيا دئ

مجنون بېد زلفي له خياله ځړولي
له هوسه سور او ژړ رعنا زېبا دئ

ځراغان د شګوفې دي په هر باغ کي
هر طرف بلبل جدا جدا ګويا دئ(5)

صراحي غونچې په غبږ کي ده(6) اخيستې
لا له جام پر لاس نيولئ مهيا دئ

۳۵۸ د بهار سيل له ياره سره زېب کړه(7)
و "حنان" و ته زندان شو چي تنها دئ ۲۲۲۷

د هر چا چي زړه په تور کاکل اشنا دئ
د هغو د پرېشانۍ سفر په خوا دئ

ځو آئينه غوندي(۸) حيران نه شي په عشق کي
تر هغو يې د ديدن طاقت د چا دئ

چي طاقت يې د ديدن راوړي دا ځوک دئ(۹)
د قيامت تر لمر يې مخ ډېر مصفا دئ

له شوخۍ يې درس د ناز په زړه کي نشته
چي هر چين يې د جبين موج د خندا دئ

شوخ چشمان که نه رام کېږي عيب نه دئ
له سايې خپلې، آهو ته رم پيدا دئ

تنګه خوله يې په مثال د مېږي سترګه(۱۰)
نه غلط شوم چي مثال يې ناپيدا دئ

۳۵۹ نن "حنان" هسي فنا په خيال د ده دئ
چي کافور د ده د مرګ(۱۱) صبح فردا دئ ۲۲۳۴

(۱) چاپي دېوان: همېشه دي. (2) دا بيت په چاپي دېوان کي نسته. (3) چاپي دېوان: زرغون شي. (4) چاپي دېوان: په پسرلي. (5) چاپي دېوان: "پر هر ښاخ جدا جدا بلبل ګويا دئ". (6) چاپي دېوان: په غبږ کي دئ. (7) چاپي دېوان: "د بهار ديد له ښه ياره سره ښايي". (8) چاپي دېوان: آئينه رنګه. (9) چاپي دېوان: "چي د تش ديدن طاقت يې لري ځوک دئ".
(10) چاپي دېوان: د مېږي سترګي. (11) چاپي دېوان: چي کافور يې د کفن.

(c) ketabton.com: The Digital Library

ماوې زلفي دي حاشيې مخ دي کتاب دئ — ويل عقل د دانا په کښې خراب دئ(1)
ماول(2) وروځي دي کږې او حال دي څه دئ — ويل خال مي دئ امام وروځي محراب دئ
ماول څاه دي زنخدان را معلومېږي — ويل ليري ځني ځه د زړو ګرداب دئ
ماول سترګي دي بادام کاته دي څه دي — ويل هر ديدن قاتل د شيخ و شاب دئ
ماول نه دي شم تعريف د خولې کولای — ويل خوله مي په سرخي سره ګلاب دئ
ما ويل عالم دي قتل کړه نور بس کړه — ويل څه؟ په عاشقۍ کي دغه باب دئ

۳۶۰ ما ول مړ دي کړ "حنان" په درد د هجر ۲۶۴۱
ول(3) په عشق زما د مړو کم حساب دئ

چي رخسار يې ښايسته تر ګل ګلاب دئ — د هغه له لاسه ملک د زړه خراب دئ
آهو مشق د رم له هغه څخه زده کړ — خوشه چين چي يې د زلفو مشک ناب دئ
مار چي هسي پېچ و خم ځي خبر نه يم(4) — چي ليدلئ يې د چا د زلفو تاب دئ
و بهار تې(5) د خط حُسن شو ببهوښه — چي نيم پروت دئ په سايه نيم په آفتاب دئ
د ملا خيال يې کړم ضعيف(6) تر هسي حده — چي و ما ته د مېږي اوښکه درياب دئ
و ابرو ته يې مژګان دوعا په دا که — نوې مياشت چي شي ښکاره دوعا ثواب دئ

۳۶۱ د "حنان" حال و هغو ته(7) معلومېږي ۲۶۴۸
چي د عشق په عظيم بحر کي غرقاب دئ

عاشقي د راحت ځای نه دئ آشوب دئ — هر قدم چي پکښې اخلې لېونتوب دئ
هغه مومي مدام وصل(8) د سياه چشمو — چي تر سترګو يې روان د زړه زهوب دئ
نه يې شوه په خط بيده فتنه د سترګو — عبث وايي چي شبرين د پسرلي خوب دئ
برى نه وړي هر لښکر چي تر شا ګوري — بې د يار له بانوګانو، دا يې لوب دئ(9)
دا واړه د عشق له فيضه نه دي څه دي — چي رقيب د عاشقانو لکه کوب دئ
بې وهلو سپى رقيب نه پرلار کېږي — همېشه د ګاو خره تعليم په چوب دئ

۳۶۲ تورو زلفو يې طالع د "حنان" تور کړ ۲۶۵۵
چي استاد شاګرد يورنګ شي سرېتوب دئ

عيادت په ظاهر شکل عبادت دئ — په نقطه تر عبادت زيات عيادت دئ(10)
نقصان نه لري پوښتنه د بيمارو — زيات له لويو خلکو ښايي سعادت دئ

---

(۱) دا غزله په چاپي دېوان کي نسته. (2) ماول "د واو په زوره کي "ماويل. (3) ول: ويل، وې. (4) چاپي دېوان: "مار چي هسي پېچو تاب ځي نه پوهېږم". (5) و بهار تې: و بهار ته يې. (6) چاپي دېوان: ضعيف کړم. (7) چاپي دېوان: و هغه ته.
(8) چاپي دېوان: د يار وصل. (9) چاپي دېوان: "ببله ستا د تورو زلفو دغه لودب دئ".(10) دا غزله په چاپي دېوان کي نسته. په اصل "خطي نسخه" کي همدا پنځه بيته ده. د پنځم او شپږم بيت لپاره يې تر مقطع د مخه ځای پرې ايښئ دئ او تش پاته دئ په بله نسخه کي هم پنځه بيته ده.

(c) ketabton.com: The Digital Library

په قدم مې مشرف کړه کور، بنا یېږي
د مېږي کره سلیمان ورشي عادت دئ
ستا عشق نه دئ عارضي چي له ما ولاړ شي
دم په دم لحظه لحظه یې زیادت دئ

۳۲۳ له ګوښې د سترګو لږ څه نظر وکړه
ستا له دیده د "حنان" مراد شهادت دئ ۲۲۷۰

څه شو که یار مي په سل رنګه اضطراب ناست دئ
لکه شعله پر سر د اور په پېچو تاب ناست دئ(1)
نهان کا ته یي لکه روح په رګ و پی کي لاړ شو
او شکر خند یې شو نمک چي پر کباب ناست دئ
دغه تورخال چي یې د خولې په کونج کي وینې، نه دئ
دغه هندو دئ پر کنار د حیات آب ناست دئ
څوک به یې خلاص شي له غمزو د هغه شوخ بېباکه
چي کښلئ دئ خنجر د کین او په عتاب ناست دئ
دا په رخسار باندي یې تار د زلفو دئ حلقه
دغه لړم دئ و رڼا ته د مهتاب ناست دئ
زاهده زړه ته د عاشق په حقارت مه ګوره
چي ګنج د عشق یې همېشه پر زړه خراب ناست دئ

۳۲۴ مجروح "حنان" له دره مه شړه دوا یې وکړه
چي په امید دا ستا د لبو د عناب ناست دئ ۲۲۷۷

تن په زخم دئ معمور زړه په غم ښاد دئ
ستا د جور په همت اقلیم آباد دئ
د نامې د وړو حاجت قاصد ته نشته
د خپل آه په لاس بې ورکم کاغذباد دئ
ستا د قد له شرمه سروه ده ولاړه
دا مریی(2) به کله وتښتي آزاد دئ
که تصویر نقاش دا ستا د رخسار وکښېښ
افرین یې پر قلم باندي، استاد دئ
چي و زلفو ته دي لار شاني پیدا کړه
د حیات په اوبو لوی مګر شمشاد دئ
کامراني(3) په عشق کي هیچا پیدا نه کړه
که مجنون و، که وامق و، که فرهاد دئ

۳۲۵ جنت زموږ دئ زړه خوشاله کړه "حنانه"
دا له پلاره پاته باغ وقف اولاد دئ ۲۲۷۴

نن مې زړه بندي د هغه پریزاد دئ
چي د زړه په وړو کي څه رنګه استاد دئ(4)
د تور بخت را سره هسي اشنایي ده
چي په عمر مي له عیشه زړه ناښاد دئ
څه آزار مې دئ اخستئ نه پوهېږم
پر هر مخ چي شم مېن هغه جلاد دئ
چي مې نه را موجود بېړي ورځ د وصل
ګذران مې د جرس په دود فریاد دئ
چي له هجره یې مدام آه و فغان کړم
له نارو مي سنګ و کوه واړه په داد دئ
دوه طاسونه مهر و ماه اسمان تخته ده
ستوري کل سره مُهرې فلک نراد دئ

۳۲۶ چي دا هسي رنګ حریف لري "حنانه"
دغه ستا سعیَ و کوښښ واړه برباد دئ ۲۲۸۱

(۱) دا غزله په چاپي دیوان کي نسته (2) چاپي دیوان: دا غلام (3) چاپي دیوان: کامیابي. (4) دا غزله په چاپي دیوان کي نسته

(c) ketabton.com: The Digital Library

ستا د مخ مثل ګل کله د بهار(1) دئ — که لاله، ګلاب، سمن دئ که ګلنار دئ
ستا د قد په تماشه یې(2) مېوه ولاړه — که نشتر، سروه، عرعر دئ که چنار دئ
حیرانېږم دي و طرح ته د زلفو — بنفشه، سنبل، که مشک دئ او که مار دئ
ستا د دید په طمع پورته کښته ځغلي — مشتري، شمس و قمر دئ که عطار دئ(3)
دا ستا لبو یې د زړه وینه کړه وچه — که مرجان لعل و یاقوت دئ که سوفار دئ(4)
خیال د سترګو مي دي زړه له واکه(5) ویوست — چي شراب، پیاله که مې(6) دئ که خمار دئ

٣٦٧ — پـه تعریف دا ستا د مخ "حنان" ویېږي — ٢٦٨٨
څه زبان، ویل، څه نطق، څه ګفتار دئ

په نسیم دي د وصال خرم بهار دئ — ګلچین ستا د مخ د ګل هر ګلعذار دئ(7)
تسلي مي د عُذار په بوسه وکړه — چي قرار و نیسي زړه مي نا قرار دئ
چي نظر د باغ پر ګلو پر ګلزار کړم — بې له تا راته هر ګل په مثل خار دئ
په هوا ستا د میګونو لبو لعلو — یو هم نشته چي په بزم کي هوښیار دئ
ستا بیمارو سترګو زه هسي بیمار کړم — چي کا ته د نرګس ګل را باندي بار دئ
چي له خاره ځغلې ستا له خود بینۍ ده — ولي ګوره د پښو خار ګل د دستار دئ

٣٦٨ — د هر ښکلي طلب کړي "حنان" بېخوده — ٢٦٩٥
د مفلس په شان د هر کونج طلبګار دئ

مخ دي ګل قد دي تر سروي(8) برابر دئ — ګلعُذاره ستا د سروي ګل ثمر دئ
خوش قلمه صحیفه ژر ژر توربږي — ستا و مخ ته د تور خط رقم ضرر دئ
چي له غشو د مژګانو دي(9) بېربږي — آئینې په لاس کي تل آهني سپر دئ
شمع ژاړي پتنګ سوځي له حیرته — په مجلس کي چي زما د درد خبر دئ
د وصال شپه دي(10) هر ګوره ژر تېربږي — د عشاقو د مجلس شمع شرر دئ
چي په خواب خیال د خولې د غونچې وینم(11) — د بلبل له باڼوګانو زما بستر دئ

٣٦٩ — د جنت په باغ قانع مه شه "حنانه" — ٢٧٠٢
د عاشق پر همت دا ځای مختصر دئ(12)

ستا د مخ د شغلې اور دئ — چي یې سوئ زما کور دئ
دا دي(13) زلفي پر ګردن دي — که افعي پر چندڼ سپور دئ
دا یې خال په رخسار نه دئ — پر ګل باندي بورا تور دئ

---

(١) چاپي دېوان: د ګلزار دئ. (2) چاپي دېوان: ستا د قد په نظاره یې. (3) چاپي دېوان: "مشتري، شمس و قمر ستوری د سهار دئ". (4) چاپي دېوان: "که مرجان، یاقوت، عقیق لعل آبدار دئ". (5) چاپي دېوان: له هوښه و یوست. (6) چاپي دېوان: که خم دئ. (7) دا غزله په چاپي دېوان کي نسته. (8) چاپي دېوان: قد دي سرو برابر دئ. (9) چاپي دېوان: ستا وبربږي.
(10) چاپي دېوان: د وصال شپه یې. (11) چاپي دېوان: "چي په خوب کي خیال د غنچې وینم". (12) چاپي دېوان:-
په جفا یې ولي وژنې بد نامېږې — د حنان و مرګ ته هر باڼو خنجر دئ

(13) چاپي دېوان: دا یې.

(c) ketabton.com: The Digital Library

پــه ژړا مــې هســي خانــدي　　لکـه ګـل پـه بـاران خپـور(1) دئ
کـه رقیـب لـه مـا څـه وایـي　　دروغ وایـې مـخ یـې تـور دئ
دا یـې سـترګي خـط تـه ګـوري　　کـه آهـو یـې سـنبل خـور دئ
۳۷۰ ســتا د ســترګو لــه تــاثیره
"حنـان" هـم د مجنـون ورور دئ ۲۷۰۹

و وحـدت تـه نـژدې زړه لـه ځانـه دور دئ　　د دې بـاغ د ګـل غونچـه سـر د منصـور دئ
د یـار خیـال تـه مـې خـالي کـړ د زړه غـولی　　مېلمانـه لـره تیـار شـي سـرای، دسـتور دئ
وچېـده نـه کـه یـو دم د زړه لـه نمـه　　په لېمو کې مې توپان دئ که ناسور دئ وینې
څـه ښـه رسـم دئ د عشـق پـه شـریعت کـې　　وچنـې دم زدن کلـه دسـتور دئ
هـیڅ پـروا نـه کـه زمـا لـه سـاړه آهـه(2)　　د ښایسـت پـه میـو مسـت هسـي مغـرور دئ
سـتا رقیـب پـه بـدو ښـو خبـردار نـه یـم　　د یـار خیـال پـه هـر سـاعت را تـه حضـور دئ
۳۷۱ پـه خوبـانو کـې مـدام کـه پـه دا فخـر
چـې "حنـان" رنګـه عاشـق را بانـدي چـور دئ ۲۷۱۲

مـا وې زړه مـې سـتا پـه زلفـو کـې اسـیر دئ　　ویلـې(3) هـر زمـان مجنـون لـره ځنځیـر دئ(4)
مـا وې سـتا مژګـان مـې ولیـده پـه خـواب کـې　　ویلـې دغـه خنجـر سـتا د مـرګ تعبیـر دئ
مـا وې داد بـه لـه تـا غـواړمـه پـه حشـر　　ویلـې تـا رنګـه هـر یـو مـې دامنګیـر دئ
مـا وې ډېـر سـتم پـر مـا مـه کـړه ضـعیف یـم　　ویلـې کـړئ مـا دا سـتا د مـرګ تـدبیر دئ
مـا وې زلفـې شـب قـدر، مـخ دې څـه دئ　　ویلـې جبـین مـې پـه ښایسـت بـدر منیـر دئ
مـا وې زلفـې، خـال و خـط را تـه لنبکـر شـو　　ویلـې تـور خـال مـې لا وګـوره امیـر دئ
۳۷۲ مـا وې مـه سـوځه "حنـان" پـه داغ د هجـر
ویلـې هـر چیـر تـه زمـا د قتـل ویـر دئ ۲۷۲۳

کـه خوبـان تـر سـر بالښـت مـدام د پـر ږدي　　زمـا یـار لـه مغـروري فتنـې تـر سـر ږدي(5)
د شـوخ چشـمو لـه مژګـانو حـذر بویـه　　و پهلـو تـه د پرهېـز تېـره خنجـر ږدي
د کاکـل لـه خوشـبو یـې یـې څـه تعریـف کـړم　　چـې نغمـه پـر زړه د مشـک و د عنبـر ږدي
چـې لـذت د یـار د سـرو لبـو پیـدا کـه　　هغـه کلـه بیـا پـر جـام خولـه د کـوثر ږدي
لـه دا هسـي(6) درده ورک پـر صـحرا ښـه یـم　　چـې پـر کـور بېمـار پـه روغ عـالم ضـرر ږدي
د نـه دیـد ګیلـه لـه مسـتو سـترګو مـه کـړه　　کلـه مسـت قـدم پـر لاري برابـر ږدي
۳۷۳ پـه را تلـه د یـار د خیـال د مهمـانی دئ
چـې "حنـان" لـه ژبـې هسـي دُر ګـوهر ږدي ۲۷۳۰

(۱) اصل: خور. (2) چاپي دېوان: له ساړه آه. (3) ویلي = ویل يې، وې يې. (۴) دا غزله په اصل کې نسته.
(5) چاپي دېوان: فتنې ته سر ږدي. (6) چاپي دېوان: له دې هسي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

پر سپین مخ چي توري زلفي چین پر چین ږدي — بنفشه پر کناره د نسترین ږدي
زما په مرګ و ژوند دا ستا چشمان خبر دي — څه زما په مرګ و خلکو ته یاسین ږدي
چي دي مړ کړم په غمزه د تورو سترګو — نور مي ولي لکه مار پر تور و سپین ږدي
خال و کیل دئ ستا د مخ په خزانه کي — چي یې هسي (1) رنګ پر تخت د خپل جبین ږدي
اشنای و شړي له دره رقیب بولي — پر بلبل باندي نومونه د ګلچین ږدي
له رقیبه سره درومي در پوهېږم(2) — چي له ما سره نن بیا بازي د کین ږدي

۳۷۴ — ببلتانه دي ضعیف کړئ دئ هر ګوره — ۲۷۳۷
پر "حنان" د هجر بار ولي سنګین ږدي

عاشقي اور ده، عاشق لکه پتنګ دئ — پتنګ ډېر له زندګۍ څخه په تنګ دئ
دا زما کم طالعي نه ده نور څه ده(3) — چي له څنګه مي اشنا هسي پر څنګ دئ
د بلبل له ګرمه آه نه دئ څه دئ — ګل چي هسي د خپل ځان په وینو رنګ دئ
په وسعت کښي د امکان کله ځایېږي — ازاده زړه له ره باغ د دنیا تنګ دئ
ترس بې خدا له هیچا نه لرم په زړه کښي — د پلنګ له پوسته جوړ زما پلنګ(۴) دئ
عشق مي بخره له ازله ده زاهده — او که ستا د خدای له امره سره جنګ دئ(۵)

۳۷۵ — له ګلرخو ډېر پرهېز کوه "حنانه" — ۲۷۴۴
هر نظر یې تېر تر غشي د خدنګ دئ

زړه اخته(۶) دا ستا د میني په جنجال دئ — چي روزګار یې د دنیا واړه پایمال دئ
که سینه مي ځوک روضه بولي ښایېږي(۷) — چي پکښي د ګلرخانو د مخ خیال دئ
له لبانو یې خجل د یمن لعل — او تر سترګو منفعل د چین غزال دئ(۸)
چي مدام ستا د جفا فکرونه چونم — له دا غمه(۹) مي زړه سوری لکه غربال دئ
چي وعده مي یې(۱۰) د مرګ وه پرون کړې — بیا پر څه یې نن سُستي(۱۱) هو مره اهمال دئ
چي کرام الکاتبین نه په خبرېږي — د عاشق معشوق د غه رنګه احوال دئ(۱۲)
ستا بې مخه مي نه ذکر شته نه فکر — سر مي کړئ صدقه ستا د جمال دئ(۱۳)

۳۷۶ — ستا د غم په درانه بار اموخته شوئ — ۲۷۵۲
و "حنان" ته غر په مثل د مثقال دئ

---

(۱) چاپي دېوان: چي دا هسي. (2) چاپي دېوان: زر پوهېږم. (3) ب: نو څه ده.(4) پلنګ = پالنګ. (۵) دا بیت په "ب" کي نسته. (۶) چاپي دېوان: زړه مي اړ. (۷) چاپي دېوان: "ښایي نن دا زما سینه څوک روضه بولي ". (۸) چاپي دېوان:-
د یمن لعل شرمېږي ستا تر لبو — او تر سترګو دي خجل د چین غزال دئ

(۹) چاپي دېوان: له دې غمه. (۱۰) چاپي دېوان: مي دي. (۱۱) چاپي دېوان: بیا پر څه دي توقف. (۱۲) دا بیت په چاپي دېوان کي نسته. (۱۳) دا بیت په اصل کي نسته.

دا حلقه، کړه، ځنځیر دئ [1] که سنبل دئ — اژدها، بلا تیاره که کاکل دئ
له تقسیمه د جهان چي هجران راکړه — درد و غم، بلا و صبر [2] و تحمل دئ
مابقي د عشق له اوره شوه را پاته — آه فغان، ناله فریاد [3]، شور د بلبل دئ
په ګلشن کي دي بې مخه راته خار شو — بنفشه، نرګس، لاله، سمن که ګل دئ
د میګونو لبو لعلو [4] په ساغر کي — ارغوان، لاله، شفق شو او که مُل دئ
واړه زما په ځان بلا شو نه خلاصېږم — ظلم جور، که عتاب که تغافل دئ [5]

۳۷۷ یار سیاه پوښه ستا و مرګ ته دئ "حنانه"
زلفي، وروځي، خال و سترګي تسلسل دئ ۲۷۵۹

په ګلشن کي یې لیدلئ ستا کاکل دئ — چي دا هسي آشفته ولاړ سنبل دئ [6]
مخ دي شمع ده که ګل ور ته حیران یم — چي عاشق یې هم پتنګ دئ هم بلبل دئ
چي دي زلفي، سترګي خوله ملاحظه کړم — له ښایسته دي په مخ کي تسلسل دئ
شوخ کاته یې ډېر ډېر مه کوه و مخ ته — په کتو چي خرابېږي دغه ګل دئ
دواړه دي زما د قتل اسبابونه — د رقیب کاره ویل ستا تغافل دئ
خوشي وایي چي په صبر مراد حاصلېږي — چي دښمن پرما غالب کړي، تحمل دئ

۳۷۸ لفظ لولي معنا نه ویني "حنانه"
دا ستا حرف د هر حاسد د سترګي ګل دئ ۲۷۶۲

د سپاهیانو که زینت په زغره خول دئ — د فقیر خرقه ده زغره [7] خول کچکول دئ
د توښي زېرمه دلي درته بایده ده — د قیامت [8] په دښت کي نشته اوبه، چول دئ
د یوې زرې بازخواست در ځخه کېږي — د نېکۍ او د بدۍ عمل په تول دئ
تا له خدا سره وعده د بلٰی [9] کړې — پر وعده وکړه وفا د مړو بول دئ
د خسیس دولت و ما ته هسي نمایې — لکه پوري په نابودي ناوي پسول دئ
پس له مرګه چي دولت پاته شي واروه — بل څه نه دئ د خراب ایوان مرغول دئ [10]

۳۷۹ اعتماد وربا ندي مه کوه [11] "حنانه"
دا جهان څه بنیاد نه لري کچول دئ [12] ۲۷۷۳

---

(۱) چاپي دېوان: دا حلقه ده که ځنځیر دئ. (2) چاپي دېوان: حیا صبر. (3) چاپي دېوان: آه فریاد ناله فغان.
(4) چاپي دېوان: د میګونو لبو عکس. (5) چاپي دېوان:-

جوړ یې کړه زما د قتل اسبابونه — نه پوښتنه نه راتله بل تغافل دئ

(6) دا غزل په چاپي دېوان: کي نسته.(7) چاپي دېوان: خرقه زغره.(8) چاپي دېوان: د محشر. (9) (الست بربکم قالوا بلٰی) ته اشاره ده.(10) دا بیت په چاپي دېوان کي نسته.(11) چاپي دېوان: اعتماد د ابادۍ مه کړه. (12) چاپي دېوان: کچکول دئ.

(c) ketabton.com: The Digital Library

چـــي ترلـــئ يـــې د يـــار د دراحـــرام دئ　　پـــر هغـــو د بېغمـــی خـــوب حـــرام دئ [1]
پـــوخ مـــين د يـــار لـــه جـــوره فريـــاد نـــه کـــه　　چـــي د يـــار لـــه جفـــا ژاړي هغـــه خـــام دئ
چـي د زړه وينـي[2] خـورک وي پـه هجـران کـي　　و هغـــو تـــه د ســـرو لبـــو لعـــل انعـــام دئ
د ناصـــح پـــه نصـــيحت کلـــه را ګـــرزي　　لـــه ازلـــه چـــې[3] اخســـتئ د عشـــق جـــام دئ
چي يـې ستا زلفـي رخسـار ګـرزي پـه زړه کـي　　هغـه څـه خبـر پـه صـبح يـا پـه شـام دئ
سـتا د خـولې بوسـه د سـترګو پرمـا يـو ده[4]　　و مســـتانو تـــه يـــو پســـته بـــادام دئ

۳۸۰ لکـه تـوان چـي د اور سـوي يو ځـای نـه وي
دغـه حـال پرمـا "حنـان" علـی الـدوام دئ ۲۷۸۰

تـوري زلفـي چـي دي هسـي پيچـو خـم دي　　کـــه دي ســـل زره عاشـــقه دي لا کـــم دي
دا سـتا سـترګي مـي ليـدلي سـبب دا دئ　　غـــزالان چـــي مکـــرره لـــه مـــا رم دي
سره لبـان دي لـه عقيقـه خـراج غـواړي مـرده　　او نـرګس دي دواړه سترګي د ارم دي عيسْـی
پـــاخي پـــه آرزو دا ســـتا د لبـــو　　دمـــه کـــل دمونـــه ســـتا پـــه دم دي
عاقبـت بـه مـي جهـان اوښـي توپـان کـه　　ډېـري خـوني ورانـي کـړي دغـه زيـم دي
دا پخپلـــه راتـــه قهـــر خښـــم کانـــدې　　کـه رقيـب درتـه ويلـي زيـات و کـم دي

۳۸۱ "حنـان" نـه دئ اوښـتونئ سـتا لـه لـوري
پـه تـاراج يـې رقيبـان ځکـه خُـرم دي ۲۷۸۷

څـو مـي[5] ايښـئ سـتا پـه مينـه کـي قـدم دئ　　لـه هغـه راهيسـي مـل راسـره غـم دئ
بې لـه تـا راتـه غونچـه شـي سـره سـکروټه　　دغـه سـتا پـه تنګـه خولـه زمـا قسـم دئ
سـتا و سـترګو تـه شـوخ چشـم حيرانېږم　　چـي يـې مـړ کـړ کـل عـالم لا وايـي کـم دئ
تماشـي د سـروي نـه شـم کـړای دلبـره　　چي قامـت مـي سـتا لـه قـد لـه خيالـه خـم دئ
ګـل ورقـي د خپـل ځـان ورکـړې و بـاد تـه　　چـې[6] ليـدلئ سـتا د مـخ د خـط رقـم دئ
چي پـه وصـف سـتا د خولې مي لبان[7] خلاص کړه　　تـــر ســـينې مـــې زبـــان شـــق لـــه قلـــم دئ

۳۸۲ د "حنان" د سترګو تور کـه سـپين شـي ښـايي[8]
سـتا رخسـار لـره[9] دا ديـد هـم نـا محـرم دئ ۲۷۹۴

سـوي نـارې د بلبـل وګـوره پـر ګـل بانـدي　　دلسوزي نـه شـي د ګـل هيـخ پـر دا بلبـل بانـدي[10]
خيـال د معشـوق د خـوار عاشـق لـه سره کلـه وزي　　کـــه د بـــلا د آفتـــو شـــي تسلســـل بانـــدي
کې نظر نشته پرمـا خـوار بانـدي عجبـه نـه ده ګـل د　　ناسـتـه د بـاز وي د شـاهانو پـه منګـل بانـدي
ګـلاب يـې لـه رخسـاره پـه هـر دم شـرمېږي　　او تـوري زلفـي يـې نـاز کانـدي پـر سـنبل بانـدي

---

(۱) دا غزله په چاپي دېوان کي نسته(2) وينې = ويني يې.(3) چې= چي يې. (4) دا ځای په اصل کي لږ څه مغشوش دئ ما له بلي نسخې څخه سم کړ. (5)چاپي دېوان: چي مي ايښئ.(6) چې= چي يې. (7) چاپي دېوان: شونډان.
(8) چاپي دېوان: که سپين شو ښه شو. (9) چاپي دېوان: ستا ديدن لره.(10) دا غزل په(ب) او چاپي دېوانو کي نسته.

(c) ketabton.com: The Digital Library

دا نوی خط یې د زړه دام دئ خلق خوشې ببځا   ګیله کوي او تهمت کاندي پر کاکل باندي
د عشق فرس عاشق ته زین دئ نه نور چا لره بس   بې علې کله سواري کېږي پر دلدل باندي

۳۸۳   چې دي د یار د جفا جور هومره تاب راوړئ   ۲۸۰۱
شابس "حنانه" ستا پر هسې تحمل باندي

ستا بې مخه ګلستان راته زندان دئ   ستا بې سترګو نرګسدان راته تیردان دئ
شوخ چشمان که چاته سم نه ګوري څه شو   نرګس هم سر ځړولئ پر دامان(۱) دئ
د وصال ښادي هجران کړه له ما هېره   و خپه ته د پسرلي فصل خزان دئ
خوار سړی چې روزي مومي ځان سلیمان که   پل د ژرندې د مېږي تخت روان دئ
په وعده د ساده لوحو غلط مه شه   د سپوږمۍ په شپه تشخیص د صبح(2) ګران دئ
مشقت غواړي چې کاني ښیښه کېږي   څو زړه ویلي نه شي بیت تر هغه ګران دئ

۳۸۴   پر خاطر یې هیڅ اثر نه شي "حنانه"   ۲۸۰۸
نه پوهېږم زړه یې کاڼی که سندان دئ

چې د عشق شور یې په سر کښې وي شادان دئ   د چراغ په دود په بزم کښې خندان دئ(3)
په تکلیف د عشق کړه د فلک ملا شوه   و انسان ته دا بار ځرنګه اسان دئ
بار د عشق اخیستئ نه شو ملائکو   دا په غاړه کښې لوېدلئ د انسان دئ
عشق له دینه سړی باسي و بل دین ته   ګواه پر دا خبره نقل د صنعان دئ
پس له مرګه صاحبدله بد مه بوله   وینې ویده دواړه د دې قوم یکسان دئ
د هر درد علاج اسان په دوا کېږي   بې له عشقه چې هر درد یې بې درمان دئ

۳۸۵   ته په خپل فعل کښې سم نه یې "حنانه"   ۲۸۱۵
ملامت دي په خبرو کښې اسمان دئ

بیا دي هسې کړم هجران تر غمو لاندي(4)   چې اواز مې تر خوله نه وزي د باندي(5)
چیرته صبر له تا چیرته زما اوښې   تیمم نه شي چې وي اوبه بهاندي
دا له تا یې د ښه بوی سبق اخیستئ   هرسحر په ویره خوله چې ګلاب خاندي
ستا د مخ په مثل ګل مې بیا و نه لید   که هر څو مې نظر وکړ وروستو وړاندي
د سمند نعل دئ شکل د محراب   دا په دا دئ عاشق هرځای سجده کاندي
چې په صدق ستا د مخ د ګل خواهش که   لکه صبح همېشه په ربنتیا خاندي

۳۸۶   په ربنتیا دي محبت نه دئ "حنانه"   ۲۸۲۲
په دا څه شو پر کاغذ کوي کښاندي

---

(۱) چاپي دېوان: پر بیابان باندي. (2) چاپي دېوان: د منجم ګران دئ. (3) دا غزل په (ب) او چاپي دېوانو کي نسته.
(4) په بله نسخه کي دا غزل د دال د ردیف ده. (5) دا غزل په (ب) او چاپي دېوانو کي نسته.

توري زلفي دي خورې په رخسار باندي[1]
د شاهين وزر خواره شي پر ښکار باندي[2]
زما د مرګ احوال ساتي د یار له ستركو
نه کوي د مرګ خبر پر بېمار باندي
ستا پر زلفو باندي زړونه سره ټول دي
لکه جمع شي چوغکي پر مار باندي
چي دي غشی تر زړه ووت په خبر نه شوم
آفرين دي وي پر هسي ګزار باندي
مخ دي هسي دئ ښکاره په نوي خط کښي
لکه ګل چي وغوړېږي پر خار باندي
په خپل ځای باندي هر کوږ ترسم ښه ابسي
لکه زلفي د نګار پر عُذار باندي

۳۸۷
زه "حنان" به سرور پورته کړم له قبره
که مي یار وکړ ګذر پر مزار باندي
۲۸۲۹

ستا په غم کي به تر کومه یم بندي
مګر نه لري بندي ستا خورسندي
دا د غم شپې به ترکومه تېرومه[3]
چي مدام[4] زما زاري ده ستا توندي
عاشق کله د رقيب خبره وړای شي
له حريفه سره تل بويه ګوندي
په خبرو يې باور مه کړه دلبره
چي رقيب مي هر ساعت درته غندي
سرو قد که سازش نه که عيب نه دئ
سروه نه ده چا ليدلي پيوندي[5]
پر يوه قرار ثابت دا جهان نه دئ[6]
پيدا شوې ده پستي و بلندي
واړه ستا د بې نيازۍ نه دئ نو څه دئ
چي دي زه د درست عالم کړم ريشخندي[7]

۳۸۸
وعده وکړې په دروغو دا څه کار دئ
له "حنانه" سره مه کوه رندي
۲۸۳۷

دا څه زلفي، څه رخسار او څه ذقن دئ
څه سنبل او څه ګلاب څه نسترن دئ
دا څه مخ دئ دا څه زلفي دا څه خط دئ[8]
څه لاله، څه بنفشه، څه یاسمن دئ
دا څه خال دا څه جبين دا څه تمکين دئ
څه پادشاه دئ دا څه تخت، څه نشستن دئ[9]
دا څه قد دئ دا څه سترګي دا څه مخ دئ
دا څه سروه، څه نرګس دا څه ګلشن دئ
څه سبزه ده څه ګلاب دئ څه غونچه ده
دا څه خط دئ څه عُذار دا څه دهن دئ
څه مژګان دي، څه ابرو دي څه کاته دي
دا څه غشی، څه لينده دا څه زدن دئ
دا څه لب دئ، دا څه غاښ دئ دا څه ناز دئ
څه مرجان دئ څه ګوهر دئ دا څه فن دئ[10]

۳۸۹
دا څه یار دا څه "حنان" دا څه اغيار دئ[11]
دا څه ګل دا څه بلبل دا څه زغن دئ
۲۸۴۵

د دوزخ تر اور بتر د یار بېلتون دئ
په سينه کښي مي زړه سوئ اندرون دئ
چي را ياد يې خيال د زلفو شي هغه دم
د نافې په دود غذا مي د زړه خون دئ
لکه کونډه د اشناى له غمه ژاړي
که رستم د زمانې که افلاطون دئ[1]

(۱) دا غزل په (ب) او چاپي دېوانو کي نسته.(2) په بله نسخه کي دا غزل د دال د ردیف ده. (3) چاپي دېوان: تېروم زه. (۴) چاپي دېوان: چي همېش. (۵) دابيت په چاپي دېوان کي نسته. (۲) چاپي دېوان: نه وي. (۷) دا بيت په اصل کي نسته.
(۸) چاپي دېوان: "دا څه مخ دئ دا څه خط دئ دا څه زلفي". (۹) دا بيت په چاپي دېوان کي نسته. (۱۰) دا بيت په اصل کي نسته. (۱۱) اصل: "دا څه یار دا څه اغيار دا څه حنان دئ".
(۱) ب:-

(c) ketabton.com: The Digital Library

که قیامت چا په دنیا لیدلی نه دئ — جدايي د یار قیامت، بلکي افزون دئ
شپه و ورځ چي د اشنای له هجره ژاړم(2) — یوه سترګه مي دجله بله جیحون دئ
کباب کړئ جدايي د خپل اشنای یم(3) — چي له درده مي پاره پاره لړمون دئ

۳۹۰ پـه مرګ هیڅ سړی رضا نه وي "حنانه" ۲۸۵۲
د وداع په ساعت مرګ بِه، تر ژوندون دئ

هسي نه چي یو عاشق تنها محزون دئ — ګذران د درست جهان په ځګر خون دئ
چي له طمع لاس کوتاه که تل به خوښ وي — په ثلور فصله د سروي پوښ زرغون دئ
لار و زړه ته نه لري کړېږ خبري — د درګاه د حلقي ځای ځکه بیرون دئ(4)
د غفلت ګرز پاڅوي د سهار اوښي(5) — د ژوند چرک لره(6) پیري سپیدي صابون دئ
چي یې کور پر اندازه د خپل بدن وي — مچمچۍ په دود یې تل شېرین ژوندون دئ
چي له نفسه سره ښه کړي لا بتر شي — لېونی سپی د احسان کله ممنون دئ

391 لاس به وا نه خلي تر مرګه ستا له میني ۲۸۵۹
په دا جهل کي "حنان" هغه پښتون دئ

بیایې لاس د چا په وینو کي رنګین دئ — دا شوخ چشم چي فتنه د اهل دین دئ
څو به ګرزوم په مخ کي سپر د صبر — چي په لاس کي یې نیولئ تېغ د کین دئ
چي د مخ په خیال کي تل په وینو ژاړم(7) — زما له اوښو یې کوڅه خلد برین دئ
چي یو ښکلی چیري وینې(8) ځغلوي مي — زړه مي نه دئ دا دښمن پهلو نشین دئ
په آئینه کي چي ځان ګوري په غلا ګوري — ښایسته دلبر مي هسي شرمګین دئ
ستا د زلفو په سودا کي مي زیان نشته — په تکرار مي پوښتېدلئ شانه بین دئ

392 پر "حنان" باندي د مشکو باران اوري ۲۸۶۶
چي په خیال کي یې د یار خط مشکین دئ

دایې لاس د کوم مظلوم په وینو سره دي — چي له ګوتو یې د وینو تويېده دي
مشق د چا د خونرېزۍ کړي خبر نه یم(9) — چي له سترګو یې د وینو څڅېده دي
زلفي وروځي، سترګي خط، خال و رخسار هم — دغه شپږ زما په قتل سره مله دي
له نو خطو(10) خواست د زني د سبب بویه — د پخي مېوې له ښاخه پرېکېده دي

لکه کونډه چي ژړا کا هسي ژاړي — د اشنای په غم د عصر افلاطون دئ

(2) ب: له غمه ژاړم. (3) ب: اشنا یم. (4) دا بیت په چاپي دېوان کي نسته. (5) چاپي دېوان: د صحرا اوښي؟.
(6) چاپي دېوان: چرک ته. (7) چاپي دېوان: "چي په خیال یې د مخ تل ژاړم په وینو" (8) چاپي دېوان: چیرته مومي.
(9) چاپي دېوان: نه پوهېږم. (10) چاپي دېوان: د نو خطو.

(c) ketabton.com: The Digital Library

ښادي څه غواړي په عشق کې د ګلرخو — تمامي عمر د زړونو سولېده دي
که په زور رستم، په عقل افلاطون وي — د زارۍ واښه يې ترکو ته[1] په خوله دي

393 و حميد ته هيڅ دئ ستا شعر "حنانه"
د کبلي له مستته شيره[2] سره څه دي ۲۸۷۳

ستا د مخ چې جويان نه دئ — د بو يا دد دئ انسان نه دئ
چې سر نه بازي دلبره — دا ستا وصل اسان نه دئ
ستا د خولې له شباهته — کوم دئ ګل چې خندان نه دئ
ستا د سترګو له هيبته — آهو مخ پر بيابان نه دئ
کوم دئ زړه چې ستا له هجره — تمام عمر ګريان نه دئ
زه و هغه ته حيران يم — چې تا ويني حيران نه دئ

394 ستا د مخ عاشقان ډېر دي
له دا جمعې "حنان" نه دئ ۲۸۸۰

د اشنای له لوري سلام راغلئ دئ — پر دواړه لېمو باندي مې منلئ دئ
قاصده جار دي تر قدمو شم — حال راته وايه چې يې ويلئ دئ
تکرار کوه پر هره خبره — چې خوږمن زړه مې له ځايه تللئ دئ
دمه مې ستا په ويلو کېږي — حال راته وايه چې دي ساتلئ[3] دئ
د وصلت زيرى را باندي وکړه — زړه مې هجران په غمو نتلئ دئ
تللئ نفس مې بيا بيرته را غئ — سلام د يار چې مې اروېدلئ[4] دئ

395 د وصل ګل بې "حنانه" بوى کړم
د هجر خار مې تر زړه ختلئ دئ ۲۸۸۷

ستا له غمه مې مدام هسې زګېروى دئ — چې طبيب له دغه درده په وى وى دئ[5]
لکه نى مدام فرياد و فغان کاندي — هغه زړه چې ستا د عشق په تېغ سورى دئ
خواست پر وخت باندي کوه د نوخطانو[6] — مسافر د بل هيواد په زړه نرى دئ
هرچې پرېوزي د ختو طمع يې نشته — ستا د زنې يو عجب عميق کوهى دئ
حاجت ستا و تېغ ته نشته مري په خپله — هر عاشق جدا جدا لکه ماهى دئ
که رقيب دا ستا په مخ که په ما رَخه — د خاوند له مخه سپى لکه زمرى دئ

396 ستا د زلفو په ځنځير ترلئ بويه
"حنان" وينم نن سبا چې لېونى دئ ۲۸۹۴

---

(۱) چاپي ديوان: واښه و ترکو ته(2) چاپي ديوان: د مست شيره سره. (3) ب: څه دی. (4) ب: اورېدلی.(5) دا غزل په اصل او "ب" کې نشته. (6) دا بيت دوې ځپې کم دئ د (باندي) کلمه ما پر زياته کړې ده.

(c) ketabton.com: The Digital Library

بېهوده کړي و خوبانو ته زاري
نه مني له ډېره کبره ستا خواري

په څه طمع له ګلرخو د دوام کړي
چالیدلي ده د ګل وفاداري

پرمحک د اهل دلو نه صافېږي
چي ګداز نه که د عشق ګره ناري [1]

غفلت مه کوه د خط پر وخت د زلفو
حذر بویه له مارانو بهاري

نه خپلېږي په احسان رقیب بې مخه
څه پوهېږي یاغي خر په آبداري

په مروت په مدارا کله پوهېږي
پر سرکوزو[2] باندي نه کېږي سواري

397 چي مي[3] یار کړه د رقیب ناپوهي خوښه
له "حنانه" څخه ولاړه هوښیاري ۲۹۰۱

پر چمن پیدا شو خط زنګاري
ساقي راوړه نن شراب ګلناري[4]

په ګلشن کي ستا د مخ تجلّی وشوه
دا چي هسي ده د ګل چهره ناري[5]

ما وې عرض به د تنګ زړه دا ستا پر خوله کړم[6]
و مي نه لیده[7] خوله، هېره شوه زاري

د یمن د لعل قیمت دي لبو مات کړ
تنګه خوله دي په خندا ګهرباري

پر عصا نرګس تکیه کړي په دا ده[8]
چي ور پېښ شوه[9] ستا د سترګو بېماري

په بیضه کي د عُنقا به تري خلاص نه شي
د خیال باز مي د مضمونو[10] دئ ښکاري

398 چي له خاورو هسي رنګ بشر پیدا که
صُنع وګوره "حنانه" د باري ۲۹۰۸

چي یې[11] سترګي کړې د ناز په رنجو توري
له کتو یې فتنې پاڅي پر هر لوري

ته زاهد چي دم د صبر پر ما لولې
په پوکل مي اور تازه شو مه کړه نوري

سترګي نه دي دغه سحر[12] د فرنګ دئ
چي بلا ځني پاڅېږي آدم خوري

رهزني یې له چا زده کَړه دا ستا سترګو
چي مدام پرځای د سترو لاري ګوري

غابښ یې هسي په سرو لبو کي نمایېږي
لکه کله[13] په لاله کي ژاله اوري

په یوه نګاه[14] ادا کړم شوخو سترګو
چي خوړلئ مي دئ غشي[15] پوري ووري

له "حنانه" په افلاس شوه مینه پاته
399 چي د وخت خوبان ښایست په زرو پلوري[16] ۲۹۱۵

---

(۱) چاپي دېوان: "چي ګدارنګه د عشق کړي ناري".(2) چاپي دېوان: پرسرکوزي (3) چاپي دېوان: چي بې.(4) چاپي دېوان:-

ساقي راوړه نن شراب ګلناري
چي پیدا شو خط زنګاري

(5) چاپي دېوان:-

په پیاله کي د ګل توی سبا شراب کړه
په یوه پیاله شو مخ د ګل ناري

(6) چاپي دېوان: "ما وې عرض به تنګ زړه کړم ستا و خوله ته" (7) چاپي دېوان: چي مي نه لیده. (8) چاپي دېوان: کړې ده ولي. (9) چاپي دېوان: شوه ور پېښه. (10) چاپي دېوان: د مضمون دئ. (11) چاپي دېوان: چي دي. (12) چاپي دېوان: سترګي نه دي ګو سحر. (13) چاپي دېوان: ګویا عین. (14) چاپي دېوان: په یوه وار یې. (15) چاپي دېوان: د مستانو غشی وزي. (16) اصل: ښایست پلوري.

هغه څوک چې جام د لبو د دلبر خوري   هم هغه پر دا دنیا آب کوثر خوري
چې سیالي کوي د یار له شوخو سترګو   همېشه لکه بادام کاڼي پر سر خوري
چې ارمان د یار د خولې لري په زړه کې   د غونچې په دود مدام خون جګر خوري
دلنشین چې یې شي خیال د باڼو ګانو   هغه هر ساعت[1] پر زړه باندې خنجر خوري
د جفا تاب یې عاشق تر کومه راوړي   زهر هم[2] سړی له جوره په قدر خوري
چې سیاه بخته شي په عشق کې مطلب مومي[3]   لکه زلفې د زنخ د سبب ثمر خوري

۴۰۰ ګرداګرد یې پر خوله خط نه دئ "حنانه" ۲۹۲۲
مورچه ګان سره ټول شوي دي شکر خوري

سړی کله له نصیبه زیات و کم خوري   که هزار رنګه مېوې طعام هر دم خوري[4]
سر و کار چې د دنیا په سود و زیان شي   توري وینې همېشه لکه قلم خوري
چې سفر له ځانه وکه په خپل کور کې   د آسیا په دود یې رزق تمام عالم خوري
چې بېځایه کړي خندا کس و ناکس ته   د ژوند وینه لکه ګل په هر قدم خوري
شوخ کاته یې هیڅ اشنا په رنجو نه شوه   دا په دا چې له سیاهیه[5] آهو رم خوري
د فلک جور ناتوان سړی توانا کړي[6]   محکمېږي څو چې تاب رشته محکم خوري

۴۰۱ د عمل توښه یې نه، سفر په خوا دئ ۲۹۲۹
دا "حنان" له دغه غمه د زړه نم[7] خوري

یار که ولاړ له ما، نظر یې زما پر لوري   له لیندۍ که غشی ځي[8] لیندۍ ته ګوري
د شبنم عینکې ګل پر سترګو کېښېږدي   چې و خط ته د رخسار د مصحف ګوري[9]
د حلیم سړي له قهره[10] ایمن مه شه   ودانۍ کړي رېز مرېز چې مځکه ښوري
بېنوا لکه مېوه له تماشو یم   چې زه ورشم بهار مخ که پر بل لوري
مستفیض یې یم له خطه څخه ځکه   پر خاطر چې مې[11] د مشکو باران اوري
په یوه کاته[12] یې ګونګ کړم نه پوهېږم   چې یې سترګې کړې د ناز په رنجو توري
چې کاغذ، قلم، دوات کړي نرګس جمع   تعریف ستا د سترګو کاږي په له پوري[13]

۴۰۲ په فریاد یې غافل زړه ویښ کړه "حنانه" ۲۹۳۷
دغه کوڼ په غوږو نه اروي تش ګوري[14]

ناچارۍ کړم له اشنایه څخه لیري   چې تل اروم د رقیب سړې خبري

(۱) چاپي دېوان: هغه ساعت. (2) چاپي دېوان: زهر هر سړی.(3) چاپي دېوان: مقصود مومي. (4) چاپي دېوان: "که زر رنګه طعامونه په هر دم خوري". (5) چاپي دېوان: له سیاهي یې. (6) چاپي دېوان: ناتوان سړی ناتوان کړي.
(7) چاپي دېوان: د زړه غم. (8) چاپي دېوان: غشی ولاړ. (9) دا بیت په چاپي دېوان کې نسته. (10) چاپي دېوان: د حلیم له خشم قهره.
(11) چاپي دېوان: چې یې. (12)چاپي دېوان: په یوه نګاه. (13) دا بیت په اصل کې نسته. (14) دا مقطع په یوه بله نسخه کې دا سې ده:-

خپل حاجت په نیمه شپه غواړه "حنانه"   چې د فضل دریې نه دئ هرګز پوري

(c) ketabton.com: The Digital Library

مورې په سوي يو زاهده ته پرهېز کړه   عاشقي نه ده تحقيق دئ اور د سري
د ګلرخو په وصال هغه خورسند وي   چي مدام د يار د غم سکروټي نغري
د جنت معامله ته کوه زاهده   عاشق نه ګوري په عشق کي نژدې ليري
د عشق درد و هغه چاته معلومېږي   چي پوخ شوئ وي يو وار له دغه شري
چي تعريف د شکر لب د خولې په کاږم   د قلم له نی مي تويي شي(1) شکري

۴۰۳ "حنان" دُر کړه را بيرون د زړه له بحره(2) ۲۹۴۴
ولي نې(3) را نيسي هيڅوک په کودري

عاشقۍ راته يکسان کړه نژدې ليري   لکه يو وي پر ړانده لوړي ژوري
را ښکاره يې نه شو هيڅ د لبو لعل   تويوم که له چشمانو مرغلري
که په خوب کي(4) چيرته وصل شم له ياره   اوروي را باندي ژر آسمان توکري
سرې سرې اوښي تويوم د ده خندا ده   وي و وړکي ته يکسان لعل و کودري
زلفي وروځي خال و خط مصلحتي شوه   چي يې وکړې زما د مرګ په باب خبري(5)
کاروانسرای مي شوه سينه د سلو لارو   چي مدام پر اړوي د غم ميسيري(6)

۴۰۴ د هوا مرغان يې واړه په ژړا کړه ۲۹۵۱
چي "حنان" وايي د يار د غم سندري

چي خوبان جلوه په قدر په قامت کړي   پر عاشق باندي په خوا تر مرګ قيامت کړي(7)
په محراب کي ستا د وروځو بې له خياله   چا ليدلئ نه دئ مست چي امامت کړي
چي ستا خيال مي له خاطره څخه درومي   روح له تنه څخه ترک د اقامت کړي
خوبان څه غرور د مخ په صفايي که   دا د خط سياهي بې ژر په ندامت کړي
که ظاهر وسله د جنګ نه لرې څه شو   عاشقان جنګ په شمشېر د کرامت کړي
بېروي چي مي مدام د عشق له اوره   دا زاهد دي اول خپل ځان سلامت کړي

۴۰۵ که خبر شي څوک دا ستا د دلبريه ۲۹۵۸
نه ښايېږي چي "حنان" دي ملامت کړي

که يو ځل و خپلو زلفو ته نظر کړې   نور به زما له پرېشانيه ځان خبر کړې
خوش قلمه صحيفه ژر ژر تويېږي   تور خط ستا د مخ خطر دئ که باور کړې
ميخانې دوې، دوه محرابه پر يوه ځای   ستا بې وروځو ستړګو نشته که نظر کړې(8)

(۱) چاپي دېوان: تويي شوې. (2) چاپي دېوان: "حنان بيا څه دُر له ژبي څخه توی کړه". (3) نې= نه يې. (4) "کي" په اصل کي نسته. (5) چاپي دېوان: "چي يې زماد مرګ په باب وکړې خبري". (6) د غه کلمه په چاپي دېوان کي همدا راز ده په اصل کي مي و نه سوای لوستلای. (7) دا غزله په اصل کي نسته. (8) چاپي دېوان: که باور کړې.

نیلو فر(1) به دي شي نن له ثقالته — که یو ځل د ګل د بوی قبا په بر کړې
دوعا ګوی چي د چا مري په خپه کېږي — ته پر څه زما په مرګ سره اختر کړې
توري زلفي، توري وروځي، توري سترګي — شوې سیاه پوښه چي د چا خاوري په سر کړې(2)

۴۰۲ چي و تنګي خولې ته لار د عقل نشته(3)
بنایي دا غزل "حنانه" مختصر کړې ۲۹۶۵

لا تر څو ببغمه خوب پرپالنګ پاس کړې — او به خور لکه اورنګ په زري طاس کړې
شاهسواران د زماني شوه تر پښو لاندي — ته لا څه(4) هوا هوس د زین و آس کړې
بیا هاله که ارمان کړې فایده به نه که(5) — چي د عمر غنم لو د مرګ په داس کړې
مرګه جارو کړه ډېر کورونه د خانانو — ته لا فکر د اسباب و د اساس کړې
د دنیا که چیر ته وران در څخه کار شي — هغه دم له خدا خفه شې کوز و پاس کړې
میخانې ته په څه ذوق و په شوق ځغلې — او کعبه(6) چي د خدای کور دئ ترې هراس کړې

۴۰۷ باطن خورې د سرو غوښي ببره نه کړې
و "حنان" و ته ځان خضر مهترالیاس کړې ۲۹۷۲

که یو ځلي جام د عشق له میو نوش کړې — د جهان ښادۍ به واړه فراموش کړې(7)
د منصور مقام به مومې تل تر تله — که د عشق د خاکسارۍ حلقه په ګوش کړې
همېشه به و حشت خورې له خپله ځانه — که له جام حقیقي څه باده نوش کړې
کامل عشق به دي تر ځایه پوري بوزي — که تکیه د پیر کامل استاد په دوش کړې
هم هغه ساعت به ورشې تر مطلبه — که له ځانه څخه لېري عقل و هوش کړې
د غونچې په دود د زړه ویني غذا که — که هوا د ګلرخانو د آغوش کړې

۴۰۸ ته به خپلي خر مهرې پرېږدې حاسده
د "حنان" د شعر دُر یو وار په ګوش کړې ۲۹۷۹

چي(۸) رحمان رحیم دي نوم دئ د ځان کړئ — له درګاهه(۹) دي هیڅوک نه ځي نیمګړی
تل به وي په دواړو کونو کي سرخرویه — چي دا ستا(۱۰) په عبادت کاندي ځان سترړی
په آسانه به د غم له څاه و خېژي — چي په لاس یې وي دا ستا د قرآن(۱۱) پړی
د غافل دا د دنیا لو یي ببځا ده — لکه باد واخلي اسمان لره خسړی

---

(۱) چاپي دېوان: پېروژه. (2) دا بیت په اصل کي نسته، ځای یې تش ور ته پرې اېښئ دئ. (3) چاپي دېوان: "چي و تنګه خوله تې لار د چا و نه شوه". (4) چاپي دیوان: ته لا څو. (5) چاپي دیوان: به نه وي. (۲) چاپي دېوان: او مسجد. (۷) دا غزله په چاپي دیوان کي نسته. (۸) په چا پي دېوان کي: "چي" نسته. (۹) چاپي دېوان: له درباره. (۱۰) چاپي دېوان: څوک چي ستا. (۱۱) چاپي دېوان: دا ستا د کلام.

(c) ketabton.com: The Digital Library

بېهوده د زرق د پاره سر ګردان یو(1)
ته رازق زموږ د رزق یې(2) پوروړی

دا سوړ زړه به له سیني د باندي باسم
ساته نه شي که هر څو عزیز وي مړی

۴۰۹ د "حنان" ګناه ور عفوه کړه حنانه
چي یې نوم ستا د نامه همسایه کړئ ۲۹۸۷

بیا دي دواړه سترګي توري په جادو کړې
مسخري ځکه په سترګو د آهو کړې

سیاه بختي چي را ولي زما و زړه ته
دا په دا ته(3) شانه ګډه په ګېسو کړې

د جفا په تېغ دي قتل عاشقان کړه
چي له قصده د رقیب ځای پر پهلو کړې

عاشق ولي(4) ستا له زلفو ګله کاندي
قتلول د عاشقانو په ابرو کړې

د هجران تېغ مي سینه پاره پاره کړه
په وصلت که مي(5) زخمونه را رفو کړې

رنځ د عشق مي نه ورکېږي اې طبیبه
که هر څو را پوري ستا د پند دارو کړې(6)

۴۱۰ چي تر سترګو یې رودونه ځي پوهېږم
چي "حنان" به په دې اوښو کي لاهو کړې ۲۹۹۳

که رخسار له شاپېریو روبرو کړې(7)
له ګلشنه د ارم به یې په هو کړې(8)

که عُذار ښکاره په باغ کښي کړې دلبره
منفعل به ځني ګل د شفتالو کړې

د مفتون عاشق به حال در ته ښکاره شي
آئینه که و رخسار ته روبرو کړې

و بې نه کاږي تصویر د شوخو سترګو
موی قلم که له مژګانو د آهو کړې

که و باغ ته خرامان شي سرو قده
عاشقان به قُمري طوره په کوکو کړې

د ښایست مثل یې کله پیدا کېږي
خو برویان که سره جمع د هرسو کړې

۴۱۱ د عشق بحر ته به د شعر جهاز کښېږدې
اې "حنانه" که سر پور ته له زانو کړې ۳۰۰۰

ما وې بیا دې پر مخ زلفي را خورې کړې
ویل ستا په خوله مي بیا خاوري ایري کړې

ما وې وایه څه ارمان لرې په زړه کي
ول(9) منګولي که مي ستا په وینو سرې کړې

ما وې کله به مي وژني چي خبر شم
ول(10) چړې مي د هجران در ته تېرې کړې

ما وې کله به دا ستا له غمه خلاص شم
ول(11) کباب که مي دا ستا د زړه قطرې کړې

ما وې کله به په مهر را ته ګورې
ویل(12) سترګي چي د وینو فوارې کړې

---

(۱) چاپي دېوان: دي. (2) چاپي دېوان: ته رازق د رزق د هر چا. (3) چاپي دېوان: دا په دا چي. (4) چاپي دېوان: عالم ولي. (5) چاپي دېوان: که په وصل مي. (6) دا بیت په چاپي دېوان کي نسته. (7) خطي نسخه: (کړ). (8) دا غزل په "ب" او چاپي دېوانو کي نسته. (9)-(10)- (11) چاپي دېوان: وې. (12) چاپي دېوان: وې یې.

(c) ketabton.com: The Digital Library

ما وې سترګي مي د وینو فوارې دي … ول(1) له غمه چي سینه پارې پارې کړې

۴۱۲ ماوې کله به "حنان" په وصل ښاد کړې ۳۰۰۷
ول(2) هاله چي اندېښني له غیرو پرې کړې

په ښکاره پر سر بګړی د ملایې کړې … او په زړه کي دي پټ(3) زهد ریایي کړې
د موسٰی په دود ظاهر ځې کوه طور ته … په باطن لکه فرعون خدایي کړې
له دې خپلي بې فهمی وتلای نه شې(4) … افلاطون و ځان ته وایې دانایي کړې
همېشه حلال حرام در باندي یو دي … غولونه(5) په خرقه د ګدایي کړې
په باطن دي د شیطان جلب نیولئ … په ظاهره تسبیح واخلې پارسایي کړې
له عالِمه له فقیره ځخه تښتې … له فاسقه له فاجره آشنایي کړې

۴۱۳ دا فعلونه ګُل په تا کي دي "حنانه" ۳۰۱۴
بیا و نورو و ته څه شکر خایي کړې

را پسې دا ستا د غم کرکندې(6) رغړي … بل دي(7) زه کړم ننداره د درست وګړي
مداماً سېلاب د اوښو یم اخیستئ … که و بوتي ته لاس کړم له بېخه لوړي
بیا ښامار د جنون خوله کړه را ته وازه … چي و زلفو ته دي ما لاسونه وړي(8)
چي کښېښې پر زړه مي کښېښي سل آفته … چي پاڅېږې پاڅوې د لحد مړي
دا چي بیا نن مصلحت کړي له رقیبه … له دغه هیبته زړه را څه رغړي
واړه درد د عاشقی دئ راپېښ شوئ(9) … عقل و هوش شوه په دوا را پوري ستړي

۴۱۴ چي تعریف دا ستا د خولې که شکر لبه ۳۰۲۱
دا ګفتار د "حنان" خوند کوي د ګوړي

چي له کبره پر سر ږدې کړه بګړی … خود به اوړي دغه ستا د خیال بېړی(10)
د دنیا له بدو چارو لاس نه اخلې … که دي ږېره سپینه شوه لکه وړی
د لحد تاریکه خونه به دي ځای وي … رسوې پر څه آسمان لره مانۍ
د جمله بلاوو سر حب د دنیا دئ … ته پر څه کړې د دنیا پر مال اړی
د ځوانیه چاري مه کړه په پیری کي … له سپین ږیرو سره نه ښایي څړی

---

(۱) - (2) چاپي دېوان: وې. (3) چاپي دېوان: پټ په زړه کي ولې. (4) چاپي دېوان: "د دې خپلي بې عقلی دوا کړای نه شې ". (5) چاپي دېوان: غولېده تل. (6) چاپي دېوان: کرکنده. (7) چاپي دېوان: چي دي زه کړم. (8) چاپي دېوان: "چي مي ولیدې دا ستا زلفي تاوکړي ". (9) چاپي دېوان: "عارض شوئ را ته درد د عاشقی دئ ". (10) دا غزله په چاپي دېوان کي نسته.

(c) ketabton.com: The Digital Library

د کېمخواب و د اطلسو هوا خوار کړې   قناعت کړه په کرباس و په شړۍ

۴۱۵ د دنیا په ښایست مه غولېږه "حنانه" ۳۰۲۸
دا زړه بوډۍ ده، اېښې دي دړۍ

پر بتانو مینه کاندي درست وګړي   د یوه یوه په لاس د مجاز پړي
که له لمره څخه باج غوارم ښایېږي   ستا له مخه مي د حُسن زګوت وړي
ماهانه مي[1] ستا د حُسن په دولت کې   دوې بوسې دي بخت مي دا برات راوړي
تن مي وران کړ ډېرو اوښو خبر نه یم[2]   له سېلابه سره څه که نېزه وړي
و ګلرخو و ته ګل رنګه محبوب شي   چې یې داغ لکه لاله له ځا[3] راوړي
ستا د سترګو په دا سرو ناغو پوهېږم   چې شمېرلئ یم د وینو پوروړي

۴۱۶ زه "حنان" د یار په غم لکه ګل وا شوم ۳۰۳۵
که "رحمان" و د اشنا له لاسه ستړی

چې مې ولیدې د ترکو سترګې غوړې   نه خلاصېږم په هیڅ شان له دغه کوړې[4]
سره لبان، سره یې نوکان، سورکۍ یې ژبه   په سره اور مې کړوي د صورت دړې
ګردۍ خوله، ګردي غاښونه، ګردۍ زنې[5]   زما و مخ تې اچولي دي سل اړې
اوږدې زلفې، اوږدې وروځې، اوږدې سترګې   په اوږده امید یې زه کړم دړې وړې
نرۍ ملا او نرۍ ګوتي، نرۍ شونډې   تر و ښسته یم نرۍ کړئ دغه کوړې
د راحت پر بستر پروت د مخمل پخه   بې له دوی راته اغزي شي د کروړې

۴۱۷ جلب و نیسه "حنانه" کله کېږي ۳۰۴۲
په پښتو کې له حمید سره جګړې

د هجران له لاسه پروت یم بوړې بوړې   رقیبان دي لازیاتې که را ته غوړې[6]
ستا د لب شکرې نه ښایي رقیب ته   د خنزیر خوراک یا شاروې یا غابوړې
ستا د وصل ښادې نه ده مالید لې   رقیبان مې نور پر څه غوږونه مروړې
له رقیبه په هیڅ وخت کې نه خلاصېږم   نه په ژمي، نه په دوبي نه په اوړې
چې د خیال د وصل باغ دي راته جوړ کړم   رقیبان که ژر نخرې را باندي جوړې
د بخت آس مې دئ په ختمه کې بوښت شوئ   رقیبان دي لا پر اچوي خرڅوړې

۴۱۸ ډېر احتیاط ځنې کوه میرزا "حنانه" ۳۰۴۹
رقیبان یې په معنٰی سپي دي خروړې

---

(۱) چاپي دېوان: مهینه. (2) چاپي دېوان: "تن مي یوور ډېرو اوښو په واک نه یم ". (3) چاپي دېوان: له ځان.
(4) دا غزله په چاپي دېوان کي نسته، په دا بله نسخه کي هم نسته. (5) زنې = زنه یې. (6) دا غزله په چاپي دېوان کي نسته.

(c) ketabton.com: The Digital Library

په کتو له زاهدانو څخه توان وړي   د مخ خيال يې له عاشقه خان و مان وړي
په خبرو په مانۍ(1) ، په ناز په جور   زړه په هرصورت له ما څخه آسان وړي ترازو له
کې(2) هر څو شونډېو ته ګورم نه مړېږم   سترګو لوزه کوم مرجان وړي(3)
د جنت مېوې يې مخ کړي له ما هېرې(4)   بې تکليفه مې زړه سېب د زنخدان وړي
چې هستي مې وه د صبر اوښو يووړه(5)   خس و خار له آبادۍ څخه طوفان وړي
خيال بې(6) څه يوسي زما له خوار صورته   له خرابه ملکه باج کله سلطان وړي

۴۱۹ کې هر څو ځنې ساتم نه ساته کېږي ۳۰۵۲
خوبرويان په کرشمه زړه د "حنان" وړي

چې کچکول د ګدا يې په لاس نمر ګرزي   دا د چا د مخ په خيال در بدر ګرزي
دا د چا د تورو زلفو له پر توه   په د ماغ کښې چې مې بوی د عنبر ګرزي
خيال د چا د مخ د شمعې را پېښ شوځ   چې پتنګ رنګه اسمان مې پر سر ګرزي
ډېرو اوښو مې اسمان په ګردش کښېيووست(7)   هره ژرنده د اوبو په قدر ګرزي
دا د چا د زنې څاه مې په خوب وليد   چې په خيال کښې مې چشمه د کوثر ګرزي
له فتنې د تورو سترګو بېغم مه شه   له آهو سره ښکاري په هنر ګرزي

۴۲۰ و نظر تې سينه ونسه "حنانه" ۳۰۶۳
دا په دا و تېره تُوري ته سپر ګرزي(8)

هر قاصد چې زما يار لره نامه وړي   له جنونه پر خپل ځان کله جامه وړي(9)
زه هغه شوخ چشم قتل کړم بې دربغه   چې له سترګو يې په خواست آهو سُرمه وړي
که په ښکار زلفې کړې که د ماهيانو   يو د بل له خولې بې شَست لکه طعمه وړي
ستا د مخ د ګل له غمه په ګلشن کښې   بلبلان هر دم په زړه باندې تغمه وړي
د هغه ظالم له ديده امان غواړه   چې ايمان له زاهدانو په نغمه وړي
حذر کړه د بوالهوس له نا ترسيه   چې بوسه په ډېر حرص لکه لقمه وړي

۴۲۱ که هر څو وکړي توبې پر سر شي ماتې ۳۰۷۰
له "حنانه" زړه په تشه کرشمه وړي

عاشقان دي د خپل يار د وصال(10) تږي   رقيبان يې لا زياتې وهي پر پرې
نه مړېږي ستا په ديد د رقيب سترګې   ماره نه شي(11) په هيڅ شې، د اروا وږې

---

(۱) چاپي دېوان: مانۍ. (2) کې = که يې. (3) دا بيت په چاپي دېوان کې نسته. (4) چاپي دېوان: "د جنت مېوه يې مخ کړې له ما هېره". (5) چاپي دېوان: "چې مې وه هستي د صبر اوښو يووړه". (6) بې = به يې. (7) "ب" "ډېرو اوښکو مې اسمان په ګردش کښېيووست. (8) دا په دا و تېرو تورو ته شپر ګرځي. (9) دا غزله په "ب" او چاپي دېوانو کې نسته. (10) چاپي دېوان: د وصل تږي. (11) چاپي دېوان: نه مړېږي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

دا یې زړه له تا مونډلئ نه دئ څه دئ   رقیبان چې دي و ما ته اوړي مُوري
جفا جور، ظلم ستا د رقیب جور[1]   واړه زما په صورت اخته دي لکه سپړي
چې مې لاس په رقیب نه رسېږي څه کړم   له غیرته چې مې[۲] خوړین شوه اینه سرړي
که هر څو مې زارۍ کړې رقیب خپل نه شو   په احسان کله خپلېږي زوی د یړي

۴۲۲ د "حنان" د درد دوا دا ستا لبان دي ۳۰۷۷
دا ګل قند یې شوه دوا[3] د دې زړ خوړي

ستا له غمه شورش هسې را پېښېږي   چې پخپله مې د ستار پر سر خلاصېږي
کې نظر د شاپېرۍ و شې و مخ ته   تر ښیښې بې د فلک ناره تېرېږي
بې له تا هسې ضعیف یم[4] ګلرخساره   پر حُباب باندي[5] که پښه ږدم نه ماتېږي
په عوض کې یې روح واخله بوسه را کړه   دا متاع پس له څو ورځو ارزانېږي
څه تعریف یې کړم د پښو له نزاکته   چې رېزه د ښیښې ګل ور ته ښکارېږي
بې له ده زه په زړه تنګ لکه غونچه یم[6]   دی د ګل په شان چې زه نه یم غوړېږي[7]

۴۲۳ فکر ډېر د یار د خولې مه کړه "حنانه" ۳۰۸۴
چې سودا له ډېره فکره پیدا کېږي

سره لبان د یار له خپلو ګویا کېږي   چې غونچه له برګه و وته[8] وا کېږي
سکوت نه کېږي حجاب د عشق د لاري   د مشک بوی په څو پردو کې رسوا کېږي
و ښه حُسن ته حاجت د سینګار نشته   شوخي سترګې بې تعلیمه ګویا کېږي
چا چې پرې کړ تعلق و یار ته رسي   ګرز چې پاته شي له سېله دریا کېږي
د نوخطو و رخسار ته ډېر مه ګوره   د پسرلي واوره زوال د بنا کېږي[9]
که په سوز مې یار خو ښېږي عیب نه دئ   د پتنګ په سول[10] د شمع خندا کېږي

۴۲۴ د ارواح قبض کېده را ته آسان دي ۳۰۹۱
نه چې یار له ما "حنانه" جدا کېږي

لمر به ولې ستا له مخه نه شرمېږي   چې په هره ورځ را وخېژي بیا لوېږي
چې سپوږمۍ ځان په شپول پټ که سبب دا دئ   چې د حُسن له چپاوه[11] دي ببرېږي
سترګې کله وړي بهره له هغه مخه   چې کا ته یې په رخسار باندي ښوېږي
د غونچې په دود نازک دئ حیرانېږم   په نسیم د آه مې ولې نه نرمېږي
دید د سترګو یې په خط سره کم نه شو   په سبزه د آهو لار کله بندېږي[۱۲]

(۱) چاپي دېوان: د رقیب وېره. (2) چاپي دېوان: له دغې غصې مې.(3) چاپي دېوان: دا ګل قند دی دوا.
(4) چاپي دېوان: ببلتانه هسې ضعیف کړم. (5) چاپي دېوان: پر حنا باندي. (6) چاپي دېوان: په زړه تنګه له غونچې یم.
(7) چاپي دېوان: دی د ګل په شان همېش خندان غوړېږي. (8) چاپي دېوان: له پاڼو ووته. (9) چاپي دېوان: د پناه کېږي. (10) چاپي دېوان: د پتن په سوو. (11) چاپي دېوان: له جفا و. (۱۲) دا بیت په چاپي دېوان کې نشته.

(c) ketabton.com: The Digital Library

پــه ژړا مــي د تنـدي غوټــه(۱) وا نــه کـړه ولــي غوټــه چــي لنــده شــي لا ټینګېــږي
زه کــه نــه شــم کــړای خپــل کــار د بــل تمــام یــم کــه څــه ســم نــه دئ ســوهان بــل پــه ســمېږي(۲)

۴۲۵ دا د زلفــو واریــې خــط تېــر کــړ "حنانــه"
مــور و مــار پــر یــوه ځــای کلــه چلېــږي ۳۰۹۹

د عاشــق لــه زلفــو ولــي ګیلــه کېــږي شــپه چــي هــر رنګــه اوږده وي ســهار کېــږي(۳)
زلفــي خواســت د چــا کــوي پــه خبــر نــه یــم بــې تکلیفــه یــې هــردم و پښــو تــه لــوېږي
دا چــي وایــي شــپه د حشــر ډېــره لویــه د هجــران تــر شــپې هېڅکلــه نــه رســېږي
تماشــو تــه یــو وا رایشــه دلبــره ستا د عشــق پــه تــور مــي وژنــي غوغــا کېــږي
راز د عشــق مــي عاقبــت اوښــو ښــکاره کــړ چــي د حــال طفــل محــرم کــړې رســوا کېــږي
زاهــد اوښــي د ریــا و خــدای تــه تــوی کــړې ارمــونی پــه مســجد کــي مــدام لــوېږي

۴۲۶ د زاهــد زهــد هالــه مــنم "حنانــه"
پــه کوڅــه کــي بــې لاحــول کــه تېرېــږي ۳۱۰۶

پــه رمــوز د یــار د شــونډو یــار پــوهېږي د میخــور حــال لــه ســاقي کلــه پټېــږي
زړه مــي ډک پــه خیــال د زلفــو(۴) عجــب نــه ده کــه د مــار مهــرې زمــا لــه خــولې تېرېــږي
چي قدم مي یار پر سترګو باندي کښېښود کــه زمــا کوڅــه کعبــه بــولي ښــایېږي
لــه زړه و وت ګُلــي خیــال بــې کــړو وروځــو د خــراب جماعــت تــل محــراب مــاتېږي
رقیــب نــه شــي وړای بهــره د یــار لــه مخــه و خفــاش تــه د لمــر څــه نفــع رســېږي
دا ورک زړه غــواړم پــه اوښــو پســي ځغلــم زخمــي ښــکار پــر پلــه د وینــو پیــدا کېــږي

۴۲۷ تــه ناصح وا یــې چي زوړ شــوې مینــه پرېــږده
چــي زړېــږم زه "حنــان" حــرص مــي زیــاتېږي(۵) ۳۱۱۳

ستا لــه سترګو را معلــوم شــو(۶) افســون هســي چــي بــه ګــډ کــه(۷) پــه عــالم کــي جنــون هســي
نــوي خــط دي هســي چــاري پــه مــخ وکــړې چــي د ښــمن پــر دښــمن نــه کــه شــبخون هســي
ګلرخــان دي اعتمــاد پــر حُســن نــه کــه ژر تېرېــږي لکــه ورځ د پــرون هســي
لکــه غوښــه چــي کبــاب لــره کوفتــه شــي ســتا جفــا مــي دئ کــوټلئ لړمــون هســي(۸)
عــرض حــال و یــار تــه ســم ویــلای نــه شــم لکــه وایــي پارســي ژبــه پښــتون هســي
لکــه مــور شــي پــر زوی بــوره ډېــره ژاړي هــره ســترګه مــي فــراق کــړه جیحــون هســي

۴۲۸ عشــق څېــره د "حنــان" ژړه کــړه عالمــه
څېــره نــه ژړوي تــب د طــاعون هســي ۳۱۲۰

---

(۱) چاپي دېوان: د جبین غوټه. (۲) دا بیت په اصل کي نسته. (۳) دا غزله په چاپي دېوان کي نسته. (۴) اصل: په خیال د ترکو. (۵) اصل: حرص زیاتېږي، بله نسخه حرص ځوانېږي. (۶) چاپي دېوان: ستا د سترګو معلومېږي.
(۷) چاپي دېوان: چي یې ګډ کړه. (۸) دا بیت په چاپي دېوان کي نسته.

دغه ستا د هجر درد دئ چي سر نیسي — خلاص لا نه وي بیا یې بارد ګر نیسي
خبر نه دي څوک د زړه په حال[1] بې اوښو — هلکان له لېو نیو[2] خبر نیسي
که ناصح[3] نصیحت کاندي زه یې څه کړم — چي خبره وي ببځا کله سر نیسي
هر اندام مي منتظر شي و پرهار ته — چي په لاس کي دلبر کله[4] خنجر نیسي
وار په وار یې د مخ پاڼي خط کړي لاندي — هسي ورو ورو لکه تندره چي لمر نیسي
ستا د سترګو و نظر ته مي زړه ونیو — لکه څوک و تېرو تُورو ته سپر نیسي

۴۲۹ چي په یاد کړي "حنان" مخ د ګلرخانو ۳۱۲۷
زړه یې داغ لکه لاله مکرر[5] نیسي

په خبرو چي غونچه د ګلو وا شي — عندلیب زما د زړه هاله ګویا شي[٢]
چیرته زه، د تنګي خولې خبره چیرته — په ګلزار کي به زما کله غونچه وا شي
د ملا خیال دي تر وینسته یم ضعیف کړئ — هسي رنګ چي د مېږي را ته هوا شي
که خبري صافي غواړې خوله بسته کړه — د خولې پټي ښیښي می ډېر مصفا شي
که په حشر ګیله سر کړم له مهرویو — رنګ به ولاړ د لمر له مخه د جزا شي
چي یې و نیسم د خیال زلفي په لاس کي — سیاه بختي لکه سایه را پسي را شي

۴۳۰ له تیارې سره خوی و نیسه "حنانه" ۳۱۳۴
چي د ستورو څراغ بې غوړو روڼا شي

چي یو ځل د یار پر زلفو برابر شي — ژر پخپله پرېشان هغه خبر شي
کامیابي په حیراني شي له ګلرخو — آئینې ته مدام وصل میسر شي
چي یې و وهل[٧] امواج د حُسن بحر — را برسېره پر کنار د خط عنبر شي
د کږو خبرو لار و زړه ته نشته — له کجۍ د حلقې ځای بېرون تر در شي[٨]
د دولت اسباب فلک[٩] و ناکس ورکه — هُمای ګوره چي پر وچ هډوکي ور شي[١٠]
خاموشي خوی کړه چي خلاص شې له آفته — د جرس په آواز هر رهزن خبر شي
اضطراب د زړه تر باغ صنوبر باسي — په ګلشن کي چي قامت یې جلوه ګر شي[١١]

۴۳۱ بې رهبره هیڅ کار نه کېږي "حنانه" ۳۱۴۲
پر هغه کاغذ قلم ځي چي مسطر شي

عشق د عقل له تدبیره تازه تر شي — چي نمناک شي خار د دې صحرا نشتر شي
نه وي خوښ صاحب کماله په تشهیر خپل — اوبه ږغ نه که[١٢] هغه وخت چي ګوهر شي
په نامه کي مي حال ټول د سوي زړه دئ — پر ببرېږم چي قاصد به خاکستر شي

---

(١) چاپي دېوان: په حال د زړه (2) چاپي دېوان: له لېونو نه. (3) چاپي دېوان: که زاهد. (4) چاپي دېوان: صنم کله.
(5) اصل. مقرر. (٢) دا غزله په چاپي دېوان کي نسته. (٧) چاپي دېوان: چي یې و وهي. (٨) دا بیت په چاپي دېوان کي نسته. (٩) چاپي دېوان: اسمان. (١٠) چاپي دېوان: "همای و ګوره پر وچ هډو کښېي ور شي". (١١) دا بیت په اصل کي نسته. (١٢) چاپي دېوان: اوبه نه که ږغ.

(c) ketabton.com: The Digital Library

د خط شپه د مخ په ورځ شوه هسې ګڼه — ګمان نه کړم چې تر حشره به سحر شي
د قدم خاوري يې ما په دا رانجه کړې(۱) — ګونډي وي چې دُر د اوښو مې احمر شي
د معشوق هرځايي اشنايي مه کړه — چې په لمر پسې سر کوږ د ګل د لمرشي(۲)

۴۳۲ ستا د خط تعريف(۳) "حنان" کاږي ښايېږي ۳۱۴۹
له قلمه که يې توی مشک و عنبر شي

زړه ور پسله مرګه لا(۴) ډېر دلاور شي — د ګرګ پوست ګوره چې پسله مرګه سپر شي(۵)
د کړي تُوري پرهار تر سمي زيات وي — که هر څو ظالم شي خم ظلم بتر شي
له يوې ښځا خبري فتنې پاڅي — د تمام خرمن کافي خاشه شرر شي
له رقيبه تښتېدم نه پوهېدلم — چې له سپي ښځه ډېر غځلې زړه ور شي
د غم سوک چي پر خوله وخوري زړه بيدار شي — په وهل د در، د کور خلک خبر شي
د سړي چې شي بخت تور سعيَ ښځا ده — لينده هر څو چې پر ځان زور که چمبر شي

۴۳۳ ګيله خوشې کړي "حنان" له توره بخته ۳۱۵۲
شپه که هرڅو وي اوږده آخر سحر شي

په احوال که د عاشق معشوق مفهوم شي — هر معشوق به له عاشقه زيات مغموم شي(۶)
تواضع که تا نه کړم خفه مه شه — چې سر کښته کړم نظر به مې محروم شي(۷)
چي غوڅ شوي وي(۸) په تېغ د يار د ستړګو — د حساب پر ځای هغه کسان مرحوم شي
د سياوش په دود به پاک له اوره ووزي — چې د نفس له مقتضْی ځخه معصوم شي
زما نامه په شکسته خط يار ته کاږه(۹) — چې مې حال د دي مات زړه ورته معلوم شي
د هغه شهيد زيارت حج اکبر دئ — چې پرې کړئ يې د عشق په تېغ حلقوم شي
په قيامت به نابينا له قبره پاڅي — چې له ديده د اشنا دلته محروم شي(۱۰)

۴۳۴ له نامو يې بغل ډک دئ نه يې لولي ۳۱۷۴
دا په دا، نه چې در ياد(۱۱) د "حنان" نوم شي

په جفا جفا مې زړه له تا لرزان شي — خپلې سترګې بې له تا راته توپان شي
د باڼو خدنګ يې(۱۲) نه راځي په سيل — که مې هډ زرې زرې لکه نښان شي
عجب نه ده که په رحم چيرته را شي(۱۳) — د مېږې کره مېلمه ګاهې سليمان شي
ستا د عشق درياب نا پايه زه ضعيف يم — و مېږي ته نرۍ جوی(۱) لکه عمان شي

---

(۱) چاپي دېوان: "رانجه کړي مي دي ستا د قدم خاوري". (2) دا بيت په چاپي دېوان کي نسته (۳) چاپي دېوان: چي د خط وصف. (4) بله نسخه: له جنګه (۵) دا غزله په چاپي دېوان کي نسته، په اصل کي شپږ بيته وه. تر مقطع وړاندي دوهم بيت له بلي نسخې را نقل سو. (6) د دې غزلي رديف په چاپي دېوان کي "وي" "دئ" ماته د اصل ضبط "شي" موزون ښکاره سو. ځکه مي "شي" و کيښ. (۷) دا بيت په چاپي دېوان کي نسته (۸) چاپي دېوان: سوئ دئ (۹) چاپي دېوان: کاږئ (۱۰) دا بيت په اصل کي نسته (۱۱) چاپي دېوان: نه چي پکښې. (۱۲) چاپي دېوان: خدنګ دي (۱۳) چاپي دېوان: که له مهره کله را شي.

(1) چاپي دېوان: لړاوبه (2)، (۳) کې= که يې. (۴) دا بيت په چاپي دېوان کي نسته (۵) چاپي دېوان: د ګدای توک. (۲) چاپي دېوان: تر ساعته پناه کېږي (۷) چا پي دېوان: چي يې. (۸) چاپي دېوان: د تدبير کښلي؟. (۹) چاپي دېوان: د خوار زړه. (۱۰) چاپي دېوان: د عالمه (۱۱) چاپي دېوان: بوی د ګلزار. (۱۲) چاپي دېوان: دنيا ګڼه ده. (۱۳) چاپي دېوان: "نفس و خپلي مقتضا ته پرېږده رام شي".

(c) ketabton.com: The Digital Library

چې دي خیال په خاطر را شي مضطرب شم — لکه ېښن چې د مفلس کره مهمان شي
تر ژوند مرګ ورله بِه دئ په پېغور کې — اور ته ځکه ستۍ تېره تر خپل ځان شي

۴۳۵ کبرجن اشنا یې کله غوږ پر نیسي ۳۱۷۱
که "حنان" فصیح لسان لکه سحبان شي

آراسته چې د مهرویو انجمن شي — دا نشمند یې له پرتوه کم سخن شي
د ګلرخو و وصلت ته هغه رسي — چې لاله رنګه جامه یې سور کفن شي
کې(۲) کمیس د ګل له بویه په ځان واغوست — عجب نه ده نیلوفر غوندي کې(۳) تن شي(۴)
رقیب هیڅ فیض د یار له مخه نه وړي — و آفتاب ته لیده کله د لېچن شي
چې واصل شم زه له یاره، رقیب ځکه — د ګدای رزق(۵) ورکوي که سپي دښمن شي
که ګلاب یې په سیالۍ د مخ څه وایي — تر ساعته نه پایېږي(۲) دروغجن شي

۴۳۶ زه "حنان" چې د اشنای په کوڅه ګډ شم ۳۱۷۸
تماشه را څخه هېره د عدن شي

څو یې(۷) ویني د خپل ځان خون بهانه شي — د ګلرخ په تېره تېغ به اشنا نه شي
توري زلفي کله زړه اخلي له خلکو — څو و اور ته د رخسار یې دوتانه شي
هسي زړه زما سوری کړ د یار هجر — چې د وصل په مسیح یې دوا نه شي
د تدبیر کیلي(۸) څو نه شي ځني ورکه — د امید د درګاه قلف به یې وا نه شي
څو قانع نه شي په څاڅکي له دریابه — د صدف حمل به دُر یکتا نه شي
جذبه مې د خپل زړه(۹) هسي قوي ده — چې خطا به ځني تیر د بلا نه شي

۴۳۷ طمع مه کوه "حنانه" و هیچا ته ۳۱۸۵
چې د هیچا ښه بې خدایه په چا نه شي

څو د قبر په وړو کانو بار نه شي — د حریص زړه به تر هغه قرار نه شي
دِ حرَص مار هسي زهر پکښې توی کړه — چې یې دفع په تریاق د ګفتار نه شي
دَ نا بودي دنیا حرص تر حیا تېر کړ — چې له ننګه د عالم(۱۰) یې هیڅ عار نه شي
بوی د عیش له حارصه مشکل کار دئ — د ښورې له مځکې ګل(۱۱) د ګلزار نه شي
دنیا کونډه ده(۱۲) له ډېرو پاته شوې — اشنایي ته یې هوا د هوښیار نه شي
و هوا ته سرکښ نفس پرېږده چې رام شي(۱۳) — تونډ توسن څو ستړئ نه شي قرار نه شي

۴۳۸ دا دوعا یې مستجابه کړې مجیبه ۳۱۹۲
چې "حنان" ګډ د حریص په قطار نه شي

څو په خیال د یار د وروځو کې خم نه شي — تر هغو به د مجاز پر لار سم نه شي
عاشقي د ظاهر علمه ځله لیري(1) — دا تر عرشه پوري تله په قدم نه شي
ګُزار هسي بې صرفې دئ د سیاه چشمو(۲) — چې زړه سوی یې پر آهو د حرم نه شي

---

(1) ځله لیري= یوله بله لیري، په چاپي متن کي" څله لیري" دئ چي معنا نه ورکوي. (2) چاپي دېوان: د سیاه چشم. **(۳)** چاپي دېوان: پر چشمه. **(۴)** دا غزله په چاپي دېوان کي نسته. **(۵)** چاپي دېوان:په غبر کښي کړي. **(۲)** چاپي دېوان:مات شي. **(۷)** چاپي دېوان: په چښل یې.

(c) ketabton.com: The Digital Library

خط يې زړه د راتلو نه شي کړای و مخ ته — تلـه قاضي لـره هيڅکله د ګرم نه شي
لـه ژړاندو سترګو څه غـوارې صبرونه — پـر چينه[۳] باندي هرګز تيمم نه شي
بيده شوئ پـه ښـه ږغ نـه بيدارېږي — بـې عقلی لـره دوا و ملهم نه شي

۴۳۹ هغـه ورځ پـر "حنان" نـه وينم چي را شي
چـي د زړه خونـه يې ګـډه پـه غـم نـه شي ۳۱۹۹

پـه رخسار يې زلفي نـه دي غورېشي — و سپوږمی تـه د لړمـو دي لشي[۴]
پـه تور خط سره يې حُسن د مخ زيات شو — زېب کوي دا صحيفه پـه دا حاشيې
همېشـه بـه وصلت مومې د ګلرخو — غونچه طوره کـه د زړه ويني نوشي
کـه هرڅو عشق کړم ضعيف د رقيب بس يم — دې نمرو د تـه دئ کافي پـر د پشي
ستا ناصح پـه ويل نـه ګرزم لـه ميني — ولـي ځان ستړئ کوې پـه دا ورېشي
مورزاده د عشق خواري مي ده پـه برخه — بېهوده د پند څرخی را تـه ورېشي

۴۴۰ لـه "حنانـه" پټ پـه تـُرکو پسي ځغلي
اې زاهـده ولـي حق ويـل پوشي ۳۲۰۲

د سپين مخ چي وي خوا هانه لکـه زلفي — همېشـه بـه وي پرېشانه لکـه زلفي
چـي هـوا د لعلو لبو کـړي د تـُرکو — هغـه تـل وي اوبزانـه لکـه زلفي
کـه تسخير د عالم کړې اولـه مات شه[۵] — زړه بـه يوسې لـه جهانـه لکـه زلفي
کـه يو ځل کړې سياه بختي د عشق قبولـه — بـر بـه خورې لـه زنخدانـه لکـه زلفي
کـه خـواهش د ګلرخانو د ديدن کړې — شـه د مخ پـر اور بريانـه لکـه زلفي
چـي غذا يې د زړه ويني لکـه مشک وي — ځـای پـه غبرګي کـه[۶] آسانه لکـه زلفي

۴۴۱ کـه دي زړه غـوارې چي زړه لـه خلکو يوسې
تواضـع خـوی کـړه "حنانـه" لکـه زلفي ۳۲۱۳

د عرفان لـه جامـه مـی راکـړه ساقي — چـي پـه چښـه[۷] يـې شـم لـه يـاره ملاقـي
هـم مـي خـلاص کـه د دنيا لـه شـر و شوره — تعلـق را څخـه قطـع کـړه باقي
مجذوبي را تـه حاصله کـړې چي کښېږدم — دواړه سترګي پـر قدم د طلاقي

(c) ketabton.com: The Digital Library

نن بې غِشه مې ساقي و ما ته را کړه / چې د يار د ښه ديدن(۱) شم مشتاقي
تر پخوا عمر عبث را څخه تېر شو / راوړه ژر پياله ساقي، پياله ساقي
پر پيرو(۲) مې کړې ثابت د کاملانو / رسوي بار و منزل ته عراقي
۴۴۲ هم را پېښ کړې هسي حال و ما "حنان" ته
چې بې ياره بل ځای نه شم اوطاقي ۳۲۲۰

څه بلاوه ستا د وروځو په محراب کي / چې يې وا چولم زه په اضطراب کي(۳)
د دي جور شپه لکه ورځ را ته ښکارېږي / چې بندي شوم ستا د زلفو په تناب کي
سياه بختۍ له هري خوا يم اچولئ / ستا د زلفو پېچوتاب په پېچوتاب کي
څه ګيله کړې د سپين مخو له شوخيه / آرام نه دئ چاليدلئ په سيماب کي
آبرويي په قناعت سره زيا تېږي / ګوهر ګوره تږی پروت وي په درياب کي
نه يې اروم نصيحت په غوږو کوڼ يم / را ته مه وايه ناصح د عشق په باب کي
۴۴۳ دا تر زلفو لاندي مخ ګوره "حنانه"
چې د لمر تماشه کېږي په سحاب کي ۳۲۲۷

تماشه يې د خط بويه(۴) په رخسار کي / د ګلانو پرېواني وي په بهار کي
چې مي وسوه کل هڅونه سيل بويه(۵) / د سره اور ښه ننداره وي(۶) په نيزار کي
زلفي ورو شانه کوه چې آزار نه شي / چې هزار زړونه(۷) يې اړ دي په هرتار کي
خط و خال و زلفو ستركو رېز مرېز کړم / رحم نشته د دې ښار(۸) په هندوبار کي
پخپل خط پسي يې خپلي سترګي ګوري / که آهو دئ آرام که په سنبل زار کي
دا شبنم د ګل پر پاڼي باندي پروت دئ / که خوله د ګلرخسار ده په رخسار کي(۹)
۴۴۴ له "حنانه" قرار څه غواړې ناصحه(۱۰)
چې رسوا کړ دا ستا عشق په قندهار کي ۳۲۳۴

سرو قده خوش اندام راغئ په برکي / له هوسه نه ځايېږم په کشور کي(۱۱)
په سپين مخ کي يې سرخي د لبو نمايي / که شفق را ته ښکاره شو په سحر کي
چې نرحور که شاپېری دئ نه پوهېږم / دغه نور نه موجود پېږي په بشر کي
تنګه خوله يې جز لا يتجزا ده. / آب نه پرېښو دندانو يې په ګوهر کي
درک يې نه کېږي د ملا په باريکۍ کي / خيال له خياله څخه وزي په کمر کي

(۱) چاپي دېوان: د تش ديدن. (۲) چاپي دېوان: پر پرو مي؟. (۳) دا غزل په چاپي دېوان کي نسته. (۴) چاپي دېوان: د خط وکړه. (۵) چاپي دېوان: سنبل بويه. (۶) چاپي دېوان: ښه تماشه ده. (۷) چاپي دېوان: ولي سل زړونه.
(۸) چاپي دېوان: شفقت نشته د ښهر. (۹) چاپي دېوان: "که عرق د ګلرخسار دئ په عذار کي". (۱۰) چاپي دېوان: "د حنان قراره څه غواړې دلبره". (۱۱) دا غزل په چاپي دېوان کي نسته

(c) ketabton.com: The Digital Library

همېشه به یې د لبو په مې مست وي — که یې و وینې تش عکس په ساغر کې

۴۴۵ په تش دید یې عالم قتل کړ "حنانه" ۳۲۴۱
هسې آب یې دئ د سترګو په خنجر کې

له ازله دا ستا خیال زما په سر کې — نه چې نن دا ګل زرغون شو زما په در کې[1]
آئینه یې[2] د دیدن تاب راوړای نه شي — جوهر داره زغره[3] تل لري په بر کې
بیده بخت کله وینبېږي زما په غبږ کې — سبزه کله زرغونېږي په محشر کې
په معنا زړه خوشالېږي په حرف نه شي — وي په میو کې نشه، نه په ساغر کې
د بوسې خواستونه کړه[4] له ساده لوحو — د دوعا قبلېده کېږي په سحر کې
د آب باز مرګ له اوبو، مارګیر له ماره — هنرمند ته خطر رسي په هنر کې

۴۴۶ چې و فا له ترُکو غواړې په مجاز کې ۳۲۴۸
څه هوا ده لا "حنانه" ستا په سر کې

حال ویلای نه شم یار ته په تقریر کې — نه قوت لرم د ګوتو په تحریر کې
په مژګانو سرې[5] یو وار ادا نه کړم[6] — قوت نه وي د پېزې لیندۍ په تیر کې
مار د زلفو یم چیچلئ زړه مې چوي[7] — شفقت نشته د عصر په د مګیر کې
رقیب ستا له لوري ولاړ بیا به رانه شي — ګرزېده د مغزي نشته په خنزیر کې
نصیحت لکه اوبه، عاشق غوړ لوښی — تاثیر کله اوبه کاندي[8] په تصویر کې
کوم صیاد و ښکار ته څي په خبر نه یم — چې له وهمه آرام نشته په نخچیر کې

۴۴۷ چې د یار پر تورو زلفو لېوني شوې ۳۲۵۵
اوس خوشاله شه "حنانه" په ځنځیر کې

شکر و کاږه تر څو یې په وسواس کې — د نعمت زیاتېده کېږي په سپاس کې
پاکان خلاص دي د عالم له شرو شوره — مرغلري نه خرڅېږي په نخاس کې
د دښمن په تواضع مه غلطېږه — و نښان ته لېنده خمه شي په لاس کې
سر کښ نفس د ریاضت په دام بندي کړه — څو به یې له دې دښمنه په هراس کې
چې نری شي میاشت آخره شپه راخېژي — پټه وه ځان له عالمه په افلاس کې
ښې وربښمیني جامې باب د ارتینو دي — د مېړه مړانه نه ځي په کرباس کې

۴۴۸ له یارانو اخلاص تللئ دئ "حنانه" ۳۲۶۲
ګذران د زماني شو په لباس کې

---

(۱) چاپي دېوان: "نه چې نن را ته پېښ شوئ په نظر کښې". (2) چاپي دېوان: آئینه دي. (3) چاپي دېوان: توره.
(4) چاپي دېوان: د بوسې خواست تل کوه. (5) سرې= سره یې. (6) چاپي دېوان: "په مژګانو یې له واره ادا نه کړم".
(7) چاپي دېوان: "مار د زلفو یم خوړلئ زړه مې سوری دئ". (8) چاپي دېوان: اوبه کله تاثیر کاندي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

يو كامل و وي كامل ته دا په حال كي   اچولئ يم زه عقل په جنجال كي
دا زما مشكل راحل كړه د رمانده يم   مدام ډوب يم په دا فكر په دا خيال كي
چي د څه د پاره خداى جنت پيدا كړ   چي ښه نه راځي[1] هر ګز زموږ په افعال كي
هغه بل كامل جواب هسي شان وركړ   چي ښه فهم دليل وكه زما په قال كي
چي رحيم دئ هم قدرت لري[2] پر هرڅه   دنيا ځاى كه د يوې ماشي په بال كي
مهرباني يي عامه عامه ده پر هرچا[3]   نور يې څه كاوه دوزخ په دا احوال كي

۴۴۹ الٰهي ګناه راعفو زما "حنان" كړې ۳۲۶۹
چي دي لطف كمى نه كه په هيڅ حال كي[4]

كه د حُسن صفايي نه واى په ګل كي   د عشق شور به هومره نه و[5] په بلبل كي
كه مجاز د حقيقت منظره بولې   پر تېرېږه او طاق مه نيسه په پُل كي
له اسمانه شكوه كفر ده[6] خبر شه   مراد ته نه پرېږدي هيڅوک په جز و کُل كي
له نظره مي فاني شو ساقي واړه   نه پوهېږم څه بلا ده[7] ستا په مُل كي
په ليده يي پېچو تاب شوم خبر نه يم[8]   څه بلا وه د شوخ چشمو په كا كل كي
تر حلقو د زلفو مخ دي معلومېږي   كه ګلاب را ته ښكاره شو په سنبل كي

۴۵۰ دا يې لاس په حنا سره نه دي "حنانه" ۳۲۷۲
مضمحل يې كړه ټول زړونه په منګول كي

ستا د زلفو كاړكوتو[9] حلقو په دام كي   يو جهان زړونه پرا ته دي په ارام كي[10]
تار د زلفو دي پر مخ ترسم كوږ به دئ   مزه دار وي كوږ ترسيم په خپل مقام كي
ستا د وروځو له قبلې خلق جار باسي   دا عجبه، كه زاهد وي په اسلام كي
ستا د ستركو كاته بِه دي ستا تر ستركو   د بادام د ګل زېب نشته په بادام كي
كه تقصير له ما واقع دئ عفو وكړه   د بخښښ مزه نه وي په انتقام كي
چي خبري...[11] كړي واړه يو دى   د سړي كمال معلوم شي په كلام كي

۴۵۱ له سپين مخو وفا مه غواړه "حنانه" ۳۲۸۳
چي و فاله سره نشته په دا قام كي

له ژړلو نه خلاصېږم[12] په هجران كي   آب بازي نه شي هيڅكله په توپان كي
چي مات نه شي زړه، غم ځاى نه پكښې نيسي   چي قلم چاک شي سياهي اخلي په ميان كي

---

(۱) چاپي دېوان: چي ښه نه كېږي. (2) چاپي دېوان: چي رحمان رحيم قدرت لري. (3) چاپي دېوان: "مهرباني عام عامه پر هر چا ده ". (4) چاپي دېوان:

الٰهي "حنان" له دغه اوره خلاص كه   چي دي لطف كمى نه كه په هر حال كښې

(5) چاپي دېوان: هرګز نه و. (6) چاپي دېوان: كفر دئ. (7) چاپي دېوان: څه مستي وه. (8) چاپي دېوان: پېچو تاب شم نه پوهېږم. (9) كذا. (10) دا غزل په "ب" او چاپي دېوانو كي نسته. (11) و مي نه لووست. (12) چاپي دېوان: بې ژړلو چاره نشته.

(c) ketabton.com: The Digital Library

وصل و هجر پر حیرانو سترګو یو دئ — تفاوت زر و سنګ نه که په مېزان کي
نه رام کېږي[1] وصاف د لوته سیاه چشم — له سپېدیه آهو رم که په دامان کي[2]
مالګه و سوځي پرهار دا هم اوبه شي[3] — ازار کړوني ازار مومي په خپل ځان کي
لکه سېل چي په تندۍ له غره رالوېږي — د سنګدلو دولت هسي دئ په زیان کي

۴۵۲ — لاس پر ملا د نامېندۍ کښېږده "حنانه" / طمع مه کړه د فلک په دسترخوان کي — ۳۲۹۰

که و ګرزم پور ته کښته په جهان کي — ستا د حُسن ثاني نشته په انسان کي
ستا د حُسن دروېزه نه که نور څه که — چي غونچې خپل جېب لمن کړه په بوستان کي
هر وېښته مي د فاختې په څېر[4] کوکو که — چي رایاد شي ستا قامت په ګلستان کي
په ژړا کي مي دي خیال[5] د لبو بیا موند — د برېښنا رونها مدام وي[6] په باران کي
ګرېوان و تره مهرویه زه بېرېږم — لمر به واچوي خپل ګل ستا په ګرېوان کي
دغه ستا د سترګو خیال که آهو ځکه — لوړه غاړه ده[7] نیولې په دامان کي

۴۵۳ — په هیڅ وخت یې له هجرانه نه خلاصېږي / "حنان" قبر لره ولاړ په ډېر ارمان کي — ۳۲۹۷

و ساته ګوهر په لعلو دیمن کي — چي پیدا دي زمرد شو په ګلشن کي
د مرجان ښاخ د یاقوتو د بام ستن که — و ساته سور ارغوان په یاسمن کي
پر لندو لاله د مشکو باران وکړه — د نرګسو جام ساته په نسترن کي
له شفقه سپوږمۍ ډکه کړه نن ورځ ده[8] — کښېږي یې ږده د نوو میاشتو[9] په خرمن کي
له ګلابه دي لاله داغ پر زړه یووړ — ستا نرګس د باغ نرګس کړه په کفن کي
د مسیح په شان دوا راکړه مرده یم — د حیات اوبه دي ایښي په دهن کي[10]

۴۵۴ — له حسرته ستا د غاښو ما "حنان" نن / مرغلري کړې را تويي په دامن کي — ۳۳۰۴

چي دي پورته کړه لبان په مسخرو کي — بیا دي ګډ کړم لکه خس په سرو لمبو کي
هي توبه د آهو چشمو له عناده — له شېرانو زړه رانیسي په پنجو کي
پرورده شوه زما کسي په ژړا کي[11] — لکه تخم د ریحان وي په اوبو کي
په یوه کاته مي زړه را څخه یوسي — کې هر څو ساتم د صبر په بوخچو کي

---

(۱) چاپي دېوان: نه رامېږي. (2) چاپي دېوان: "له سپین والي آهو رم که په بیا بان کښي". (3) چاپي دېوان: "نمک و سوځي پرهار دا هم شي ولي". (4) چاپي دېوان: په دود. (5) چاپي دېوان: خیال ستا د لبو. (6) چاپي دېوان: همېش وي. (7) چاپي دېوان: غاړه دئ. (8) چاپي دېوان: "له شفق سپوږمۍ پوره کړه دلبره". (9) چاپي دېوان: د نوي میاشتي.
(10) چاپي دېوان: اوبه دي نیسي په ذقن کي. (11) چاپي دېوان: په ژړا کي زما کسي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

تبسم یې زما پر تن هومره(1) اثر کړي   چي هر هډ غاښونه سپین کړه په زخمو کي
چي له میني توبه ګار شم ژر پښېمان شم   هی توبه کار مي بتر شو په توبو کي

۴۵۵ فارسي خوانو د حیرت ګوتي په غاښ کړې ۳۳۱۱
چي "حنان" سخن سازي که په پښتو کي(2)

د دلبر د سترګو خیال مي دئ په زړه کي   د ختن د ملک غزال مي دئ په زړه کي(3)
ستا د وروځو خیال مي نه ځي له خاطره   ناست ولاړ که پروت هلال مي دئ په زړه کي
نه خلاصېږم د ایام له بدبختیه   چي دا ستا د زلفو خیال مي دئ په زړه کي
شکوه نه کوم دا ستا له خال و خطه   ګنه هومره لوی جنجال مي دئ په زړه کي
هجران و سوم وصل غواړم حیرانېږم   ګوره څه فکر محال مي دئ په زړه کي
بې غیرته زړه مي لاس له تا نه اخلي   ستم جور د هر کال مي دئ په زړه کي

۴۵۶ غونچه شي راته بې ده د اور سکروټه ۳۳۱۸
اې "حنانه" دغه حال مي دئ په زړه کي

څه بلا وه د ابرو په دنباله کي   چي یې کښې یستم په آه و په ناله کي
څه دعوه به که آهو(۴) دا ستا له سترګو   معجزه نه وي په هره ګوساله کي
چي یې زړونه رانیولي وو په حُسن   ور معلوم شوه اوس د خط په قباله کي
ما وې نوش به کړم شکري ستا دلبو   زهر راکړه دا ستا عشق(۵) په نواله کي
د اسمان نښینه خالي پاته شوه ولي   د عشق مي نه ځایېده په دا پیاله کي
غرور زیات لري نوخط تر ساده رویو(۶)   د چین مشک نه وي په هره غزاله کي

۴۵۷ یار بې مهره، زه بې بخته، عشق سور اور دئ(۷) ۳۳۲۵
"حنان" رنګه مه شه څوک په کشاله کي

سر یې پور ته شي له فخره تر اسمان په زمانه کي   هر سړی چي ځان که خاوري ستا د در په آستانه کي
چي شانه یې تور کاکل کړ د بخت ورځ مي توره شپه شوه   دغه توره شپه پخوا وه ما لیدلې په شانه کي
خال دي هسي زه(۸) بندي کړم چي له ځانه خبر نه یم   حیرانېږم څه جادو و په یوه توره دانه کي
لب دي لعل عقیق مرجان دي، غاښ دي دُر، خط فېروزه ده   څه دولت دئ باري ایښئ ستا د مخ په خزانه کي
د مخ خیال بې ماوی راشي(۹) زما د زړه و کاشانې ته   ولي نه لوېږي له سره دغه لمر په دا خانه کي
دا یې سترګي دي له ذوقه زما د زړه په غوښو نښتي(۱۰)   که آهو ګل د لاله خوري په دا هسي دامانه کي

۴۵۸ که جلوه دي د یار سوځي خاموشي کوه "حنانه"(۱۱) ۳۳۳۲
دا په دا چي هیڅ ږغ نه وي(۱۲) د څراغ پروا نه کي

(۱) چاپي دېوان: زما پر صورت هسي اثر که. (2) چاپي دېوان:
پارسي بان به د حیرت ګوتي په غاښ که   چي "حنان" دا ستا صفت که په پښتو کښي

(3) دا غزله په چاپي دېوان کي نسته. (4) چاپي دېوان: څه دعوی کوي آهو. (5) چاپي دېوان: زهر را دا ستا د عشق.
(6) چاپي دېوان: "غرور زیات وي د نوخط پر ساده لوحو ". (7) چاپي دېوان: سور اور شو. (8) چاپي دېوان: هسي رنګ. (9) چاپي دېوان: بې ما دی راشي. (10) چاپي دېوان: زما د زړه په وینو نښتي. (11) چاپي دېوان: خاموشي خوی کړه.
(12) چاپي دېوان: ږغ نشته.

(c) ketabton.com: The Digital Library

چې دي شَست زِه د کمان کړه په کمين کې
ارام نه وکړه هيڅ صيد په زمين کې(1)

تور زنګي ناست و سپوږمۍ ته نه پوهېږم
که يې خال دئ جلوه کاندي په جبين کې

زلفي خلاصي کړه چي زړونه واړه خلاص شي
ډېر ډېر بند دي ستا د زلفو په هرچين کې

د هيڅ زړه کوتره نه پرېږدي و وار ته
رحم نشته ستا د سترګو په شاهين کې

دغه ستا د زلفو باد ور باندي ومښت
د آهو نافه خوشبويه شوه په چين کې

له قربته د سياه چشمو حذر بويه
توري سترګي خلل اچوي په دين کې

۴۵۹ د "حنان" د خم قامت شرف په تا دئ
ولې وي قيمت د ګوتي په نګين کې ۳۳۳۹

د عاشق پر رقيب نه رونېږي سترګي
له سايې څخه د دېو تورېږي سترګي

په وصلت کي يې و مخ ته کتاى نه شم
له ښايست يې(2) په رخسار ښوهېږي سترګي

ستا د خط را تلو رقيب په سترګو ړوند کړ
د افعي(3) په زمرد ړندېږي سترګي

بې اختيار يې و رخسار ته کاته کېږي
د پتنګ له شمعي نه چپېږي(4) سترګي

چې د غاښ له مرغلرو يې محروم يم
د درياب په دود مي(5) تل بهېږي سترګي

دا د چا د راتلو زېرى(6) خبر نه يم
چي مي هسې(7) په تلوار رپېږي سترګي

۴۶۰ دا له غمه د کوم مخ "ميرزا حنانه"(8)
له ژړلو چي مي نه درېږي سترګي ۳۳۴۶

جګي جګي له جفا کړه زړه خالي
تل به نه وي زما ژړا ستا خوشالي

چي يې زړه د خال و خط په خيال(9) اخته شي
شي ترې پاته مطول وي که خيالي

د عاشق آه و فغان به کله اروي
چي په غوږ يې(10) د رقيب د پند والي

چي د عشق د زمزمي ږغ يې تر غوږ شي(11)
نور به نه اروي نيرېږ و فامفالي

و ديدن ته يې حيران دي عالمونه
که ادنا دي، که اوسط دي، که عالي

مړنى سړى په ماتي کي مخ ستون که
عاشق بويه(12) چي آخر حُسن پالي

۴۶۱ خپل زړه څيري کړه "حنانه" که عاشق يې
په دا څه کېږي چي څيري کړې کالي ۳۳۵۳

آه مي خط کله له قده آسان اخلي
باج له سروي کله باد د خزان اخلي(13)

شوخ مژګان رسا کاته څکولي وروځي
دا ناوک هم دغه لاس دا کمان اخلي

(۱) په "ب" او چاپي ديوانو کي دا غزل نسته. (۲) چاپي ديوان: له صفايې. (۳) چاپي ديوان: واقعي. (۴) چاپي ديوان: نه پوچېږي. (۵) چاپي ديوان: د رودو په شان مي. (۶) چاپي ديوان: دا مژده د کوم دلبره که. (۷) چاپي ديوان: دا چي هسي. (۸) چاپي ديوان: "دا په غم کي دئ د کوم ګلرخ حنان". (۹) چاپي ديوان: چي يې زړه د خيال و خط په غم.
(۱۰) چاپي ديوان: چي په غوږ کړي. (۱۱) چاپي ديوان: "چي د عشق حيدري ناره يې د غوږ شي". (۱۲) چاپي ديوان: عاشق هغه چي. (۱۳) دا غزل په "ب" او چاپي ديوانو کي نسته.

(c) ketabton.com: The Digital Library

په سینه کښې مې غاښ پټ لکه صدف کړه / د زنخ سبب کله بار د دندان اخلي
و زاهد ته مه کوه د عشق خبري / مېږی کله له ځا تخت د سلیمان اخلي
د زاهد د عقل بند د عشق په باب کښې / دغه پُل له دغه ځایه طوفان اخلي
که مې ناست دئ عشق پر وچو هډو ښایي / دا په دا ده چې هُمای استخوان اخلي

۴۲۲ شاعران د مضمون بکر بلبلان دي / ځکه ګل تازه "حنان" د بوستان اخلي ۳۳۷۰

نن مې ولیده دلبر په سترګې خپلې / چې رخسار یې په آفتاب بازی وهلې(1)
کږې وروځې کږې توري ابرانی دي / په تش دید یې د زړه ولې غوڅولې
توري سترګې د شهلا د باغ نرګس و / چې آهو یې تماشې هردم کولې
راتې و ویل چې زړه دي بایلو ولې / رنګ دي زیړ دئ او چهره دي ګرزېدلې
ما ویل چې له عیانه څه بیان دئ / چې کوته مې ده د صبر تا نتلې
راتې و ویل چې زه در خبر نه وم / پس له دې د ځان ویر کړه په بخت کړلې

۴۲۳ زما د مخ عاشقان مړه تر حساب تېر دي / ته "حنان" مې له هغو څخه شمېرلې ۳۳۷۷

مهرویانو دا ستا حُسن دئ پسندلئ / لکه لمر وي(2) پر تمام جهان ختلئ
د فلک په آئینه کې هلال نه دئ / دغه ستا د وروځو عکس یې ساتلئ
له خجلته ستا د سترګو نه دئ څه دئ / په ګلشن کې چې نرګس سر ځړولئ
ستا و زلفو و رخسار ته حیرانېږم / چې په غېږ کې دئ کافر اسلام نیولئ
دا یې خال نه دئ د وروځو په میان ایښئ / د تصویر زاغ د کمان پر موتي کښلئ
سنتره د هند که زنه ده(3) حیران یم / چې په تش آرزو یې روح را څخه تللئ

۴۲۴ په تعریف د خپل اشنا د رخسار واړه(4) / چې "حنان" له شوقه دا غزل ویلئ ۳۳۷۴

چې خاطر مې کدورت په غم موندلئ / آئینې مې له کتو غُبار نیولئ
له اوبو د سپي خوړلي په شان ځغلم / چې د سترګو د تېغ آب دي یم کوټلئ
عقل هم له حیرانی په خپل سر ګرزي / پېچوتاب چې یې دا ستا د ملا لیدلئ
دا آزار(5) ښیښې ته نه رسي له سنګه / چې و ما ته له هنره رسېدلئ
د زړه داغ چې مې څوک ویني زړه یې داغ شي(6) / د غم تیر دي تنها نه دئ ما خوړلئ
زړه مې ستا زلفو ته ولاړ بیرته را نه غئ / په آسانه تر هند نه دئ څوک وتلئ

۴۲۵ د "حنان" درد و هغو ته معلومېږي / چې د عشق پر کاڼي سروي سولولئ ۳۳۸۱

---

(۱) دا غزله په "ب" او چاپي دېوانو کي نسته (2) چاپي دېوان: لکه لمر چي. (3) چاپي دېوان: سنتره که سبب که زنه ده. (4) چاپي دېوان: "دخپل اشنا د مخ دي واړه". (5) چاپي دېوان: دا عذاب (6) چاپي دېوان: "د زړه داغ چي مي چا ولید زړه یې داغ شو".

(c) ketabton.com: The Digital Library

دا پــر مــخ بانــدي د زلفــو تــار لوېــدلئ — کــه پــر ګــنج بانــدي د طلســم مــار لوېــدلئ
د خــدنګ انــدوه یــې کــاږم نــه پــوهېږم — چي یې غشــی خطـا دروميي ښکار لوېدلئ
دا عــرق[1] پرســپین رخســار د ګلبــدن دئ — کــه شــبنم پــر مــخ د ګــل ســهار لوېــدلئ
د وصـــال د ګـــل پـــه دیـــد کلـــه مړېـــږي — چـي پـه سـترګو کـي د هجـر خـار لوېـدلئ
تــه بېکســه، مــل دښمن[2]، غــل در پســي دئ — لاس و پښـــي ځلـــه ختلـــي[3] بـــار لوېـــدلئ
پـــه حســـاب د ســـیم و زرو عمـــر بـــایلي — غلـط مـه شـه چـي نفـس پـه شـمار لوېـدلئ

۴۲۶ — د "حنـــان" لـــه آه پرهېـــز کـــوه دلبـــره — ۳۳۸۸
پـه سـینه کـي یـې د عشـق انګـار لوېـدلئ

ستا پـه سـترګو چـي لـه سترګو مـي یـې تللئ — نـور مـي سـترګو لـره خـوب نـه دئ راغلـئ[4]
سـتا پـه زلفـو چـي بـې زلفـو مـي ورځ شـپه ده — لـه دا تـوري شـپي هرګـز نـه یـم و تلـئ
سـتا پـه مـخ چـي مـخ مـي واړاوه لـه واړو — د هـیڅ ښـکلي پـر مـخ نـه یـم ورغلـئ
سـتا پـه خولـه چـي خولـه مـي ونیـوه لـه هرڅـه — چي تعریف د خولې دي څوک نـه شي کـولئ
سـتا پـه شـونډو چـي نفـس پـر شـونډو راغـئ — چـي سـرو شـونډو دي و مـرګ تـه یـم بللـئ
سـتا د پښـو پـه خـاورو، خـاوري دي د پښـو یـم — چـي د پښـو تـاب مـي لـه سـره دئ ختلـئ

۴۲۷ — ستا پـه وروځـو چـي خم شـوم لکـه ستا وروځـي — ۳۳۹۵
زه "حنـــان" دي پـــه کـــږو وروځـــو ځبلـــئ

چـي پـر مـخ دي تـوري زلفـي ښـورولي — خلقـي دي پـه قصـداً ازارولـي
د آهـو نافـه دي ډکـه کـړه پـه وینـو[5] — پـه رنجـو د نـاز دي سـترګي تـورولي
بـاز د سـترګو دي لاناسـت دئ پـه پـرده کښـي — نـور د زړو[6] و ښـکار تـه چـا وپـارولي
تـر پخـوا دي خـوی وفـا وه نـه پـوهېږم — د وفـا لـه خویـه چـا و درولـي
آفـرین را بانـدي و وایـه ملکـو[7] — چـي مـي سـتا جفـا پـر زړه هـوارولي
مـا وي زړه دي لـه مـا یـوو پـه سـپینو غابښـو — ول پـوهېږم پـه رضـا مـي خـوارولي

۴۲۸ — "حنـان" و ژړل لـه ډېـري نامېندیـه[8] — ۳۴۰۲
سـتا پخـوا نېکـۍ پـر زړه چـي تېرولـي

کشـکي بخـت مـه وای لـه مـوره زېږولـئ — چي پیدا شوم عشق یې مه وای رانښوولئ[9]
د محشـر خـواري اختـر ور تـه ښـکارېږي — خـدای هرګـز پـه مینـه مـه وای پوهـولئ
دا پـر مـخ یـې خـال و خـط و زلفـي نـه دي — تـور اطلـس یـې پـر کعبـه دئ غـوړولئ
شـوخو سـترګو یـې ګلـي خیـال لـه مـا یـووړ — لکـه خـلاص کانـدي قصـاب لـه غوښـو ولـئ

---

(۱) چاپي دېوان: دا خوله. (2) چاپي دېوان: ته بېکس مل دي دښمن. (3) چاپي دېوان: لاس و پښې دي دي ختلي.
(4) چاپي دېوان دا غزله نه لري. (5) ب: له وینو. (6) ب: دا د زړو. (7) ب: آفرین را باندي وشو لور د لوره. (8) ب: نا امیدی.
(9) دا غزله په چاپي دېوان کي نسته.

(c) ketabton.com: The Digital Library

اوس بې(1) څوک سر لکه ګوی که په میدان کي — چې یې ما د نې سوارۍ جلب نیولئ
چې ببومه یې (2) له عشقه پارسایي ته — دې ولد په بهانه وم غولولئ

۴۲۹ تور کاکل یې په زړه خوله نجتې "حنانه" ۳۴۰۹
نه پوهېږم دا تور مار چا قهرولئ

له ګناهو څخه(3) نه کوي رم ولي — تل کوي پر زېږد ستانو ستم ولي
په دنیا پسې اووه اقلیمه غواړي — او د حق پر لوري نه ږدي قدم ولي
د دنیا و کار ته سم ځي لکه غشی — خدای ته نه شوي په طاعت سره خم ولي
د دنیا په تله له خدایه مرور شي — دا چې اړوي وهلئ قلم ولي
تویوي مدام اوښې د مظلومو — نړوي د تن د بوال په دا نم ولي
د زمري په شان ور ځغلي پر کمزوري — زورور وته نه وهي دم ولي

۴۷۰ خرڅوي دین په دنیا "میرزا حنانه" ۳۴۱۶
دا نعمت زائلوي په دا غم ولي

چې عاشق د عشق پر لار برابر دروميي — په رضا یې معشوقان مکرر درومي(4)
هره شپه چې دا ستا خیال په غېږ کې نیسم — بوی د ګل مي له بشره سحر درومي
هغه شپه چې دي محروم شم له وصاله — د څراغ په شان لوګي مي تر سر درومي
چې دي خیال د زلفو و ستا تم په زړه کي — له سینې څخه مي بوی د عنبر درومي
تول د زړونو ستا په خیال پسي عیب نه دئ — په سلطان پسي د وروستو لښکر درومي
ستا په عشق کي له رقیبه نه بېرېږم — په دریاب کي بې پروا شناور درومي

۴۷۱ و"حنان" و ته هغه ساعت قیامت وي ۳۴۲۳
چې یو پاته شي، یو یار په سفر درومي

ساقي راکړه یو څو ډکي پیالي مې — چې په چنبه یې(5) صد ساله مرده شي حې
چې دا ستا د رخسار عکس پکښې ګرزي — هغه جام لبالب راکړه پیا پې
مې بې غِشه، یار ساقي، چنګ و رباب وي(6) — پادشاهي په نظر نه راځي د کې
هسې جام د بېخودۍ را عنایت کړه — چې له فهمه مې فاني کړه همه شې
د اشنای د مینې درد هسې سر سام کړم — چې دوا مې نه په ساز شي نه په نې
عشق جدا کړم له عالمه په عالم کي — لکه ناست وي له عالمه لېونی

۴۷۲ د "حنان" په حال د عشق سوخته پوهېږي(7) ۳۴۳۰
تن پرور کله خبر دئ(8) په دا سوی

(۱) بې = به یې. (2) دغه برخه په اصل کي نه لوستل کېږي له بلي نسخې څخه وا خیستل سوه. (3) چاپي دېوان: له عصیانه څخه. (4) دا غزله په چاپي دېوان کي نسته. (5) چاپي دېوان: په چنبو یې. (6) چاپي دېوان: رباب دی.
(7) چاپي دېوان: د عشق سوی خبر دئ. (8) چاپي دېوان: کله پوهېږي.

د هـیـخ ښـکلي پـر مـا نـه شـي مهربـاني
دا پـه دا مـي پـر طـالع شـي حیرانـي

عشـق یـې تنـدره اسـماني نـه ده نـور څـه ده
رېـز مرېـز یـې کـړه د صـبر و دانـي

کـه د حُسـن لـه مسـتیه لېـونی دئ
سـر و مـال[1] ځنـي زمـا شـه سـپلني

لـه نظـره یـې وتلـئ نـه یـم څـه یـم
چـي دا هسـي د رقیـب شـوم[2] خنـدني

همېشـه یـې پـه پـرده کـي دي دوې سـترګي
نـه پـوهېږم چـا پـه زده کـړه رهزنـي

د رنجـو پـه بـاڼ دي تېـغ د سـترګو تېـز کـړ
د زړه سـپر ور لـره بویـه آهنـي

۴۷۳ یـار پالـه "حنانـه" اوس چـي خـط یـې راغـئ
پـه کفـارو کـي زېـب کـه مُسـلماني ۳۴۳۷

چـي مـي بـایلووه پـه مینـه کـي ځـواني
اوس بـې[3] کلـه پرېـږدم عشـق پـه اسـاني

شـوخي سترګي یې څوک نه پرېږدي و وار تـه
ژر یـې ور ولـي تکبیـر تـه قربـاني

تـروې اوښـي نمـک بویـه د زړه غوښـي
چـي یـې وکـړم د خونخـور خیـال مهمـاني

زلزلـه مـي د عشـق ولیـده پـه سـترګو
نړولـه یـې د صـبر و دانـي

د خـط کفـر یـې هجـوم پـه وار وار وکـړ
دا پـه دا ولاړه د مـخ مسـلماني

کـه تسـخیر د عـالم کـړې تواضـع خـوی کـړه
دا پـه دا چـي نګـین خـم وي سـلیماني

۴۷۴ عشـق بـلا نـه ده کېمیـا ده او کـه نـه وای
د "حنـان" چهـره بـه نـه وای زعفرانـي ۳۴۴۴

لـه نـو خطـو څخـه نـه یـم صـبر کړونـی
کله اوړي غـل، چي ډېـر شـي لاس غړونـی

سـر درد مـي د عشـق نـه دومـي لـه سـره
نصـیحت بـه را تـر څـو کـړې سـر تړونـی

د ګلرخـو د هـوس[4] پـه تنـاره کـي
هسـي و سـوم لکـه سـوئ اورلړونـی

بلبـل وړي د خـار جفـا د ګـل د پـاره
د رقیـب بـه ولـي نـه یـم منـت وړونـی

بې نـارو[5] مـي اوښـي ځـي د یـار لـه غمـه
بـې تنـا د ژمـي ابـر وي ژړونـی

مرحمـت بـه ولـي[6] یـار پـه رقیـب نـه کـه
دا پـه دا پـر ښتن ګران وي سپی خوړونی

۴۷۵ چـي د سوز ژړا "حنـان" پـه لـوی سـهار کـړه[7]
لـه دې غمـه غـونچې ځیـري کـړ پړونـی ۳۴۵۱

پـه مجـاز کښـي چـي وفـا غـواړي عشـق کړونـي
غـواړې خونـد د هنـدوانې لـه مرغـوني

د ریـا زاهـد ژړا د خـدای پـه کـور کښـي[8]
قحبـه کښـېږدي[9] پـه مسـجد کښـي حرمـوني

چـي د عشـق لافـي وهـې میـدان تـه راشـه
تـر څـو پـټ یـې لکـه ښـځه پـه پړونـي

مجـاز پُـل د حقیقـت دئ ځـه پـر تېـر شـه[10]
تـه د پُـل پـر سـر ولاړ جـوړوې خـوني

(۱) چاپي دېوان: مال و سر. (2) چاپي دېوان: د عالم شوم. (3) بې = به یې. (4) چاپي دېوان: د هوا. (5) چاپي دېوان: په نارو مي.
(6) چاپي دېوان: بې ولي یار. (7) چاپي دېوان: په لوی سهار که. (8) "د زاهد ژړا د خدای په کور کي هسي".
(9) - ب: لکه کښېږدي. (10) - ب: د حقیقت دی پرې تېرېږه.

د مېره خویونه نه در څخه کېږي ... سازوي مدام لُعبتي لکه نجوني
قناعت پر خپل ټوکر کړه پور ته مه ځه ... لقمه اخله(1) چې دي ننوزي په ستوني

۴۷۲ چې دي شعر نه غوړي باسي څوک "حنانه" ۳۴۵۸
د اشعار د آسو نسه(2) ملوني

د ښایست له مخې(۳) ځغلي سل فتنې ... څو به راورم(۴) ور ته تاب زه د سینې
یو ساعت مې بې ژړا نه دي دوې سترګې ... نه پوهېږم چې کاریز دئ که چینې
په سینه کې مې ټولېږي ستا غمونه ... لکه جمع شي عالم پر سفینې
ستا د مینې ګرګ په هسې شان رنځور کړم ... چې زهوب مې مدام درومي له اینې
چې رقیب دا ستا په در کې(۵) ځای پیدا کړ ... زړه و سړي مې و راسته شوه له کینې
د ګلرخ د مخ په اور کې عیب نه دئ ... که مې تن شي(۶) تار په تار لکه نینې

۴۷۷ په قدر دا ستا د هجر وصل غواړم ۳۴۶۵
د "حنان" دي پاته شوي مهینې

دګلرخو له چا مه شه دښمني ... کې له غمه څخه مړشي نې مني
هیڅ پرحال پوښتنه نه کړي د مهجورو ... خدای دي نه ګوري د دوی کبر و مني(۷)
د هر چا زړه له کوګله څخه(۸) کاږي ... چې جامه د ناز په بر که سمني
و کُشتن ته د عاشق هسې راځغلي ... لکه کور له ره چې درومي(۹) وطني
سپین غاښونې(۱۰) پر ګوهرو باندې نازکه ... او لبان(۱۱) یې پر عقیق یمني
قتل کړئ یم هغه ګلرخ(۱۲) بې تېغه ... چې اغوستې یې قبا ده چمني
په زبان د خوبرویانو زه پوهېږم ... ما د دي کبلیو کړي ده شپني(۱۳)

۴۷۸ چې اغوستې یې د خط توره جامه ده ۳۴۷۳
د "حنان" رنګ شو په دا کُرکُمني

چې پر زړه د زلفو خیال د جانان کښېني ... که رستم د زماني وي حیران کښېني
د عاشق و معشوق راز چې سره یو شي ... هغه دم یې رویبار چپ شي(۱۴) تر میان کښېني
په عرق یې هسې(۱۵) شان شي رخسار نرم ... لکه پاڼي چې د ګل په باران کښېني
دُر د اوښو بې سامان د مهماني کړم ... که یې خیال زما په زړه کې مهمان کښېني

چې بې غوښتو پتنګ طوره ځي مجلس ته ... زر په زړه پر ایرو د خپل ځان کښېني
د الفت مرغه له دي ګلشنه والووت ... چې شبنم د خس و خار پر ګرېوان کښېني

---

(۱)- ب: لقمه احله، "بې ځایه اوږده حاشیه یې ور کړې ده " له کاتبه ټکی پاته سوی دئ. (2) و نسه= ونیسه. (3) چاپي دېوان: له مخه. (۴) چاپي دېوان: ځو را ورمه. (۵) چاپي دېوان: چې رقیب ستا په درګاه کي. (۶) چاپي دېوان: که مي صورت شي. (۷) چاپي دېوان: کبر مني.
(۸) چاپي دېوان: د عاشق زړه له بد نه څخه. (۹) چاپي دېوان: چې زغلي. (۱۰) چاپي دېوان: سپین دندان یې. (11) چاپي دېوان: سره لبان یې.
(۱۲) چاپي دېوان: هغه ګلرنګ. (۱۳) دا بیت له بلي نسخې را نقل سو. (۱۴) چاپي دېوان: چف که. (۱۵) چاپي دېوان: هسي شان شو.

(c) ketabton.com: The Digital Library

۴۷۹ کـه یـې قـد د سـرو قـد ورشـي پـه خـوا کـي ۳۴۸۰
دا "حنـان" بـه پـاس پـر بـام د اسـمان کښېـني

چــي بتــان شــي هــم صــحبت د آئینــې   یــو پــه ســله شــي حیــرت د آئینــې
طمـع مـه کـړه د بوسـې لـه سـاده لوحـو(1)   نــه دي چنبــلي چــا شــربت د آئینــې
د هغـه شـوخ حُسـن خیـال بـه څـه نګـاه کـړم   طاقــت نــه کــه لکــه صــورت د آئینــې
پـه خپـل حُسـن دي خبـر کـړه(2) ځکـه هسـي   خوبــان ډېــر کــوي عــزت د آئینــې
لــه صــافدلو راز د زړه پوښــیده نــه دئ(3)   فهــم وکــړه پــر صــفوت(4) د آئینــې
پـه راتلـه د خـط کـه حُسـن زیـات شي ښـایي   پــه ایــرو شــي(5) شــرافت د آئینــې

۴۸۰ چـي د عشـق پـه اور ځـان ویلـي کـه "حنانـه" ۳۴۸۷
خوبــان ځکــه کــه(6) حرمــت د آئینــې

یـار هغـه دئ چـي ولاړ د یـار پرپـت(7) وي   کـه راحـت ور تـه رسـېږي کـه زحمـت وي
روی ګـردان لـه یـاره نـه وي پـه هـیڅ طـور   د یـار ظلـم یـې پـر ځـان لـوی سـعادت وي
د رقیـب پـه ویـل نـه ګـرزي لـه یـاره   همېشـه یـې دغـه خـوی دا یـې(8) عـادت وي
نظـر نـه کـه د دنیـا و سـود و زیـان تـه   شـپه و ورځ لـه خپلـه یـاره هـم صـحبت وي
کـه هرڅـو جـور و جفـا لـه یـاره وینـي   لا ور څخــه د هغــه یــار ډېــر عــزت وي
پـر مـخ نـه راوړي ګیلـه(9) نـه ور تـه وایـي   چـي پـه سـل طـوره یـې یـار پـه ملامـت وي

۴۸۱ کـه څـوک سـر ښـندي پـر هسـي یـار "حنانـه" ۳۴۹۴
د هغــو ســر فــرازي بــه پــه قیامــت وي

څــو دا مځکــه اســمانونه بحــرو بــر وي   د ګلرخــو اســتانه، زمــا دي ســروي(10)
کــامراني پــه حیرانــي شــي لــه ګلرخــو   د دې بـاغ ګـل د هغـه چـي لاس تـر سـروي
بېتــابي د زړه تــر بــاغ صــنوبر باســي   پـه ګلشـن کـي چـي قامـت سـتا جلوه ګـر وي
د لالــه پــه دود مــي زړه د محبــت وســو   د آه دود چــي غوټــه شــي داغ د ځګــر وي
چـي پـه درست جهـان یـوه ډوډۍ قسمت کـه   و عــالم تــه بــه مــخ رونــی لکــه لمــر وي
ځــای د امــن مــي هیچیــري پیــدا نــه کــړ   لکــه شــمع هــر ځــای زمــا د ســر خطــر وي

۴۸۲ بــې لــه یــاره پــه ګلشــن کــي تمــام عمــر ۳۵۰۱
و "حنــان" تــه خپــل بــاڼو لکــه خنجــر وي

نــن مــي پیالــه غمــه زړه را څخــه چَــوي   چــي خــوړلې د هجــران د تــوري لــوي(1)
جــدایي د خپــل اشــنا یــم کبــاب کــړئ   چــي مــدام پــر هــر زیــارت لګــوم خَــوي

(۱) چاپي دېوان: له ساده رویه. (2) چاپي دېوان: په خپل حُسن بې خبر که. (3) چاپي دېوان: راز د زړونو پټ ښه نه دئ. (4) چاپي دېوان: پر صورت. (5) چاپي دېوان: په ایرو وي. (6) چاپي دېوان: هلته که. (7) چاپي دېوان: په زفت.
(8) چاپي دېوان: "د ښه یار تل دغه خوی دغه عادت وي". (9) چاپي دېوان: نه راوړي یو حرف. (10) دا غزله په چاپي دېوان کي نسته.
(۱) دا غزله په چاپي دېوان کي نسته. (2) بې = به یې. (3) دا غزله په چاپي دېوان کي نسته، د خطي نسخې په متن کي د ننه هم نه ده راغلې، او له هغې پاڼې څخه را نقل سوه چي کتاب جوړوونکي "صحافان" ور ته بلا ګردان وایي.
(4) چاپي دېوان: که په هجر کي څوک مرګ غواړي. (5) چاپي دېوان: لکه اور. (6) چاپي دېوان: په دوړوي.
(7) چاپي دېوان: چي حنان څوک له اشنایه. (8) دا غزله په چاپي دېوان کي نسته. (۹) کې = که یې.

(c) ketabton.com: The Digital Library

چې ملګري يې دېوان يا حيوانان وي پر هر ځای به باندي ټول وي لکه رَوي
د سينې زخم مې بيا فراق ناسور کړ چې مدام ځنې بهېږي وينې زَوي
د کميس د خولو بوی بې[2] کله را شي يعقوب رنګه مې لېمو ونيو پېرَوي
عاشقان دي په وصلت کله اوبېږي د هجران تشنک وهلي دي ککوي

۴۸۳ دې مصرع د حميد زړه د "حنان" وسو
لـه فريادِه د اور سوي زده اور سوي ۳۵۰۸

د هر چا چې شبنم رنګه پاک ګوهر وي همېشه به يې د ګل لمن بستر وي[3]
ستا مژګان دي وي نګاه له بدو سترګو د مظلوم په وينو سره لکه نشتر وي
چې يې ستا کاته ايرې که عجب نه ده که د طور اورې پيدا له خاکستر وي
شېرازه د ګل د عمر ده لس ورځې هغه ګل غواړم چې جمع يې دفتر وي
په ګلشن کې بلبل و ويل و ګل ته چې د ګل ټولېده که مات يې کمر وي
هر چې ستا په زلفو بند شي نه خلاصېږي پيل چې و لوېږي په بند کې مسخر وي

484 چې د عشق بلا را لوېږي له اسمانه
تر پخوا يې نښانه د "حنان" سر وي ۳۵۱۵

د خپل يار جفا مې ډېر ډېر ژړوي بل مې تن پر اور د هجر کړوي
د زارۍ وا ښه په خوله تر ګوته نيسي که په عقل غر له بيخه لوړوي
که په هجر کې مرګ و غواړم[4] ښايېږي تريخ ژوندون سړی له عمره مړوي
ښادي نشته په خندا کې د ګلرخو پر پرهار د پاسه مالګې دوړوي
د ناصح نصيحت هسې دئ په عشق کې لکه تندره[5] په پوکلو سړوي
د يار هجر يم وژلی نه رغېږم بېهوده زاهد نمک را پړوي[6]

485 له اسمانه پرېواته دي بل څه نه دي
چې "حنان" له خپله ياره[7] اړوي ۳۵۲۲

زلفې د دلبر پر مخ څه نشو نما کوي قتل د عاشق خراب لا تر عشق پخوا کوي[8]
يو د ناز کاته د يار روح بخښي عاشق لره سترګې کې[9] بېماري دي کار د مسيحا کوي
ته پادشاه د حُسن يې مه شمېره بوسه پرما عيب د شاهانو دئ تېر حساب چې بيا کوي

(c) ketabton.com: The Digital Library

یـو دي نـرۍ وروځـي دي بـل د خـط سـبزه ګـوره — تـور خـال یـې د زړه پـه ورو ځـه بـدۍ بـلا کـوي
زلفــي د دلبــر مــدام نازکــه پــر ســنبل بانــدي — خولـه یې پر غونچه باندي دم پـه دم خندا کـوي
ځــه قــد بــالا لــرې ځــه نریــه مــلا لــري — زلفـي تـرازو د مشـک هـر سـاعت سـودا کـوي

486 نه که هیڅ بلبل پر ګل ضبط د خپلي خولې هرګز
ځکـه دا شـیدا "حنـان" سـتا پـر مـخ غوغـا کـوي ۳۵۲۹

د عاشـــق پـــر زړه اورونـــه بلـــوي — د جفــا پــر کــاڼي زړونــه ســولوي
ګفتګـوی چـي مـي د مـرګ کـوي پـوهېږم — پــه دغــه بانــه مــي خوشــي غولــوي
ســترګي زړه وړي د خلــوت لــه زاهــدانو — پــه غمــزه یــاغي ملکونــه اېلــوي
دا بېـ خـال نـه دئ د حُسـن پـه ګلشـن کـي — لــخ هلــک دئ حبشــی، ګــل ټولــوي
تاخـت د چـا پـر زړه کـوي پـه خبـر نـه یـم — دا چــي هســي د نــاز آس را ځغلــوي
رقیبـان یـې[1] پـه خپـل وصـل سـر فـراز کـړه — پــر عاشــق د غــم بارونــه چلــوي

487 پـه خـواري پسـي د وصـل ښـادي شـته ده[2]
پــه "حنــان" چــي د فــراق غــم ګلــوي ۳۵۳۲

هغـه زړه چـي سـتا و زلفـو تـه مایـل وي — د بــلا فوجونــه تــل بانــدي نــازل وي[3]
چي منـزل اوږد وي جـرس هـومره فغـان کـه[4] — لـه خـولې سـوي نـارې کلـه د واصـل وي
پـه دنیـا کـي زړه بـې داغـه[5] پـه کـار نـه دئ — چـي بـې مُهـره شـي هغـه بـرات باطـل وي
نـوی خـط سـتاله رخسـاره[6] سـره زېـب کـه — چـي آیـات[7] کلـه پـر هـر کاغـذ نـازل وي
چـي د عشـق پـه لومـه بنـد شـي واړه بـایلي — کـه یـې څـورلس علمـه کـړي وي فاضـل وي
سـتا د لـب د بوسـې دا د رابانـدي وکـړه — رحـم ډېـر د پـاد شـاهانو پـر سـائل وي

488 سـخندان بـه د "حنـان" پـه قـال پـوهېږي
قنـد او کـورت پـر هغـه یـو وي چي جاهـل وي ۳۵۴۳

پـه دنیـا کـي بـه تـر هغـه څـوک خُـرم وي — چــي ملګــرى یــې مــدام د اشــنا غــم وي
د هغـو سـترګو لـه مکـره[8] څـوک خلاصېږي — چــي یــې ښــکار مــدام هوســۍ د حــرم وي
بوالهـوس کـه لافـي کـړي د عشـق دا څـه شـو[9] — د کېمیـــا خیـــال[10] و مفلــس تــه د زړه دم وي
مــوږ د عشــق و غــره تــه شــاده لګــولې — لـه قاضـي کـه وهـم[11] هغـه چي کـاڼی کـم وي
پر سپین مخ باندي تور خط د یـار ضرر دئ[12] — خرابېـږي ژر کتــاب چــي خــوش قلــم وي
لــه دولتــه د عشــق کلــه بخــره وړای شــي — چــــي پــــه فکــــر د دینــــار و د درم وي

489 د "حنــان" شکســتګي ښــکاره هغــو تــه
چـي پـه خیـال د یـار د وروځـو مـدام خـم وي ۳۵۵۰

---

(١) اصل: رقیبان دي. (2) چاپي دېوان: شته دي.(3) چاپي دېوان: "پر هغه د بلا فوج محاصل وي". (4) اصل: "منزل دور وي جرس هومره فغان کاندي". (5) چاپي دېوان: هر یو زړه چي شي بې داغه. (6) چاپي دېوان: نوی خط له رخساره. (7) چاپي دېوان: ښه آیات. (8) چاپي دېوان: د هغو له مکره. (9) چاپي دېوان: "بوالهوس که لاف د عشق که په دا څه". (10) چاپي دېوان: د دنیا خیال. (11) چاپي دېوان: له قاضي وهم که. (12) چاپي دېوان: خطر دئ.

(c) ketabton.com: The Digital Library

مجلس هغه دئ(1) چي ته يې يو جانان وي — هم مطرب ساقي شراب ارغوان وي
خونخور عشق له زړه پُرخونه خبر نيسي — د لبرېزي پيالې د بېر ساقي پاسبان وي
چي و باغ ته خرامان شي کله کله — هغه دم ګل آشفته نرګس حيران وي
که دي زلفي پر مخ پروتي باک يې نشته — دا په دا چي شپه و ورځ مُشت و ګرېوان وي
چي يې ستا د زلفو عکس پر زړه ګرزي — هغه تل د آئينې په دود پرېشان وي
مدام غم تر لمن نيسم زړه تې(2) بولم — پر اشنا باندي اشنا د بېر مهربان وي

490 — په قيامت چي خداى قاضي وي حق به غواړي(3)
د ميرزا "حنان" دي لاس ستا دي ګرېوان وي — ۳۵۵۷

بندي شوئ چي د سترګو په جادو وي — له عالم يې تېښته خوى لکه آهو وي
د ښه مخ جلوه و هغه ته ښکارېږي — چي يې سر و آئينه ته(4) د زانو وي
چي خم شوئ وي په خيال د يار د وروځو(5) — ځاى يې پور ته پر لېمه لکه ابرو وي
دُر د غاښو لعل د لبو بې(6) تلي څوک — چي يې کانى وي شبنم(7) ګل ترازو وي
د کرو ورځو تصوير به يې څوک کاږي — کې د توري په جوهر، قلم(8) د مو وي
چي په خيال د يار د قد د سروي بندي شي — د فاختې په شان يې(9) تل ذکر کوکو وي

491 — دا خلعت دئ ستا د حُسن له دولته
چي "حنان" دي تل له غمه رو برو وي(10) — ۳۵۷۴

په جهان کي به د وصل نعمت نه وي — که آخر پسي د هجر زحمت نه وي
وصل و هجر د يار دواړه خور و ورور دي — په دنيا کي بې زحمته راحت نه وي
سر تر پايه سره لمبه شم و به سوځم — که يودم مي د ګلرخو صحبت نه وي
له وطنه څخه ځه که دي د پلار وي — چي بې آبه پکښې اوسې عزت نه وي
خواره نه دي هغه غوښې د بدن دي — چي د چا کره ورځې در ته ست نه وي
که هر څو ښايسته نجل وي مخ دي واوري(11) — چي په ناسته په ولاړي(12) عصمت نه وي

492 — ملامت کړه ځان دلبې "حنانه" واروه
کانى کم د ترازو د قيامت نه وي(13) — ۳۵۷۱

که کوي را سره ډېره جفا ښايي — رسا حُسن لره جور رسا ښايي
له حيا په آئينه کي کتاى نه شي — که کوي بېګانګي له اشنا ښايي
که له لاسه مي نن بوى د رومي د عطرو — چي خلاص کړئ مي دئ بند د قبا ښايي(۱۴)

---

(۱) چاپي دېوان: مجلس هغه چي. (2) تې = ته يې. (3) چاپي دېوان: په قيامت چي خداى قاضي محمد شفيع وي ".
(4) چاپي دېوان: و آئينې ته. (5) چاپي دېوان: د يار د سترګو. (6) بې = به يې. (7) چاپي دېوان: کانى د شبنم. (8) چاپي دېوان: کې د توري جوهر کل قلم. (9) چاپي دېوان: په دود. (10) دا مقطع په چاپي دېوان کي نسته. (11) چاپي دېوان: "که هر څو ښايسته خېل وي رنګ دې ورک شي". (۱۲) په ولاړې = په ولاړه يې. (۱۳) چاپي دېوان: "دا دروغ به بيا هورې په قيامت نه وي". (۱۴) چاپي دېوان: د بتا ښايي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

چي[1] تغیر یې سپین مخونه کړه د ترکو — کـه یـې و بـولم خـط تـوره بـلا ښـایي
چي لـه خیالـه و آفتـاب تـه سـم نـه ګـوري — پـر مهتـاب کـه طعنـه کـړي دلربـا ښـایي
چي پـه آه د زړو یـې کـج واړه مژګـان شـوه[2] — کـې غمـزه غـواړي لـه زړو خونبهـا ښـایي

493 — پـه اکسیر د زړو یـې کلـپ د زړه خـالص کـړه
کـه"حنـان" لافـي وهـي د کیمیـا ښـایي — ٣٥٧٨

ستا و تېـغ تـه مـي پـه زړه لـه اشـنایي — ورکـړه لار ګونـدي بـه وکـړي دوایـي
تـر الفـت دا سـتا د وروځـو حیرانېـږم[3] — چي یـو مـوی یـې تـر میـان نشـته جـدایي
ملاقـات تـه دي حیـران یـم د مژګـانو — چـي هـردم سـره کـوي دلربـایي
ستا د زلفـو خیـال ځنځیـر کـړا تـر غـاړه — ځکـه اوسـم تمـام عمـر سـودایي
ځنځیـر نـه لـوېږي د عشـق و هـري پښـې تـه — ځـوتېر نـه شـي تـر مجنـون پـه رسـوایي
کـه عشـق پـټ سـاتي عـاشـق[4] ورلـره ښـایي — کیمیـاګر کلـه کـوي خـود نمـایي

494 — رقیـب بیـا څـه ورتـه و ویـل حیـران یـم
لـه "حنانـه" چـي کـوي بـې پروایـي — ٣٥٨٥

تمـام عمـر پـه غفلـت کښـي نـا پکـاریـې — لړځـه و ګـرزه و خـدای تـه کـه هوښـیاریـې
که کړې خاوري توی پـه سترګو کښي د نفس — پـه جنـت کښـي بـه لـه حـورو سـره یـاریـې
کـه اغـزي د چـا لـه لاري څخـه واخلـې — پـه هغـه جهـان بـه تـه ګـډ پـه ګلـزاریـې
د ضـعیف لـه اوږو بـار دَلتـه واخلـه — پـه صـحرا کښـي د محشـر بـه سبکباریـې[5]
چي موقـوف د چا بـار نـه کـړې و صباح تـه[6] — پـه جنـت کښـي بـه دا خـل بـې انتظـاریـې
کـه د لـې کـړې لکـه مـار ازار د خلقـو — پـه عرصـه کښـي د محشـر بـه لکـه مـاریـې

495 — نصـیحت وبـل تـه څـه کـوې "حنانـه"
تـه پسـې مـدام د خلقـو پـه آزاریـې — ٣٥٩٢

چـي یـې مـخ ګـل د بهـار[7] دئ هغـه تـه یـې — چي د درست جهـان[8] پـه کـار دئ هغـه تـه یـې
چـي مـدام زړه ځنـي ورک وي هغـه زه یـم — چـي د کـل عـالَم[9] دلـدار دئ هغـه تـه یـې
چـي خـم شـوئ دئ پـر مـلا لـه غمـه زه یـم — چـي سـم قـد و کـج رفتـار دئ هغـه تـه یـې
چـي حیـران ضـعیف لـه درده هغـه زه یـم — چـي پسـې تـل پـه آزار دئ هغـه تـه یـې
چـي پـر مـخ بانـدي دي محـوه هغـه زه یـم — چـي د زړو پـه وړو هوښـیار دئ هغـه تـه یـې
چـي پـر زړه بانـدي خـوړلئ هغـه زه یـم — تـور کاکـل چـي یـې تـور مـار دئ هغـه تـه یـې

496 — چـي پـه عشـق دي مشـهور[10] دئ زه "حنـان" یـم
چـي ممتـاز د قنـدهار دئ هغـه تـه یـې — ٣٦٩٩

(١) په چاپي دېوان کي "چي " نسته. (2) چاپي دېوان: "چي په آه یې د زړو واړه مژګان کج شوه ". (3) چاپي دېوان: قربانېږم. (4) چاپي دېوان: پټ عاشق ساتي. (5) "ب " سبکسار. (6) د چا کار نه کړې و فردا ته. (7) چاپي دېوان: لکه بهار دئ. (8) چاپي دېوان: درست عالم. (9) چاپي دېوان: د کل جهان. (10) چاپي دېوان: په عشق کښي دي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

متفرقات

(c) ketabton.com: The Digital Library

﴿ ترجیع بند ﴾

یار مې ولاړ شو په سفر له دې وطنه — که ارواح و کوچ یې وکړ له بدنه
که بلبل په اندوه والووت له ګلشنه — که وروستی دم و د مړي له دهنه
چا بې کړې وي له سترې زړه پوښتنه — چا بې ایښئ وي ملهم پر زړه د ننه

دروغجن یې یم[1] په مینه کې هر ګوره
یار مې ولاړ شو زه و نه وتم له کوره

چې خبر یې د تلو وشو ناګمانه — لکه تندره پر چا پرېوزي له اسمانه
چې یوسف مې شو ملګری له کاروانه — شو یعقوب زما د زړه پسې پرېشانه
په ارمان ارمان به ژاړم له هجرانه — د ژوندون طمع مې وخته له ځانه

چې تر پاته شوم په دا پېغور ګنده یم
ستر ګي نه لرم په سر کې شرمنده یم

ور سره به څوک پر لاري وي ملګري — چې ویسا به یې په نه شي نژدې لیري
له سترګو به یې زړه نه غواړي خبري — په ناکام به تر خوله تویي که شکري
د سرو لبو لعل به پرولي په کودري — اړوي به باندي تل د غم پتیري[2]

عاشق نه وم اوس رشتیا شوه دا خبره
چې پر سر مې را پرې نه و ته ډبره[3]

خوب به نه ورځي مانده به تر حد تېر وي — خوشالي، هوا هوس به ځني هېر وي
سپین رخسار به یې له فکره په بل پېر وي — له سترګو به نیشکر ور ته ګنده پر وي
په دیدن بې دېو و دد[4] ملګري سېر وي — پر هر ځای به لکه روي پر چارپېر وي

چې تر پاته شوم په کومو سترګو ګورم
پزه نه لرم پر مخ بې پزي ښورم[5]

دی روان شو زه پر کور په دا حیران یم — چې نه مړ شوم نه مجنون سر پر بیابان یم
نه آسیا رنګه له غمه سرګردان یم — نې له هجره څخه زه څیري ګرېوان یم
ملامت د هر هندو و مسلمان یم — دی پخوا را پوهېده چې دو زبان یم

رحمتونه دي د ده پر زیرکۍ وي
لعنتونه دي زما پر خیرګۍ وي

---

(۱) چاپي دېوان: دروغجن یمه. (2) چاپي دېوان: د غمو سري. (3) چاپي دېوان: "چي پر هر در باندي ژاړم بې اثره.
(4) چاپي دېوان: "په دیدن به یې دوی دوه ملګري". (5) چاپي دېوان: "پزه نه لرم په درست جهان کي ښورم".

(c) ketabton.com: The Digital Library

که مي مینه وای رشتیا سوئ په اور وای　　په نغري کي بې(1) د هجر لکه سکور وای
پښې مي ییلي(2) کالي خیري سر سرتور وای　　په اندوه سره مي ترک د دنیا کور وای
له دې غمه مي ترا وسه سر په ګور وای　　ښایي دا چي مخ مي تور او پر خره سپور وای

صد رحمت دي وي د ده پر دا نایي
صد لعنت دي وي زما پر اشنا یي

بل وطن ته شو روان په زړه خسته　　نه یې آس، نه یې خېمه، نه یې درسته(3)
له خبرو بې په غم وي خوله بسته　　له دغه غمه مي شوه اِینه ورسته
په مجلس کي به د چا وي نشسته　　په ناکام که چیري خلاصه کړي پسته

تف زما په اشنایي شه بېوفا یم
چي بې یاره لا ترا وسه ژوندی پایم

یار مي ولاړ شو په سفر پسي زهیر یم　　له دا غمه(4) تل اخته د ځان په ویر یم
ریشخندي د هر صغیر و د کبیر یم　　چي په غم لا د قلیل و د کثیر یم
زخمي کړئ بېلتانه دغم په تیر یم　　همېشه د دغي چاري په تدبیر یم

چي تر کومه به بې ننګه یم بې عاره
چي لا طمع کړم د عیش له قندهاره(5)

په خپل فضل خواست قبول زما غریب کړې　　د وصال ښادي مي یو وار په نصیب کړې
تللئ یار راسره وصل عنقریب کړې　　مشرف په دغه ګل دا عندلیب کړې
د هجران نا سور مي روغ په دا طبیب کړې　　خوا په خوا را سره وصل(6) خپل حبیب کړې

په کرم سره د خوږو زړو دوا یې
چي لاړ ورکه کړي هغه پر لاري بیایې

وسیله مي کړې مجاز و حقیقت ته　　خاموشي مي کامیابي کړې معرفت ته
شک مي ورک کړې له خاطره طریقت ته　　را تر غاړه کړې(7) ځنځیر ستا و قربت ته
ډېر طامع دي یم د وصل(8) و شربت ته　　بې پوښتني مي لاړو کړې(9) و جنت ته

غیر خیال مي کړه له زړه څخه جارو ته
دغه زهر مي که(10) په ستوني کي دارو ته

---

(۱) بې = به یې. (2) چاپي دیوان: پښې مي پلی. (3) دا بند په چاپي دیوان کي نسته. (4) چاپي دیوان: له دې غمه
(5) چاپي دیوان: -

چي اجل مي عذر وکه په عالم کښې　　ګنه ډېر بې آبه پاته شوم په غم کښې

(6) چاپي دیوان: سره ګرم. (7) چاپي دیوان: را په غاړه کړې. (8) چاپي دیوان: کړې طامع مي ستا د وصل.
(9) چاپي دیوان: لاهو کړې. (10) چاپي دیوان: مي کړه.

(c) ketabton.com: The Digital Library

د سکوت پـه تـار مي ثيري زړه رفـو کـړي   روبـرو مـي آئينـه د خپـل زانـو کـړي
صـبر را د نوخطـانو لـه جـادو کـړي   فسـادونه مـي لـه زړه ثخـه جـارو کـړي
بـې ويلـو مـي پـوره هـره آرزو کـړي   مـا "حنـان" د بـيم پـه اوښـو کـي لاهـو کـړي

497 کـه مـي چيـري يـې بللـئ لـه اخلاصـه ٣٧۴٣
پـه کـرم مـي کـړه لـه غشـه(1) سـينه خلاصـه

﴿مخمس﴾

عقـل و هـوښ صـبر و آرام را ثخـه تللـئ   ثـو پـه بحـر د عشـق زه يـم کښـېوتلئ
زړه مـي هيثکلـه آرام نـه دئ مونـدلئ   پـه کـړو د کـاږه بخـت يـم پوهېـدلئ
د ګـرداب پـه ميـان کـي ګـرزم لکـه خلـی

آ بـادي مـي د تـن مينـي کـړه اوجـاړه   چـي هسـتي مـي وه د صـبر(2) هغـه ولاړه
چي د عشق محکم ځنځير شو را تـر غـاړه   د شـوخ چشـمو لـه نظـره امـان غـواړه
پــه کــړو کتــو يــې دئ هــان نتلــی

وصـل و هجـر د دوو کـاڼو تـر ميـان کـړم   بېلتانـه يې پـه ژونـدون پـوري حيـران کـړم
نـه پـوهېږم پـه ثـه شـان تـدبير د ځـان کـړم   د دې هسـي رنـځ عـلاج پـه ثـه درمـان کـړم(3)
چـي پـر زړه يـې يـم د زلفـو مـار خـوړلئ

لا تـر ثـو بـه د هجـران پـه خـواري خـوار يـم   بېلتانـه يـې مـدام سـوئ پـه انګـار يـم
ډېـر پـه وصـل کـي(4) لـه هجـره نـاقرار يـم   همېشـه سـترې سـتومان پـر دغـه لار يـم
د فـراق غمونـو ښـه يـم پېژنـدلئ

چـي مـي يـار را ثـه تللـئ دئ عالمـه   لـه انـدوه يـې(5) نـه پـر غـر يـم نـه پـر سـمه
دا بـلا چـي مـي پـر سـر اوري لـه کمـه(6)   حيرانېـږم چـي لا مـړ نـه يـم لـه غمـه
کشـکي نـه واى زه لـه مـوره زېږېـدلئ(٧)

يـار مـي قصـد د سـفر وکـړ سـورېدو تـه   دا سـبب شـو زمـا د تـن و نړېـدو تـه(٨)
ځـان مـي نـه ورکـاوه اوس و خوارېـدو تـه   اوس راضـي يـم د لعنـت و بارېـدو تـه
چـي تـر اوسـه مـي ژونـدی دئ ځـان ساتلئ

ربـه تـه پـه مهـر لطـف عنايـت کـړې   ضـلالت مـي کـل بـدل پـه هـدايت کـړې
مشـغولا مـي د قـرآن پـه تـلاوت کـړې   لـه جملـه فسـق وفسـاده مـي نفـرت کـړې
د هغـه پـه روی چـي تـا دئ راسـتولئ

---

(١) چاپي دېوان: له غشو.(2) چاپي دېوان: د زهد.(3) دغه نيم بيتی په اصل کي نسته.(4) چاپي دېوان: هم په وصل کښي.
(5) چاپي دېوان: له فراقه (6) کمه = کومه(7)چاپي دېوان: "کشکي نه واى زه تر اوسه پاييېدلئ ".(٨) دا بند په اصل کي نسته.

(c) ketabton.com: The Digital Library

د دنیا لـه اشتغاله امان را کړه له هوسه له عیشو مې بېنوا کړه
په خپل فضل سره ترک زما هوا کړه لا رزما و خپل قربت ته را پیدا کړه
امید وار دي یم و در ته درېدلئ
څو به ګرزم په عالم کې تازه تر چې اشنای را څخه ولاړ شو په سفر
د بخت نخل مې وکړئ(1) دا ثمر اوس "حنانه" دا مقال کړه مختصر(2)

۴۹۸ په لاس نه درځي اشنای په سفر تللئ ۳۷۷۰

دا څه وخت څه زما نه شوه را پیدا په ناحق، په ظلم هر سړی رضا(3)
په ښکاره کوي ناحقه هسې چاري چې نې شرم شي له خدایه نه حیا
د یوې روپۍ چې خپله نفعه ویني د بل سل روپۍ که زیان شي، له بلا
په یوه سودا کښې سل قسمه و خوري د ایمان په فوتېده بې محابا
نه غني انصاف لري نه مفلس دواړه هر سړی ظالم پخپل قدر تنها
که محکم شي د دوو کسو تر میان کښېني بې مرضی یې هرګز نه زده بله خوا
ګناهو نه صغیره که کبیره دي هسې کاندي ته وا نه لري جزا
هم زنا، ربا، غیبت دائم الخمره لواطت خون د سړي ګڼي روا
هیڅ په کشر کښې ادب نشته له مشره نه شرمېږي پلار له زو، زوی له ابا
خپل عمل د نیک و بدو دلته تول کړه د قیامت په ترازو کښې نشته غلا

۴۹۹ الٰهی له هسې قومه نجات ورکړې ۳۷۸۱
و "حنان" ته په خپل فضل رَبنا

عمر درومي په شتاب دم قدم دئ په حساب(4)
ته تر څو بېغمه ناست یې مشغول یې په خورد و خواب
دا ستا کار نه پوره کېږي ګاه نیمګړی ګاه کریاب
کار دي سم د دنیا نه کړ او د دین دي کړ خراب
پر نس هیڅ نه معلومېږي که په و خورې شهدناب
هر چې ور شي واړه ډوب که جوړ کاسه د ده ګرداب
رحم نه لرې هیڅکله نه پر شیخ و نه پرشاب
تل پرده د پیرۍ کاندې په وسمه و په خضاب
نه دي شرم شي له خدایه نه حیا کړې له احباب
ته هم زوی د فرشتې نه یې چې دا نور بولې دواب
په ظاهر لکه سپین زر یې او باطن لکه سېماب

(۱) چاپي دېوان: ورک کړئ (2) چاپي دېوان: "او حنان دا مقال کړ مختصر". (3) دا غزل په "ب" او چاپي دېوانو کې نسته (4) دا قصیده وشمه غزله په چاپي دېوان کي نسته.

(c) ketabton.com: The Digital Library

غرور نه در لره ښایي — چي پیدا یې له تراب
هم د بولو له سوراخه — دوه ځل وزي په عذاب
که پادشاه د هفت کشور شي — هیڅ په کار نه دي کذاب
همېشه د بل په غوښو — بوخت یې لکه قصاب
باز چي غوښي تل د قام خوري — ځکه بند دئ په تناب
د بل زیان دا ستا تکیه ده — د بل زیان بولې ثواب
دا ستا خوی شیطان خجل کړ — څه خو وکړه اجتناب
دین دي بایلو پوره نه شو — ستا د دې جهان اسباب
د مرګ باد به دي چپه که — نیم نفس لکه حُباب[1]
چي له هره کبرجنه — تل بېزاره دئ وهاب

۵۰۰ کې په غوړ کړې دا څه دُر دي — د "حنان" ویل خوش آب ۳۸۰۳

؟ ؟ ؟

شاعران د پښتنو ډېر دي تر سل — څو به کړم در ته معلوم زه په ویل
یو میرزا، میرخان، دولت د علم کان ؤ — د سلوک شعر یې کړئ دئ افضل
بل اخوند میاداد د عشق په میو مست ؤ — ښه شېرین الفاظ ویلي میا واصل[2]
بل رحمان سرېنی د پېښور دئ — په پښتو یې غزل بِه دئ یو تر بل
د خوشحال ختېک ویل کل نصیحت دئ — په ظاهره مسخرې دي یو د بل[3]
بل عبدالقادر شاعر د خوشحال زوی — ښه دېوان[4] یې دئ جوړ کړئ لکه ګل
بل حمید موشګاف د خیال په شعر — څه به وایم نا سفته[5] دُر یې پېیل
علیخان اخوند زاده پېښوری و[6] — ښه آبدار دُر یې له ژبې[7] تویول
ملاحسن اخوند ساګزی[8] په تلوکان کې — جوړول یې د معنا هر دم غزل[9]
د اخوند ملا پیرمحمد شعر که واروې[10] — په هر بیت سره یې زړونه سولول[11]
جان محمد حافظ کاکړ[12] په نعت و مدح — ښه اشعار به یې وایه لکه بلبل[13]
د عیْسی اخوندزاده شعر ډېر ښه و[14] — آفرین دي وي پر باندې[15] تل تر تل
ملا جمعه په شاعرۍ کې ډېر استاد و — سیال یې نه و د خپل عصر د ویل[16]

---

(۱) دا بیت له بلي نسخې را نقل سو. (2) چاپي دېوان: ویلي دي واصل. (3) چاپي دېوان: "په ظاهر یې مسخرې بوله بلکل". (4) چاپي دېوان: ښه کتاب. (5) چاپي دېوان: تأسف. (6) چاپي دېوان: "علیخان اخند ازده هم ښه شاعر و".
(7) چاپي دېوان: له شربه. (8) چاپي دېوان: ملا حسن اخند ښه پیر. (9) چاپي دېوان: "په ویلو کي د شعر ډېر اکمل".
(10)- (11)چاپي دېوان:
د اخند پیرمحمد نظم ته که ګورې — هر ګفتار یې دئ په مثل د بلبل

(12)چاپي دېوان: کار کړ. (13) چاپي دېوان: "سیال یې نه و په پښتنو کي په ویل". (14) چاپي دېوان: "ښه شعر که واروې". (15) چاپي دېوان: به باندي وایې. (16) چاپي دېوان: "په هر بیت سره یې زړونه سولول".

اوس زمورږ د وخت شاعر ملا شمس الدین دئ(1)   په تکلیف تیاروي واړه غزل(2)
اوس صدیق اخوندزاده ښه شعر وایي   ډېر ښه پوه دئ د بیتو په نښلول(3)

۵۰۱   د سکوت(4) مهر پر خوله کښېږده "حنانه"   ۳۸۱۹
ځه غرض دي دئ(5) د خلکو په ښوول

؟ ؟ ؟

نه رسېږي ستا و وصف ته(6) دلیل   عقل نه که په دا باب کي قال و قیل
د بدبه د خسروۍ چي دي شوه پورته   د کسرٰی پر ډمامه یې وکیښ نیل
و لویي ته دي د عقل چاره نشته   د درخاوري دي رانجه کړي جبرئیل
په ډېر لطف سره یې و بللې پورته   ستا و لورته منتظر د عرش قندیل
لامکان یې ستا مکان په خپل قدرت کړ   ګفتګوی در سره و کاوه جلیل
نه نوي زره خبري(7) درته وکړې   څوک د ګوی څوک د مګوی د څو وکیل
درته وې ښوې واړه د سِر خبري   ښه یې پوه کړې په کثیر و په قلیل
ده پخپله د لولاک خلعت دَرواغوست   ستا له رویه یې پیدا کړ سلسبیل
عنایت چي پر تا و پر بل چا نه و   که موسٰی و که عیسٰی و که خلیل
چي ستا اسم یې شفیع کړ و باري ته   دا آدم صفي قبول شو په تعجیل(۸)
نوح له غرقه د توپان نجات په دا موند   چي ور وښو دغه ستا مدد سبیل(۹)
په وجود کي یې ستا نور و بل څه نه و   له سره اوره چي سالم و ووت خلیل(۱۰)
ستا په روی سره موسٰی پیغمبر خلاص شو   او فرعون یې کړ غرق په رود نیل(۱۱)
د عیسٰی په ګفت به مړ کله ژوندی و   که یې ستا اسم پر زړه نه وای دلیل(۱۲)
چي یې قصد کړ د کعبې و خرابۍ ته   ستا مدد صقر ته بوت اصحاب فیل(۱۳)
برکت و واړه ستا خیر البشره   چي لښکر د خدای پر راغئ ابابیل(۱۴)
په لسان د هیڅ انسان دي صفت نه شي   له تعریفه دئ قاصر عقل طویل
ستا د درخاوري زما کحل البصر دي   د ګناه بار مي هرګوره دئ ثقیل(۱۵)
ستا په زور مي خلاصوه له دغه باره   خطا شوئ مي دئ وار زما ذلیل(۱۶)
هېروه مي مه هر ګز ابو القاسمه   هغه دم چي مي روح اخلي عزرائیل(۱۷)
له فرمانه چي دې(۱۸) سر غړاوه څه شو   په قیامت به شرمنده پاځي ذلیل(۱۹)
مخ یې تور دئ چي منکر شي ستا له امره   حاسدانو ته دي سپک بار شو ثقیل(۲۰)
چاچي شک درلود دا ستا په نبوت کي   میاشت شوه ستا په رسالت باندي دلیل(۲۱)
چاچي نه وکړ باور منافقان شول   چا و نه کړ ستا پر دین باندي تعطیل(۲۲)

۵۰۲   د حساب له ورځي بیم مه کړه "حنانه"   ۳۸۴۴
د عاصیانو په بخښنه دئ کفیل

؟ ؟ ؟

(۱) چاپي دېوان: "اوس زمورږ د زمانې ملا شمس الدین دئ".(2) چاپي دېوان: "په تکلیف یې جوړول مدام غزل".
(3) دا بیت په اصل کي نسته، په بله نسخه او "ب" کي هم نسته.(4) چاپي دېوان: د سکون مهر.(5) چاپي دېوان: څه غرض لرې.(6) چاپي دېوان: ستا و وصل ته.(7) خبرې = خبري یې(8)-(9)-(10)-(11)-(12)-(13)-(14)-(15)-(16)-(17):- دا لس سره بیته په چاپي دېوان کي نسته.(18) دې: دي یې.(19)-(20)-(21)-(22):- دا څلور بیته بیا په اصل کي نسته.

(c) ketabton.com: The Digital Library

دا ستا خبري، خوږې شکري | نزدې که ليري ور ته نولېږم(1)
په مخ ګلابه، زيات له آفتابه | د مخ و تاب ته دي کبابېږم
زلفي عنبره، په قد عرعره | باريک کمره، جبين قمره
په تن سيمينه، تن انګبينه | په خوی شيرينه بې تا کهېږم
د پسرلي ګله، زلفي سنبله | مشکين کاکله په لبو مُله
ډېر په عذاب يم په اور کباب يم | بې تا خراب يم لا خرابېږم
ابرو هلاله چشم غزاله | زما له حاله خبر شه لاله
بې تا غمګينه په زړه حزينه | ږيره مې سپينه په تا ځوانېږم
لاله عُذاره، ګلاب رخساره | پري رفتاره در شهواره
په زړه ابتر يم، په غوږو کر يم | مات پر کمر يم په تا جوړېږم
موی ميانه، سرو روانه | ابرو کمانه، کاږه مژګانه
يم دي ويشتلئ، په تير پېيلئ | په زړه نتلئ ښه در پوهېږم
تر ګل خندانه، مخ ارغوانه | تر نمر روښانه د زړه درمانه

۵۰۳ "حنان" رنځور يم، ډېر په ضرور يم ۳۸۵۸
پره زړه نا سور يم چې نه رغېږم

؟ ؟ ؟

ځو غافل ګرزي انسان | په خپل ځان پوري حيران
خدای پخپله ستا شاهد دئ | حذر نه کړې له عصيان
ته الا لِيعبُدُون يې | د خوږو د اوبو زيان
سر د کَل خطا دنيا ده(۲) | په خطا پسې روان
همېشه د رزق د پاره | مرور يې له اسمان
کُل شَيءٌ هَالِكٌ دئ | الا وَجهَهُ، نادان
پاته شوئ هيڅوک نه دئ | نه هندو نه مسلمان
وَلَو کُنتَم فِي بُرُوجٍ | دا خبر دئ له فرقان
عزرائيل دئ برات کړئ | پر واړه ذي روح يکسان(۳)
فهم وکړه لږ منزل دئ | ستا تر ګور تر ګورستان
مه کړه خوب د بېغمی ته | پاته نه شي له کاروان
ته په څه سره غره يې | چې سر کاږې له فرمان
په پيري عبادت نه شي | ګټه اوس په کار ده(۴) ځوان
چې پيدا بني آدم دئ | زړه يې ډک دئ له ارمان
هوښ کړه ته يوازي نه يې | ستا په رنګ دي صد چندان(۵)

(۱) دا قطعه په "ب" او چاپي ديوانو کي نسته (2) چاپي ديوان: دينار. (3) اصل: "پر واړه وو زنده ځان". (4) چاپي ديوان: اوس وکوه. (5) له دې بيته څخه بيا تر مقطع پوري ټول بيتونه په اصل کي نسته، مقطع په اصل او چاپي متن دواړو کي سته

(c) ketabton.com: The Digital Library

دا دنیا دغه یې کار دئ | اسمان ژرنده سر گردان
ژر به ورسې تر مطلبه | ما سوی با سه له میان
د هیچا لاس په تور نه شو | واړه ولاړ ځنې پرېشان
که ما قبل و که بعد | تر گدایه تر سلطان
د وفا متاع یې نشته | واخله لاس له دې دوکان
دنیا سِجن د مؤمن دئ | وزه ته له دې زندان
لِلانسَان عَدُوا دئ | ته دوستي کړه له شیطان
فهم وکړه په دنیا کې | چا سود کړئ دئ بې زیان
چې سکندر، دارا، جمشېد وو | واړه ولاړ په زړه پرېشان

۵۰۴ نصیحت و ځان ته وکړه ۳۸۸۳
بل ته څه وا یې "حنان"

؟ ؟ ؟

بیرته څغلې در بدره | خبر نه یې نا خبره (1)
غاښ و تلې ږیره سپینه | په تن لوی په خوی اصغره
شرم نه کوې له خدایه | نه حیا له پیغمبره
لکه سپی په گُمان (2) غاپې | له ما ښامه تر سحره
تسبیح هر خزنده وایې | هیڅ نه اروي کور وکره
عبادت ته خدای پیدا کړې | ته خوردن کړې گاو وخره
پر هر بوټي فیض اوري | تر جماد و تر شجره
ته محروم یې له دې فیضه | بیده پروت یې بې اثره
مغروري لېوني کړئ | ځان ته گوره خاک بسره
ته له څه څخه پیدا یې | چې کوې کبر یکسره
له یوې قطرې منیه | پیدا شوئ یې عنتره
شیطان نه زده چې تازه دي | د شیطان د خوی رهبره
آدمي دي سره ورونه | د یوې ونې له بره
ته په څه د چندن ښاخ شوې | چې و بل ته وا، ډېره (3)
په ظاهر لکه موسٰی شې | په باطن د قارون کوَره
چې یې کور دئ ستا په څنگ کې | پر ده ویر او ته خوشتره
د بل زیان دا ستا تکیه ده | د ستم پر بلا بره

---

(۱) دا قصیده و شمه غزله په چاپي دیوان کي نسته (2) دا برخه په اصل کي نه لوستل کېږي، له بلې نسخې پشپړه سوه.
(3) بله نسخه: چي و بل ته وا ډېره.

(c) ketabton.com: The Digital Library

پر عاجز مېړي قدم ږدي
خبر نه یې له داوره
همېشه د بل و زیان ته
ځان پرېباسي له کمره
و لمانځه ته دي ملا ماته
د دنیا په کار کي غوره
د دنیا په زیان نامرده
شي له خدایه مروره
له بنده ښخه شرمېږي
نه له خدا ښخه، کافره
خدای په هر نفس حاضر دئ
ته ګناه کړې بې هنره
لږ څه و ګرزه و خدای ته
توبه وکړه برادره

505 د "حنان" ویل په غوږ کړه
ډېر بهتر دي له ګوهره 3908

٭ ٭ ٭

چي د حق پر در رویدار بابا ولي دئ
خزانه د هر اسرار بابا ولي دئ(1)
چي مفتاح د خزائنو د فتوح دئ
حل د هر مشکل په کار بابا ولي دئ
چي سلیمان رنګه یې دي تر حکم لاندي
انس و جن و مور و مار بابا ولي دئ
غیبانه سواره چي ګرزي پر ملکونو
د واړو سپه سالار بابا ولي دئ
کرامات یې تر عدد تر حساب تېر دي
د ولیانو افتخار بابا ولي دئ
چي په تش نظر یې خاوري سره زر کېږي
هغه ښوک د قندهار بابا ولي دئ
چي طواف د قبر یې کم له حجه نه دئ
هم یې فضل زیات تر شمار بابا ولي دئ
ډېر سخي دئ عار له هیچا ښخه نه که
مهربان تر مور و پلار بابا ولي دئ
چي تنګسه دربانديدر شي تر ده ورشه
چي له خوا، یې سروکار بابا ولي دئ
چي یې ښوک قبر ته ور شي فیض مومي
چي پر اوري تل انوار بابا ولي دئ
تصرف یې هغه رنګ لکه په ژوند و
ویده نه دئ تل بیدار بابا ولي دئ
هر مقصد یې پر مزار تر سره کېږي
پر هر امر مددګار بابا ولي دئ
پر مرقد بانديې فیض د حق اوري
له غمجنو اخلي بار بابا ولي دئ
هر حاجت د حاجتمنو پر قبلېږي
ناز بردار پر لوی دربار بابا ولي دئ
چي په زړه کښي دي مطلب وي دی پوهېږي
په مخفي حال خبردار بابا ولي دئ

506 زه "حنان" یې په اخلاص یم د در خاوري
په پیرانو کښي ابدار بابا ولي دئ 3924

٭ ٭ ٭

(قصیده)

ولاړه ځواني ولاړه پیري راغله ږیره سپینه(2)
غاښ په خوله کښي نشته عمر ولاړ شو نه راځینه(3)
خرید و کړ ځوانانو روان شو اصلي وطن ته
زه هم پسې ځم توښه مي نشته یم غمګینه

خرید مي په بارو د عصیان کړئ دئ غفاره صرف
نقد بخښ لرې دا جنس مي رانیسه متینه
را ښخه عمر شو په لهو په لعب کښي
نه را ښخه وشو کار د دین هرګز په مینه

---

(۱) دا قصیده په "ب" او چاپي دېوانو کي نسته. (2) سفین. (3) "ب" او چاپي دېوانونه دا قصیده نه لري.

(c) ketabton.com: The Digital Library

نه لرم عمل لایق چي در یې ورم درګاه ته
تـه مـي پـرده وکـړې یـا سـتار العالمینـه

غـرق پـه ګناهونو یم امید مي تاتـه ډېر دئ
تـه مـي لاس مـه کـاږې لـه شـفیع المذنبینـه

تـادي فـر مایلي چي لا تقنطو خوشحال یم
فضـل دي بسـیار دئ د بنـده ګنـاه مـه وینـه

تـه د هـر خسـته زړونـو ملهـم یـې کردګـاره
هـم واقـف پـه حـال د هـر بنـده ګوشـه نشـینه

پـټ کـړه قبـایح مـي د اعمـال لـه دښـمنانو
تـه پـه عمـیم فضـل دا بـار واخلـې لـه حزینـه

سـتا حلم حلـیم زړه ورکـړئ پـر ګنـاه یـم
خلاص مي کړه په فضل ستا له دې د ېو لعینه

هیڅ مي حاصل نه شوله رفعته په دنیا کښې
پورتـه لکـه دود پـه هـوا ولاړم لـه زمینـه

وقت د زکندن مي لـه شیطانه پـه امان کـړې
مـژده لا تخـافو را بانـدي وکـړې لـه یمینـه

مـا پـه ځـان اغوسـتې د ریـا زهـد خرقـه ده
ډېـر ډېـر شـرمنده یـم لـه سید المرسـلینه

عیب د بل غوارم شپه و ورځ دغه مي کار دئ
ړونـد لـه خپلـه عیبـه یـم اِلـهُ العالمِینـه

دَر د غفـران خـلاص کـړه یـا مفـتح الابوابـه
بحـر د احسـان لـرې حبیـب التوابینـه

ډېـر یـم منتظـر دا سـتا د رحـم یـا رحیمـه
تـور مـخ سـپینه ړیـره درغلـم بـې آن و اینـه

و مـې نسـه لاس زمـا دسـتګیره افتـاده یـم
نشـته فریـاد رس بـې تـا حبیـب المسـاکینه

را کړه د جزا پـه ورځ نامه پـه راسته لاس کښې
ډېـر ډېـر وارخطـا یـم یـا امـان الخایفینـه

لار چـي مسـتقیمه پـر هغـه مـي برابـر کـړې
هسـې لار چـي ورشـم تـر خـاتم النبیینـه

ډېر پـه ګناه بـار یـم سترګي نـه لـرم و تـا تـه
تـه مـې عـذر وغـواړه د لیـل الحائرینـه

نشته بل دا درس چي له ابلیسه به مي خلاص که
بـې لـه تـا اغثنـی غیـاث المسـتغیثینه

ټول چي پر محشر شي اولین آخرین خلق
هلته مي جار باسې پـه خپل فضل لـه سجینه

روح چي مي له تنه څخه وزي ذوالجلالـه
تـه یـې پـه کـرم ورسـوه تـر علیینـه

نفس و شیطان زه یم ستا لـه لاري اړولـئ
تـه مـي پـر لار سـم کـړې یـا اکـرم الاکرمینـه

۵۰۷ ډېر مې دئ امید زما "حنان" تاتـه رؤفـه
مـه مـې کـړه نامېنـده یـا اِلـهُ العالمینـه ۳۹۴۹

* * *

الهـي د هـر چـا قاضـي الحاجـات یـې
پـه عطـا پـه کـرم حـل المشکلات یـې[1]

نامېنـدي ده سـتا لـه دره څخـه کفـر
د هـر چـا د غـم کـافي المهمـات یـې

تـه ارحـم الـراحمین یـې رحـم وکـړه
عفـو کړونـئ د همـه وو خطایـات یـې

څـه قـدرت لـرم چي پورتـه کښـته وایـم
تـه خـالق د اوو مځکـو سـماوات یـې

بـې بـدۍ بـل عمـل نـه را څخـه کېږي
تـه خبـر پـه واړو سِـر و خفیـات یـې

خپـل حاجـت زه لـه تـا غـواړم ذوالجلالـه
دا پـه دا چـي تـه مجیـب الـدعوات یـې

(۱) دا مناجات په چاپي دیوان کي نسته

(c) ketabton.com: The Digital Library

ستا لـه دره هـیخ سرې نـا امیـد نـه ځي ... زه هـم نـه ځم تـه واهـب العطایـات یې
کـار زمـا غریب پـه خپل فضل پوره کـړه ... لاس مـي و نیسـه رفیـع الـدرجات یـې
پـه کـرم مـي د مهم قفـل را خـلاص کـړه ... یـا فتاحـه تـه کاشـف المشـکلات یـې
خواست بې تا لـه چا روا نـه دئ کریمـه ... بې لـه شـکه تـه سـامع المناجـات یـې
لـه عدمـه آدم جـوړ کـړې تـه قـادر یـې ... ور کـوونئ و ذرې تـه د حیـات یـې
منـزه یې لـه ادراک، لـه وهـم و فهمـه ... مبـرا د چـون چـرا د کـم و زیـات یـې
وَلَقَـد کَرمنـا تـا دي فرمـایلي ... و انسـان تـه بخښـنده د کرمـات یـې
نفس ظالم دئ، زه مظلوم غـور مي وکـړه ... تـه غیـاث د مسـتغیثو هـر اوقـات یـې
زمـا توبـه ده ذوالجـلال والاکرامـه ... د هغـو لـه دیـده تـه چي ځنـي مـات یې[1]
تـا ویلـي دي فلاتَنهَـر، سـائل یـم ... زمـا حاجت را کـړه لایـق د دې صـفات یې
مـا رسـوا نـه کـړې پـه ورځ د حشـر و نشـر ... عفـو کړونـئ د ګنـاه پـر عرصـات یـې
مـا عاصـي دیـن پـه دنیـا دئ بـایلوولئ ... تـه دلیـل د حیرانـانو د حـالات یـې
زرغـو نـه ګیـاه پیـدا بـاران پـر و کـړې ... تـه صـانع د همـه وارو مصـنوعات یـې

۵۰۸ ... ۳۹۲۹
د "حنـان" حاجت پـه خپل فضل پوره کـړه
قبلـوونئ د دوعـا پـه هرسـاعات یـې

﴿فالنامه﴾

پـه نامـه د پـاک الله کـرم ابتـدا[2] ... بـل پـه نعـت د رسـول مجتبٰـی ﷺ
دایـره د فالنـامې د دې کتـاب ... نوشـته پکښې مطلـب دئ د هـر بـاب
څوک کـه فال پـه دایره کي نیسي ګوره ... هـم الحمـد قـل هـوالله وایـي وروره
نـور دي ګوتـه پـه یـوه خانـه کي کښېږدي ... مخ پـه کښته دي حساب کـه لـوړ دي پرېږدي
حـرف دي کـاږي پـر کاغـذ یوولسـم ... چي ور و رسـي تـر پایـه پـوري سـم
دایـره دي بیـا لـه سـره راشـماري ... چي یې مـراد د زړه تـر سـره کـه بـاري
حـرف دي بیا یوولسـم شـماري نېکرایـه ... چي نیـو دئ وي حـرف تـر هغـه ځایـه[3]
او دا لـوړ حسـاب دي لـوړ کـاږي دینـداره ... پـر هغـه بانـدي چي کښـلئ وي لـه واره
د غـزل د سـر مصـرع بـه شي تـرې جوړه ... مګـر تـه غلـط شـوې مـه کـړه ماتـه غـوړه
هـر مطلب چي وي پـه زړه کي وایـه کېږي ... پـه ویلـو یـې د فـال څښـتن پـوهېږي

۵۰۹ ... ۳۹۸۰
د هـر چـا دي خـدای حاصـل د زړه مـراد کـه
دا "حنـان" دي پـه یـوه الحمـد یـاد کـه[4]

---

(۱) په اصل کي "نات" و، ما له بلي نسخې وکیښ. (2) فالنامه په اصل او "ب" کي نسته. (3) کټ مټ را نقل سو.
(4) د فالنامې لپاره به دایره هم هرو مرو رسم سوې وه، خو د چاپي دېوان مرتب به ښایي د طباعتي ستونزو له امله نه وي راوړې. په بله نسخه کي د فالنامې جدول سته خو شعر یې نسته.

(c) ketabton.com: The Digital Library

﴿قطعات﴾[1]

یوه ورځ په جذبه کي بایزید ... چي سلطان العارفین و هویدا
هسي و ویل چي ورځ د جزا راشي ... او عاصیان که سره جمع ربنا
فرمان وشي د دوزخ پر لوري بیایي ... زه به وګرزوم واړه له دا خوا
د سلطان ابو سعید مرید حاضر ؤ ... چي یې وا وربده په غوږو دا وینا
و خپل پیر ته یې دا قال هسي شان وکړ ... د حضرت بازید له قوله په رښتیا
سعید و وې هغه ورځ هسي نه ده ... چي د چا به ښه بې خدا وشي په چا
هر سړی نفسي نفسي وایي له وهمه ... له امته شي بېزار موسٰی عیسٰی
د بازید بسطامي له لاسه نه شي ... د عاصیانو خلاصېده ده تمنا
تر دا میان خوب غلبه پر سعید وکړه ... وې لید له ورځ د حشر تن تنا
په هغه شان عاصیان واړه سره جمع ... چي ځکول یې هم هر یو جدا جدا
چي حضرت سلطان بازید هلته پیدا شو ... چي له مخه یې پر هر لور تجلا
او د نور په ځنځیرو یې و تړلي ... ملائکي په حساب وې زر اویا
امر وشو له خالق بېچګونه ... چي په فضل دي عاصیان بخښلي ما
چېري نه وي چي ګُذر وکه دوزخ ته ... او کفار ځني بېرون که سر تر پا
چي سلطان ابو سعید له خوبه ویښ شو ... وې ویل چي آمَنا و صدقنا
ستا له مخه هر چي وایي هغه کېږي ... بې له شکه ناز بردار دئ د مولا
د طوبې پر هره پاڼه نوشته دي ... دغه حرف چي بایزید ولي الله

۵۱۰ دا خلعت د ده ورکړئ ذوالجلال دئ
ما "حنان" د ده په روی و بخښې خدا ۳۹۹۸

﴿قطعه﴾[2]

نوم یې پري وینځئ له لوح انساني ... چي یې زړه په مهروی نه وي مبتلا
شمار له دېوه یا له دده انسان نه دئ ... چي حب نه لري په زړه د دلربا
په سینه کښي چي حب نه وي د ګلرخو ... له هډوکي بنې ډکه بولئ دا
په هر زړه کښي چي عشق نه وي د مهرویو ... لکه بې نګینه ګوتې ده بېځا

۵۱۱ چي تمام عمر مشغول په غوا په خره وي
د "حنان" په مذهب کفر بولم دا ۴۰۰۳

؟ ؟ ؟

---

(۱) قطعات ټول له اصل نسخه را نقل سوه، په چاپي دېوان کي نسته. (2) "ب" او چاپي دېوانونه دا قطعه نه لري.

(c) ketabton.com: The Digital Library

پـه عـدد د ابجـد بـه درتـه وايـم — يـو څـو چيـزه برابـر دي پـه حسـاب(۱)
کـه کشمش دي کـه نخود(۲) پـه حساب يـو دي — هـم بنګـي او ملحـد(۳) يـو دئ پـه دا بـاب
د درازو د بېعقـل(۴) عـدد يـو دئ — هـم کاکـل و ګـژدم(۵) يـو، مـه کـړه عتـاب
د عـدو او د سـګ(۶) يـو رنګـه عـدد دئ — خواجـه سـرا او خرسـياه(۷) سـره تنـاب
هم صهبا او پيالـه مي(۸) پـه يوه رنګ دي پـه — قلعـه بـرج(۹) هـم برابـر پـه دا اسـباب
حساب کـې دغـه لـوک او مايـه(۱۰) يـو دي — هـم دغـه رنـګ برابـر سـهو حسـاب(۱۱)

۵۱۲ ﴿د کال نومونه﴾(۱۲) ۴۰۰۹

"سچقان" موش، "اود" يې غويی، "پارس" پلنګ دئ — پس لـه دې "توشقان" سوی، "لوی ئيل" نهنګ دئ
"ئيلان" مار، "يت" ئيل فرس، "قوی" ئيل پسه دئ — "بيچ" بيزو، "تخاق" مرغه يې هم پر څنګ دئ
"ايت" ئيل کلب، "تنګوزی" خوګ د کال نومونه — کـه دي نـه زده لـه مـا واروه دا فرهنګ دئ(۱۳)

۵۱۳ ؟ ؟ ؟ ۴۰۱۲

اوربـدو مـي چـي يـو ښـکلی لکـه لمـر و — وا يـې خيسـت لـه يـوه تـوره ډېـر عبـرت
وې يـې تـه يـې تـوره شـپه زه لکـه ورځ يـم — پـر چهـره دا سـتا د مـخ راغـي حسـرت
تـور وې دواړه د يـوه آدم اولاد يـو — تـه پرڅـه کـوې لـه مـا څخـه نفـرت
کـه زمـا د رنـګ يـو څـاڅکی پـر تـا وشـي — هغـه سـتا د حُسـن خـال شـي د کثـرت
او کـه څـاڅکي پـر مـا وشـي سـتا لـه رنګـه — تمـامي عـالم مـې پـيس بـولي صـورت
مـې بايـد چـې زه لـه تـا څخـه کنـار شـم — تـه پرڅـه هـومره انـدوه کـوې حسـرت

۵۱۴ — ۴۰۱۹
دا قطعـه "حنـان" ويلـې پـه رښـتيا ده
ګونـدي واخلـي مهرويـان ځنـي عبـرت

﴿قطعه﴾(۱۴)

چـي مـي و کاتـه پـه رای و پـه تـدبير — نشـته بِـه تـر خاموشـي زيـاتي خصـلت
هسـي نـه چـي سترګي و ګنـډه خولـه بنـده — چـي مقـام يـې وي هالـه کـړه مقالـت
کلـه بحـث کـړه د علـم ګـاه درس وايـه — چـي پکښـې وي امـر و نهـي د لالـت

۵۱۵ — ۴۰۲۳
ګاهي شعر ګاه شطرنج ګاه حکايت کړه
پـه قـدر چـي طبـع نـه کـړې ملالـت

---

(۱) دا قطعه په "ب" او چاپي ديوانو کي نسته (2) کشمش=نخود=660. (۳) بنګي=ملحد=82. (۴) دراز=بېعقل=212.
(۵) کاکل=ګژدم=71. (۶) عدو=سګ=80. (۷) خواجه سرا=خرسياه=876. (۸) صهبا=پياله مي=98.
(۹) قلعه=برج=205. (۱۰) لوک=مايه=56. (۱۱) سهو=حساب=71. (۱۲) دا قطعه په "ب" او چاپي ديوانو کي نسته. (۱۳) په دي نومو کي ديت ئيل کال په فرهنګو کي "يونت ئيل" او تخاق د "تخوقا" په شکل ثبت دئ نور نومونه کټ مټ په همدې ډول چي حنان وايي سم دي. (م، هـ). (۱۴) دا قطعه په "ب" او چاپي ديوانو کي نسته.

(c) ketabton.com: The Digital Library

﴿قطعه﴾

يـو مطـرب سـوال لـه خسـرو دهلـوي کـړ — چـي دی و پـه هغـه علـم کښـي کامـل
چـي بهتـر دئ موسـيقي علـم تـر نظـم — ده وېِ زه يـم پـه دا دواړو کښـي عامـل
موسـيقي مـدام محتـاج د بـل و بيـت تـه — اوربـده هـم د بـل غـواړي متصـل
هـم بې وقتـه وايـه نـه شـي کـه يې وايـي — هغـه کـس هـم احمـق وبولـه جاهـل
لکـه نـاوې چـي زينـت پـه زېـور کانـدي — د بـل شـعر موسـيقي تـه جلاجـل
علـم نظـم لـه دا واړو مسـتغني دئ — دا معلومـه ده نـه غـواړي د لائـل
علـم نظـم لکـه ښـه ښايسـته نـاوې — چـي زېـور يـې دئ و حُسـن تـه باطـل
کـې تنهـا وايـې پـه جهـر هـم روا دئ — کـې خفيـه وايـې هرگـز نـه دئ مشـکل

۵۱۲ دا قطعـه پارسـي خسـرو دهلـوي کـړه
مـا "حنـان" کـړه پـه پښـتو ژبـه حاصـل(1) ۴۰۳۲

۹ ۹ ۹

دا ثـو کـاره لـه دا ثـو طـايفو نـه شـي — دا خبـره آزمـوده ده پـه ثـو واره
لـه عربـه ادب مـه غـواړه خبرشـه — رومـي مـه پوښـته لـه موره يـا لـه پـلاره
شـجاعت لـه شـېرازي ثخـه مـه غـواړه — نـه بـه هـيڅ خراسـاني وي و فـاداره
د اوزبـک پـه زړه کـي رحـم هرگـز نشـته — نـه راسـتي بخـارايي لـري لـه يـاره
هنـدی نـه لـري حيـا کشـمېری صـبر — طمـع پرېکـړه د انصـاف لـه قنـدهاره
اتفـاق لـه پښـانه ثخـه مـه غـواړه — نـه بـه چيرتـه بلـوڅ مـومي نمـاز گـذاره
نسـته هـيڅ پـه کـابلي کـي حيـا شـرم — نـه نکـاح لـه هـزاره کېـږي هوښـياره

۵۱۷ دا قطعـه بـه مطولـه وه "حنانـه"
د اشـنای لـه غمـه نـه يـم زه وزگـاره ۴۰۴۰

۹ ۹ ۹

﴿سراپا﴾(2)

اې چـي زړونـه وړې لـه شـاهه لـه گدايـه — خېـژي سـتا د عشـق آواز لـه هـره ځايـه
سـر ترپايـه دي وجـود پـه ژبـه سـتا يـم — پـه دا بـاب کـي لـه خـرواره مـوټی نمـا يـم
دا تعريـف کلـه ادا زمـا پـه خولـه شـي — لـه دريابـه کـه يـو ثـاثکی ولاړ شـي، ثـه شـي؟
قـد دي راسـت دئ همېشـه تـر رسـا فکـر — ځکـه يـم مشـغول دا سـتا د قـد پـه ذکـر
دا قـد نـه دئ يـوه سـروه ده نازکـه — پـه رفتـار يـې لـه هوښـياره کـړه لار ورکـه
وه، ثـه قـد دئ اوکـه نخـل د ارم دئ — کـه د گـل ښـاخ دئ چـي زړه ور بانـدي تـم دئ

---

(۱) په "ب" کي مقطع نسته. (2) دا مثنوي په چاپي دېوان کي نسته.

(c) ketabton.com: The Digital Library

فرق د زلفو د کاکل یې په ما نه شي
چې دا زلفې یې پر مخ دي که کاکل دئ
نه غلط شوم بلکې دا دئ لابل قسم
له غیرته د جبین یې قمر ځان خوري
دا جبین دئ که د څورلسم مهتاب دئ
څه جبین دئ که سحر د شب قدر
پانې نه ده د سمن دا بنا ګوش دئ
دُر کې[1] و ګورې د غوږ پر کناره
وه، څه غوږ دي او که ګل دئ په چمن کې
دا یې وروځې دي که برګ د سیا و شان دئ
نه غلط شوم په یوه قبضه دوې تُورې
څه ابرو د نهال برګ د کوه طور دئ
دا یې سترګې، که نرګس دي، که بادام دي
که دوه نونه دي کاتب د صنع کښلې
وه، څه سترګې دي مستې ځنې تویېږي
وایې څه د باڼوګانو په غضب کې
په مثال پنجې د باز یا د شاهین دي
او که غشې دئ چې زما زړه یې هدف دئ
دا رخسار دئ چې ګلاب ځنې تویېږي
د رخسار داغ یې پر زړه یوړ لاله
څه رخسار چې صاف تر صبح د بهار دئ
خال یې ایښئ دئ د وروځو په میان باندې
دا یې خال دئ چې تر زلفو لاندې کښلئ
وه، څه خال هغه دانه ده پُر لذته
پزه نه ده له زنبقه یو رقم دئ
پزې[4] مه بوله جدول دئ د تقویم
وه، څه پزه، بلکې ګوته د قضا ده
څه بې[5] و وایم د شونډو له قیمته
په خندا یې شي د لبو تیاره ورکه

بې شانې که یې عیان که په چا نه شي
او که پروت د ګل پر برګ باندې سنبل دئ
د سپین مخ پر خزانه ماران د طلسم
په یوه دید یې زاهد دین و ایمان خوري
چې یې وړئ له عشاقو څخه تاب دئ
چې خاور دئ او که دئ مطلع الفجر
چې عاشق یې په آرزو د دید مدهوش دئ
څه ښه زېب که دا سحر دا ستاره
که توی شوې شګوفه ده په ګلشن کې
عالمونې[2] په لیدو سره توپان دي
په لیدو یې پر عالم کړې میندې بورې
او که مد د بسم الله پر صورت نور دئ
غزالان که څه وحشي دي ور ته رام دي
پر قلم د پزې[3] پاس دي خدای ویلې
په لیده یې تر حیا زاهد تېرېږي
وي مدام د خونریزۍ په طلب کې
چې مدام د زړو په وینو کې رنګین دي
نه غلط شوم د قیامت د ورځې صف دئ
صفا یې په نزاکت ځنې څڅېږي
له غیرته ځنې و لوېده پیاله
چې نسیم له نازکیه باندې بار دئ
که تور زاغ دئ د تصویر پر کمان باندې
که مېږې د مار په خوله کې ځای نیولئ
چې آدم یې رابېرون کړ له جنته
که راوړئ دوو نرګسو یو قلم دئ
او که ګوتې د نبي میاشت کړه دوه نیم
چې یې کړئ اشارت و خوله ته ستا ده
مرجان مخ په وینو پرېوئ له خجلته
له پېروني څخه قند اوري پر مځکه

---

(۱) کې= که یې. (2) عالمونې= عالمونه یې. (3) د پزې= د پزي یې. (4) پزې= پزه یې. (5) بې= به یې.

وه، څه شونډي چې د زړه وینې[1] خوراک دئ
له اندوه یې د غونچې پرسینه چاک دئ

تنګه خوله لکه پسته له خندا ډکه
په تنګي یې غونچه و ایسته له شکه

خوله یې مه بوله یوه د میم حلقه ده
چې و مرګ تې[2] رسولې خلقه ده

وه، څه خوله ده که نقطه موهومي ده
و بوسې ته یې نیولې ما، شومي ده

غاښ یې دُر دئ د عدن بِلا قیمته
چې په تش آرزو یې خلاص شوم له زحمته

دا څه غاښ، په تجله یې لبان وسوه
د لبانو له پرتوه مرجان وسوه

وه، څه غاښ دئ چې له دُرو آبداري وړي
په خندا سره مدام زړه د پري وړي

دا یې زنه ده که سېب د سمرقند دئ
نه غلط شوم د سېب کله هسې خوند دئ

زنې[3] مه بوله خوږ ناک دئ د کابل
ولې طعم یې دئ له ناکه یو په سل

وه، څه زنې ده هیڅ رنګه تعریف نه شي
کې د خیال په خوله کې و نیسې اوبه شي

سپین غبغب چې یې له موجه مالا مال دئ
او لوېدلئ ګویا یو پر بل هلال دئ

چې ښایست یې په هردم و وهي موج
لوټوي د عاشقانو د زړو فوج

څه غبغب وایم یوه قبه له نوره
خوشبویي یې په زور یووړه له کافوره

غاړې[4] نه ده ګلدانۍ ده د بلور
چې په تش آرزو یې مري "حنان" بالفوره

نه غلط شوم دا د میو صراحي ده
چې پکښې د خوږو زړونو جراحي ده

وه، څه غاړه ده اوبه پکښې ښکارېږي
دا زما په خوله یې کله تعریف کېږي

دا سینه ده که د ځورلسم مهتاب ده
که تخته د سپینو زړو که سیماب ده

تر وربښمو یې پسته هسې سینه ده
و بغل تې[5] د زاهد خورینه اِینه ده

له صفا پکښې زړه هسې معلومېږي
لکه سنګ چې په اوبو که لیده کېږي

دوه ساعد یې دواړه شمع کافوري دي
که غلط شوم د مرجان لښتي بحري دي

ساعد نه دي دوه ښاخونه د مرجان دي
خَلَقې یې په دیدن پسې توپان دي

څه مړوند چې څوک یې نه لري اصلا
یو یې وړه ضیا له لاسه د بیضا

پرپنجه باندي دلاس پروته حنا ده
پر نقره باندي ورقه د طلا ده

ګوتي نه دي نوي میاشتې سره ټولي
اشارت کوي و زړو ته، زړونه بولي

لس نوکان یې لس غوټۍ دي د ګلابو
چې رنګ شوي دي په وینو د احبابو

څه تعریف به و کم زه د هغې ملا
چې په خیال کې نه کښېوزي د هیچا

زې[6] په خیال کې ضعیف شوئ هسې رنګ یم
چیري و وینم مېږی ځنې پر څنګ یم

وه، څه ملا ده لکه موی هسې باریکه
پر مېږي یې کړه د صبر لار تاریکه

نس یې مه بوله پېروی دئ د شیر
که صندل دئ له شیدو سره خمیر

هسې نس لکه چې ګل د نسترن دئ
یو خرمن د شګوفې د دې ګلشن دئ

(۱) وینې= ویني یې. (2) تې = ته یې. (3) زنې= زنه یې. (4) غاړې= غاړه یې. (5) تې= ته یې. (6) زې= زه یې.

(c) ketabton.com: The Digital Library

(c) ketabton.com: The Digital Library

وه، څه نس چي تر وربښمو ډېر مهین دئ ناف یې　　په آرزو سره یې زړه د زاهد شین دئ
مه بوله غوټۍ ده د سمن　　که نافه ده دا له مشکو د ختن
دا ناف نه دئ یو ګرداب دئ د زمزم　　ننباسي جمع زړونه په هردم
وه، څه ناف، حلقه د سترګو د غزال ده　　چي مدام له خوږو زړونو مالامال ده
پس له نافه به څه وایم زیات و کم　　له حیا شو دلته مات سر د قلم
که هرڅو زړه سره ګنج کړم چي څه وایم　　خاموشي وایي مانع له دې اعضا یم
پر دا ځای باندي ویل له حیا نه شي　　کې(1) کوم مرغه د قال پر الواته شي
دواړه ساق یې تر بلور مصفا دي　　د عشاقو د زخمي زړونو دوا دي
هسي صاف دي چي کاته باندي ښوییږي　　په امید سرې(2) د زړه غوټه خلاصېږي
وه، څه ساق دئ که دستې د نسترن دي　　او که شمع کافوري د انجمن دي
د لاله تر ګل نازک یې دواړه پښې دي　　کې هر څو کوم تعریف تر هغه ښې دي
سره نوکان یې سره فندق د اصفهان دي　　د زخمي زړونو ملهم د رنځ درمان دي
وه، څه پښې دي که پر ګل باندي یې کښېږدي　　له صفا د ګل د رګه زخم رېږدي
سر تر پایه دي تعرف پر "حنان" پورو　　چي د عشق په اور دي سوئ لکه سکورو
موافق له خپله توانه مدح ستا یم　　ګنه کله هومره شي چي یې ادا کړم

518　　ولي نه شو دا تعریف له ما ادا
"حنان" جار شه دغه ستا تر سراپا　　4121

؟ ؟ ؟

﴿رباعیات﴾

ربه شناخته مي کړه په ثنا ستا　　له زړه و باسه بېله هوا ستا
ما سوا بېرون کړه زما له خاطره　　مشغولا زه کړم تل په سودا ستا

؟ ؟ ؟

مخ دي سیالي کوي له آفتاب　　زه یې کړم ویلي له ډېره تاب
سایه د زلفو را باندي وکړه　　تور بخت مي ویښ که له شکر خواب

؟ ؟ ؟

ګل چي خندا کوي له عشرت　　مغرور په حُسن دئ له سیرت
چي ته داخل شې نن په ګلشن کي　　ګرېوان به څیري کړم له حسرت(3)

؟ ؟ ؟

(۱) کې= که یې. (2) سرې= سره یې. (3) د غه درې رباعۍ په اصل کي نسته.

عشــق مــي د يــار شــو راتــه حــادث نــور يــې تــه ولــي پــر مــرګ باعــث[1]
چــي مـرم د يـار غـم بـه راسره يوسـم څــه بــه مــي يوســي لــه ارث وارث

* * *

د هجـــــر درد دي كــــړم لا عــــلاج فــراق دي ويســتم لــه رســم و رواج[2]
بوســـه د لبـــو را عنايـــت كـــړه موافــق دوا ده زمـــا لـــه مـــزاج

* * *

ژړل بــه هــره شــپه مــا تــر صــباح د مــرګ مــي وکــړه ســترګو صــلاح
مفتــي د عشــق هســي فتــوا وركــړه د عاشــق قتــل معشــوق تــه مبــاح[۳]

* * *

مــا تمــا شــا كولــه لا ســتا د مــخ پــه څــاه كــي ولوېــدم ســتا د زنــخ[3]

* * *

پــه مـرګ اشـنا شـه تـر مـرګ د وړانـدي تـر هغـه پـېش چي اجـل دي كـه لانـدي
دنيـا پـه بـاغ كـي خنـدا پـه كـار نـه ده خپل سر ژر وخوري پسته چي خاندي

* * *

زړه تـازه كېـږي د يـار پـه رخسـار يـا پـه ديـدن د ګلـو د ګلعـذار
زه در تـه وايـم چـي دېوانـه وې كښـېنه بېكـاره، كښـېنه بېكـاره

* * *

و چاتـه تـه مـه وايـه د مينـي راز حـذر كـړه مـدام لـه غمـاز
ولـي تـه نـه وينـې چـي يـوې ښـځې محمـود كـړ بېـل پـه دروه لـه ايـاز

* * *

فلـک نـا پسـندي چـاري را وكـړې خـاوري ايـرې يـې زمـا پـه خولـه كـړې
سـاقي بـې رحـم، يـار بـې پـروا دئ پيـالې د وصـل يـې مـا تـه را نـه كـړې

* * *

هغـه شـوخ چي لـه خون نـه كړي هـراس عـالم يـې قتـل كـړ زيـات تـر قيـاس
ببربـېـږم دا چـي پـه عرصـات كـي خلک به وژني څوک بې نه نيسي لاس

* * *

لـه هغـه حُسـن پرهېـز كـړه دلـرېش چي باسي صوفيان شيخان لـه كېش[4]
زلفـي يـې شـلوي زنـار د كفـر سـترګي يـې يوسي زهـد لـه درويش

* * *

عـالم شـو واړه خـالي لـه اخـلاص كـه څـه لـه عـام وكـه څـه لـه خـاص
جفـا بـه لـه هغـه شـي در پېښـه چـي يـې تـه بـولې لـه خـاص الخـاص

* * *

---

(۱) چاپي دېوان:
شوق قديم وو پر ما باعث نه چي نن ورځ شو راته حادث

(2) دا او ور پسې شپږ رباعۍ په اصل كي نسته (3) دا رباعي همدا راز نيمګړې ده. (4) دا او ور پسې رباعي په اصل كي نسته.

(c) ketabton.com: The Digital Library

له خوارۍ وکړو یار ته ما عرض		لکه چي کاندي غلام پر آغا عرض[1]
جواب یې را نه کړ خاموش ولاړ شو		بدبختۍ زما کړ بې مدعا عرض

پر مخ دي راغئ کرار کرار خط		رخسار دي لاندي کړ وار په وار خط
دښمن هسي چاري په دښمن نه که		لکه چي وکړې ستا په رخسار خط

له ګلو واخیست باد سبا حظ		یو وړ قمرۍ له سرو بالا حظ
پتنګ هم ځان کړ فدا پر شمع		مخمورو سترګو یووړ له ما حظ

چي مي ولیده د مخ شعاع		را څخه ورک شو کلی صداع
کامیاب له سره په وصلت نه شوم		چي رقیبان شوه راته سباع

پر زړه مي کښېښو دلبر مغرور داغ		چي په به نه شي زما مهجور داغ
یار بې پروا شو فلک بې رحم		له دوا نا امید شي د ناسور داغ

نیمخوا به سترګي که د قتل لاف		ځني پر هېز کړه په زړه کي صاف
زخم یې کاري دئ تر حد د پاسه		تېغ چي تازه و خېژي له غلاف

خپل چي ورکېږي تل له نفاق		ځبله یو یوسي تول له اطاق
په اتفاق کي عزت، حرمت وي		مچان عسل وکه له اتفاق

هسي دي زه کړم فراق پایمال		چي خبر نه یم د ځان له حال
مېږي مي بس دي چي قبر مي کیني		تر موی باریک شوم[2] د ملا له خیال

پزه د یار پر مخ ده سپین ترسیم		همېشه باج وړي د زړو له اقلیم[3]
نه نه غلط شوم معجزه طوره		د نبي ګوتي میاشت کړه د وه نیم[4]

---

(۱) د دې مخ له دوو وروستیو څلوریځو پرته، نوري په اصل کي نسته. (2) چاپي دېوان: باریک کړم. (3) اصل: "باج وړي مدام د زړو له اقلیم". (4) چاپي دېوان:-

نه نه غلط شوم دا معجزه ده		ګوتي د نبي کړ سپوږمۍ دو نیم

(c) ketabton.com: The Digital Library

خال د وروځو په میان د عینین — یو آهو دئ(1) په میان کي د حرمین
او که دا نه دئ(2) حجر اسود دئ — اطلس یې پروت دئ پر طرفین

٭ ٭ ٭

شور و ماشور د قیامت حضور شو — چي د یار مخ(3) مي را څخه دورشو
ورشي و باغ ته(4) ګلان سره واوړي — د مېلمه په راتله(5) د مفلس مخ سور شو

٭ ٭ ٭

زلفي دي طعن پربت د چین که — شوخي سترګي دي تل غارت د دین که(6)
چي خدای په حشر ګوري دا ستا و مخ ته — پر خپل قدرت به څه ډېر آفرین که

٭ ٭ ٭

علم مومي چي یې شپږ چیزه حاصل شي — حرص یې ډېر جمع یې خاطر فهم کامل شي
شفقت دا ستا د لفظ تحقیق وایي — هم سبق بې ناغې لولي زر قابل شي

٭ ٭ ٭

تل به اخته د ځانو په ویر وي — چي پر زړه یې نښتی د جفا تیر وي
په لېونتوب د عشق دي زه "حنان" خوښ یم — چي غاړه مي بند ستا په ځنځیر وي

۵۱۹ ﴿تاریخ وفات قبله ګاهی ام﴾ ۴۱۷۷

زما پلار محمد حسن د دین پنجه — خدای دي ور کړي په جنت کي سراچه
له هوښیاره مي د مرګ پوښتنه وکړه — راتې(7) و ویل تاریخ شو مرغ چه(8)

۵۲۰ ﴿در تاریخ وفات میا جان محمد اخند﴾(9) ۴۱۷۸

چي ولي و د خپل وقت فاني في الله — نا امیده یې څوک نه تله له درګاه
یو هوښیار یې په وفات کښي دغه و وې — دا تاریخ میاجان محمد رضي الله(10)

1273

۵۲۱ ﴿تاریخ وفات اخوی ام برهان﴾(11) ۴۱۸۰

د برهان مرګ مي پر زړه اور بلاوه — په پوښتنه مي همه ځای لټاوه
د وفات تاریخ یې دا هاتفي و وې — له دا نیم برهانه مخ وګرزاوه(12)

۵۲۲ ٭ ٭ ٭ ۴۱۸۲

---

(۱) چاپي دېوان: آهو دئ. (2) چاپي دېوان: نه غلط وایم. (3) چاپي دېوان: چي دا شنای مخ. (4) چاپي دېوان: و باغ ته ورشي. (5) چاپي دېوان: په راتله د مېلمه. (6) د دې مخ له دوو لومړيو څلوريځو پرته نوري ټولي څلوريځي په چاپي دېوان کي نسته. (7) راتې= راته یې. (8) د "مرغ چه" ابجدي ارزښت (1248ق) کېږي.(9) ب: در تاریخ وفات ملاجان محمد اخوند.(10) ب: په عدد (1272) ور ته کښلي دي چي یو کال تېر و تنه پکښې سته. (11) په بله نسخه کي "اخوی ام" نسته. (12) د دې نیم بیتي ابجدي ارزښت (1287ق) دئ حل یې د سرېزي په (۲۲) مخ کي وګورئ.

(c) ketabton.com: The Digital Library

﴿تاريخ وفات دوران﴾[1]

د دوران د مـرګ خبرمـات کـړم پـر مـلا　　چـي مشـفق او مهربـان و پـر هرچـا
لـه هوښـياره مـې د مـرګ پوښـتنه وکـړه　　وې ويـل تـاريخ زر دوه سـوه اويـا

۵۲۳　　　　　　　　　　　　　　　　　　۴۱۸۴ 1270

﴿تاريخ وفات قبله گاهی ام﴾[2]

قبلـه ګـاه مـې و جـوار تـه د کـريم　　شـو روان الحکـم الله الحکـيم
لـه هوښـياره مـې د مـرګ پوښـتنه وکـړه　　ويـل تـاريخ دی لَـهُ اَجـر عَظِـيم

۵۲۴　　　　　　　　　　　　　　　　　　۴۱۸۶ 1259

﴿معما﴾

يـو ايلچـي راغـئ لـه هنـده دلاوره　　ور سـره عجـب حيـوان و بـرادره
دا حيـوان قـادر جـوړ کـړئ پـه قـدرت و　　لس يـې خولـې او دېرش يـې پښـې اتيا يـې سره(3)

۵۲۵　　　؟　　　؟　　　؟　　　۴۱۸۸

افلاکونـه يـې پـه نـور د جبـين و نيـو　　درست جهـان يـې نبـوت پـه نګـين و نيـو
پـر نامـه د مـدينې معجـزه ګـوره　　چي مَـه ثيـري سوه پـه ميـان کـي يـې دين ونيـو(4)

۵۲۶　　　　　　　　　　　　　　　　　　۴۱۹۰

﴿ابيات مثنوي درختم کتاب﴾[5]

يـو څـو بيتـه در تـه وايـم معنـوي　　نـه قطعـه ده نـه غـزل دئ مثنـوي
پـه پښـتو ژبـه مـي و وايـه کتـاب　　هـر غـزل يـې اووه بيتـه پـه حسـاب
دا پـه دا چـي مولانـا مولـوي جـام　　د دېـوان غـزل اووه بيتـه تمـام
چـي الحمـد د قـرآن اووه آيتـه　　زياتـه نـه ده ابتـداءتر نهايتـه
ده نـور خپـل دېـوان پـر دا بحرتيـار کـړ　　مـا هـم خـوښ پـه ډېـر رغبـت د ده رفتـار کـړ
کـه خطـا پکښـي واقـع لـږ وي يـا ډېـره　　يـا يـې وزن يـا کـم حـرف قافيـه هېـره
تـه پـر وڅکـوه قلـم د عفـوي يـاره　　دا خبـره پـر ځـان مـه نيسـه دشـواره
پـه طعنـه زه د جاهـل نـه ملالېـږم　　و جـواب تـه د دانـا سـوځم ويلېـږم
نـه پـوهېږي جـاهلان پـه دُرسُـفتن　　ور تـه يـو دي خرمهـره دُر د عـدن
څـه پـوهېږي جـاهلان پـه دا خبـري　　و ړانـده تـه وي يـو رنـګ لـوړي ژوري

---

(۱) دغه قطعه په "ب" او چاپي دېوانو کي نسته. (2) ب: دا رباعي په "ب" کي داسي ده.
قبله ګاه مي په عمل لکه بېضه　　د ريا غشی ئې خلاصه فضه
هاتفي ئې په وفات کښي دغه و وې　　چي تاريخ ئې دا مقام سو روضه
(۱۲۵۸)

(3) دا معما د "فيل" په نامه ده. (4) دا معما د "مدينه" په نامه ده. (5) دا مثنوي په چاپي دېوان کي نسته.

(c) ketabton.com: The Digital Library

سخندان چي وي په دا ویل پوهېږي — د سفله خیال و دا حال ته نه رسېږي
و صراف ته معلومېږي چاندي زر — جواهر جوهري وړي سفله خزر
په اتمام کي چي مي وکړ استفسار — عقل و ویل تاریخ اختصار[1]

۵۲۲ سخندانو ته عذر د "حنان" دئ — ۴۲۰۴
چي انسان سره له سهوي له نسیان دئ

؟ ؟ ؟

(۱) دا بیت له بلي نسخې رانقل سو. د "اختصار" ابجدي ارزښت 1292 کېږي. علامه رشاد چي د حنان ژوند تر 1292هق پوري یقیني بللی و، استناد به یې ښایي په همدې بیت و.

(c) ketabton.com: The Digital Library

لغتنامه

(c) ketabton.com: The Digital Library

﴿الف﴾

آشیانه: ځاله- ځالکۍ.
آمَنا و صدقنا: د تائید او تصدیق په معنا.
آواره: سرګردان- جدا- بېل (غیاث).
احباب: دوستان.
احوَل: چپک- هغه څوک چې سترګې یې کږې وي، یو شي دوهویني.
اِرَم: د شداد جنت "غیاث"- مجازاً د ښکلي باغ- جنت په معنا.
آروړ: حسد- کینه.
ارهټ: لوی کوهی چې په غویو اوبه ځني را باسي- باوړی- ارهړ.
اړی: احتیاج.
اسفل السالفلین: د کنايې په ډول د اووم دوزخ په معنا "غیاث".
اصحاب فیل: هغو کسانو ته اشاره چې د قرآن مجید د فیل په سوره کې یې بیان راغلئ دئ.
أضحِیَه: قرباني- د قربانۍ پسه – غویی- اوښ....
افسون: جادو- کوډي.
اکسیر: کېمیا "غیاث".
املوک: یو ډول مېوه ده.
أنثی: ښځه- ماده "د نر ضد".
اوراد: د "وِرد" جمع- هغه دوعا چې پر یوه ټاکلي وخت ویل کېږي.
اِهمان: ځنډ کول- د امهال سرچپه "اپوټه" شکل – امهال مهلت ورکولو ته وايي "غیاث".
اِېل: تابع- رام.

﴿ب﴾

باټ: هغه کاڼی چې چاړه پر تېره کېږي- صیقل کول "لس زره لغتونه".
باج: هغه پیسې چې غالب پاچا یې له مغلوب څخه اخلي- جزیه- ججه.
بانګ د صریر: د لیکنې په وخت کې د قلم آواز.
بدر منیر: روښانه سپوږمۍ.
برات: سَنَد- هغه کاغذ چې د هغه له مخې له خزانې څخه زر یا پیسې اخیستل کېږي.
بُروَځه: اشنان "فارسي"- یو ډول نبات چې کالي یا مړي په پرېولي.
بَړوس: عبوس- تر شرو "فارسي"- ترینګلي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

بناګوش: د غوږ نرمۍ.
بوړي بوړي: له ستړیا څخه اوږد اوږد غزېدلئ- لاش لاش.
بوزَه: د "روژیاتي" ضد- هغه څوک چي روژه یې نه وي.
بوس: پروړ- کاه- منځ خالي.
بوښت: په ختېو کي ننوتلئ.
بول: قول- عهد- پیمان.
بېزی: پژمرده "لس زره لغتونه".

﴿پ﴾

پاړوګر: جادوګر- افسونګر.
پَرتَو: روښنایي.
پَرته: هزیان- د تبي په ناروغي کي د ناروغ بې ارتباطه خبري کول.
پړوي: پاشي- دوړوي؟.
پړی: عضله- د بدن غړی.
پوري ووري: غشی یا سیخ چي په یو څای له یوې خوا ننوزي او تر بلي خوا ووزي.
پون: پم- ورګ- د حیوان د بدن وربښتان.
پېروني: هغه ستوري چي "پروین" یې بولي.
پېژی: و ګورئ بېزی.
پېزی: // // // // //
پَیکان: توبری- غشی.
پېلوځی: درګران "فارسي" هغه وچ بوټي چي د اور بلولو لپاره کار څني اخلي.

﴿ت﴾

تاتار: په ترکستان کي د یو ښار نوم دئ.
تاراج: لوټول- غارت.
تازیانه: شلاخه- قمچین.
تَت، تتي: پیکه- تاریک.
تخلف: له وعدې اوښتل.
تـُراب: خاوري.
تـُربت: قبر.
ترشېح: اوبه ورکول "غیاث" د یوه ادبي صنعت نوم هم دئ.

(c) ketabton.com: The Digital Library

تـُرک: مجازاً د معشوق په معنا.
ترنج: یو ډول مېوه ده چي خوند یې تریو "ترش" دئ.
ترهېدلئ: تورېدلئ- رمېدلئ
تَریاق: یوه ترکیبي دوا ده چي د زهرو دفع کوي.
تغافل: غفلت کول- سترګي پټول.
تغمه: پر بدن باندي د لښتي یا لرګي د ګزار له امله سره یا شنه نښه "داغ".
تلطف: مهرباني.
تمکین: اعتبار- عزت.
توبرۍ: غشی- پیکان.
توتیا: رانجه.
توسَن: کورنګ- د آس بچی.
توکرې: توتې- د مات سوي چیني لوښي توټې.
تېزه: د څغلولو په معنا.

﴿ث﴾

ثقالت: دروندوالی.

﴿ج﴾

جریح: زخمي.
جزءلایتجزا: نه بېلېدونکې برخه.
جَلک: څرخی.
جهود: یهود.
جیفه: مردار سوئ بویناک حیوان.

﴿چ﴾

چاندي: سوچه – پاک.
چمبر: حلقه- کړی.
چندڼ: صندل.

(c) ketabton.com: The Digital Library

(ح)

حادِث: پیدا سوئ.

حامِد: ستایونکئ.

حُباب: د اوبو پر سر کوبۍ.

حَسَب: شرف- لویي- د یوه شي اندازه.

حُقه: د جواهرو دبلی "قوطۍ".

حَلاج: نداف.

حل المشکلات: د مشکلاتو "ستونزو" حلوونکئ.

حور: ښکلي معشوقې چي په جنت کي به د مؤمنانو په نصیب وي.

(خ)

خَت- ختي: کمیس.

خَدنګ: غشی.

خَزَر: میده ګي- پالتو "فالتو" مواد.

خِراج: د مځکي محصول.

خرخوړي: بېکاره زړه جامه-زړه ټوټه ټوکر.

خړی: پروړ- خس.

خُف: د غبار په معنا- خوپ.

خفاش: شوپرک – کڅلکی.

خلدبرین: جنت.

خَلی: خس – خاشه.

خمیازه: د ستړیا په وخت کي د لاسو غزول.

خِناق: د ستوني یو ډول ناروغي ده.

خنثی: نرښځی.

خَوِي: منګولي- له لوړ ځای څخه د لوېدو په صورت کي هر څه ته لاس اچول، د "تلابښ" په معنا هم راتلای سي، خَوِي لګول.

(د)

دَرَسته: وسله – د جګړې وسېله.

(c) ketabton.com: The Digital Library

دروه: فرېب- خِدعه- حیله– غولول.
دُریتیم: غټه مرغلره یا مروارید.
دَف: ساز "غیاث"- داریه- دریه.
دُلدُل: سپینه غاتره "کچره" وه چې د اسکندریې حاکم حضرت محمد ▀ ته استولې او آنحضرت ▀ و حضرت علي ؓ ته د سپرلو لپاره بخښلې وه، مجازاً دښه آس په معنا.
دَم: دوعا لوستل.
دَندَه: (فشار پر دوهمه هجا دئ) کار و کسب-وظیفه.
دَواب: د سپرلو یا بارو ورلو څاروي.
دورَه: ټوکه-ملنډه.
دوهه: د دخانیاتو د څکولو ځای.
دوهې: دوهه
دیرونه: (فشار پر وروستۍ هجا دئ) – د باطن په معنا- لړمون.

﴿ ډ ﴾

ډمامه: نغاره.

﴿ ذ ﴾

ذبیح: حلال کړه سوئ- بِسمل.

﴿ ر ﴾

رازَل: مجازاً د تخلیق په معنا.
راس: سر.
راغ: د غره لمن- راغه.
رحیق: خالص شراب.
رَخه: حسد.
رستا خېز: قیامت.
رَسن: رسۍ- تناو.
رَعشه: د انسان دلاس یا بل اندام بې ارادې رېږدېدل "غیاث".
رَفرَف: د اسرافیل مقام "غیاث".
رفیع الدرجات: د درجو او مرتبو لوړوونکئ.

(c) ketabton.com: The Digital Library

رَقیق: نری- د غلیظ "ګاټه" ضد.
رَم: تښتېدل.
رَمق: وروستۍ ساه.
روح الامین: جبرئیل- روح د جبرئیل نوم او امین یې صفت دئ.
رهن: ګروکول- ګرو ورکول.

﴿ ز ﴾

زاد و راحله: زاد د سفر توښې او راحله بارو ړونکي آس "یابو" ته وا یې زاد و راحله د سفر سامان- ثوری.
زبیب: وچکي کشمش زرخوړی: وړی- هغه څوک چې د زړه رنځ په پوري وي.
زَغن: کارګه.
زَوي: زهوب- زَوه.
زِهګیر: د ګوتمۍ په شان یوه کړۍ چې له هډوکي څخه جوړېږي او د غشی ویشتلو په وخت کي په ګوته کېږي.

﴿س﴾

ساعِد: د اورغوي او څنګل تر منځ برخه- بازو.
سامع المناجات: د مناجات اورېدونکئ.
سباع: ځیرونکي حیوانات- درندګان.
سپړي: سپړل یا سپڼل په دقیق ډول ببلولو ته وایي- سپړئ مجازاً د واضح په معنا.
سِجن: زندان.
سَحاب: اوریځ.
سَلسَبیل: په جنت کي د یوې چینې نوم دئ.
سوبه: فتح- ظفر-کامیابي.
سوده: د زړه آرامي
سورسات: د حکومت له خوا پر خلکو باندي جبري حواله- د پیسو غوښتنه.
سوفار: یو ډول بوټی دئ. سوررنګ لري او په پان کي استعمالېږي.
سوَی: سوزش.
سیاوش: د کیکاوس د زوی نوم دئ-له دې لفظ څخه مجازاً خوښي مراد ده.
سېراب: اوبه سوئ- د تږي ضد.

﴿ش﴾

شاب: ځوان.

(c) ketabton.com: The Digital Library

شار: یو ډول بوټی دئ، ژړي اوږدي خاشې لري، په کندهار کي جارو ورڅخه جوړوي.
شانه بین: د فال کتونکي لپاره د کنایې په ډول راځي.
شَبدېز: د خسرو پرویز د آس نوم و- رنګ یې تور، او ویل کېده چي تر معمولي آس څلور لوېشتي جګ و.
شَراره: بڅري.
شَست: هغه ګوتمی چي غشی ویشتونکی یې په ګوته کوي.
شَمشاد: د سپېدار درخته (ونه).
شېرازَه: ځنډه.

﴿ص﴾

صُداع: د سر درد.
صُفوَت: غوره توب- صافوالی.
صَومعَه: د نصاراوو عبادت ځای.
صَومه: روژه.
صُهبا: شراب.

﴿ض﴾

ضابِطه: قاعده- دستور.

﴿ط﴾

طاس: کټوری- د اوبو لوښی.
طَلبه: د طالب جمع- طالبان- د لومړي په فتحه "زوَر" او د دوهم په سکون، هغه غوښه ده چي باز په آموخته کوي. د دېوان په (۱۰۰) مخ (د پای لخوا دربیم بیت) کي په همدې معنا راغلی دئ.
طَیران: الوتل

﴿ع﴾

عُذار: باړخو- رخسار.
عراقي: مجازاً د آس په معنا.
عَرَصات: قیامت.
عَرعَر: د غره سروه.

(c) ketabton.com: The Digital Library

عُریاني: بربنډتوب-لوڅوالی.
عَسَس: د عاس جمع- عاس ګزمې ته وايي.
عَظم رَمیم: زاړه هډوکي.
عمامه: پګړی.
عُناب: انګور؟.
عنتره: د خره مچ "خرمګس" – "افغان قاموس".
عُود: یو ډول لرګی دئ چي وسوځول سي ښه بوی تري ولاړيږي.
عَینَین: دوې سترګې.

﴿غ﴾

غابوړي: یو ډول تریخ بوټی دئ.
غبغب:تر زني لاندي غوښه- جج.
غَربال: غلبېل.
غړند: مړاوی- پژمرده.
غزال: کبلی –د هوسۍ بچی.
غلمان: لغړزني مخلوقات چي د جنتیانو په خدمت کي به وي "غیاث".
غواص: لامبوزن.
غُوړه: قهر- بد ویل.
غوړېشه: غوړاشه- د غوټي "تکمې" کاج.
غـَیتان: پنځه تاریزه اودل سوې پټه چي د ښځو پر خولۍ د زینت له پاره ګنډل کېږي.

﴿ف﴾

فامفالي: د موسیقي یو مقام دئ.
فِتراک: مجازاً د زین په معنا.
فـُتور: خرابي- وراني.
فندق: یو ډول مېوه ده.

﴿ق﴾

قاضی الحاجات: د حاجاتو پوره کوونکئ.
قـُبا: چوخه –چپنه.
قـُبه: ګومبته.
قبیح: بد رنګه- د ښکلي ضد.
قـصور: د قصر جمع-ماڼۍ.
قـقنَس: یو مرغه دئ چي ویل کېږي موسیقي د هغه له آوازه استخراج سوې ده.

(c) ketabton.com: The Digital Library

﴿ک﴾

کاشف المشکلات: د ستونزو حلوونکئ.
کافي المهمات: د سترو او سختو کارو ضامن.
کاووس: ستر پاچا و چې رستم یې نوکري کوله.
کانه: چل - چاره.
کچول: کلوچ، کړوپ.
کحل البصر: د سترگو رانجه.
کَذاب: درواغجن.
کِرام الکاتبین: هغه ملایکي چې د انسان ورځني اعمال کاږي.
کرکنډه: غټه ډبره – خرسنگ.
کَروَړه: "فشار پر وروستی ځپه دئ" قمچین - شلاخه "لس زره لغتونه".
کوړه: کوټه – انبار - توده.
کِسرٰی: د نوشېروان لقب و - د خسرو معرب شکل.
کسل: کټل.
کف: "د کاف په زوَر" اورغوی- "د کاف په پېښ" سیال.
کک: ذره.
ککوی: یو ډول مرغه دئ چې د کابل خلک یې باران طلبک بولي.
کلپ: ناچله – قلب.
کنډه: "د کاف په زور" ترازو - تله.
کوب: د اوښ بوک- کوهان.
کَی: د شهنشاه په معنا.
کېش: مذهب- دین.

﴿گ﴾

گانگوړه: لکنت- د ژبې بندېدل.
گبر: آتش پرست.
گرگ: "د لومړي په زوَر" د اینې "جگر" یو ډول ناروغي ده.
گلخن: د اور د بلېدو ځای.
گوی: گیند- پنډوسکی.
گېسو: زلفي کوځې- اوږده وربښتان.

﴿ل﴾

لاتـَقـُل: څه مه وایه.

(c) ketabton.com: The Digital Library

لچن: لچ د سترګو یا ګوتو یو راز درد دئ- لچن په همدې درد اخته.
لَشه: د مار، لړم نېښ.
لوب: چال- هنر.
لوړه: "فشار پر وروستی هجا دئ" هغې ویالې ته وایې چې د رود "سیند" د پاسه له یوې غاړې څخه بلې ځنډې ته پـه یو مخصوص ساختمان تېرېږي.
لوک: اوښ.
لولاک: دغه حدیث قدسي ته اشاره ده (لولاک لماخلقت الافلاک). یعني که ته "محمد ﷺ" نه وای افلاک به نه وای.

﴿ م ﴾

ماءوا: کور – خپله مېنه.
ماسوا: بې د خدای له ذاته نور ټولو موجوداتو ته ماسوا وایې.
ماشوره: د تار کلاوه.
مانه: خپګان.
مایه: غوا "غیاث".
مُبَرا: خلاص- پاک سوئ.
مَجمر: هغه لوښی چې عود "خوشبویه لرګی پکښې" سوځې.
مجیب الدعوات: د دوعا وو قبلوونکئ.
مچلوغه: مچلوغزه- فلاخن- د ډبرې غورځولو وسیله.
محک: توره ډبره ده چې سره زر په معلومېږي.
مخمور: نشه- مست.
مَرآت: هنداره.
مَرغول: پېچلې وربښتان.
مزاح: خوش طبعي کول.
مُستغرَق: ډوب سوئ.
مُسَخر: رام سوئ- فرمان وړونکئ.
مَسطَر: هغه و سیله چې خطاطان د کرښو "لیکو" د سیده کېدو لپاره کار ځنې اخلي.
مَشاطه: ډمه-آرایشګره- سینګار کوونکې.
مُشَبک: سوري سوري.
مَضطرب: پرېشانه – پلټَنِدَه.
مُضمَحِل: له منځه تلونکئ- محوه کېدونکئ.
مَطلَع الفَجر: د سپېدو د راختو "چاودلو" ځای.
مُل: شراب.
ملهار: د موسیقي یو راګ دئ.
مَلیح: نمکین.

(c) ketabton.com: The Digital Library

مَنډه: پَل- قدم- سراغ.

مُنَزه: پاک.

مُنفَعِل: شرمنده.

منقار: مشوکه.

مُنکر نکیر: هغه ملایکي چي په قبر کي له مړي څخه پوښتني کوي.

مورَه: د مخکي برآمدګي "لس زره لغتونه".

مؤذن: اذان کوونکئ.

موقوف: درول سوئ.

مومیایي: هغه ماده ده چي که مړی په و وهي، نه خرابېږي او سلامت پاتېږي.

مهجور: بېل سوئ – پردېس.

مَهینه: تنخواه- معاش.

﴿ن﴾

ناخدا: کښتۍ وان.

ناسور: هغه ټپ چي پر بدو واوړي.

ناوک: غشی.

نبات: یو ډول ښوی قند "مصري"

نتلی: خوار وزار: زبون.

نجتی: نصب سوئ – ښخ سوئ – ننوتئ.

نخاس: د پسو، غویو، اسانو او اوښانو د خرڅلاو بازار، کندهاریان یې "ګنج" بولي.

نَخجیر: د هوسۍ په شان یو دښتي حیوان دئ- عموماً د هوسۍ په معنا.

نَخل: د خرما ونه.

نراد: د شطرنج په شان یوه لوبه ده.

نَسیان: هېره- فراموشي.

نسیه: پور- د "نقد" ضد.

نصاب: هغه اندازه مال چي زکوة پر فرض کېږي- د مال او پانګي په معنا هم راځي.

نعیم: جنت.

نفس اماره: سرکښه نفس.

نکهت: ښه بوی- د خولې بوی "غیاث".

نمایي: ښکاره کېږي.

نوحه ګر: هغه څوک چي ساندي وایي.

نیریز: د موسیقي یو مقام دئ.

نېزه وړئ: سېلاب وړئ – سیلاب راوړئ خس.

(c) ketabton.com: The Digital Library

(و)

والی: غوږ والی – گوشواره.
واهب العطایات: **بخشش** "**انعام**" ورکوونکئ.
وَت: د وتلو ځای- درز- تنگه دره.
وَرَتې وَرَتې: ډېره ژړا- رینگتې.
ورېشه: وراشه- خبري- گفتگو.

(ي)

یاوه: بې ځایه او بې مورده خبري.
یَیلی: لوڅي- بربنډي.

Get more e-books from www.ketabton.com
Ketabton.com: The Digital Library